

In iunctura est ut nro pñico pposito of
 suū cū ligamētis pñerio ve
 nis arterijs musculis nervis ⁊ chordis circūo
 luta. **C** Et q̄ ifert q̄ cū ligamēta ⁊ ossa nō sē
 tiat neq̄ venē neq̄ arterie. q̄ si dolorē sentit iū
 ctura b̄ ē mediāte musculo nervio aut chorda. vñ cū cūnslī
 be⁹ dolorē cā sit mala p̄plo aut solutio p̄tinuitatis seq̄ q̄
 dolorē iuncturā nō erit aliud q̄ a⁹ tristis sēratio a mala p̄plo
 ne vel solone p̄tinuitatē mediāte musculo nervio vel chorda
 lea scā. **C** Et h̄ scito q̄ l3 auic. scō a p̄mi. numeret. xv. sp̄s
 dolorē. tñ i iuncturis oestales nō iueniūt. vñ he sūt sp̄s in
 ris p̄sueti iueniri. Extēsi⁹: p̄p̄siu⁹: frāgitiu⁹: stupefactiu⁹: p̄
 pulsatiu⁹: fangatiu⁹: mordicatiu⁹ siue corrosiu⁹. **C** Et dī
 extēsiu⁹ qñ hūoz aliqs aut grossa vētositas inclusa neruū
 aut musculū aut chordā. s̄. iuncturā: vñ ei⁹ circuitū positū
 f3 aliquā sū p̄tē extēdit. **C** Dī p̄p̄siu⁹ qñ hūoz aliqs gros
 sus ⁊ gūis. aut grossa vētositas musculū circūdatē iunctu
 rā p̄p̄mit vel i loco arcto coagustat. **C** Frāgitiu⁹. qñ hūoz
 aut vētositas igredīf iter ossa ipsoꝝ ⁊ p̄aniculū tegētē of
 sa ⁊ sp̄atē iter ea ⁊ musculū suppositū. ⁊ tñc appet patiēti
 q̄ illa frāgant aut frāgi debeāt. **C** Stupefactiu⁹ qñ i mē
 bus circūdatib⁹ iuncturā erit mala p̄plo frida valde. q̄ cuz
 b̄ q̄ dolorē facit sēsi tñ i mēbro obtūdit. cū⁹ ab
 loꝝ appet remissus cū qdaz remi
 mēbro fuerit mala p̄plo: aut solū
 trāh⁹: sp̄s sēhibil ad ipm̄ opilat.
 trāh⁹: sufficiētis q̄ntitatis ip̄s⁹ sp̄
 nē. q̄re nō p̄cipit dolor ille nisi cū
 fatiu⁹ ē qñ cū dolorē s̄ p̄ pulsatiu⁹ p̄
 git qñ ē m̄tra mā in circuitū iunctur
 la arterias multū coartat. vñ neces
 sitati euentatiōis satisfaciāt. **C** Fat
 iuncturas fatigatas: vt accit p̄ nimia
 hūoz vel ventositas. vt. s̄. **C** Mord
 tus mēbra i circuitū iuncturā lēdit
 dēdo. **C** Dissiguet ē h̄ dolor i cyrag
 ticū: arteticū: ⁊ do: salē. Et gutta ē sic
 q̄ gutta nō ē aliō q̄ mā i vacuitates i.
 matissim̄ cadēs ⁊ guttati. **C** Un̄ ciragi
 a cyros qd̄ ē man⁹. podagrica a pede. si
 ca. q̄ i oib⁹ accit articulo. do: salis a do: h̄
 res de his oib⁹ vñ i3 faciūt caplin nō cu
 formali. Ego tñ ad clari⁹ ⁊ citi⁹ iueniēda cura hoꝝ oib⁹ i
 rubricas aliqs distiguā: l3 iploꝝ oium cāe sint cōsiles siue
 eedē. s̄ qd̄ cāis p̄seq̄r statiz si pus dixerō: qd̄ Silbarto pla
 cut. ⁊ c̄ q̄ tal⁹ dolorē dī vagatiu⁹ cū vagat de loco ad locū:
 ⁊ ē ex hūozib⁹ liqdis subtilib⁹ aut ventositate subtili. q̄ pp
 dolorē cānt: mō i vna iunctura mō i alia. **C** Dī aliqñ fixus
 q̄ nō sic mouet: ⁊ ē ex hūozē grosso viscoso aut imbibito.
C Dī nodosus qñ hūoz itatū grosso ⁊ ⁊ igipseat⁹ vt mē
 brū a sūa debita flexiōe phibeat. ⁊ d̄ tñ gutta nodosa stat
 versus. **C** Soluere nodosā nescit medicia podagrā.
C Un̄ qñq̄ ex iuncturis egredīf sic gūpsum: ⁊ sunt pp̄rie
 māe flāncē crude. **C** Dīac⁹ ⁊ qñq̄ ossuosus qñ humoz p̄
 trificatus est. ⁊ p̄ohibet membrū a flexione.

Cause Et de cāis p̄sequēs dico qd̄ tres eē direrūt.
 qd̄ā q̄ttuor. **C** Auic. tāgit tres. P̄tio. s̄. suscipi
 ens: ⁊ ē mēbrū efficiēs sic p̄plones ⁊ māe. Loadiunās qz la
 titudo p̄riari ad iuncturas

terens vel p̄tūde: vñ mēbrū
 nō nāliū: vt pp̄ vehemētē frigi
 in malā p̄plone debilitatis sic
 piscatorib⁹: ⁊ h̄. aut pp̄ vehem
 brū ⁊ dissolūētē: vñ ad mēbrū
 mala p̄plo sicca ericando ⁊ p̄
 tati⁹: vñ deinde ad iuncturas mē
 mida relaxationē facies ⁊ iun
C Itē exercitiū forte fortis mē
 abalē ⁊ hūozalē. **C** Itē lōgus
 multa ⁊ ociositas: vt i p̄sbyter. ⁊
 fortia exercitia. ⁊ iō rustica q̄ dit
 podagriāt. **C** Itē vigilie multa
 ⁊ pot⁹ difficilis digōms aut gen
C Itē pot⁹ aceti p̄cipue vini sub
 spāl̄ post cibū nō digestū. **C** Itē
 cū cibū vel absq̄ cibo generant
 epe q̄ postea ad iuncturas fluūt. sa
 ta repletio crapla. s̄. ⁊ ebrietas. ven
 derat⁹. Itē ip̄s⁹ frequētati suber
 ingredim̄ flueti coitu mlto ex
 lū: vñ rūt: vt guilelm⁹ n̄. ⁊ iō si
 plim⁹: ⁊ marie aque dulcis
 educi pōt ois p̄sueti flurus
 h̄ariū: vētris vomit⁹: vñ i s̄
 catarr̄i cronici p̄sueti fluen
 s̄. **C** Itē curatio colice p̄
 plī: nō recipiāt: s̄ ad cur
 etiōnis p̄sue fieri. vt cū
 ⁊ Itē ⁊ purgari sepe ⁊ cur
 bis c̄t̄ra de p̄seruatiō
 ca ē p̄ ipsa malis suscipi
 pp̄ debilitatē sui nālē: a
 lone cōfirmata ⁊ pp̄rie
 ⁊ nimia calitas rarefa
 abēdo pōt eē cā. Itē do
 p̄ncipalis: vt cordis: e
 uranti. ⁊ s̄l̄ mala p̄plo
 scēf hūiditas ex̄nea: c
 soluēs: aut frigidā co
 iuncturas mittantur

THE
 WILLIAM R. PERKINS
 LIBRARY
 OF
 DUKE UNIVERSITY

Rare Books

ando est ip̄a efficiēs vt fortitudo m
 cipalis. in qb⁹ vel in quo reperunt
 defluxe ledētes q̄re s̄surgit virtus s̄
 cturas: ⁊ ad hoc gen⁹ cause reduci
 p̄ta a principio generationis in m
 dagricus podagricū generat. est en
 tur Serapio de p̄pleto sermone in
 tertij. de dolorib⁹ iuncturaz. **C**
 cturaz ex creatiōe vel ex accitū sic
 ex mala p̄plone calā: aut ex mlto m
 catione eaz: aut p̄pter dolorē forte
 terie multe. que si diu remanserūt ē
 to est mā ipsa superflūs sanguinea
 vel mixta vel vētositas retēta. ⁊ l3 al
 gulariter cāri possit dolor iuncture:
 plurimū fit a flegmate cuz colera. de
 a sanātie. deinde a colera

Scda. q si fiat p vias deflu...

res sūt ver pmo. qz eo tpe hūiores sūt i motu magis. scdo in autūno. qz i eo tpe sūt vie amplificate pp calore estatis p...

malī. scdo virtus est nāle ex fructibus 7 t. Er qb' ifert q in sibi precauere 7 se i febrib' laboriosis Joāniti' th in suo ma ē fortitudo mē, ā dictoz. Tertia est it regimē in sex reb' gitas viari. urari. Rica. vj. itū est de causis dolo turari estimari pri rsu ei' dicere. Et in b' est pseruare se ab his s subuēre. Et ho s sūt pati maxie ex be ti rubrica. Et illi q sct lis. 7 si cōfirmant vir io iinfra. bus cōstitit regimini. une per sex res non na am.

e in dieta fm varietate itudinis. 7 huiusmodi rere calidus 7 sic. natu nem se transferre si fue suffumigāis igne 7 alijs onabiliter de eo cui' cō it ad frigidū partū decli as euitet. 7 simili mō de t dictū sit supra in exem a de doloribus iunctura ideo relege ibi. Et cuz il/ nis vt panis opirus non 7 oia genera leguminū nas: porcinas: caprinas: n aquis. Carnes salitas: it agneline: capita qdru cedunt pedes aialius: qz at sūt simile. sed qz disti abstinere. 7 si datur licen deuitēt copīa ouozus sor t lac 7 caseus 7 que de la e mēse vti possint. C Pi : anguilla: pisces th par flumine petroso vti pnt in : fruct' deuitent hozarios: omila: pira 7 poma: scipue ipsoz maturitate. Et bre uiter qui sunt nutrimenti humidi velocis corruptionis 7 frigidi: 7 tubera oio prohibentur. Et in summa sanguici deuitēt quectiqz multū sanguine generāt: qāciqz sunt cala 7 hu. qd intellige sane. Et colici deuitent q colerā gene rant 7 eracuētia. 7 ambo oia dulcia vt mel: suchartū: buty rum: olai: nucez 7 similia. Item vtant an tempus pio...

flig...

legu...

lafa...

Book Dealer

BOX 2156 TACOMA, WASH... 98444.

(Religion - A Comentary; London, 1575.)

AZPILCUETA, MARTINO:

Commentarius de Jobeleo et Indulgentiis omnibus, In S. in Leuitico sub. cap. Si quis aliquando, de Poenit. distin. prima, & in Extrauag. primam, Antiquo- rum, secundam, Vnigenitus, & in 4 Quenamammodum. de Poenit.... Lugduni, M. D. LXXV. 4to. 84ff. plus index, plus Apologia Libri de Redibus Beneficiorum Ecclesiasticorum... Author Same. 240pp. plus index. Bound vellum, some staining on covs. About 1"x2" area of t.p., cut away text only slightly affected. pen notations on t.p. A few ff. water stained and some light foxing. O/W good.

LIST: 50

ITEM: 3

\$20.00

q passi sūt podagrā cronica 7 curati sūt defaciētib': 7 nō ē de de scāi eis purgatio citātes arte podagre pportionata vt pi ctilia artifices fullenti viatores 7 hō. plus i iucturis multiplicant hi dolozes. st. omi sūt macie vacue alijs mēbris. plus

7 vias rectes 7 oēs i iucturis... ipsoz maturitate. Et bre uiter qui sunt nutrimenti humidi velocis corruptionis 7 frigidi: 7 tubera oio prohibentur. Et in summa sanguici deuitēt quectiqz multū sanguine generāt: qāciqz sunt cala 7 hu. qd intellige sane. Et colici deuitent q colerā gene rant 7 eracuētia. 7 ambo oia dulcia vt mel: suchartū: buty rum: olai: nucez 7 similia. Item vtant an tempus pio...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

A P O L O G I A

LIBRI DE REDITIBVS

ECCLESIASTICIS,

A Martino ab Azpilcueta

Doct. Nauarro,

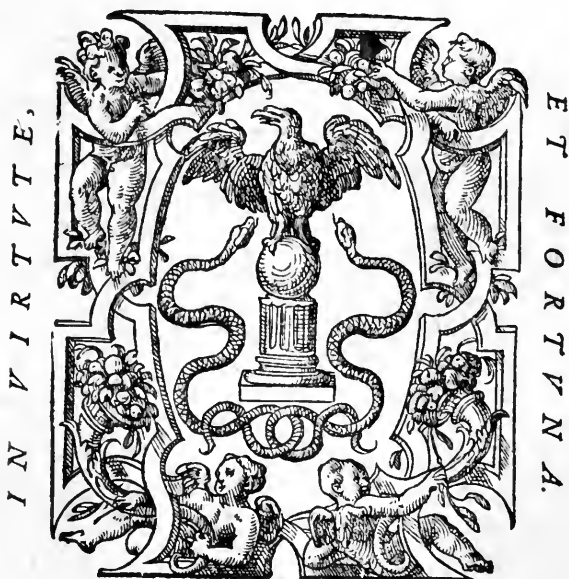
(649)

*Super c.ultimo XVI. q. I. sermone primùm Hispano compositi, &
ab eodem postea latinitate donati: aduersus N.
in nonnullis ei contradicentem.*

Eodem Doctore Martino ab Azpilcueta auctore.

AD PIVM V. PONT. OPT. MAX.

Cui nunc accessit eiusdem Apologia:
Propugnaculum.

LUGDUNI, *Suzet*
Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

M. D. LXXV.

Cum privilegiis & licentia Superiorum.

A P O S T O L I C A

LETTERA APOSTOLICA

IN MATERIA

DE

DECRETIS

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DECRETIS

DE

DE

GREGORIVS PP. XIII.

O T V proprio, &c. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Doct. Nauarro Cathedra primæ functionis sacrorum Canonum inclitæ Vniuersitatis Conymbri- cen. iam pridem rude donato in Ro. Cur. nostris, sacraque nostræ in foro conscientie Pœnitentiariæ obsequiis residenti. Nuper à sœ. rec. Pio PP. V. prædecess. nostro, emanarunt litteræ tenoris sequentis. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta, decretorum doctore, Pius V. Dilecte fili, salutem & Apost. ben. &c. Dudum à sœ. rec. Paulo PP. III. prædec. nostro, emanarunt litteræ tenoris subsequenti. Dilecto filio Martino de Azpilcueta Decretorum Doctore, primariam cathedram Iuris Canonici in vniuersitate studij Conymbr. actu regenti, Paulus PP. III. Dilecte fili, salutem & Apost. ben. &c. Cum (sicut nobis exponi fecisti) ut aliis iuxta traditum tibi à Deo talentum, prodesse posses, nonnullas lecturas super voluminibus Decreti, & Decretalium, non sine maximis laboribus & vigiliis, ad laudem diuini nominis, cuius ope litterariæ rei, & Christianæ Reip. consuluisse & profecisse credis, scribendo composueris, & compilaueris, easque de proximo, tuis propriis expensis, in lucem edere, & imprimi facere intendas. Pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi, quod lecturæ huiusmodi absque tuo consensu imprimi non possent, ut tuarum vigiliarum effectulateris, concedere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos volentes te specialis gratiæ fauore prosequi, huiusmodi supplicationibus inclinati, tibi quod ad septennium à die quo tu lecturas prædictas imprimi feceris, computandum, nullus alius per vniuersum orbem Christianum constitutus, lecturas ipsas, vel earum aliquam partem imprimere aut imprimi facere, vel impressas in sua domo aut alibi habere & tenere, nec illas vendere, seu mutuo aut ex dono, vel alias donare possit, authoritate Apostolica, tenore præsentium, de speciali gratia indulgemus. Districtius inhibentes in virtute sanctæ obedienciæ, & sub excommunicationis pœna, eo ipso si fuerit contrafactum incurrenda, omnibus & singulis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus,

& quauis etiam Apostolica auctoritate aut facultate fungentibus, per uniuersum orbem constitutis, ne lectiones huiusmodi vel earum aliquam partem, absque tuo expresso consensu & licentia, septennio predicto duntaxat durante, imprimere seu imprimi facere, aut vendere seu donare presument. Non obstant. constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac quarumcunque prouinciarum, & locorum statutis & consuetudinibus etiam iuramento, confirmatione Apostol. vel quauis firmitate alia roboratis: necnon priuilegiis, indultis & litteris Apostolicis quibusuis Prouinciis, & illarum personis ac uniuersitatibus & collegiis, etiam per nos, & Sedem Apostolicam sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis & decretis, etiam derogatoriis derogatoriis, vel alias quomodolibet concessis, confirmatis, & etiam iteratis vicibus innouatis. Quibus omnibus, etiam si de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & indiuidua, ac de uerbo ad uerbum, non autem per clausulas generales id importantes, mentio, seu quauis alia expressio habenda, aut exquisita forma ad hoc seruanda foret: huiusmodi, ac si de uerbo ad uerbum infererentur, presentibus pro expressis, & de uerbo ad uerbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac uice duntaxat, specialiter & expresse derogamus: ceterisque contrariis quibuscunque. Dat. Rom. apud Sanct. Petr. sub annulo piscatoris. Die viij. Ian. M. D. XLIII. Pont. nostri Anno IX. L. de Torres. Et deinde

Cum sicut nobis nuper exponi fecisti: tu, qui (sicut asseris) rogaris à multis, ut opera tua tam prius edita, quam nondum edita, quæ super iure Pontificio, & super pertinentibus ad declarationem illius, habes composita, typis excudi faceres, idque facere proponas (uita comite, & Deo iuuante) impensis tuis, & te presente, quo correctiora, auctiora, & pientiora prodeant. Nobis humiliter supplicari fecisti, ut in præmissis opportune prouidere de benignitate Apostolica dignaremur: Nos te amplioris gratiæ fauore, prosequi uolentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, Apostolica auctoritate tenore presentium, declaramus, intentionem nostram esse, ut dicti Pauli Prædecessoris litteræ, quæ de lectionibus loquuntur, habeant etiam locum in aliis Commentariis, libris & tractatibus, quæ tu edideris super his quæ pertinent ad præfati Iuris Pontificij declarationem, non obstantibus omnibus supradictis, quæ idem Paulus prædecessor in dictis præinsertis litteris uoluit non obstare, Dat. Rom. apud Sanct. Petr. sub annulo piscatoris die xviij. Maij. M. D. LXXI. Pontific. nostri anno VI. P. Tarus. B. De Castro. Nos eundem Martinum specialibus fauoribus & gratiis prosequi uolentes, statuimus, predictoque Martino concedimus Motu simili, & ex certa nostra scientia, litteras sæ. re. Pauli III. & Pij V. prædecessorum nostrorum præinsertas, locum

locum habere, & se extendi in his qua de lecturis & aliis loquuntur in quibuscunque Commentariis & tractatibus qua idem Martinus ediderit super predicti iuris Pontificij declaratione & interpretatione, & praesertim super MANVALI CONFESSARIORVM ab eo prius lingua Hispana edito, nunc recognito, aucto, Latinitateque donato, non obstantibus omnibus, qua predicti praedecessores voluerunt non obstare: praesentisque nostri Motus propriij solam signaturam sufficere, & ubique fidem facere in iudicio & extra, regula contraria non obstan. volumus & mandamus. Et insuper quia difficile foret, praesentem nostrum Motum proprium ad quacunque loca deferri, volumus, & Apostolica authoritate decernimus ipsius transumptis, vel exemplis, etiam in eisdem libris, lecturis, Commentariis, Manuali, & aliis operibus huiusmodi impressis, plenam & eandem prorsus fidem ubique in iudicio & extra adhiberi, qua praesenti originali adhiberetur.

Placet V.

Datum Romæ, Apud Sanct. Petrum,
Non. Nouemb. Anno I.

PRIVILEGIO DEL REY
CATHOLICO.

OR quanto por parte de uos el Doctor Martin de Azpilcueta, Navarro, Cathedratico Iubilado, nos fue fecha relacion, que uos auades fecho un Libro, intitulado Tractado de las Rentas Ecclesiasticas, sobre el Capitulo final. xv i. quæst. i. el qual era muy util y prouiechoso: y nos supplicastes os dessemos licentia y facultad, para que lo pudiesdes imprimir y uender, mandando que por el tiempo que nuestra merced y uoluntad fuesse, otra persona alguna no lo pudiesse imprimir ni uender, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual uisto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que la Pragmatica por nos nuevamente fecha sobre la Impresion de los Libros, dispone: fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra Cedula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente uos damos licentia y facultad, para que por tiempo de seys años primeros siguientes, que corran y se cuenten des del dia de la fecha desta nuestra Cedula en adelante, uos o la persona que uuestro poder ouiere, podais imprimir y uender el dicho Libro, que desuso se haze mencion. Y mandamos que durante el dicho tiempo, qualquier Impressor destos nuestros Reynos y Sennorios que uos quiesieredes y fennalaredes, Imprima el dicho Libro: y que otra persona alguna no la pueda imprimir ni uender, sin uuestra licentia. So pena que el que lo imprimiere ò uendiere, aya perdido y pierda todos y qualesquier Libros y moldes que del ouiere, Imprimiere, o uendiere: con que primero que se uenda el dicho Libro, le ayais de traer y presentar ante los del nuestro Consejo, juntamente con el Original que en el se uio, que ua rubricando y firmado al cabo del de Pedro del Marmoi uuestro Scriuano de camera, de los que residen en el nuestro Consejo: para que se uea si la dicha Impresion esta conforme al Original: y se os tasse el precio que por cada uolumen ouieredes de auer. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes y Oydores de las nuestras Audiencias: Alcades, Alguaziles de la nuestra Casa y Corte y Chancillierias: y a todos los Corregidores, Asistentes, Governadores, Alcaldes mayores y ordinarios: y otros Iuezes y Iusticias quales quier de todas las Ciudades, Villas, y lugares de los nuestros Reynos y Sennorios, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui a delante: QUE uos guarden y cum plan esta nuestra Cedula y merced, que assi uos hazemos: y contra el tenor y forma della uos no uayan ni passen, ni consentan yr ni passar: So pena de la nuestra merced y de diez mill maravedis para la nuestra Camera. Fecha en el bosque de Segouia, a XXIII. dias del mes de Septiembre, de Mill y quinientos y sesenta y seys años.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad.
Pedro de Hoyo.

PRIVIL

P R I V I L E G E D V
T R E S C H R E S T I E N R O Y
D E F R A N C E .

H A R L E S par la grace de Dieu, Roy de France, Au Preuost de Paris, Bailly de Rouen, Seneschaux de Lyon, Tholoze, Bourdeaux, Poictou, ou leurs Lieutenans, & autres nos Bailliz, Seneschaux, Preuosts, Iuges, ou leurs Lieutenans, & autres nos Iusticiers & officiers quil appartiendra, Salut & dilection. Receuë auons l'humble Supplication à nous faicte de la part de nostre trescher & tresamé bon frere le Roy Catholique des Espaignes, en faueur de nostre cher & bon amy le Docteur Martin de Azpilcueta Nauarro, Commandeur de l'ordre de Ronchessaux: contenant que ledict Docteur a faict imprimer & mettre en lumiere vn Liure intitulé *Le Manual de Confessores y penitentes*, & vn autre aussi intitulé *Tractado de alabanza y murmuracion, sobre el Capitulo, Inter verba. xi. quest. 111.* & vn autre aussi intitulé *Tractado de las rentas Ecclesiasticas, sobre el cap. final. xvi. quest. 1. en langue Castellana*: & autres en langue Latine sur le Decret, & quelques Commentaires *Sobre el titulo de Rescriptis, de Restitutione spoliatorum, y de Prabendis. en las Decretales.* Et doubte que aucuns de nos suietz, ou de la nation Espaignolle, voulsissent faire Imprimer lesdicts Liures en nostre Royaume: & aussi que les Imprimeurs d'iceluy nostredict Royaume, ou autres, voulsissent par maligne & mauuaise intention semer en seldicts œures quelque mauuaise & reprouee doctrine, s'il ne luy estoit par nous sur ce pourueu. N o u s à ces causes inclinans, & voulans en cest endroit gratifier à la requeste, ainsi que dict est, à nous faicte par ledict Docteur, auons inhibé & defendu, inhibons & defendons par ces presentes, à tous Libraires & Imprimeurs de nostredict Royaume, & autres nos subiectz, soit de la nation

de France ou d'Espagne, residens en cestuy nostre Royaume: Que les dessusdictz Liures cy dessus intitulez & declairez, ils n'ayent durant le temps de dix ans prochainement venans, ensuiuans, & consecutifz à Imprimer, ne faire Imprimer, mestre ne exposer en vente, sans le sceu, congé, & consentement dudict Docteur, sur peine de confiscation des Liures qui s'en trouueront imprimez, contre nosdictes presentes defenses, & d'amende arbitraire. Si vous mandons, commandons, & expressement enioignons, & à vn chacun de vous, si comme à luy appartenra, que celles nos presentes inhibitions & defenses vous faietes lire, publier, & enregistrer. En procedant à l'encontre des transgresseurs & contreuenans à icelles, si aucuns s'en trouuent, par les peines y contenues, & autrement, selon l'exigence des cas. Car tel est nostre plaisir. Nonobstant quelconques lettres, mandemens, ou defenses à ce contraires. Et pource que de ces presentes lon pourra auoir à faire en plusieurs & diuers lieux: Nous voulons que au Vidimus dicelles, deüement collationné, foy soit adioustee, comme au present Original. Donné à Sainct Maur des fosses le vingtseptieme iour de Iuin, l'an de grace Mil cinq cens soixante six: & de nostre Regne, le sixieme.

Par le Roy, la Royne
sa mere presente,

De L'aubespine.

PIENTISSIMO

P I E N T I S S I M O

P I O V. P O N T I F I C I

O P T. M A X. D. N. S.

M A R T I N V S A B A Z P I L C V E -
ta Doctor Nauarrus in ista eius mira
pietate perseuerentiam.

*V M, Beatissime Pater, ab
extremis Hispaniarum fini-
bus, nempe, Ulissipone, ad
prosequendam Illustrissimi ea-
rum Primatis Archipresulis
Toletani causa defensionem,
iussu Regio susceptam, in Vr-
bem appulissim, ausus fui de-*

*dicare S. V. quendam meum de re-
ditibus ecclesiasticis
libellum: primum quidem sermone patrio (quod utilior
esset orbi, cui scribebatur) compositum, ipsique Regi om-
nium secularium Monarcharum catholicissimo & po-
tentissimo dicatum. Deinde (cum sui lectione plerisque
eruditis & piis viris, se rem totius orbis Christiani clero
utilem fore persuasisset) latinitate donatum. Non, quod
non agnoscerem authoris & operis humilitatem, obscuri-*

tatem, & indignitatem, & Sanctitatis V. sublimitatem, splendorem, & gloriam: non tantum eam, qua isthac in terris Monarchia omnes eam assequentes illustrat, sed etiam illam, qua eandem vicissim ista V. Beatitudinis noua vita, noui mores, nouissima & admiranda eius administratio, tam diu, & tot atatibus inaudita & desiderata, huicque nostro saeculo turbulento adeo necessaria, ornant. Ac proinde non viderem longe humilius & inferius esse, quam quod supremo Reip. Christianae Principi dedicandum esset. Sed partim, quod non videbatur alienum, ut quod Hispano scriptum sermone, Hispanorum Regi, eidemque redditibus ecclesiasticis quam maxime secundum S. V. affluentem, dicatum fuerat: latino donatum, summo latinorum Regi, eidemque supremo omnium ecclesiasticorum reddituum administratori, dicaretur. Partim, quod Urbem ingressus, desiderabam de exigua penu mea litteraria S. Vestrae nonnihil offerre, & non erat id temporis aliud de potioribus aliquot, quae ob inopiam otij sub lituris habeo, ab eis exertum, & manu extrema dolatum. Partim vero, quod non essem inscius, multa in eo contineri, quae cum V. Sanctitatis ardenti ad inueniendam in omnibus veritatem amore, & emunctissimo ad iudicandum de inuentis iudicio, & animo beneficiarium splendorem Ecclesiae suae restituendi cupientissimo, conueniunt. Neque dubitarem, beneficiarius qui ea omnia accurate perpenderent, complacitura. Licet enim per ea via aliquot tortuosa disponendi de redditibus suis obstruantur, aperiuntur tamen aliae multae directae id facien

*faciendi, nullibi tam late, nec in tantum eorum fauorem
 probata, ac explicata. Cum autem, Beatissime Pater,
 postea quidam vir, genere, litteris, & munere clarus,
 mihi que iam inde à triginta annis, & amplius amicus
 (cuius nomen obseruantia causa taceo) obtulerit eidem
 Sanctitati V. alium librum eodem titulo insignitum cui
 Doctores duo, eccellente sanè doctrina præditi, qui ante
 triginta annos mei feruentissimi auditores esse cœperunt,
 multisque annis postea fuerunt, pro sua profunda erudi-
 tione, & egregia in me beneuolentia generosâque grati-
 tudine tersius quàm ego respondissent, nisi eos ipse ab ea
 re iustis ex causis renocassem: meque ipsum multa que
 taceo, ab hoc aliquot diebus retraxerunt, retraxissent que
 perpetuò, nisi me in id compulissent amor quarundam
 veritatum, quas sartas tectas perstare plurimum è Re-
 publ. Christi esse arbitror, & obligatio conseruanda existi-
 mationis, quam de aliquantulis donis apud me in proxi-
 morum utilitatem à Deo depositis, nonnulli habent, quam
 ni hoc facerem, labefactatum iri iudicabant: ex quo no-
 stris, qualibus qualibus, scriptis & responsis decresceret
 authoritas. Quæ profectò res me mouit, ut hanc Apolo-
 giam, quæ præfatum libellum defenderet, scriberem, &
 Sanctitati V. veluti quandam illius appendicem, conse-
 crarem. Sperans certò fore, ut quæ ille ad obscurandam
 & impugnandam veritatem, non sine rei ecclesiastica
 damno, scripsit, per occasionem, eam longe splendidiorẽ,
 & munitiorem reddant, iuxta illud Innocentij * præde-
 cessoris Beatitudinis Vestra Sanctissimi, Veritas sepius*

* c. Graue.
 35.9.9.

excogitata, magis resplendet. Quare humillimus etiam
atque etiam supplico eidem S. Vestra, ut qua animi se-
renitate, ac frontis hilaritate illum suscepit, suaque bene-
dictione dignatus fuit, eadem quoque hanc suscipere: Et
eò ampliore benedictione prosequi, quò easdem veritates
longè altius fundatas, Et complures alias sapientia ca-
nonica cognitioni apprimè necessarias continet, non dedi-
gnetur. Christum autem Redemptorem nostrum Opt.

Max. quàm obnixissimè rogo, ut te suum unicum,
Et Summum Vicarium, seculo nostro adeo
utilem Et necessarium, quamdiutis-
simè seruet incolumem,

Amen.

AD

Ad pium Lectorem.

A V S A S ob quas, Christiane lector, hanc Apologiam cōposuerim, ex epistola eius nuncupatoria facile colligas. Causa vero, ob quam in ea componenda non seruavi ordinem, quo meum libellum N. aduersarius impugnavit, est, quòd mea sententia, salua saniore, ipse sine congrua methodo & ordine illum impugnavit. Ideoque consultius duxi, eius serie omissa, sequi eam quam in libello meo seruavi. Quod tamen citra tædium, & magnam confusionem nequeo facere, nisi vel summatim admoneam ea, quæ in ipso scripseram. Quare, ita illa repetam (admonendo omnia, quæ præfatus N. opponit, & quæ ipse respondeo) vt qui hanc Apologiam habuerit, dilucide, & sine vlla confusione ibi dicta, & hic addita intelligat, vnà cum omnibus, quæ libellus aduersarius ad vtriusque argumentum pertinentia continet. Quàm breuiter autem & modeste potero illi respondebo, defendendo mea vera, eiusque falsa confutando.

Salua , qua in eum sum , semperque curabo esse, obseruantia & pace , saluaque in primis Summi Pontificis, ac deinde cuiusque alterius rectius sentientis censura, in gloriam D. N. Iesu Christi, cuius de patrimonio in fauorem pauperum disputa- mus, Optantes ei perplacere. Qui vtinam Glorio- sissima illa eius matre Virgine mediatrice , digne- tur nos sua luce illustrare: simul omnibus annuere, vt eius gratia semper ei grati viuamus , & moria- mur, eiusdem gloria potituri æternum, Amen.

A nimia vero & inutili allegatione textuum, glossarum, dictorumque authorum agglomeratio- ne abstinerebo. Tum, quia id remoratur & fastidit lectorem, eruditioribusque nauseam parit. Tum, ne liber vltra modum Apologiæ excrescat: & dum vrceus instituitur, rota currente , amphora exeat. Tum , quòd Iurisconsulti recentiores hoc nomine male apud eruditissimos grauissimosq; viros, præ- fertim Romanos, audimus. Tum, quod longe sa- tius duco, semperque duxi, paucis, eisdemque fir- mis illustribus & antiquis , remotis infirmis , vul- garibus, & obscuris fundare asserenda, quàm mul- tis magna ex parte parum firmis & alienis , vel ad gloriam potius quàm persuasionē conflatis. Tum, quod olim dedecori erat in confesso Senatuum (quos Galli Parlamenta vocant) tacito textu , si suppeteret, citare glossam; & doctorem , tacita glossa; & recentiores ac obscuriores, dum suppe- terent

terent antiquiores & illustriores. Tum denique, quod aliquando nocet allegare infirma, & obscuros authores ad confirmandum id, quod probaueris textu expresso, vel efficaciter inducto, aut ratione irrefragabili: dum videri potes lectori, non satis confidere illis præmissis: consideranti, te ad infirma confugere. Quamobrem enitar quoad eius fieri poterit (præter morem eorum, qui numero magis quàm sententiarum ponderi deferunt) confirmare quæ dixero, textibus, glossis, classicis & receptoribus (quorum copia fere vbique est, & authoritas illustrior) authoribus, ad recentiorum accumulationes, cum argumenta vtriusque partis æque vel quasi vrgentia videbuntur, & aliàs cum res postulauerit, debita cum obseruantia recurriendo: præfertim cum ab eis primum & speciatim res ipsa recte tangitur.

*

A P O L O G I A
L I B R I D E R E D I T I B V S
B E N E F I C I O R V M E C C L E S I A T I C O -
rum Martini ab Azpilcueta
doctoris Nauarri:

*Quo docetur quibus & sibus sunt impendendi, & quibus
personis dandi, aut relinquendi, super*

Cap. Quicquid. 16. q. 1.

N primis moneo, me in praefato libro pro fundamento tra-
ctandorum, desumpsisse verba principij cap. vltimi 16. q. 1. cum
tribus annotationibus ei additis, & tribus quaestionibus pro-
positis, in hanc quaeritur formam.

Verba cap. fin. 16. quaest. 1.

Quoniam quicquid habent clerici, pauperum est, &
domus illorum omnibus debent esse communes: susce-
ptioni peregrinorum, & hospitem inuigilare debent;
maximè curandum est illis, vt de decimis, & oblationi-
bus, cœnobiis, & Xenodochiis, qualem voluerint, & po-
tuerint, sustentationem impendant.

S V M M A R I V M.

Author huius cap. an fuerit Hieronymus. num. 1.

Bona clericorum, bona sunt pauperum. num. 2.

*Liberalitas CHRISTIANA erga pauperes, maxima totius mundi
nationum. num. 3.*

Corona clericorum & monachorum quid significat. num. 4.

PRIMO annoto, quòd licet principium huius capituli, in quod comminiscimur, Gratianus tribuat Hieronymo ad Damasum, in nulla tamen epistolarum illius ad Damasum scriptum inuenitur, nec in ea quam scripsit ad Nepotianum, licet aliquibus id visum fuerit eò, (vt nobis videtur) quòd pagina penultima hæc dicat. Ecclesiam fraudare sacrilegium est, accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel curum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitate superat. Sed illa & contenta in hoc cap. non sunt eadem. At bona ecclesiastica esse pauperum habet glossa Hieronymi super illud Esa. 3. Rapina pauperum in domo vestra, Secundum Thom. 2. sec. q. 185. art. 7. arg. 2. qui tamen non ponit ea verba, licet eorum sententia inde colligatur. Idem etiam Tho. in eod. art. arg. 3. ait Beatum Hieronymum ad Damasum Papam sic scripsisse. Clericos illos conuenit stipendiis ecclesie sustentari, quibus parentum, & propinquorum bona non suffragantur: qui autem bonis parentum & opibus propriis sustentari possunt, si quod pauperum est arripiunt, sacrilegium committunt, & incurrunt. Attamen in nulla epistolarum Hieronymi ad Damasum, ea verba inueniuntur. Quamuis in §. fin. huius cap. & in c. Clericos, 1. qu. 2. inueniantur tributa Hieronymo à Gratiano. Innocentius etiam Papa 111. decidit vnã quæstionem in cap. Cum apostolica, de his quæ fiunt à prælat. sine consens. cap. aiens Hieronymum scribere ad Damasum in hæc verba, Si aliquando fuerunt à laicis malè detenta, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsus transferunt monachorum, episcopo loci præbente consensum, constabunt eis perpetua firmitate subnixæ. Quæ tamen verba in nulla epistolarum Hieronymi ad Damasum inuenies, licet ea posuerit Gratianus in d. cap. §. 1. Quare oportet dicere Innocentium, & Thomam cum alia magna turba doctorum, autoritate Gratiani, non viso archetypo & originali epistola, fuisse quoad prædicta tria ductos: vel certè deesse in epistolis Hieronymi, quæ nunc extant, aliquam maximi ponderis epistolam. Vt cumque tamen res habeat, satis est nobis ad comminiscendum in hoc capitulum, quod multis sæculis iam inde à Gratiano ab omnibus canonum peritis sit pro authentico habitum, iuxta ea quæ scripsit post alios Cardinal. Alexand. in rubr. & tit. 1. huius celeberrimi libri.

II. Annoto, hic probari, bona clericorum esse bona pauperum, concordat idem Hieronymus supra, relatus, & citatus à Thoma vbi supra super Esaiam cap. 3. & Augustinus in cap. Quod autem. 23. qu. 7. ibi. Non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem quodam modo gerimus, & Ambrosius in cap. Conuenior. ead. caus. q. 8. ibi. Quamquam omnia, quæ in ea sunt, sint pauperum. Idem August. in cap. fin. 12. q. 1. & Clemens ante cum lib. 2. cap. 9. & 39. de constit. apost. & alia ratione dicuntur clericorum, & alia pauperum, & alia Dei & D. N. Iesu Christi, vt dicetur infra ead. quæst. Monit. 24.

III. Annoto, quòd ad declarandum hoc capitulum cum notabili proximo, & nonnulla loca nostri Manualis confessoriorum, & pœnitentium, & ad satisfaciendum multis aliis, extra contenta in illo quæsitis: In gloriam item misericordie, liberalitatisque Christianæ, omnes alias mundi nationes erga diuinum cultum, & pauperes excellentis: Simul & ad augendum amorem diuini

uinum, desideriumque cœlestium & æternorum, diminuendumque proprium, terrenorumque atque transitoriorum in animis nostris, qui ad significandum nos id procurare, coronas capitibus alij aliis maiores gestamus. c. Duo sunt genera. 12. qu. 1. & glo. solemn. clem. 2. de vir. & honest. clerico. verb. Tonfuram, profundius quàm vnquam tractabimus hoc elogiū clarissimi sanctissimi que doctoris Hieronymi per tres quæstiones: quas frequenter, tum in cathedra, tum extra illam, in variis variorum regnorum academiis, primùm Tholosæ, & Cathurci in Galliis, Deinde Salmanticæ, & Conymbricæ in Hispaniis, & aliis etiam locis decidimus quadraginta quinq; annis, à quibus interpretati sumus canones sacrosanctæ ecclesiæ Romanæ. Cuius censuræ quicquid dicitur subiicimus, vt iam priùs in epistola ad lectorem submisimus. Supplicâtes item, vt ibidem satis supplicauimus, gloriosissimæ Virgini matri, vt nobis impetret lucem & gratiam à filio suo theoanthropo D. N. Iesu Christo, rerumque ecclesiasticarum vero domino, quò intelligamus, & faciamus de illis, quod eius diuina, & humana voluntas requirit, & per suam sanctam ecclesiam ordinauit: perque præfatum Hieronymum doctorem sanctissimum, cui nos commendamus, in hoc capitulo significauit.

Q V Æ S T I O I.

An mortaliter peccent beneficiarij ecclesiastici superfluè aut profanè redditus suorum beneficiorum impendentes?

Q V Æ S T I O II.

An non tantùm peccent, Sed etiam ad restituendum eos sint obligati?

Q V Æ S T I O III.

An possint de illis testari?

Verbum, reditus, scribendum cum simplici d. num. 1.

Ecundò moneo, quòd præfatus N. tum tacitè tum expressè (veluti præludens) multa, vt aliquibus videtur, tacuit, aut dixit, rhetoricè, incautè, aut falsè, in duabus primis sui libri partibus; antequam ad principalem disputationem (quam in tertia parte aggreditur) perueniret. Primò quidem, quatenus tacitè videtur impugnare orthographiam, qua vtor in titulo mei libri, & per totum illum, scribendo verbum, reditus, per simplex d. Quoniam ipse in titulo sui libri, & per totum illum scribit cum duplici. A quo abstinuisset consultius fuisset. Tum, quia ipsemet sub finem.2. partis admonet orthographiam verbi, reditus, doceri ab Andrea Tiraquel. in tract. de retract. consanguinitatis, an sit scribendum duplici, an simplici. d. ex Ouidio, & Martiali: & palam est, Tiraquellum in loco ab eo citato probare, scribendum esse cum simplici. d. Tum quia non deest cui dederit occasionem putandi, quòd id fecerit, vt libello meo etiam in tituli orthographia contradiceret. Qua enim alia de causa id fecisse, aiunt, nisi fortè quòd donec ad eum vsque locum calcographus peruenisset, putauit illud à verbo, reddo, deriuari, ideòque scribendum esse per duplex. dd. vt multi malè scribunt, & me scribentem simplici peius reprehenderunt. Et cum postea incidisset in Tiraquellum docentem contrarium, maluit vt calcographi perseuerarent in errore, quàm fateri se per ignorantiam, vel incogitantiam errasse: præmonito in medio libri lectore, se veram illius dictionis orthographiam non ignorare. Tum quia maius operæpretium fecisset, si admonuisset lectorem verbum, reditus, non à reddo, sed à redeo deriuari, ideòque primam syllabam breuiare, vt in illo Ouid. de Ponto, At reditus iam quisque suos amat. &c. in illo eiusdem libr. 1. de art. amandi, Turpe thori reditu census augere paternos. Reditumque ideo dici à redeo, quòd quotannis è fundo, vel prædio, ad eius domum redeat.

SVMMARIVM.

Alternatiuam proferens, cuius altera pars est vera, non est carpendus num. 1.

Elogium verum quod probatur alicuius dictis, tribui potest etiam si non concipiatur ab eo. eiusdem verbis. num. 2.

Fide digni viri dicto credens, non paccat. num. 3.

III. Moneo, quòd præfatus N. rhetoricè quidem, sed non rectè videtur me pungere circa primam annotationem primi moniti, quatenus ait, nullatenus esse credendum, Sanctum Thomam, & tantam aliorum doctorum turbam auctoritate Gratiani ductos, credidisse præfatum capitulum vltimum. 16. qu. 1. continere verba Hieronymi ad Damasum, si res ita non haberet. Quod ait me sign

significare. Tum quia ego id non assero simpliciter, sed alternatiuè, eos auctoritate Gratiani archetypo epistolæ Hieronymi ad Damasum non viso ductos fuisse, vel aliquam epistolam non parui momenti Hieronymi ad Damasum desiderari in libris epistolarum Hieronymi quos nunc habemus. Quorum posterius ipse quoque concedit. Et alternatiuam proferenti sufficit, vt eius altera pars sit vera. c. In alternatiuis de reg. iur. lib. 6. & l. Plerumque. ff. de iur. dot. Tum quia verisimilis est etiam pars prior præfatæ alternatiuæ. Quoniam frequentissimum est Gratiano sanctorum dicta decerpenti, sensum eorum potius quàm verba desumere. Frequenter enim vnum capitulum componit, ex multis locis eiusdem authoris additis, detractis, vel mutatis aliquot verbis, vt etiam diximus in c. Cum minister. 23. qu. 5. quod tribuitur Augustino super exod. apud quem tamen neque sensus eius inuenitur in eodem loco scriptus, neque in diuersis eiusdem omnino verbis. Tum quia neque Thomæ, neque aliis doctoribus vitio verti debet, adscribere Hieronymo aliquod elogium in se verum, quod per eius scripta probatur, & à tanto authore, quantum est Gratianus, ei tribuitur, cum sine vilo mendacio possit appellari eius, saltem putatiuè, eo quod iuste putatur esse illius, & eius dictis consonans. Tum quia passim, sine vilo vitio multa elogia tribuimus Platoni, Aristoteli, Innocentio & Azoni, & aliis authoribus humanis, imò & diuinis, etiam euangelistis, per alia verba, vel eadem, aliter coniuncta, idem tamen significantia, vt palam est. Tum quia non peccat, qui iusto viri fide digni testimonio, putat aliquid esse, vel aliter se habere, quàm sit, vel se habeat; iuxta gloss. celeberrimam. l. Titio fundus. ff. de condit. & demonstrat. & ea quæ super illa congerit Feli. in cap. Cum contingat, de rescript. in princip.

S V M M A R I V M.

N. arte rhetorica captauit benevolentiam falsa suggerendo. num. 1.

Consuetudo testandi ad libitum de rebus ecclesiasticis, nullibi est, saltem valida. num. 2.

IIII. Moneta, quod præfatus. N. rhetoricè quidem, sed parum candidè in epistola nuncupatoria, in qua summam rei de qua agitur proponit, ilico lectoris animum sibi benignum, mihi verò auersum reddit, affirmando opinionem meam, quæ communis est, quàmque plerique omnes probant, esse quidem saluberrimam, sed ab omni vsu, & consuetudine seiunctam, cuius contrarium nos in præfato libello, quæst. 1. num. 76. & quæst. 2. num. 25. & quæst. 3. nu. 14. monstrauius; probando id quod etiam infra ead. quæst. monit. 50. & quæst. 3. monit. 1. probabimus efficaciter, nullam talem consuetudinem esse, neque si esset, posse valere: Quia quæ talis foret, esset contraria legi naturali, & diuinæ, & consequenter inualida. cap. Mala. ca. Frustra. 8. distin. ca. fin. de consuet. talem autem consuetudinem esse contra legem naturalem in dicto præfato libello probauimus, & in hoc postea monstrabimus infra eadem quæst. monit. 21. & 39.

Author Salmanticensem cathedram canonum primariam regebat, cum nondum. N. eos audire cepisset. n. 1.

Author putat non fuisse animum. N. minuendi nomen eius. num. 2.

Laus in debitum finem, relata sanste quari potest. numero 2.

Puteum quis iuste aperit in suo, cum aliena iactura non intenta. num. 3.

V. Moneo, quòd non desunt qui suspicentur, eundem. N. rethoricè quidem sed parum candidè per sui libri editionem voluisse nomen suum, cum mei iactura augere pugnando, & si posset vincendo me Romæ, quæ totius orbis Christiani caput est, summo Christi vicario agonotheta; me, inquam, nunc circiter octogenarium, qui quando in Salmanticensi, cum primis omnium totius Europæ academiarum catholica, frequenti & celebri, primæ functionis canonum sacrorum cathedram, competitoribus magno certamine superatis, quasi tam, magna cum laude regebam: nondum ipse puer sacram eorum & legum facultatem discere cepisset; quique nunquam postea gratia Deo, studia litterarum remisi. Quod eo argumento coniiciunt, quòd nullam aliam vident causam cur suum librum, eodem titulo quo meus inscriptus erat, inscriptum, eidemque, cui meus dedicatus fuerat, dedicarit. Idque in eadem Vrbe me præsentem, quem iure putabat cito abfuturum, & ideo me absente id potuisse facere. His tamen ipse parum assentior. Tum, quòd licèt putem suam laudem in finem aliquem relatum voluisse per hoc augere, quod ei licuit, vt etiam ego in commentario de finibus humanorum actuum in. c. Cum minister. 23. quæst. 5. nuper postea quam ille suum librum edidit, composui, latè trado, licèt forsitan per accidens, & per quandam consequentiam id contingeret, quod non attenditur. I. Si quis nec causam, cum latè ibi à Neotericis citatis. ff. de reb. cred. Nullatenus tamen arbitror id eum in iacturam mei nominis voluisse, quod non licuit arg. I. Fluminum, §. fin. & I. Proculus. ff. de damno infect. quatenus habent eum, qui puteum in suo fundo fodit, licèt per consequentiam abscindat venas, per quas in puteum vicini aqua deriuabatur, quæ ob id fluere in illum desinit, malè quidem facere, si malo animo, vt noceat vicino, fodit, non tamen si solo bono, vt sibi proficit.

S V M M A R I V M.

Authoritatem externis bonis augeri. num. 1.

Authori consultum, ne nudus externis, cum ornato eisdem in arenam descendat: & quibus se ornare posset. num. 2.

Bona externa vix esse nostra. num. 3.

Authorem audiuit totum unum annum canones Emanuel Aosta insignis doctor, quem insigniter laudat aduersarius, cum Gymnasta magno salario ius ciuile interpretaretur. num. 4.

Author protestatur obseruaturum se semper merito aduersarium. nu. 5.

V I. Moneo, quòd non desunt, qui suspicati fuerint eundem N. rethorice quidem, sed parum amice ob prædictam causam de industria, vt facilius me triumpharet, descendisse in arenam omnibus suis titulis armatum, licet etiam sine illis spectatoribus esset notissimus: me vero eisdem parum notum fere nudum eis proposuisse. Quoniam tam ex sacris litteris, quàm ethnicis probe nouit, plurimum ad persuadendum valere nobilitatem, dignitatem, & opes dicentis, iuxta illud Ecclesiast. 13. Diues loquutus est, & omnes tacuerunt: & verbum illius vsque ad nubes perducent. Pauper loquutus est, & dicunt, quis est hic? & si offenderit, subuertent illum. Quo item tendit illud satyrici. Plurima sunt, quæ non audent homines pertusa dicere lena. Quare aiunt me inconsulte acturum, & ex loco iniquo repugnaturum, si me defensusus, ab illo Pauli exemplo, 2. Corinth. cap. 11. mea cognomenta, gentis, & munerum, vt ille, non admonero: cum in tota Celtiberia, Castella, & Lusitania, palam sit ornari me posse ex illustrissimæ Roncæuallis ordinis militia, quæ nunquàm vlli de sanguine infecto prognato patuit: ex primariæ item functionis, quas rexi Salmanticæ, & Conymbricæ cathedris: ex comitatus etiam dignitate, qui mihi amplissimo cum salario ad me vsque inaudito, iam pridem rude donato, seu iubilato contigit, iuxta Regiæ Maiestatis priuilegia. Necnon ex vtriusque parentis familia prognata ex duobus palatiorum Celtiberiæ siue Nauarræ, quæ solariega vocant, videlicet Azpilcueta, & Iaureguizar siue Baztan: quæ licet diuitiis parum splendean, longe tamen ante Carolum Magnum in Nauarrorum Regni exordio in saltu Pyrenæi montis, qua parte Vascones Celtas diuidit à Celtiberis erecta in hunc diem, (gratiæ Deo) nulla vllius damnatæ sectæ sanguine contaminata, catholica perseverant. Quorum alterum alteri hoc solo nomine præstat, quòd alterum est vnum ex duodecim, quæ prædicto Regno nascenti regendo fuere destinata. Alij autem de ipsius animi candore aliud senserunt; quibus ipse lubenter assentior. Tum quòd licet me cognomentis externis (quæ ex philosophia etiam ethnica ambo didicimus vix esse nostra) nudarit, mihi que prætulerit aliquos, qui me præceptore, licet indigno, in suis scriptis gloriantur, & in his vnum, scilicet Emanuelem Acoſta virum plane doctissimum, qui me totum annum trigesimum nonum supra millesimum quingentesimum, postea quàm primus omnium Salmanticæ, centuriam paradoxorum iuris Cæsarei defenderat, & postquam doctor eiusdem iuris fuit effectus, cathedràmque cum grandi salario obtinuit Conymbricæ audiuit; quotidie in circulis mecum perdocte ac perpacide disputando. Quamuis enim, inquam, meis me nudet externis, postponatque meis discipulis: vestit me tamen internis longe profecto potioribus, quàm mea nuditas meretur: ob quod gratias plurimas ei ago, seruaturus illam, quæ ante triginta annos inter nos Salmanticæ inita fuit, amicitiam: cùmque pro eius egregia pietate, & eruditione, pro clarissimo sui generis cognomento, & munere, cui præest, debita reuerentia ex animo venerabor: salua in omnibus doctrinæ veritate, quæ inuicta semper, & victrix perseveret. Amen.

S V M M A R I V M.

Præcepta non posse seruari ab eo, qui consilia mentaliter non seruat, dicitur dictum. num. 1.

Legem mentaliter seruare, quid? num. 2.

Obligatus ad volendum facere, tenetur facere si potest. num. 3.

Consilia seruare secundum preparationem animi, & seruare mentaliter longe differunt. num. 4.

Consilia pro tempore quoad sui obseruantiam ligant, præcepta fiunt. num. 5.

Consiliorum contraria volens, sine contemptu eorum non peccat. num. 6.

V I I. Moneo, quòd præfatus N. tangens ea, quæ de paupertate clericorum voluntaria in annotat. 3. prædicta insinuauit, parum caute aliqua scripsit. Nam primo bis ait in prima parte cap. 1. num. 3. teneri omnes Christianos ad seruanda mentaliter I E S U C H R I S T I D. N. consilia, semel quidem in principio, & iterum in medio, per illa verba. Consiliis C H R I S T I, adeo sunt connexa præcepta, vt seruari nullo modo possint, nisi mentaliter seruentur consilia. Quæ profecto, conclusio, vt verba sonant, falsa est. Tum, quia seruare mentaliter legē, est velle facere quod illa dicat: sicut infringere legem mentaliter, est nolle facere id, quod illa dicat. argum. eorum quæ habentur in. c. Qui bona. 17. q. 1. de proposito, & voto mentali: & quæ tanguntur de simonia mētali in c. si. de simon. At nemo tenetur de lege cōmuni ad volendū id, quod Christi consilia cōsulunt.

3 Tum quia non tenetur quis plus ad volendum facere aliquid, quàm ad faciendū; nec plus ad volendū viuere vitam cælibem, vel pauperem, vel ingredi religionē, vel renunciare bonis temporalibus, & alia similia facere, quàm ad faciendū ea: cum exterioris actus bonitas, vel malitia ex interiori ei correspondente pendeat: & bonitas, & malitia interioris ex obiecto, & proportione ipsius ad actū. argum. c. Dixi. & c. Magna, de pænit. distinct. 1. & tradit Thom. 1. sec. q. 20. artic. 1. & 2. Nec prodest illi, quod dicit Thomas ab eo citatus in. 2. sec. quæst. 184. art. 3. &

4 q. 124. artic. 1. a d. 3. quia longe aliud est teneri quem ad seruanda præfata consilia secundum præparationem animi, quod aiunt præfatus Thom. & Augustin. ab eo citari: & aliud teneri quem ad seruanda ea mentaliter; quod nunquam illi dixerunt, & est falsum. Seruare siquidem consilia secundum præparationem animi, est, esse paratum ad seruandum ea occurrente casu, in quo necessarium est ad salutem animæ id facere, vt etiam ipse ait: quod sine vlllo actu mentali volendi contingit. Tum quia eo casu non solum consilia, sed etiam quodlibet aliud de se indifferens, quod iuste fieri posset, faciendum est: ad quod tamen volendum mentaliter, prius nemo tenetur. Seruare autem illa mentaliter, est, velle id quod ea consulunt, ad quod nemo tenetur, nisi præfata necessitas cecidat. Tum quia velle consilia seruare quando de necessitate salutis animæ, oportet ea seruare; est, velle seruare illa, quando, & pro tempore quo fiunt præcepta: & ita non est velle seruare mentaliter consilia, quatenus sunt consilia, sed quatenus præcepta. Tum quia nec S. Thom. quem ipse citat in 2. sec. quæst. 124. artic. 1. a d. 3. neque vllus alius ait, peccare quem, non producendo mentalem voluntatē subeundi martyrij: neque qui sine contemptu producit voluntatem non subeundi illud quatenus est consilium. Absit autem, vt putet lector, meæ intentionis esse, virum egregia pietate insignem, vllius impietatis notare, cum ex eis, quæ illam conclusionem præcedunt & consequuntur, appareat, cum catholicum sensum habuisse.

buisse. Solum enim volui admonere, ne quis verbis illius conclusionis concipiat, peccare Christianos, qui mentaliter nolunt esse religiosi, nec renunciare bonis, neque ire ad loca, in quibus pij ab impiis ob pietatem occiduntur. Imo neque eos, qui sine consiliorum contemptu, volunt mentaliter contrarium eius, quod consulunt: & nolunt esse religiosi, neque pauperes, neque ad suum statum decentem necessaria erogare pauperibus: nec alia similia supererogationis bona facere.

S V M M A R I V M .

Apostolos non habuisse dominium in speciali, esse contrarium extrauag. Cum inter, incaute dixit aduersarius. num. 1.

VIII. Moneo, quod præfatus N. incaute ait circa prædictam paupertatem, in eod. cap. 1. num. 4. quòd dicere; Apostolos non habuisse dominium in speciali, & particulari, est contrarium extrauag. Cum inter nonnullos, Io. xxij. tit. de verb. signif. Quia per eam non damnatur dicens, Apostolos non habuisse dominium in particulari, sed dicens, quòd Christus, & Apostoli non habuerunt dominium in particulari, neque in communi. Quod non est contrarium, vt palam est. Neque aliquid amplius habet extrauag. Quia quorundam, eiusdem Io. xxij. cod. tit. quæ præfata extrauag. verba repetit.

S V M M A R I V M .

Apostoli si vouerunt omnia necessaria ad perfectum statum, vouerunt & paupertatem, contra aduersarium. num. 1.
Status perfectionis duplex, alter ad alios, alter ad se perficiendum. num. 2.

IX. Moneo, præfatum N. etiam parum caute dicere circa eandem paupertatem, quòd præsupposito dicto Thom. in 2. sec. q. 84. art. 4. f. Quòd Apostoli vouerunt omnia, quæ ad statum perfectionis pertinent, non infertur, quòd vouerunt paupertatem. Tum quia ipsemet Thom. in eadem. 2. sec. q. 186. art. 3. ait, Paupertatem esse necessariam ad statum perfectionis, & in ead. q. art. 6. probat non sufficere illam, per quam actu relinquuntur omnia bona temporalia, sed oportere vt voueatur, & cadat sub obligationem, nunquam illa sibi quæsiturum. Si ergo Apostoli vouerunt illa, quæ pertinent ad statum perfectionis, vt ipse ait post Tho. in 2. sec. q. 84. ar. 4. necessario sequitur eos vouisse paupertatem. Nec prodest respondere, quòd duplex est status perfectionis. Alter, eorum quo perficiunt, in quo sunt Episcopi: alter perficiendorum, in quo sunt religiosi, vt idem Thom. declarat post Dionysium in eadem. 2. sec. q. 184. art. 4. Tum quia cum primum delecti fuerunt à Christo Apostoli, & cum illi cœperunt eum sequi, & reliquerunt sua, non fuerunt facti episcopi, nec presbyteri. Tum quia status episcoporum non requirit paupertatem, nec bonorum temporalium renunciatio-

nem, vt ipfemet Tho. probat, in ead. 2. fec. q. 185. art. 6. per textum. in c. Episcopus. 12. q. 1. & ita Tho. cum in d. art. 4. q. 84. dixit Apostolos vouisse omnia, quæ pertinent ad statum perfectionis, intelligendus est, de votis necessariis ad statum perfectionis perficiendorum, in quem tunc assumpti fuerunt: & ita consequenter, quòd paupertatem, continentiam & obedientiam vouerunt, quæ sunt tria necessaria ad perfectionis statum, vt efficaci ratione, & autoritate irrefragabili probat idem Thom. in d. q. 186. ar. 6.

S V M M A R I V M.

Votum solemne paupertatis tollit habilitatem querendi dominium rerum temporalium, non autem administrandi ea. num. 1.

Religiosus habens beneficium ecclesiasticum tam late potest impendere de suis redditibus quàm secularis de suis. num. 2.

X. Moneo, quòd præfatus N. etiam circa eandem paupertatem male infert, ex eo quòd Apostolis fuerunt aliqua donata, & ab eis pauperibus vel aliis piis operibus erogata, non fecisse illos votum paupertatis. Quia votum quamlibet sollemne paupertatis, licet tollat capacitatem quærendi dominium temporalium sibi in particulari. c. Non dicatis. 12. q. 1. c. Cum ad monasterium. de stat. monach. non tollit tamen capacitatem quærendi illud ecclesiæ vniuersali, vel particulari, cui est præfectus vel adstrictus. c. Cum olim de priuil. cum ei annot. per Innoc. & c. In præsentia, de probat. cum ei annot. per omnes: nec facultatem administrandi ea etiam per se, de iusta ecclesiæ licentia, quam per titulos beneficiarios præstat, vel hominis. s. superioris, quæ etiam tacita sufficit: vt ait Card. Alex. in d. ca. Non dicatis, 12. q. 1. vt passim Abbates, Priores, & alij beneficiarij regulares administrant, iuxta c. Monachi, de stat. monach. & clem. 2. de vit. & honest. cleric. vbi singulariter Card. cui nemo in hoc contradicit, ait: regularem clericum tam late posse disponere de fructibus sui beneficij regularis, quàm clericus secularis de fructibus sui beneficij sæcularis; quod sine vilo proprietatis vitio facit. Immo, saltem ante concilium nuperrimum Tridentinum, etiam monachus simplex de licentia prælati, poterat tenere ac gubernare tota vita sua bona omnia, quæ secum ad monasterium adduxit. c. Significante. qui cleri. vel vouen. & passim hodie monachi etiam simplices, & etiam extra claustra degentes tam contractibus, quàm successionibus multorum bonorum, dominium suis quærunt monasteriis, multaque de illis, vel illorum fructibus, iusta cum licentia Papæ, vel prælatorum suorum, operibus impendunt piis, & in suos honestos vsus consumunt: non obstante solemni, quod emiserunt paupertatis voto. Et ita nullatenus infertur, Apostolos non vouisse paupertatem, ex eo quòd bona quæsierunt ecclesiæ, & ea in pauperes & alia pia opera impenderunt.

S V M M

S V M M A R I V M.

Paupertatis à voto, nec Apostoli per apoctolatum, nec monachi per episcopatum absoluuntur. num. 1.

Monachus factus Episcopus, non testatur. num. 2.

Votum castitatis relaxari posse monacho, non autem votum paupertatis. numero 3.

Monachus incapax beneficiorum temporalium, non autem spiritaliũ. n. 4.

X I. Monco, quòd præfatus N. false ait in eod. c. i. num. 6. Apostolos etiam si paupertatem vouissent, cum adhuc essent discipuli, antequam fierent magistri, & episcopi, simul ac euaserunt magistri, & episcopi, fuerunt ab illo voto absoluti: quod consequitur à voto paupertatis hodie illos monachos, qui fiunt episcopi, esse absolutos. Quæ duo ambo sunt neganda, & perneganda. Primo quidem, quòd sunt nouitates periculosa hoc sæculo, quo adeo laxantur religiones, & à nullo catholico, quem ipse legerim, affirmantur. Deinde, quòd satis reprobat̃ur per illa verba Innoc. iij. in. c. Cum ad monasterium. §. fin. de statu monachor. Abdicatio proprietatis, & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, vt contra eam, nec summus Pontifex possit licetiam indulgere. Tertio, quòd Tho. cui concordant alij, qui ante & post illum scripserunt, determinat in. 2. sec. q. 185. ar. 8. Monachum, per assumptionem ad episcopatum, non absolui à tribus votis substantialibus suæ regulæ, præsertim paupertatis, ac continentia. per. c. De monachis. 16. q. 1. & respondet ad dictum. ca. 18. q. 1. quatenus probat, monachum à suæ regulæ iugo per episcopatum absolui, non esse intelligendum de obligatione votorum substantialium religionis, sed de quibusdam aliis statui episcopatus repugnantibus, &c. Quarto, quòd alioqui sequeretur monachum factum episcopum, posse testari de bonis quæsitis post episcopatus cõsequutionem: quod est contra prædictum celebre. c. i. quod incipit, statutum. 18. q. 1. & alia multa capitula quæstionis seq. quæ habent, bona per monachos post episcopatum quæsitã, deberi ecclesiæ episcopali, & non eius hæredibus, nec monasterio, vnde assumptus fuit. V. quòd nulla ratione id suaderi potest, cum monachus, licet non sit capax dominij bonorum temporalium, est tamen capax administrationis eorum: quæ est ratio, qua pridem in rubrica de statu monachorum in scriptis affirmauimus, posse quidem Papam aliquando ex iusta causa dispensare cum monacho, super voto castitatis, iuxta gloss. & commu. in. d. c. Cum ad monasterium. §. fin. contra Tho. 2. sec. q. 88. art. 11. & eius sequaces, nunquam autem super voto paupertatis: quia nulla potest ad id iusta causa succurrere; cum omni necessitati, cui potest prouideri per aliquorum bonorum dominij acquisitionem, possit prouideri per administrationis eorum concessionem.

Non obstat his argumentum, quod pridem nos publice disputando in doctissimorum virorum theatro, his opposuimus; & mansit insolutum, nempe, Quòd abbates & alij beneficiarij regulares habent dominium, & possessionem beneficiorum suorum, & agere possunt, vt quotidie agunt nomine proprio ad vendicandum sibi, & non Ecclesiæ, dominium eorum: & ad adipiscendum, reti-

nendum vel recuperandum eorum possessionem; in quorum litibus æque habent locum, tituli de caus. poss. & propriet. & de rei vendicat. ac in litibus clericorum sæcularium super beneficiis sæcularibus: Imo simplex monachus vel monacha potest agere nomine proprio, & sine licentia sui superioris, super iure eligendi sibi competenti, & iure alimentorum, & iure manendi in tali vel tali monasterio, si exinde iniuste eiiciatur. c. Cum dilecta. cum late ibi notatis, per Fel. col. 13. vers. Monachus, de rescript. Non inquam, hoc obstat: quoniam religiosi per votum paupertatis non renunciant bonis spiritualibus, nec honoribus, qui pro eis debentur, qualia sunt iura prædicta, sed tantum temporalibus, vt eleganter, de more, ait Thom. in. 2. sec. q. 186. art. 7. ad. 4. vbi Caiet. affirmat, per hoc posse monachos petere gradum doctoratus, qui est honor ob spiritualia debitus: quod prius affirmavit idem Thom. in opusculo. 19. contra impugnantes religionem. c. 2. col. 7.

S V M M A R I V M.

Dominus suarum vestium an esset Petrus post apostolatam? non est vana quæstio contra aduersarium. num. 1.

Monachus & seruus in hoc pares. num. 2.

Petrus per apostolatam non fuit solutus à paupertate. num. 3.

X I I. Moneo, quòd præfatus N. male arguit vanitatis in eodem c. num. 9. Aluarum Pelagium doctrina solida virum, in hæc verba. Ex his vana mihi videtur illa quæstio Pelagij, An vestes Petri, quibus indui eum Angelus iussit, essent Petri, quo ad dominium vel vsum tantum? Primo quidem, quia nullus vnquam doctorum arguit vanitatis, imo omnes laudauerunt gloss. singularem. c. Non dicatis. 12. q. 1. quærentem, an vestis qua se quotidie vestit monachus, sit eius? & decidendum non esse, imo neque possessionem eius habere, nec nomine suo posse agere super illa, vel super alia re temporali, virtute vllius contractus vel delicti. Nec mirum quòd eam laudarint, quia vera, & rara est. probaturque per l. Id vestimentum. ff. de pecul. quatenus habet, seruum nec esse Dominum vestimenti quotidiani, neque illud suo nomine possidere. Quia qui ab alio possidetur, nihil possidere potest. l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. & recepta est tam in praxi, quàm in theoria sententia Innoc. in. c. Cum olim. de priuileg. quòd seruus, & monachus in hac re cõxquantur. Deinde, ideo male arguit Pelagium vanitatis: quia fundamenta quibus in id mouetur, vana sunt. Alterum scilicet est, quòd apostoli non vouerunt paupertatem: quod ideo vanum est, quia contrarium esse verum constat, ex August. 7. lib. de ciuit. Dei. c. 10. & ex aliis, quæ late citat Pelagius, lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 56. col. 7. Constat item ex eo, quod id necessario consequitur, præsupposito quòd ipsemet N. præsupponit ex Thoma in. 2. sec. q. 88. art. 4. eos vouisse omnia ad statum perfectionis pertinẽtia, vt supra efficaciter probauimus: in qua re certe ipse cõfuse & incõstanter diuagatur. Alterum autẽ. s. quòd Petrus licet vouisset paupertatẽ cū solus esset discipulus, fuit tamẽ absolutus ab illa, simul ac fuit factus Episcopus: quod supra monstratum est esse falsum, & periculosum

losum. Quare non de vanitate arguendus Pelagius, sed de soliditate eruditionis, ac veritate laudandus, quatenus grauitè, constanter, & doctè id diffinit, Petrum paupertatem vouisse; ideòque non fuisse dominum suarum vestium, nec possidere quidem illas nomine proprio, sed Ecclesiæ, cuius caput vicarium erat, cum Angelus eum excitauit in carcere. Sicut vetè dicimus S. D. N. Pium V. eius successorem (quæ gloria eius est) non esse dominum vllorum bonorum ecclesiasticorum, nec suarum vestium quidem, obstant iam voto paupertatis solemnè, quod pridem emisit; esse tamen summum eorum omnium dispensatorem, & protectorem. Equidem cõclusionem Pelagij prædictam, quæ antea fuit glossæ prædictæ singularis, & omnium cõmunis, non solum arbitror non esse vanã, sed veram, & valde vtilè. Vt agnoscamus omnes religionè approbatam professi, quòd nullius rei temporalis, nec vestium quidem, quas vestimus, domini sumus, neq; eas nomine nostro possidemus: quo eis eorùq; redbitus cõformius nostris regulis vtamur, & pauperibus aliisq; pietatis operibus fufius manus extẽdamus.

S V M M A R I V M .

Dominium bonorum temporalium, esse necessarium prælati omnibus, falsum. num. 1.

Quia sufficit administratio. num. 2.

Dominium immobilium rerum temporalium Ecclesiæ, penes prælatos eius esse, nullus catholicus, vsque ad aduersarium dixit. num. 3.

XIII. Moneo, quòd præfatus N. in eodè cap. nu. 13. & 14. falsè ait, circa eandem paupertatem, quòd Episcopis & aliis quibus est cura gregis commissa, sit necessarium habere bonorum temporalium dominium. Quod profecto falsum, insolens, & inauditum est. Tum, quòd prælati omnibus habentibus collegiatis ecclesiis regulares vel sæculares, est cura gregis commissa. c. Cum ab ecclesiarum prælati. c. Quanto, de officio ordin. quorum multi videlicet regulares, nec habent, nec habere possunt vllarum rerum temporalium dominium: quales sunt prælati Dominicani, & Franciscani, ac alij aliorum ordinum regularium superiores. c. Nimis, de excessib. prælator. c. Exiit, de verb. signif. lib. 6. Clement. Exiui, eod. tit. Authen. Ingressi. C. de sacros. eccles. c. In præsentia, de probat. Tum, quia Episcopi, & parochi ex monachis assumpti, nullatenus sunt capaces rerum temporalium dominij, secundum omnes. & probatur per. c. 2. de testam. & Authent. Ingressi. C. de sacros. eccles. Tum, quia sufficit episcopis, & aliis prælati curam gregum habentibus, habere administrationem rerum ecclesiæ liberam, licet non habeant vllum earum, nec aliarum rerum dominium per supra dicta, monito IX. Tum quòd neque decuriones, neque alij administratores ciuitatis habent dominium rerum eius, & tamen sufficienter prouidere possunt necessitati, & vtilitati ciuitatis, per iustam illius bonorum administrationem: sicut & tutores, & curatores sufficienter prouident vtilitati & necessitati pupillorum, & minorum, & eorum familiarium, etiam si sint Reges sine vllò dominio rerum eorum, vel Regni. c. Grandi, de supplen. neglig. prælat. lib. 6. & per totum tit.

de tutor. & curat. & de rebus eorum. C. & ff. Tum denique quòd contra omnia iura, tam Pontificia quàm Cæsarea videtur confundere dominium, cum potestate administrandi, & necessitatem habendi domini, cum necessitate habendi administrationem: quod est contra iura, quæ ipsemet allegat. f. c. Videntes. cap. Præcipimus. c. Expedi. 12. q. 1. & cap. Quisquis episcopus. 12. q. 2. Per quæ, & alia multa infra monito. XXIII. citanda, constat solum Christum D. N. fuisse, & esse verum omnium bonorum temporalium ecclesiasticorum dominum: & episcopos solum habere dispensationem, & administrationem eorum, non autem dominium. Nec memini legere apud vllum doctum, & catholicum, præterquam apud aduersarium, prælatos esse dominos eorum, saltem stabiliū, licet quo ad fructus, qui ex eis percipiuntur, res controuertatur: & sint qui dominium earum pauperibus male tribuant: quos etiam ipse efficaciter confutat, irresolute tamen, & per parum pertinentia, rem confundendo, & dilatando.

S V M M A R I V M.

Franciscanos habere dominium rerum temporalium donatarum, vt illis vescantur & induantur, dicere est, quiddam insolens. nu. 1.

Seruus non est dominus eorum, quæ consumit, & vestit. nu. 2.

Monachus & seruus in hoc æquantur, & vt hic domino, ita ille querit monasterio. nu. 2.

- 1 XIII. Moneo, quòd præfatus N. male ait circa eandem materiam in d. capitulo, & eisdem numeris, partim expresse, partim consequenter, Religiosos omnes etiam Franciscanos habere dominium panis, cum cum dentibus terunt, cum à fidelibus eis traditur, & cum in mensa eis apponitur: vestium item ad vitam necessariorum, cum eas deferunt. Quæ non videntur dicenda, præsertim fere irridendo illos, qui contrarium aiunt, vt ipse facit. Tum quia nullum cap. est in Decreto, Decretalibus, Sexto, nec Clementinis, quod hoc probet, nec significet: nec vlla glossa, nec vllus classicus doctor, qui hoc asserat: & insolentia, quoad eius fieri potest, cauendæ sunt, iuxta. c. Cum consuetudinis, de consuetud. vbi glos. dixit, non esse nouitates sine causa inducendas. arg. l. In rebus. ff. de constit. princip. cui Ioan. Andr. addit illum Hipocrat. Aphorismum, Mutationes omnes periculosa. Tum, quòd ipsemet fatetur, seruum non habere dominium vestium quotidianarum, nec aliarum rerum quas vsu consumit, vt necessarium est ei confiteri per d. l. Id vestimentum. ff. de pecul. & l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. & certum est, neque ipse sine religionum christianarum (quæ approbatae sunt) ruina negare potest, paupertatem, quam Christus consuluit, Matthæi 19. & quam omnes approbatarum religionum professores vident, esse tantam in speciali, quanta est seruorum: imo maiorem, vt habet contextus cap. Exiit. §. Porro, & §. Ad hæc, de verb. sign. & quòd quicquid acquirit & habet religiosus, perinde acquirit suo monasterio, vel ordini suo, vel ecclesiæ cui præest, ac seruus domino suo. per c. Cum olim. & notata ibi per Inno. ab omnibus receptum, de priuileg. per c. 1. 18. quaest. 1. & totam quaest. 2. Tum, quòd ratio diuer

diuersitatis; quam ipse significat esse inter monachum & seruum, nullum colorem habet, cum ait, Ideo seruos non esse dominos rerum, quas consumunt, quia illæ possunt esse dominorum suorum, & pro eis habere; religiosos tamen non habere prælatos, qui possunt esse plus domini quàm ipsi. Hæc enim ratio multa falsa, & periculosa præsupponit. Primum, seruum esse pauperiorem religioso in speciali. Secundum, religiosum non habere vllum cui acquirat. Tertium, quod hæc conlequitur, religiosum nulli acquirere, cum sibi non acquirat: nec secundum eum sit alius, cui acquirat. Quartum, falsum esse illud, quod omnes catholici doctores docent, nempe, quòd quicquid acquirat monachus ordinis non mendicantis, suo acquirat monasterio. c. In præsentia, cum ei annotatis, de probat. & quòd monachus in hoc non æquiparatur seruo: & alia multa, quæ ista consequuntur, & quæ religionibus approbatis incoir. moda sunt, & iniuria: quæ breuitatis gratia speciatim non infero, & efficaciter confutantur per ea quæ leguntur & notantur in c. 2. de testam. & in c. Cum olim, de priuil. & in c. In præsentia, de probat. & in Authen. Ingressi. C. de sacrosanct. eccles. & in c. Non dicatis. 12. quæst. 1. & in cap. 1. 18. quæst. 1. c. Quàm sit & c. Abbates ead. caus. q. 2. & nouissime in d. c. Exiit. Vnde & Sotus, quem ipse tantopere imitatur, exerte affirmat, Franciscanos non habere dominium rerum quas comedunt, & vestiunt, lib. 4. de iust. & iur. quæst. 1. art. 1. sub finem, monstrans erudite ius & facultatem vtendi longe generalius esse dominio.

S V M M A R I V M.

Extrauagans Cum inter nonnullos. incaute ad hoc applicatur ab aduersario. num. 1.

Fratres minores de obseruantia soli, & Cappuccini hodie temporalium incapaces in communi. nu. 2.

Vsum & facultatem vtendi lege humana inuentam, aliud esse à lege & facultate vtendi lege naturali. nu. 3.

XV. Monco, quòd præfatus N. parum caute inducit extrauag. Cum inter nonnullos Io. XXII. de verb. signif. ad confirmanda prædicta. Tum, quia illa non damnat dicentem, Apostolos nihil habuisse post Apostolatam in speciali: sed solum dicentem, quòd nec Christus, nec Apostoli habuerunt aliquid in speciali, neque in communi. Quæ longissime differunt, cum semper licuerit religiosi ordinum non mendicantium habere bona in communi, & non in speciali. Imo hodie post concilium Trid. sess. 25. cap. 3. de reg. omnes religiosi etiam ordinum mendicantium, exceptis Franciscanis, qui vulgo Cappuccini, & de obseruantia vocantur, possunt habere etiam immobilia in communi, non tamen in speciali, vt in cap. 1. & 2. eiusdem tit. cauetur. Et, vt illa extrauagans pro ipso faceret, oportebat, vt damnaret etiam dicentem, quòd nihil habuerunt proprium in communi, vt cuius erudito palam est. Tum, quia præfata extrauag. non damnat dicentem, quòd Christus, & Apostoli non habuerunt aliquid quo ad dominium, vel vsum fructum, prout hæc à iure humano accipiuntur: sed dicentem quòd nulla

nullatenus habuerint, extendendo verbum, habere, etiam quo ad simplex factum naturale, iuxta. l. stipulatio ista habere, licere. §. Hæc quoque. ff. de verb. oblig. ibi, Habere dupliciter dicitur, &c. quorum altero modo seruus dicitur habere peculium, vestimenta & alia, quæ manibus tenet. Et religiosi etiam Franciscani etiam singulatim dicuntur habere breuiaria, vestes, libros, & id genus alia. Imo & epistolas, & alias res alienas custodiendas, videndas, vel aliò exportandas: inuentas item, & habentes alias cum voluntate domini, aut sine illa, absque villo dominio, vsu fructu, vel iure vtendi humana lege inueto, sed per solam de-
 3 rectionem naturalem, quam aliqui a sininam solent appellare, iuxta verum intellectum c. Exiit. §. Porro, de verb. sign. libr. 6. & Clement. Exiui. §. Cupientes, eod. tit. & d. l. Stipulatio. §. Hæc quoque. ad quem reducenda est extrauag. Quia quorundam, Io. XXII. vt late demonstrat Aluarus Pelagius libr. 2. de planctu Eccles. cap. §8. cui eo magis credendum est, quòd auctori eius Io. XXII. fuit charior, & maioris habitus, meliùsque nouit intentionem eius, quam testatur fuisse prædictam, & eam esse debuisse, efficacissime probat: subdès tamen suam sententiam debitæ censuræ, sicut & ego meam submitto eidem.

S V M M A R I V M.

Ridiculum esse dicere, Monachum non esse dominum eorum, quæ edit & vestit, male ait aduersarius. nu. 1.

1 XVI. Moneo, quòd præfatus N. non recte ibidem significat esse ridiculum dicere, quòd panis, quem monachus dentibus terit, non est eius, & quòd non habet in eo dominium: cum oporteat eum confiteri, panem quem dentibus terit seruus, non esse illius: nec hordeum, quod mandit equus, esse equi. Omitto hic alia quædam, quæ non satis dolata tradit, confundendo vsu & ius vtendi iure humano inducta, cum vsu & facultate ac iure iuste vtendi naturali: que longe distant; cum palam sit posse quem iuste vti re aliena, & iuste eam con-
 sumere de voluntate domini, sine dominio & possessione, vsu fructu & vsu iure humano inuentis: sicut in statu innocentia, si diu ille durasset, vsi fuissent homines iuste iustitia naturali, sine huiusmodi iuribus iure humano inuentis. cap Quo iure. 8. dist. c. Ius naturale. 1. dist. l. 1. §. Ius naturale. ff. de iust. & iur. Quæ solidissime fundat præfatus Aluarus Pelagius, vbi supra libr. 2. cap. §6. §9. & 60.

S V M M A R I V M.

Religioso ab aliquo posse auferri violenter panes ei donatos, si non sunt sui, male infertur ab aduersario. num. 1.

Bona, quæ nullius sunt, posse occupari à quibusuis, de quibus intelligendum est. num. 2.

XVII. Moneo, quòd præfatus N. in eod. cap. 1. partis 1. num. 11. etiam circa eandem paupertatem, male infert, posse quem violenter auferre à religioso pa-
 nes,

nes, quos in eleemosynam à fidelibus datos portat ad monasterium, si dicamus eum non esse dominum illorum, nec in eis habere vsumfructum, neque vsum: ea ratione motus, quòd ea, quæ in nullius bonis sunt, occupantis fiunt. §. Singulorum. Inst. de rerum diuis. & l. 3. ff. de acquir. rerum dominio. Quæ illatio mala est, & ratio inepta. Nam datur instantia in seruo, qui nihil prædictorum iurium, nec etiam possessionem habet in rebus domini sui, quas detinet. l. Quod seruus. ff. de acquir. possess. l. Id vestimentum. ff. de peculio. l. 1. §. Si quis ver. Quod seruus. ff. de vi & vi armat. Qui tamen auferret eas ab eo violenter, eo quòd nec dominium, neque vsumfructum, neque vsum, neque possessionem in eis habeat vllam, male faceret, vt in d. vers. Quod seruus, probatur. Datur etiam instantia in depositario, qui nullū tale ius habet in re apud eum deposita; tamen qui ab eo inuito eam auferret, male faceret d. l. 1. §. Quod autem. Et si replicetur, seruum nomine domini possidere, & etiam depositarium nomine deponentis: responderi potest, etiam religiosum nomine sui monasterij, vel ordinis possidere, per c. Cum olim, & dicta Innoc. per omnes ibi recepta de priuil. Et si triplicetur, Verum esse præfatum dictum saltem in religioso Franciscano, Cappuccino, vel de obseruantia, cuius ordo, & monasterium sunt incapacia bonorum etiam in communi, per c. 3. de regular. concilij Trident. respondebitur, eum possidere illam nomine S. Sedis Apostol. cui huiusmodi religiosi acquirunt, iuxta decret. Exiit, de verb. signif. lib. 6. §. Porro. Vel si teneamus illam decretalem sublatam esse quo ad hoc per extrauag. Quia quorundam, Ioan. XXII. de verb. signif. respondebitur, quòd secundum illam extrauag. ordo S. Francisci & monasteria eius fuerunt capacia bonorum in communi, sicut per concil. Trident. facti sunt capaces omnes ordines, quàmlibet mendicantes, exceptis Franciscanis prædictis, per præfatum cap. 3. de regular. At si quis vrgeat, ordinem & monasteria præfatorum Franciscanorum nunc non esse capacia: & ita nunc saltem quo ad prædictos Franciscanos dicendum; esse verum id quod ipse ait, nempe illa, quæ dantur eis in eleemosynam, non fieri eorum quibus dantur, quia neque ordinis, neque monasterij sui nomine illorum dominium, vel possessionem habere possunt. Ei qui sic vrserit, respondebitur, quòd illæ res oblatæ, & donatæ in eleemosynam prædictis fratribus, sunt Sanctæ Sed. Apost. & eas eius nomine possident, vel tenent: tenendo determinationem præfati c. Exiit, de verb. signif. §. Porro. lib. 6. esse resuscitatam per præfatum concilium Trid. Et si teneamus contrarium, dicemus teneri eas, & possideri ab eis nomine Dei & D. N. Iesu Christi, cui dominium illarum rerum per eos specialiter largitione fidelium queritur, sicut & omnium aliorum bonorum ecclesiasticorum. Itaque, licet deficient alij, quibus quærantur, non tamen deest Deus, cui quærantur, & cuius sunt bona, quæ ob eius amorem, ad cultus sui, suorumque pauperum sustentationem donantur à fidelibus, vt infrà monito XXIII. latius dicetur. Quòd vero inepta sit ratio eius, qua in id dicendum mouetur, videlicet, posse violenter auferri à monachis, vel fratribus panes, & alia eis in eleemosynam data, si non essent eorum domini, patet: quia ratio eius est hæc quòd, Quæ nullius hominis sunt, occupantis fiunt. §. Singulorum, de rerum diuis. & l. 3. ff. de acquir. rer. dom. cuius ineptitudo ex eo apparet, quòd bona nullius duplicia sunt. Altera, quæ nullius hominis puri, nec hominum, neque Dei per dispositionem

humanam sunt: qualis est aer, solis splendor, mare lapillique in littore maris inuenti, de quibus intelliguntur iura præcitata. Altera sunt bona nullius, quæ licet nullius hominis puri neque hominum sunt, sunt tamen Dei speciali hominis censura, siue dispositione quæ sita: de quibus intelliguntur §. Sacra & §. Religiosum, Instit. de rerum diuision. vt colligitur ex glo. recepta per omnes in d. §. singulorum verb. Nullius, & in d. l. 3. ff. de acquir. rer. dominio super eod. verb. & ita licet panes quos religiosus Franciscanus in eleemosynam acceptos ad monasterium portat, in nullius hominis puri bonis sint, non tamen fiunt occupantis, & ab eo violenter auferentis: quia sunt hominum in communi, tenendo penes ipsos Franciscanos esse dominium in communi, vel penes S. Sedem Apost. iuxta prædictum §. Porro. vel penes Deum, censura vel dispositione hominis ei applicata.

S V M M A R I V M.

Dominium rerum Ecclesiæ penes quem sit confuse tractatum hic, & insolenter alibi. num. i.

- I XVIII. Moneo, quòd præfatus N. in eadem prima parte cap. i. nu. 15. nimis confuse tractat, penes quem sit dominium rerum ecclesiæ stabilium. Tum, quia refutatis aliorum opinionibus, non exprimit suam ibi, neque in cap. i. part. 4. quo remittit, vt index eius libri in verb. Dominium, indicat. Nam ibi non tractat de dominio bonorum ecclesiæ stabilium, sed de redditibus eorum: nisi velit insinuare id, quod infra in fin. cap. 4. huius partis expressit, nempe, Proprietatem bonorum ecclesiæ esse eiusdem conditionis, cuius sunt redditus & fructus ipsorum: quod notorie falsum est, vt palam colligitur ex c. Sine exceptione 12. q. 2. & c. Nulli. de reb. eccles. non alienan. & aliis multis iuribus, quæ ipsemet citat, in c. 2. huius partis. Per illa enim prohibetur alienatio bonorum ecclesiæ, sine iusta causa, & solemnitate: cum tamen alienatio fructuum, & reddituum eorum passim fiat, & fieri possit absque illis c. Vestra, de locat. & c. Quærelam, ne prælat. vic. suas. Neque memini legere vllum catholicum doctorem, qui hoc dixerit ante ipsum: quin & expresse Dominicus Sotus, quem tantopere ipse imitatur, longe aliud asserit in lib. 10. q. 4. art. 3. col. 2. in 2. & 3. conclus. de iust. & iur. Verum tamen est, quòd in 4. parte, cap. 6. apertius euomuit suam super hoc opinionem insolentem, & post concilium Triden. periculosam, vt efficaciter probabitur infra monito XXIII.

S V M M A R I V M.

Opinionum varietate confundit veritatem disputandam aduersarius. nu. i.

- I XIX. Moneo, prætermisiss omnibus, quæ tribus aliis capitulis primæ partis tractat: quia omnia videntur argumento libri extraria; & videri possunt ad ostentandum ingenium, & ante acta quæ penes se diu habebat recondita, scribi: præmoneo inquam, quòd nimium sit moratus in sui libri parte secunda, narrando per tota octo capitula vigintifex opiniones, super nostris tribus quæstionibus

nibus supra positis. Tum, quòd exceptis tribus, aut ad summum quatuor, reliquæ non sunt opiniones separatæ, sed conclusiones, appendices, & corollaria illarum in controuersiam specialioribus rationibus vocata. Tum, quia tot opinionum propositio retrahit lectorem ab intendendo animo in huius rei veritatem, & independentem valde confundit: quod alienum ab eo qui vult eam recte docere oportet esse. arg. c. Oporter. 8. q. 1. & c. Sit rector. 43. dist.

S V M M A R I V M.

Sacrorum species tres, & rerum sacrarum quatuor. nu. 1.

S. Thomas sapientiæ, & sanctitatis pelagus, dux cum primis authoris. nu. 2.

Bonorum ecclesiasticorum, quædam principaliter deputata ministris, quædam aliis piis. nu. 3.

Bona ecclesiastica iterum duplicis generis. nu. 4.

XX. Moneo, quòd tres sunt species sacrorum scilicet personæ sacræ, loca sacra, & res sacræ: & quatuor species rerum sacrarum. Prima, Sacramentorum. ¹ Secunda, vasorum ea continentium. Tertia, ornamentorū ministrorum. Quarta bonorum ad prædicta sustentanda deputatorum, secundum Tho. 2. sec. q. 99. art. 3. Addo etiam, quòd in præfato libello responsurus ad primâ de tribus quæstionibus, supra monito primo nu. 3. propositis, præmissi ex eod. Thoma Aquinate, sapientiæ sanctitatisque pelago, nostro cum primis duce, atque patrono, ² Quodlib. 6. art. 12. & 2. sec. q. 185. art. 4. bona ecclesiastica quæ sunt præfata quartæ speciei sacrorum esse duplicis generis. Quædam principaliter applicata ecclesiæ ministris, & minus principaliter pauperibus, operibusque piis: Altera applicata principaliter ecclesiis, pauperibus, aliisue operibus piis, & secundo ministro, ³ qualia sunt bona hospitalium, & fabricarum ecclesiarum; de quibus Clemen. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. innouato in concilio Trident. sess. 7. cap. 19. & sess. 25. c. 8. de reformat. modo in titulos beneficiarios non conferantur. Nam cum in eos conferuntur fiunt primi generis arg. glos. receptæ, Clemen. Per litteras, de præb. verb. Prouideri. Quibus addidimus, quòd horum omnium bonorum, quæ omnia sunt sacra, quartæ speciei rerum sacrarum, ⁴ vt trad. ipsemet Tho. in d. q. 99. art. 3. duo sunt genera, vt infra in monito XX. dicemus. Primi generis sunt immobilia, & mobilia quæ sita beneficiis, & hospitalibus, & aliis piis locis, antequàm beneficiariis, & ministris conferantur: de quibus totus titulus de reb. eccles. non alien. & 12. q. 1. & l. Lex quæ tutores. C. de administ. tutor. Secundi generis sunt redditus illorum annui, de quibus c. Vestra, de locat. & c. 2. Ne prælati vices suas.

S V M M A R I V M.

Clerici tria genera bonorum habent, scilicet, Patrimonialia, ecclesiastica, & quasi patrimonialia. num. 1.

Quantum ea differant. nu. 2.

- 1 XXI. Moneo, etiam nos in loco proxime citato præmississe, quòd clerici sæculares beneficiarij tria genera bonorũ possunt habere, puta, patrimonialia, quasi patrimonialia, & ecclesiastica. Patrimonialia sunt, quæ per successionem, aut per suam industriã & alias artes, aut per donationes, & vltimas voluntates, & alios contractus, eo modo quo laici sibi quærunt, iuxta c. Episcopus. 12. q. 1. c. Cum dilectus, de iure patronat. c. Manifesta. & c. Sint manifeste. 12. q. 1. Alia quasi patrimonialia, quæ diffiniri possunt, esse bona quæsita ratione clericalis ordinis vel officij, alia ratione, quàm iuris spiritualis percipiendi redditus ecclesiasticos, quatenus sunt ecclesiastici, qualia sunt ea, quæ clerici lucrifaciunt sacrificando, & agendo capellanos, vicarios temporarios, prædicatores, confessorios, aut alios spirituales actus exercendo: de quibus Innoc. & Host. in d. c. Quia nos. & Panor. in c. Cum in officiis, de testam. & vterque Card. in summa. 12. q. 5. & Perus. in rubr. de testam. col. 30. Alia sunt ecclesiastica, quæ diffiniri possunt, esse bona deputata ad sustentanda sacra, ex mente Thom. in 2. sec. q. 99. art. 3. vbi ait, omnia illa esse, vt prædictum est, sacra quartæ speciei rerum sacrarum: & sunt duplicis generis. Altera sunt stabilia, seu immobilia; & mobilia; quæ non sunt annui redditus, sed bona, vnde illi redeunt. Altera sunt ipsi redditus eorum, quibus fit illa sustentatio; inter quæ magna differentia est, vt dicemus infrà mōto XXIII. & sequen.
- 2

S V M M A R I V M.

- Bona patrimonialia clericorum æque libera esse illis ac sua laicis. nu. 1.*
Bona quæsita ecclesiis, antequàm conferantur beneficiariis, non sunt eorum dispositioni subiecta. nu. 2.
Et idem de bonis principalius ad sustentanda pia, quàm ministris deputatis, nisi, & c. nu. 2.
Bona quasi patrimonialia annumeranda potius patrimonialibus quàm ecclesiasticis. nu. 3.
Etiam quæsita per actus ecclesiasticos, ad quos beneficia obligant. nu. 3.

- 1 XXII. Moneo, me ibidem etiam præmississe quòd inter omnes, nemine discrepante, conuenit, non esse quæstioni nostræ locum, in redditibus bonorum patrimonialium clericorum sæcularium beneficiariorum, eo quòd certum est, eos posse disponere de illis, perinde ac laici de suis. c. Episcopi. 12. q. 1. & c. Quia nos, de testam. c. Fixum. 12. q. 5. Inter omnes etiam conuenit, quæstioni præfatæ non esse locum, in bonis ecclesiasticis primi generis, scilicet stabilibus, seu immobilibus, & mobilibus, quæ non sunt redditus, sed quæ inuenimus quæsita, & applicata nostris beneficiis, quando ea nobis conferuntur. Quoniam palam est nos peccare mortaliter, obligarique ad restituendum, si ea sine causa, & solemnitate debita alienauerimus. c. Sine exceptione 12. q. 2. & per totam quæst. & per totum titulum de reb. eccles. non alien. Inter omnes etiam conuenit, non esse eis locum in redditibus bonorum deputatorum principalius in hospitalia, & alia opera pia. dicta Clemen. Quia contingit, de relig. domib. renouata per
- 2

per concil. Trident. vbi supra, nisi per statuta fundationis, aut erectionis eorum, aut iustam consuetudinem deberent in titulos beneficiarios conferri. Quod dicimus propter præfatam gloss. Clem. Per litteras, de præb. in verb. prouideri: quatenus insinuat, hospitale, quod in titulum beneficiale confertur, esse beneficium ecclesiasticum: & consequenter eum cui confertur ante omnia esse de illius bonis alendum, iuxta text. sing. ca. De his, de eccles. ædific. Quoniam palam est, peccare eum qui de huiusmodi redditibus destinatis principaliter ad sustentandum pauperes, vel ad alia opera pia, quàm ministros, cum non dantur in titulum beneficiale notabilem quantitatem in usus siue bonos, siue malos, alios ab his, in quos deputata fuerunt, impendit: obligatumque esse iuxta sententiam omnium doctorum ad restituendum per d. Clem. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. & manifestius in concil. Trident. sess. 25. c. 8. de reformat. & facit l. 1. & l. Legatam. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertin. Dubium autem est, an sit locus in bonis quasi patrimonialibus, quæ supra diffiniuimus: quia Innoc. in d. c. Quia nos, de testam. & in c. Quoniam, ne prælati vic. suas. ea exæquat redditibus ecclesiasticis, qui redeunt ex bonis beneficiorum. Nobis tamen iustius videtur æquare illa bonis patrimonialibus. Tum, quia hæc est frequentior sententia, quam tenet Cyn. in Auth. Licentiam. C. de episcop. & cleric. & Panor. in c. Cum esses, nu. 26. & in c. Cum in officiis, de testam. quem sequitur vterque Card. in summa. 12. q. 5. & Perus. in rub. de testam. col. 31. & Corneus consil. 88. 2. vol. Tum, quia illa quæruntur eis vt merces quædam, & compensatio laborum, & eorum quæ per alios actus, quos possent facere tempore, quo illos ecclesiasticos faciunt, sibi acquirere possunt; vt ait Innoc. in d. c. Quoniam, ne præl. vic. suas. & ita conferuntur sine onere vlllo expresso aut tacito distribuendi superflua pauperibus; quod onus bona ecclesiastica habent, vt infra XXVII. monito dicitur. Quod etiam procedit in illis, quæ quæruntur per eos actus; ad quos eos sua beneficia obligant; quale est illud, quod curio, seu curatus administrando sacramenta suis parochianis lucrificat: quale item id quod quærit beneficiarius cuiuspiam loci, ex eo quod aliquis reliquit certi vel incerti numeri missas beneficiario illius loci; quales sunt, quas Hispani vocant trentenarios, quamuis eius personam minime nosset; licet Archiepiscopus Panormitanus contra senserit in c. Cum in officiis. num. 8. de testam. & licet id expresse prebarint Card. S. Sixti, & Card. Alexand. in summa. 12. q. 5. sed non iuste. Tum, quia diffinitio bonorum quasi patrimonialium supra posita, æque conuenit eis ac aliis quæsitis per actus, ad quos sua beneficia vel officia non obligant eos. Tum, quia non lucrificiunt eos de bonis suorum beneficiorum, quibus inest onus supradictum dandi ea, quæ supersunt pauperibus; de quo in dicto monit. XXVII. late dicitur. Eius denique conditionis, eadem vel maior. ratione erit omne id, quod beneficiarij suo labore personali que opera, etiam spiritualibus impensis, vel eorum intuitu lucrantur ex aliis quàm de suorum beneficiorum bonis, vt affirmavit Barbat. in. q. 3. primæ part. de præst. Card. col. penult. ea ratione, quod id in stipendium laboris eorum datur. Quæ tamen ratio parum firma est, eo quod etiam omnes alij redditus ob eam causam eis tribuuntur. Beneficium enim datur propter officium. c. fin. de rescrip. lib. 6. & redditus eius sunt stipendium, iuxta gloss. l. Stipendia. C. de exec. rei iud. & tex. in c. Si officia. 59. dist. & c. Quid proderit. 61. dist. Ratio vera firma est, quia id tribui-

tur eis sine onere vlllo expresso, aut tacito dandi superflua pauperibus : quod tamen habent omnia beneficiorum bona , vt in d. libello probatum fuit , ead. q. num.17. & seq. & probabitur infra monito XXVIII. Est igitur huic quæstioni locus in redditibus, & fructibus honorum, & iurium principaliter ad beneficiorum sustentationem, & minus principaliter ad pauperum, & piorum operum subuentionem deputatorum, nondum quæsitis tempore , quo illis beneficia conferuntur.

S V M M A R I V M.

Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum. num.1.

Papatus est beneficium ecclesiasticum. num.1.

Bona ex pensionibus quæsitæ, an censentur patrimonialia vcl ecclesiastica. num.2.

Bona quæsitæ ex pensionibus temporariis , quæ in subsidium impensarum dantur Cardinalibus à Papa censentur patrimonialia. num.2.

Bona, vt censentur ecclesiastica, non sufficit vt dentur ecclesiasticis ab ecclesiasticis, de bonis ecclesiasticis. num.3.

Reditus tituli Cardinalatus, sunt bona ecclesiastica. num.4.

Bona quæsitæ ratione actuum ecclesiasticorum etiam de redditibus ecclesiasticis alia ratione quàm iuris perpetui percipiendi redditus ecclesiasticos, non censentur bona ecclesiastica. num.5.

XXIII. Moneo, ex dictis in monito proximo inferri solutionem quæstionis mihi propositæ à quodam magni nominis, pietatis & eruditionis Illustriss. Cardinali, multis nominibus mihi maxime suspiciendo, videlicet, An quæsitæ ex stipendiis quæ dantur à S. Sede Apostolica aliquot Cardinalibus in subsidium expensarum, quò se decentius sustentent, sint censenda bona patrimonialia libera, an ecclesiastica, oneri de quo in monito XXVII. loquemur, subiecta. Ad censendum enim quòd sunt ecclesiastica, facit primo, quòd ea tribuuntur à persona ecclesiastica, scilicet, Papa, & de redditibus bonorum ecclesiasticorum ipsius Papatus, & personis ecclesiasticis, videlicet Cardinalibus. Secundo, quòd Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum: quia conuenit ei tota diffinitio beneficij ecclesiastici, quam nos exquisitè declarauimus in rub. de præb. & summam repetemus infra monito seq. & efficaciter probatur per c. 2. de cler. non residen. quatenus habet, Cardinalem quendam priuatum fuisse à Synodo suo titulo Cardinalatus, eo quòd non residebat; & gloss. ibi, & clarius Pan. sub fin. aiunt, priuationem illam non fuisse ab officio, sed à dignitate & beneficio. Quod ipsum sentit idem Pan. in. ca. Bonæ, primo de post. præl. & in ca. Ecclesia vestra, de elect. dum post Host. & alios tractat, An Cardinalatus, & episcopatus sint beneficia impatibilia, & an cadant sub c. De multa, de præb. & expresse determinant moderni in tract. de benefic. par. I. q. 2. Sicut & Papatus dicitur beneficium per

per text. sing. in c. 1. de maled. Et cum præd. stipendia dentur ratione Cardinalatuum, videntur esse redditus beneficiorum. Ad hæc, quòd quæsitæ ex pensionibus, quæ de more super beneficiis ecclesiasticis Papa constituit, censentur ecclesiastica, vt infra monit. LXXX. trademus. Sed verius videtur contrarium, scilicet, ea esse censenda patrimonialia, vel quasi, & consequenter ab onere prædicto libera. Tum, quia omnia quasi patrimonialia sunt huiusmodi, vt in monito proximo dictum est, & præfata quæsitæ per præfata Cardinalium stipendia sunt quasi patrimonialia; quippe quibus conuenit definitio bonorum quasi patrimonialium in monito proximo posita: quia sunt bona quæsitæ ratione actuum pertinentium ad personas ecclesiasticas, ea ratione, qua ecclesiasticæ sunt, & non ratione iuris percipiendi redditus bonorum ecclesiasticorum. Tum, quia nil obstat primum argumentum in oppositum factum, scilicet, quòd tribuuntur à persona ecclesiastica personis ecclesiasticis, & de bonis ecclesiasticis: quia id non sufficit, vt aliqua bona dicantur ecclesiastica. Nam etiam mercedes & salaria, quæ dantur ab ecclesiis, & ab ecclesiasticis personis, syndicis, procuratoribus, famulis earum, clericis eis inferuentibus, cantoribus, architectis, latomis, pictoribus, & aliis id genus operariis ecclesiasticis, tribuuntur à personis ecclesiasticis, & personis ecclesiasticis, & de bonis ecclesiasticis; & tamen non sunt bona ecclesiastica. Tum, quia nihil obstat etiam secundum, scilicet, quòd Cardinalatus est beneficium: quia prædicta stipendia, quæ subsidia impensarum vulgo dicuntur, non debentur ratione tituli Cardinalatus, & eo quòd Cardinalatus sit beneficium, quia non cuilibet Cardinali dantur, sed solum illis, quibus Papa vult conferre: & ideo licet redditus, qui Cardinali debentur ratione tituli sui, dicantur bona ecclesiastica, salaria tamen & subsidia impensarum, quæ aliquando Cardinalibus tribuuntur alia ratione quàm sui tituli, non sunt beneficia ecclesiastica. Tum, quia nil obstat etiam, quòd tribuuntur ratione actuum ecclesiasticorum, & ecclesiasticis personis priorum: quia nec hoc sufficit, vt dicantur bona ecclesiastica. Nam etiam ea, quæ dantur clericis ratione precum, & orationum, ratione concionum, confessionum, administrationis sacramentorum, & aliorum huiusmodi actuum, tribuuntur ratione actuum ecclesiasticorum, quæ tamen secundum receptam sententiam, non dicuntur bona ecclesiastica, quæ sunt res sacræ, saltem quartæ speciei, vt in monit. præced. dictum est; hoc est, res deputatæ ad sustentandum ministros ecclesiæ & pauperes, quæ sunt primi generis quartæ speciei rerum sacrarum, & redditus earum, quæ sunt secundi generis quartæ speciei earundem. Ad hoc enim, vt aliqua bona dicantur ecclesiastica, & sacra oneri præfato subiecta, oportet quòd sint deputata ad sustentandum sacra, vel redditus eorum, qua ratione sunt redditus eorum: & non sufficit quòd percipiuntur alia ratione, puta, elemosynæ, vel salarij, vel stipendij iusti, vel remunerationis, vel alia huiusmodi, quæ non sit ius spirituale illos percipiendi perpetuū, in se soli ecclesiasticæ personæ conferibile, vt ex duobus monitis supra proximis colligitur; quale non sunt stipendia præfata, nec aliæ pensiones, quæ dantur laicis, vel clericis ratione aliquorum obsequiorum præstitorum, vel præstandorum. Tum denique, quòd stipendium, seu subsidium impensarum, quod Papa tribuit alicui episcopo, quem aliquòd legat, non est annumerandum bonis ecclesiasticis, siue sacris quartæ speciei, supra monit. proximo diffinitis.

Bonorum ecclesiasticorum verum Dominum esse Christum Deum irrefragabiliter tenendum. num. 1.

Opinio communis, in quam consensus omnium catholicorum concurrat, periculose in materia fidei, & morum relinquatur. num. 2.

Authoritas summorum Pontificum necessario observanda. num. 3.

Bona omnia sacra sunt Dei, & omnia sacrorum sustentationi deputata sunt sacra, & qui ea furatur, aut rapit, sacrilegus. num. 4.

Bona cur, & quo sensu dicuntur nullius, cum sint Dei. num. 5.

Papa non est verus rerum ecclesie Dominus, & consequenter nec alius prelatus: & ratio quare aliquando eas alienant. nu. 6. & nu. 10.

Procurator Caesaris bona eius non alienat, nisi & c. num. 7.

Bona ecclesiastica sunt Dei, quo ad verum dominium, ecclesie & prelatorum, quo ad administrationem, pauperum & piorum, quo ad sustentationem. num. 8. & 11.

Bona omnia ecclesie sacra, licet consecrata benedictione aliis sacratiora, & quo sensu aliqua non sint in hominum commercio. num. 9.

Beneficiarios non esse usuarios, nec usufructuarios, sed maiore facultate quam illi, & minore quam hi. num. 12.

Bona donata Deo fieri eius iure naturali, perinde ac alterius donata illi. numero 13.

Bona ecclesiastica esse Dei, & non ullius hominis Concilio Tridentino diffinitum. num. 14.

X X I I I I. Moneo, quod præfatus N. non solum nimis confuse tractat in prima sui libri parte, c. 1. num. 15. penes quem sit dominium rerum ecclesiasticarum, ut diximus supra monito X V I I I. Sed etiam noue ac false affirmat in 4. par. cap. 6. quod non solum redituum bonorum ecclesiasticorum, sed eorumdem etiam stabilium siue immobilium, verum dominium est penes beneficiarios. Quæ falsa & insolens conclusio est: quia imo est folius Dei & D. N. Iesu Christi. Quod irrefragabiliter esse tenendum probo. Primo, quod communis opinio id habet: & nemo catholicorum, quos ego legerim, vsque ad præfatum N. affirmavit, dominium saltem stabilium siue immobilium, & mobilium ecclesie vsibus deputatorum esse penes beneficiarios & ab opinione communi, in quam præsertim omnium doctorum catholicorum consensus concurrat, non est recedendum. c. De quibus. 20. dist. & doctrina solemnibus Io. And. in. c. 1. de consti. Imo in materia morum & fidei, qualis est ista, non potest id sine periculo fieri, iuxta text. Irrefragabiles, in. c. Ecclesiasticarum, & c. In his. 11. dist. quod multis & validis rationibus confirmat Alfons. Castrensis in lib. 1. cap. 5. contra omnes hæreses. Secundo, quod summi Pontifices, quorum autoritas est irrefragabilis, c. si Romanorum. 19. dist. c. Hæc est fides. 24. q. 1. asserunt, illa esse patrimonium Christi, in. c.

in.c.Cum secundum, de præb. & in c. Cum ex eo, de elect. lib. 6. esseque pecunias Christi c. 1. 12. q. 2. Tertio, quòd omnia sacra sunt solius Dei. l. Inter stipulantem. §. Sacra, de verb. oblig. §. Nullius, & §. Sacra. Institut. de rerum diuisione. At omnia bona ecclesiastica sunt sacra quartæ speciei sacrorum, secundum Thomam receptum in 2. sec. q. 99. art. 3. quòd etiam fatetur ipsemet N. in quarta parte sui libri ca. 5. col. penul. & probatur efficaciter; eo quòd, qui ea furatur, aut rapit, dicitur sacrilegus. c. Prædia. & c. Qui abstulerit & c. Nulli. 12. q. 2. Probatur item, eo quòd ratio cur bona sacra dicuntur esse nullius, est; quia solius Dei sunt. d. §. Nullius, Institut. de rer. diuis. Non quidem ita nullius, vt occupantis fiant. iuxta l. 3. in princip. ff. de acquir. rerum domin. sed ita, vt nullius hominis puri, vel hominum sint, sed Dei tantum, & D. N. Iesu Christi, non quidem eo solo nomine, quo omnia sunt eius; iuxta illud, Domini est terra, & plenitudo eius. Psal. 23. & c. Quo iure. 8. dist. sed etiam eo quòd nemo alius est Dominus eorum, & speciali hominis vel hominum censura, siue dispositione, sunt ei dicata, donata, vel alias quæsitæ, vt glossæ receptæ dixerunt in d. §. Nullius, & in d. l. 3. Quarto, quòd ratio quare nulli prælati, etiam Papa, possunt sine causa iusta stabilia alienare, est; quia solus Christus, & nemo alius, est verus Dominus eorum. Et nemini facta est à Christo facultas aliter alienandi ea, iuxta c. Nulli, de reb. eccles. non alien. & c. Non liceat Papæ. 12. q. 2. Quinto, quòd ratio, propter quam cum iusta causa id facere possunt per eadem iura, est; quia sunt procuratores, & administratores constituti ab eo ad administrandum ea, secundum mentem, & intentionem eius, immediate, vel mediate. Immediate quidem, vt Papa, & ecclesia vniuersalis: mediate, vt alij prælati, & beneficiarij ministerio Papæ, vel ecclesiæ vniuersæ, constituti immediate, vel mediate: quia causa iusta interueniente, videtur ipse Dominus Iesus consentire, & res agi iuxta mentem eiusdem. Sicut & procurator Cæsaris, sine ipsius consensu, & mente, res eius alienare non potest, & cum eo potest. l. 1. ff. de offic. procur. Cæsar. & l. Idem Iulianus. §. Constat, ff. de leg. 1. & cum iusta causa id faciendi contingit, videtur Cæsar id velle, per eandem l. Sexto, quòd id concludit declaratio vera illius d. Caietani 2. sec. q. 43. art. 8. videlicet. Idem esse dicere, bona ecclesiastica esse Dei, Christi vel ecclesiæ: declarandum enim est, verum esse, quo ad administrationem, non autem quo ad dominium. Nam verum dominium eorum, est apud solum Christum, siue Deum, non autem apud alios prælatos & beneficiarios, etiam Papam, vt ipsemet Caiet. ibidem affirmat, & paulo post dicitur. Apud Papam vero, & Ecclesiam vniuersalem, vniuersale ministerium, & vniuersalis administrandi potestas eis immediate à Deo data: quæ ministerio Papæ, vel ecclesiæ vniuersalis distribuitur alijs prælatis, & ecclesijs particularibus, instituendo per se, vel per alios varia iura percipiendi illos, aut illos reditus ecclesiasticos, illorum aut illorum locorum, diocesium, parochiarum & prædiorum, &c. & conferendo illa canonicè: quæ iura, canones vocant beneficia ecclesiastica, siue sacerdotia. Quod nos in rub. de præb. exactius quàm alij scripsimus diffiniendo post Cald. in c. Postulasti, de rescrip. & Anchar. in c. r. de reg. iur. lib. 6. & alios ibi citatos, Beneficium ecclesiasticum esse ius spirituale consequenter percipiendi aliquos reditus ecclesiasticos, conferibile tantum à persona ecclesiastica personæ ecclesiasticæ, perpetuum in se, saltem quo ad accipientem. per canones, doctrinas, & iura ibi late citata. Septimo, quòd

non obstat prædictis argumentum N. scilicet, Quòd bona ecclesiastica, quæ non sunt consecrata speciali benedictione, sunt in hominum commertio: quia vendi & emi possunt præfato c. Sine exceptione. & præf. c. Nulli. licet alia quæ speciali benedictione consecrantur; veluti sacra vasa, sacra vestes sint extra præfatum commertium, iuxta regulam, Semel Deo dictum, de reg. iur. lib. 6. & l. Inter stipulantem. §. Sacram. ff. de verb. oblig. Non, inquam, hoc obstat. Tum, quia omnia

9 bona ecclesiastica sunt sacra, vt prædictum est, saltem quartæ speciei factorum, etiam ipsomet N. confitente, licet non æqualiter sacra: quia non omnia sunt consecrata benedictione speciali, de quibus agit titul. de consec. eccles. vel altar. & c. Ecclesiis, cum multis aliis, de consec. dist. 1. Tum, quia non solum in hominum commertio, vt alia profana, sed ita vt solum ex causa iusta, & cum solemnitate interueniente, & non alias, debeant in commertium venire, per præfata iura, sicut & bona Cæsaris, quæ extra commertium dicuntur. l. Idem Iulianus. §. Constat. ff. de legat. 1. possunt commutari de illius consensu, vt ibidem, & in l. 1. ff. de offic. proc. Cæsar. dicitur: ita & bona Christi, sacra quartæ speciei factorum, extra commertium quidem sunt simpliciter, sed ita, quòd de ipsius consensu commutari possunt: qui consensus interuenire creditur, eo ipso, quòd adest causa iusta id faciendi. arg. c. Aurum habet ecclesia. c. Gloria episcopi. 12. q. 2. Tum, quia eius argumentum solum probat, quòd consecrata per aliquam benedictionem, sunt sacratiora, & specialiori ratione Dei, quàm alia sacra, non consecrata per aliquam benedictionem; sed non probat, quòd hæc non sint sacra, neque quòd non sunt eius speciali ratione. Quia ex eo quòd aliquid sit sacratius, vel specialius, seu magis specialiter alicuius, non consequitur, quòd aliud, quod non est tam specialiter eius & tam sacrum, non sit sacrum, neque specialiter eiusdem: quia datur sacrato sacratius, sicut bono melius. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. oblig. & patet in Rege, qui aliqua habet bona, quæ sunt ipsius, quo ad directum & vtile dominium; & alia, quæ sunt eius, quo ad directum dominium tantum. Hæc enim specialiter pertinent ad eum, licet illa pertineant specialius. arg. c. 1. de feud. c. Cæterum, de Iudic. & omnium, quæ in lib. feudorum leguntur, & notantur. Octauo, quòd neque ipse Papa est verus Dominus bonorum ecclesiasticorum, per text. in hoc optimum in. ca. Non liceat Papæ. 12. q. 2. vbi de hoc latius scribimus. Per quod ibi sentit idem Archid. communiter receptus, & Pan. in. d. c. Constitutus. Immo & Turrecrem. in. c. Videntes. 12. q. 1. & Caiet. in 2. sec. præfata q. 43. art. 8. & melius q. 100. art. 1. ad. 7. Inferens ex hoc vnam grauem conclusionem, quæ apud eum videri potest, quod ipsum ait aduersarius part. 1. cap. l. num. 22. cum aliis multis, quos refert, & sequitur Dec. in. d. c. Constitutus. & in. c. Episcopus, de præb. Si ergo Papa non est Dominus, à fortiori nullus alius à

10 Christo erit. ergo solus ipse Christus est Dominus verus eorum. Nono, quòd ipsissima huius rei veritas est illa, quæ colligitur ex dictis Innoc. frequentius recepti in c. Cum super, de caus. possess. & propriet. & efficaciter probatur per Pan. relatis aliis opinionibus in ca. Cum esses, de testam. num. 29. & aliis locis citatis per Decium in d. c. Constitutus, de rescript. num. 5. Ex quibus omnibus colligitur, inquam, ipsissima veritas, videlicet, quòd iura quæ habent, illa esse Christi vel Dei, intelligenda sunt quo ad verum & perfectum dominium: & illa, quæ insinuant esse ecclesiæ, prælatorum, aut beneficiariorum; intelligenda sunt quo

ad

ad gubernationem, vel administrationem illorum. Et ea, quæ habent illa esse pauperum, ecclesiarum, vel operum piorum, intelligenda sunt quo ad eorum sustentationem: ita quòd verus, & perfectus Dominus est Iesus Christus. Gubernatores autem instar procuratorum, & tutorum cum facultate se de illis alendi beneficiarij. Pàuperes vero ecclesiæ & opera pia, creditores quidam quorum sustentationi eorum redditus deductis oneribus debentur. Decimo, quòd vera & recepta est illa sententia, quæ habet, aliquot doctores male vocare beneficiarios vsuarios: male item alios vocare eosdem vsufructuarios, vt tangit gloss. singul. vbi late Panor. & Andr. Sicul. in c. fin. de preul. cleric. eo quòd maior est eis facultas, quàm vsuariis: quoniam ipsi possunt in suos, & alios pios vsus de omnibus reditibus beneficiorum disponere; cum tamen vsuarij, qui ex re, in qua vsum habent, nihil capere possunt, præterquàm in solum vsum quotidianum. Institut. de vsu & habit. in princip. & minor quàm vsufructuariis: quia illi possunt donare, & relinquere in vita & in morte licite suos fructus, quibuscumque voluerint. Institut. de vsufruct. in princip. & melius. institut. de vsu, & habit. §. 1. sine vllò paupertatis aut pietatis intuitu, ob solam amicitiam, cognationem, aut liberalitatem, beneficiarij vero minime. Quòd palam declarat post alios concil. Trident. sess. 25. cap. 1. de reformat. in hæc verba. Omnino vero eis (scilicet episcopis) interdicitur, ne ex reditibus ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, his vt pauperibus distribuant: & paulo inferius. Quæ vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque beneficia ecclesiastica, tam sæcularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione obseruari, sed etiam ad S. Rom. ecclesiæ Cardin. pertinere decernit. Vndecimo, irrefragabiliter probatur, ea ratione, quòd donata & relicta legitime ab eorum dominis, sunt eorum, quibus dantur aut relinquuntur. l. Traditionibus. C. de pact. §. Per traditionem. Instit. de rer. diuis. At bona omnia ecclesiastica sunt legitime ab his, quorum erant, donata, oblata, vel relicta Deo vel Christo, vel eius intuitu & nomine, ecclesiis, vel ministris eius tanquam eius vicariis, procuratoribus, vel dispensatoribus, mediatis vel immediatis, quod idem est, arg. l. si procurator. ff. de acquir. rer. domin. ergo facta sunt eius. Imo cum priuilegio, per quod ante quæsitam possessionem, etiam quo ad dominium, quæruntur. l. fin. C. de sacrosanct. eccles. Ergo sunt eius, & quidem iure diuino, & naturali, præsupposito rerum dominio iure gentium introducto. c. Ius gentium. r. distinet. Duodecimo tandem, quòd expresse concilium Trident. in loco præcitato per illa verba proxime relata, (Quæ sunt Dei) diffinit, omnes ecclesiæ res esse Dei: & ita iam non videtur licere contrarium tenere, neque opinari. arg. ca. Maiores. 24. q. 1. & ita opinio communis videtur esse iam facta de fide necessario credenda: & consequenter non debuit incaute N. contra determinationem ecclesiæ adeo claram, affirmare; verum dominium illorum esse clericorum. Quod, vt prædixi, nemo catholicorum, quem legerim, vsque ad eum fuit ausus affirmare, etiam ante præfatum concilium, saltem quo ad dominium rerum stabilium, seu immobilium; neque mobilium vsibus ecclesiæ, à beneficiariorum vsibus seiunctis deputatorum.

Sacrarum rerum quatuor species, & quæ: & quarta speciei duo genera, & alia aliis sacratiores.num.1.

Bonis secundi generis quarta species utendi facultas, liberior facultate utendi bonis primi generis, sed non adeo, ut facultas utendi patrimonialibus.num.2.

XXV. Moneo, quòd licet dominium verum & absolutum omnium bonorum ecclesiasticorum sit penes Deum, & D. N. Iesum Christum, vt in monito proximo probatum est, & ideo omnia illa sint sacra; & omnis irreuerentia, quæ fit per violationem eorum sit sacrilegium, vt diffinit Thom. in. 2. sec. q. 99. art. 1. & efficaciter probatur per ca. Prædia. ca. Qui abstulerit, & alia citata in monito præced. num. 4. Alia tamen aliis sunt sacratiores, vt idem Thom. probat ibi art. 3. dicens, quòd inter res sacras summum locum obtinent ipsa sacramenta, quibus homo sanctificatur; quorum præcipuum est Eucharistiæ sacramentum, quod continet ipsum Christum; & ideo sacrilegium, quod contra hoc sacramentum committitur, grauissimum est inter omnia. Post sacramenta vero, secundum locum tenent vasa consecrata ad eorum susceptionem, & ipsæ imagines sacræ, & reliquiæ sanctorum, in quibus quodam modo personæ sanctorum honorantur, & dehonantur; deinde quæ pertinent ad ornamenta ecclesiæ, & ministrorum: deinde ea quæ sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue sint mobilia siue immobilia. Quicumque autem contra quodcunque prædictorum peccat, crimen sacrilegij incurrit hæc ille. Ex quibus verbis colligitur esse quatuor species rerum ecclesiasticarum & sacrarum. Prima, sacramentorum. Secunda, vasorum ad susceptionem eorum consecratorum, & reliquiarum, &c. Tertia, ornamentorum ecclesiæ, & ministrorum. Quarta, bonorum ad sustentanda prædicta deputatorum: cui addimus primo, quòd sicut res primæ speciei sunt magis sacræ, quàm res sacræ secundæ speciei; & res sacræ secundæ speciei magis quàm tertiæ; & res tertiæ magis quàm quartæ: ita facultas à Deo ministris eius facta ad vtendum rebus sacris primæ speciei, strictior est facultate vtendi rebus secundæ: & facultas vtendi rebus secundæ speciei, strictior facultate vtendi rebus tertiæ: & facultas vtendi rebus tertiæ, strictior facultate vtendi rebus quartæ. Secundo, quòd res quartæ speciei, scilicet, deputatæ ad sustentandum omnia sacra, sunt, vt supra dictum est, monit. XXII. duplicis generis; Alterius enim generis sunt stabilia seu immobilia, de quorum numero sunt etiam iura percipiendi annuos redditus, Clem. Exiui. §. Cùmque annui redditus, de verb. signi. & alia pretiosa mobilia. Alterius autem sunt fructus, seu redditus eorum, qui ex illis redeunt annuatim: & quòd quemadmodum illa, quæ sunt primi generis sunt sacratiores, quàm quæ sunt secundi; ita facultas concessa ministris, à Christo vero omnium sacrorum domino, vtendi eis, strictior est, quàm facultas concessa ab eodem vtendi bonis secundi generis. Quòd fit, vt bona primi generis non possint alienari sine grandi causa, & solemnitate. c. Sine exceptione, cum multis aliis. 12. quæst. 2. & c.

Nulli,

Nulli, de reb. eccles. non alien. Bona autem secundi generis, sic. c. Vestra, de locat. & c. Quoniam, ne prælati vic. suas. Tertio, quòd licet facultas vtendi bonis secundi generis, scilicet, redbitus facta sit beneficiariis liberior, quàm facultas vtendi bonis primi generis: non tamen est adeo libera sicut illa, quam habent vtendi bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus: quoniam hæc adeo libera est eis, ac laicis, vtendi suis redbitus laicis. arg. c. Fixum. 12. q. 5. & c. Quicumque, de testam. & ideo non possunt eis vti, nisi ad se, & suos, & pauperes sustentandos, vt infra, monito XXVII. probabitur.

S V M M A R I V M.

Bona beneficij præmortui, deuoluta in successorem, an sint primi generis, an secundi, quarta speciei. nu. 1.

XXVI. Moneo, quòd grandis est quæstio, an redbitus, de quibus beneficiarius, neque in vita, neque in morte quicquàm disposuit, debeant collocari sub primo genere bonorum deputatorum ad sustentandum sacra, an sub secundo; esto, quòd iure perueniant ad successorem. Quæ quæstio ideo est magni momenti, quòd si collocari debeant sub primo genere, successor non potest ea suis vñibus impendere, plusquàm alia immobilia sui beneficij. Si autem collocentur sub genere secundo, poterit eis vti ad se, suos, & pauperes sustentandos, perinde ac redbitus suo tempore ex bonis primi generis ad eum pertinentibus. Huius quæstionis resolutionem inferemus commentario c. Non liceat Pape. 12. q. 2. quòd etiam remitemus aliquot alias, quæ sicut hæc pertinent ad spolia clericorum: de quibus, quia non poteram in hac apologia pro rei magnitudine, nè nimium excresceret, scribere, commentarium illum separatim compono.

S V M M A R I V M.

Bona ecclesiastica subiecta esse oneri, & modo, vt superflua pijs operibus erogentur. nu. 1.

Christiani ecclesia primitiua pretia bonorum dabant Apostolis ad sustentandos egenos. nu. 2.

Clericorum bona esse pauperum, vt intelligendum. nu. 3.

Vicarium potestate sibi tradita vti debere, iuxta mentem tradentis. nu. 4.

Christum non esse minus liberalem nunc, quando est ditissimus, quàm cum esset pauperrimus. nu. 5.

Bona non esse data ecclesiasticis, vt primogenia diuitibus inctituantur, nec vt cognati augeantur. nu. 6.

Onus, & modum inducunt dictiones vt, Ad, Ob, Pro, In, Ne, & c. qua adduntur dispositionibus, quibus bona data sunt ecclesis. nu. 7.

1 XXVII. Moneo, dixisse me in præfato libello, q. 1. nu. 17. prædicta bona ecclesiastica, quæ sunt sacra quartæ speciei rerū sacrarum, vt duobus proximis monitis dictum est, super quibus fundata sunt sacerdotia, seu beneficia, quæ habemus, esse subiecta ei modo & oneri expresso, aut tacito, vt ea, quæ ministris eius sustentatis honeste superfuerint, insumentur in pauperes, & alia opera pia, cuius contrarium affirmat præfatus N. sed male. Primo quidem, propter illas decem & sex rationes ibi positas, quarum potiores neruos summam infra tan genus. Secundo, quòd ipsemet N. sibi contrarius id satis fatetur in c. 1. part. 1. in hæc verba. Bonorum igitur ecclesiasticorum natura, ab initio nascentis ecclesiæ ab Apostolis constituta, & per manus ad posteros transmissa, duplicem vsu prospicere videtur, diuini scilicet cultus exhibitione, & pauperum victum fidelium. Et Gregor. allegatus ibidem per ipsum sic ait, in c. Quia tua fraternitas. 12. q. 1. Omne quod superest necessitatibus, in causis piis, ac religiosis, erogandum est, Domino magistro dicente, Omne quod superest date eleemosynam: quibus subdit N. hæc verba; Illud certissimum est, illa quæ necessaria non sunt, licet maxime ad ornatum diuini cultus & elegantiam pertineant, necessitatibus pauperum debere cedere, vt beatus Ambrosius probat, in canone, Aurum habet ecclesia, 12. q. 2. & diuus Hieronimus in c. Gloria episcopi ead. caus. & q. Hæc ille. Tertio, quòd licet ille negasset, & neino contradiceret, probaretur tamen irrefragabiliter per Actorum cap. 2. sub finem & c. 5. & 6. Ex quibus palam colligitur, illos fideles primos vendidisse sua bona, & dedisse Apostolis tanquam Christi vicariis, & eius rem agentibus, pretia illorū, vt alerentur ex eis fideles egeni. Et certum est, eorum successores cum eodem modo & onere retinuisse prædia, quæ postea seruarunt inuendita, vt futuris necessitatibus prouiderent. Id quod clare testatur Melchisedes Papa in c. Futuram. 12. q. 1. & clarius Urbanus in c. Videntes, ead. caus. & q. Ante quos idē ferme dixit Clemens in locis infra citandis.

2

3 Quarto, probatur per c. Res ecclesiæ. 12. qu. 1. quod sic habet. Res ecclesiæ non quasi propriæ, sed vt communes Domino oblatæ, cum timore non in alios, quàm in præfatos vsus, scilicet, pios sunt fideliter dispensandæ, & in c. Episcopus, ead. caus. & q. ibi, Episcopus, si contentus his, scilicet, victu & vestitu minime fuerit; conuertat autē res ecclesiæ in suos domesticos vsus; & c. synodo prouinciæ pænas persoluat, & c. Præcipimus, ead. caus. & q. ibi, indigentibus omnia dispensentur, & in hoc prædicto cap. fin. 16. q. 1. dicitur, quòd, Quicquid habent clerici, pauperum est, hoc est; quicquid clerici habent, quatenus sunt clerici, hoc est, de redditibus ecclesiæ, deductis necessariis, pauperum est, id est, dandum est pauperibus, & piis operibus diuinum cultum & paupertatem respicientibus; & Augustinus in c. Quod autem. 23. q. 7. de bonis ecclesiasticis, ait. Non sunt nostra, sed pauperum; quorum procuracionem gerimus. Et Ambrosius in c. Conuenior, ead. caus. q. 8. ibi. Omnia mea sunt pauperum, cui consonat c. penul. & c. fin. 12. q. 1. & alia, quæ ad hoc propositum in præfato libello citauimus. Quinto, quòd in c. Reuertimini. 16. q. 1. Hieronymus ait, Deum in pauperibus, si non accipiant eleemosynas, defraudari; eo quòd decimæ, & primitiæ, sunt Dei possessiones. Et in c. Decimæ, ead. caus. & q. decimæ dicuntur ab Augustino, esse tributa egentium animarum; & quòd eas dare nolens tot animas videtur occidere, quot mortui fuerunt egestate, esseque illas rem à Deo pauperibus delegatam. Sexto, quòd bona prædicta

4

sunt bona Christi, quo ad verum & perfectum dominium; prælati vero etiam Papa, & ecclesia etiam vniuersalis, quidam æconomi, dispensatores, & procuratores eius, vt in mon. XXIII. efficaciter & late probatum & declaratum est. At constat iure diuino, & humano, vicarium procuratorem & dispensatorem, debere vti potestate sibi tradita, secundum intentionem domini principalis illam ei tradentis. l. i. ff. de offic. procur. Cæsar. c. si. de præb. iuxta illud Pauli. i. ad Corinth. 4. Sic nos existimet homo, tanquam ministros, ac dispensatores ministeriorum Dei: & illud. Hic iam queritur inter dispensatores, vt fidelis inueniatur: & iuxta illud eiusdem. 2. ad Cor. 10. Potestatem dedit nobis Deus in ædificationem, non autem in destructionem: & iuxta illud. c. Super litteris, de rescrip. Quæ ratio mouet delegantem, debet & mouere delegatum. At constat (confitente etiam ipsemet. N. & D. Soto, cui nicitur, in lib. 10. q. 4. artic. 4. de Iust. & iure) intentionem & voluntatem Christi, fuisse, ac esse, vt de bonis suis superflua dentur pauperibus, vel aliis piis operibus. Credendum enim est, vt in præfato libello diximus, cum velle, vt tanta vel maior liberalitas exerceatur de bonis, quæ data sunt ei, posteaquam viuit immortalis, quam de his, quæ data fuerunt ei, dum esset mortalis. Nam qui cum egeret, non cupiebat mortalia, qui regna daturus erat cælestia: vt habet hymnus Epiphaniæ, non cupiet postquam habet, & dedit tanta cælestia. argumento à maiori. c. Cum in cunctis, de elect. Authen. Multo magis, C. de sacrosanct. eccles. Cum ergo tunc voluisset, vt quod sibi supererat, se suisque ministris sustentatis, daretur pauperibus, credendum est nunc quoque velle, vt quod superest suis ministris honeste sustentatis, tribuatur eisdem: quandoquidem non est illi vlla re opus, & ex præteritis præsumuntur futura. c. Ex studiis. & c. fin. de præsump. Ergo ex eius intentione illum modum, & onus habent illa bona beneficiariorum. Septimo, quòd quæ non sunt verisimilia, non sunt asserenda. c. Quia non est verisimile, de præsump. l. Non est verisimile. ff. quod met. caus. At non est verisimile, illos antiquos fideles, tam religiosos, tam humiles, modestos, & temperantes, qui sua bona ob amorem Dei, & animarum suarum salutem dederunt ecclesiis, ea mente illa dedisse, vt clerici sumptuose comedamus, & bibamus, colendo gulam, quam illi oderunt, neque vt nos, & nostras domos, familias, parietes, lecticas, mulas, splendide vestiamus, honorem humanum adorantes, cum ambitione & superbia, quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt. Neque etiã, vt grandia primogenia, siue maioratus instituamus, vt cognatos nostros magnificemus, cum illi noluisent illa donare suis, vt Deo donarent. Neq; vt thesaurizemus in terris id, quod imitantes eos, thesaurizare debemus in cælis: sed vt ecclesiæ ministri primũ; deinde pauperes alantur. Octauo, q̄ beatus Clemens, Papa simul & martyr discipulusq; beati Petri in lib. 2. c. 19. de constit. apost. ait, Decimas, & primitias, ad hoc fuisse datas ecclesiæ, in hæc verba. Homo Dei. s. Episcopus, quæ, ex decimis, & primitiis secundum mandatũ Dei datur, recte dispenset orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus, vt qui habet Deum harum rerũ ratione reposcentem: & Paulo post. Omnibus egentibus, cũ iustitia tribuentes, ipsiq; his vtetes, sed non abutentes; comedentes de his, sed nõ soli vorates, egenisq; impertiètes. Et in li. 8. c. 39. per hæc verba: Etiã præcipio decimas offerri, ad victũ reliquorũ clericorũ, virginũ, ac viduarũ, & his, qui sunt paupertate oppressi. Et li. 2. c. 39. per hæc verba. Dabis epi-

scopo iusta tua: te enim dare oportet, illum vero distribuere tanquam œconomum, & dispensatorem rerū ecclesiasticarum: quod clarius testimonium? Non quòd sexta synodus relata in c. Apostolica. 12. q. 2. de his ipsis redditibus agens, decernit, eos esse ad vtilitatem ministrorum, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem. & Symmachus Papa in c. Indignæ, ead. caus. & q. maledicium, qui bona hæc male impendit, eo quòd substantiam pauperum contra fas dispergit. & concil. Antioch. in c. Episcopus. 12. q. 1. clare habet, quòd quamuis episcopus de sui patrimonij redditibus, ad libitum disponere possit, non tamen de ecclesiasticis: quin & concil. Trid. in sess. 25. cap. 1. de reformat. confirmans id, quod antea dixit Bernardus, late relatus à Dyonisio Carthusiano in lib. contra pluralitatem beneficiorum, art. 8. interdixit episcopis, & aliis beneficiariis etiam si Cardinales sint, ne suos cognatos, aut familiares de redditibus ecclesiæ augeant. Quod utique non fecisset, si non intellexisset esse illam differentiam inter redditus patrimoniales, & laicos ex vna parte, & ecclesiasticos ex altera. Quod his inest onus præfarum ut impendatur in honestam ministrorum, & pauperum, ac aliorum operum piorum sustentationem, & consequenter, ut distribuantur superflua pauperibus, vel aliis piis operibus. Decimo, quòd datum vel relictum alicui ut aliquid det alteri, dicitur donatum, vel relictum sub modo: eo quòd illa coniunctio, ut saltem cum adicitur dispositioni requirenti aliquid postea explendum, modum importat iuxta. l. 2. C. de his, quæ sub condit. & l. 2. & 3. de donat. quæ sub modo, & glos. c. Verum, de condit. apposit. & Bart. receptus in l. Quibus diebus. §. Terminus. ff. de condit. & demonst. dicens idem de illo, quod datur sub illa coniunctione, ne, pro, ut non, vel sub præpositione, ad, & in, quoties adiciuntur alicui rei postea explicandæ: ut videre est apud eum, à nu. 3. vsque ad 10. per. l. Si tibi, & l. 2. ff. de leg. 3. & l. Libertas. §. 1. ff. de manumiss. testam. & l. Cum pater. §. Titio, de leg. 2. & prædicto §. Terminus, & l. ante penul. de leg. 2. & l. Si quis pro redemptione. C. de donat. & l. solemus, & l. fin. de oper. nou. nunciat. quæ duæ postremæ agunt de dictione, in, quod ipsum est de dictione, ob, C. de cond. ob caus. per totum. At bona Ecclesiæ donata sunt, aut relicta D. N. Iesu Christo, vel Ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, tanquam procuratoribus, & eius negotia gerentibus. Quod idem est, ut redditus eorum præbeantur vsibus præfatis, vel in eos, vel ad eos, vel pro eis, vel ne, pro ut non dentur aliis. Nam sexta synodus in c. Apostolica. 12. q. 2. de his redditibus agens, decernit, eos esse ad vtilitatem ministrorum, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem. Pondera præpositiones, ad, & ob, quæ important modum, & onus, ut prædiximus, & in c. Peruenit. 16. qu. 7. Vetatur episcopis dare consanguineis, & ita ne dent consanguineis, quod importat modum. Sicut, ut, non, ut proxime dictum est. Quin & concilium Trident. in sessione 25. cap. 1. de reform. interdixit episcopis, & aliis, etiam si Cardinales sint, ne suos cognatos aut familiares de redditibus ecclesiæ augeant. Pondera verbum, ne, quod inducit modum & onus, & in c. In sacris. 16. q. 1. sic habetur, in sacris canonibus præfixum est, ut decimæ, iuxta dispositionem episcopi distribuantur. Pondera verbum, ut. Pius autem operibus esse distribuendas habetur in c. Decimas, ead. caus. & quæst. libi; Omne quod superest in causis piis ac religiosis erogandum est: vbi etiam pondera præpositionem in; & in c. In canonibus, ead. caus. & quæst. habetur, Episcopum positum ad

per se vel alium dispensandum misericordiam pauperibus: vbi pondera verbum, ad, quod, vt dictum est, inducit modum & verba principij. c. Decimas, ead. caus. & quæst. sunt hæc. Decimas, quas in vsu pietatis concessas esse canonica autoritas demonstrat, & verba medij, hæc alia. Has vero decimas sub manu Christi fore censemus, vt ille, qui cæteris præest, omnibus iuste distribuatur: in quibus pondera illa verba, in, &, vt, quæ modum important, vt prædiximus. Cum ergo hæc dictiones, ad, in, ob, ne, pro, vt, non, modum & onus importent, saltem cum futuræ rei explicandæ adhibentur: cumque bona clericorum sint eius, ad, in, vel ob vsu pietatis & pauperū, vel pro illo data, vel vt eis, & non aliis erogentur, manet probatum, ecclesiæ bona prædicto modo, & oneri subiecta esse.

S V M M A R I V M.

Pauperum appellatione, in hac materia, omnia pia contineri. nu. 1.

XXVIII. Moneo, dixisse me in præfato libello, nu. 10. per pauperes in hoc proposito de dâdo superflua redituum ecclesiæ pauperibus, non solum intelligi personas inopes, sed etiam ecclesias, & monasteria tam sæcularia, quàm regularia, & alia omnia loca & opera pia. Quod etiam præfatus N. fatetur, & colligitur ex Tho. 2. sec. qu. 185. art. 7. in corpore, quæst. & ad secundum, & Quodlib. 6. art. 12. & probatur in c. De reditibus, & c. Quatuor. 12. q. 1. Ex quibus colligitur, quòd ea quæ super sunt, non debentur solis pauperibus, cum etiam fabricis, ornamentis, & id genus aliis diuino cultui congruentibus, sint impertienda. Quod etiam recte determinat Adrian. in 4. de restit. q. 12. col. 7.

S V M M A R I V M.

Pia opera, quæ radicitus definita, & exemplis illustrata. nu. 1.

Pia quædam in se coram Deo, quæ coram iudice sunt profana, & e contrario. num. 2.

Pietatis virtutis opera, non dici pia in proposito. num. 3.

XXIX. Moneo, dixisse me in loco supra, monit. proximo citato, neminem reperiisse, qui radicitus diffinierit, quæ sint opera pia; tametsi per plurimos fuerit tactum, vt colligi potest ex Ludo. Romano, in Auth. similiter. C. ad l. Falcidiam, & aliis multis. Verum consideratis omnibus, breuiter definiri possent, esse illa, quæ fiunt principaliter ob cultum diuinum, vel misericordiam, immediate vel mediate: quia pietas in hoc proposito, non significat virtutem illam, qua patriam, parentes, & cognatos, colimus. De qua per Thomam 2. sec. q. 101. sed illam, quæ religio dicitur, qua scilicet, Deū colimus; vt accipit August. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 4. & c. 1. 22. q. 2. c. Legi. 23. q. 8. & c. Quilibet. 22. qu. 2. Quibus postremis modis accipitur in nostro proposito, in quo de pietatis operibus agimus. Per illud autem verbum, cultum diuinum, in definitione positum, intelligo non solum illum, quem exhibemus Deo per virtutem religionis; seu

latriæ, sed etiam cum, quem exhibem us per tres virtutes theologicas, fidem, spem, & charitatem, quibus colitur Deus, licet aliter, quàm per latriam, aut religionem, virtutum moralium primam, iuxta Tho. 2. sec. q. 81. art. 5. Quare opera pietatis dicuntur omnia, quæ propter cultum Dei potissimum, & principaliter aguntur, vt capellanæ, beneficia, missæ, & alia officia diuina, & omne, quod ad ea principaliter pertinet. Talia etiam sunt septem opera misericordiæ spiritualia, quæ continentur in illo versiculo; Consule, castiga, dimitte, solare, fer, ora: intelligendo, per consule, etiam doce, vt in Manuali confessoriorum, cap. 24. diximus: quia hæc sunt opera virtutis misericordiæ, qua opitulamur egenis rerum spiritualium. Talia sunt quoque septem opera misericordiæ corporalia, quæ continentur in illo versu; Visito, poto, cibo, redimo, tegeo, colligo, condo: quos duos versus, vbi supra declarauimus. Necnon id omne, quod principaliter ad ea dirigitur: quia sunt opera eiusdem virtutis misericordiæ, qua opitulamur egenis rerum temporalium, quæ omnia, licet appellentur etiam opera charitatis, iuxta c. Inter opera charitatis, de sponsal. proprius tamen dicuntur opera misericordiæ, & pietatis: quoniam à virtute misericordiæ nascuntur, tanquàm à matre: à charitate vero, tanquàm ab auia, sicut ibidem declarauimus post Thom. 2. sec. qu. 32. art. 1. Talia sunt etiam academix institutæ ad docendum ignorantes, præsertim theologiam, & canones, stipendia pulpitorum, atque sermonum ad docendum, & consulendum: quandoquidem sunt opera misericordiæ spiritualia, vel ad ea pertinentia. Talia etiam sunt hospitalia, confraternitates constitutæ ad hospitandum, vestiendum, & curandum egenos, ad reficiendas domus inopum exultas, & ad captiuos redimendos: sunt enim opera misericordiæ. Ex qua radicali diffinitione sumi potest ratio illius glos. celebris, l. si quis Titio. ff. de leg. 2. quatenus asserit, quòd legatum illud, quod legatur ad animæ salutem, est pium. Ratio enim est: quia est opus misericordiæ, eo quòd fit ad opitulandum animæ egenti, vel quæ putatur egere. Ex eadem quoque radice sumitur ratio eius, quod Baldus in Margarita, verb. Testator, ait de relinquente pro anima sua, & de relinquente filio spurio pauperi. Hinc etiam desumitur ratio, cur legatum alimentorum factum diuiti, in foro exteriori non iudicatur pium, etiam si legans dicat aperte, se illud amore Dei, siue pro anima sua facere, iuxta gloss. receptam in l. Illud. C. de sacros. eccles. Ratio enim est, quia in eo foro præsumitur potius legatum ob amicitiam, cognationem, vel liberalitatem, quàm ob misericordiam: licet vere ob eam legetur. Econtrario vero iudicabitur pium id legatum quod legatur pauperi, & si non exprimat, quòd ob misericordiam. Ex quo inferitur nonnunquàm ea, quæ apud Deum sunt opera pietatis, apud iudices iudicantur profana: & econuerso, quod est profanum in eius diuinæ maiestatis conspectu, pium inter gentes existimatur: cui consequens est, beneficarium, vel quemlibet alium obligatum ad impendendum aliqua in opera pia, debere impendere in opera, quæ vere sunt pia coram Deo, & hominibus: quo vtrique foro satisfaciatur, vel saltem coram Deo: vt in foro conscientix sit tutus. Neque arbitretur se satisfacere, eo quòd impendat in ea, quæ hominibus, qui facile decipi possunt, appareant talia. Ex eadem quoque resolutione inferitur, non esse opera pia quo ad hoc propositum illa, quæ fiunt solum in honorem, gratiam, & amorem parentum, & cognatorum; si non fiant ob misericordiam

ratione

ratione egestatis : quia licet sint opera illius virtutis , pietatis , qua parentes & iunctos sanguine colimus , vt probat l. Si quis à liberis. ff. de liber. agno. c. ibi; Cum hæc res ex æquitate , charitatèque sanguinis &c. adiuncto §. Item rescriptum , ibi ex officio pietatis , & tradit Thom. recep. 2. fec. q. 101. art. 1. non tamen sunt opera pietatis quæ dicitur religio , qua Deum colimus , neque illius , quæ dicitur misericordia , qua egenis opitulamur.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius potest se honeste alere de redditibus sui beneficij , etiam si habeat patrimonium , seruando illud , & eius redditus quibus voluerit. nu. 1.

Beneficiarius potest adeo libere disponere de his quæ reliquat , ex his quæ decenter impendere potest , ac de patrimonialibus. nu. 2.

Christi menti conformius , reliquare aliqua ex his quæ decenter insumi possunt in aliqua opera virtutum , quam insumere omnia in voluptatem etiam honestam. nu. 3.

Impensa minor fit in victu , cum reliquiæ cedunt impendenti , &c. nu. 4.

Abstinentia continentiae nutritrix. nu. 5.

Monachus , cum certum quid impendendum designatur , potest largiri elemosynam de reliquatis. nu. 6.

XXX. Moneo , dixisse me in præfato libello , q. 1. nu. 9. quòd fere omnes sequuntur Innoc. in c. Indecorum , de ætat. & qualit. dicentem , quod prius sensit glo. c. Ref. 12. q. 1. & pulchre resoluit Card. consil. 110. quatenus ait , posse beneficiarium iuste impendere redditus sui beneficij in suos , suorumque necessarios vsus : & in remunerationem de se bene meritorum , & in pauperum alimoniam : intelligendo tamen pauperes , non solum eos , sed etiam alia opera pia ; vt in monito XXVIII. diximus intelligenda. Omnes etiam fere sequuntur illud , quod idem Innoc. ait in c. Episcopus , de præb. scilicet , quòd beneficiarius , etiam si diues sit , & habeat ex patrimonio vel aliunde , quo se decenter sustentet : potest tamen licite si vult sustentare se , de sui beneficij redditibus , & seruare patrimonium cum eius fructibus , quibus volet , cognatis vel extraneis. Quod magnificò , & multum amplio in fauorem beneficiariorum in dicta q. 1. nu. 59. & ampliaui antea in Manuali , cap. 25. nu. 127. extendendo illud ad ea , quæ beneficiarius parcus viuendo , & fraudando genium suum seruat , & reliquat ex illa parte reddituum sui beneficij , quam decenter potest impendere suæ personæ vsibus , aiens , posse illos tam libere disponere de illis , ac de reliquis suis bonis profanis patrimonialibus , per contractus , vel vltimas voluntates quæstis : quæ ampliatio proculdubio defendenda est. Primo quidem , quia communis opinio non est deferenda absque textu , vel efficaci ratione id luadente. capitulo finali , vigesima distinctione , & Ioannes Andreas in ca. 1. de const. receptus ab omnibus. Secundo , quia quæstis per industriam beneficiarij , sunt ei patrimonialia , vt in præfato lib. q. 1. nu. 7. & supra mon. XXI. & XXI. probauimus. & illa , quæ per par-

simoniam reliquantur, per quandam industriam quaeruntur. Tertio, quia per hoc non praedudicatur ullis pauperibus, vel aliis operibus piis, sed solum genio, siue ventri, & sensualitati beneficiarij, quam expedit mortificare, iuxta illud 2. ad Coloss. 3. Mortificate membra vestra, quae sunt super terram: & illud 1. Petri. 3. Mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Quarto, quod longe conformius est intentioni Christi, abstinentiae, sobrietatis, & modestiae amantissimi, honeste aliqua relinquere, quae in voluptatem etiam honestam infirmum possunt in alia opera bona, puta, charitatis, beneficentiae, vel aliarum virtutum, licet non sint misericordiae, quam suo genio etiam honeste profunderere. argum. illius Hieronymi in c. Utinam semper ieiunare possemus. 76. dist. & c. Episcopus. & c. Parsimoniam. 41. dist. Quinto, per ea, quibus in praefato libel. q. 1. nu. 82. probauimus, id multum conuenire ad seruandam castitatem, & modestiam, quae sunt virtutes clericis maxime necessariae, iuxta totam. 41. dist. Sexto, quod fere omnes minus edunt, potant, vestiunt, & minorem familiam alunt, quando sciunt, quod ea quae omittunt impendere in illis, seruare possunt in eleemosynas, & alia virtutum opera, quam cum cognoscunt, quod non plus reliquum sibi facient, si se abstinerint, quam si se saturauerint. Et constat ad castitatem promouendam, abstinentiam cum sobrietate multum conducere, iuxta illud Hymni horae primae, Carnis terat superbiam, potus cibique parcitas: & illud Anastasij, Abstinentia continentiae nutrix est: citatum à glos. Clem. Ne in agro, de stat. Monach. in princip. & quod modestiae, pompaeque mundanae contemptum, multum iuuat parcus indumentorum & famulorum vsus. Septimo, quod passim cernuntur, qui satis saturi & induti dicunt; Comedamus etiam hoc, & bibamus illud: & hoc aliud induamus, quando quidem neque plus, neque minus soluturi sumus. Et multi viatores, qui obseruarent ieiunia diebus ab Ecclesia praecipis, ea non obseruant in magnis Galliarum & Italiae diuersoriis, quonia tantum oportet eos soluere incenatos, quam cenatos: quin & multi religiosi sunt, qui minus carnis, & fructuum comederent, & minus vini biberent, paucioribusque indumentis, & calciamentis vterentur, & indumeta, & calciamenta magis obseruarent, si propter id, paulo plus illis elargiretur, ad libros emendos, & ad consanguineos pauperes eleemosyna subleuandos, & alias reulas, quae eos consolarentur, quam scientes, quod non plus sibi acciperent, quam expendent. Octauo, quod aliquando respondimus; Monachum vel fratrem, quem conuentus mittit longius, aut ad diurna negotia, quantitate certa pro quotidiana impensa assignata, eo pacto, quod neque plus ea, neque minus dabitur, siue multum siue parum expendat, posse de eo, quod ei supererit, parcius viuendo, eleemosynam elargiri: quia tacite videtur ei facta in id facultas per praedicta, & proxime dicenda, licet ipse sit simplex monachus, qui eam absque alia facultate facere non potest. iuxta glos. c. Non dicatis. 12. quest. 1. & glos. Clement. 2. de vit. & honest. cleric. verb. Conuertendum. Postremo, quod communi omnium sensui videtur quadrare, quod ea, quae dantur alicui ad eius victum, in dubio ita ei dari, vt liberam facultatem habeat disponendi de illis, sine alterius praedudicio, licet id faciat cum solius suae voluptatis diminutione. Concludit tandem hoc firmiter extruagens à S. D. N. Pio V. edita anno 1567. 3. Kalen. Septembr. quatenus declarauit non esse annumeranda spoliis S. S. Apostolicae reseruatis, ea quae su-
per sunt

perſunt morientibus clericis beneficiariis, vel penſionariis non habentibus beneficia, vel penſiones excedentes valorem 30. ducatorum aur. de cam. ſecund. communem æſtim. cuius ratio firma eſt, hinc haurienda, quod quilibet clericus, quamlibet ſimplex, impendit, aut certe impendere poteſt honeſte in ſui ſuſtentionem præſatum reditum 30. ducatorum: & ita ea quæ reliquat ex illis, cenſentur eis patrimonialia, vel quaſi patrimonialia. Ex quo collige obiter, omnes clericos non habentes beneficia, vel penſiones valoris maioris, quàm 30. ducatorum, nullatenus à teſtando, vel pro libito diſponendo, prohiberi.

S V M M A R I V M.

Rationes N. enerues ſunt contra communem de reliquatis ex his, quæ honeſte impendi poſſunt. num. 1.

XXXI. Monco, quòd præſatus N. ampliationem noſtram in proximo monito firmiter probatam, pertinaciter negat, non ſolum contra me, ſed etiam contra Sotum in lib. 10. q. 4. art. 3. de iuſt. & iur. & Reuerendiſſimum Epiſcopum Didacum à Couarrubias in c. Cum in officiis, num. 2. de teſtam. quos nos omnes ad id citat: & contra alios, quos in præſato libello, q. 1. num. 59. citauimus, videlicet, Io. Maiorem in 4. diſt. 24. q. 17. & Adrianum in eod. 4. q. 12. & quodlib. 6. art. 2. quibus ſatis conſonat Tho. in 2. ſec. q. 185. art. 7. quatenus ait, Epiſcopum diſponere poſſe de reditibus ſumptui ſuo decenti deputatis, perinde ac de reliquis patrimonialibus: cuius ſententia, vt paulo poſt diſſeremus, non debet intelligi de parte ſibi per diuiſionem assignata; ſed de illa, quæ ad ſuos honeſtos ſumptus eſt neceſſaria: cuius N. rationum nerui, enerues, verbis que proſtiterunt ſex. Primus, quòd Pan. id ſentit in c. Cum eſſes. num. 27. de teſtam. Secundus, quòd non debet eſſe melioris conditionis iniquus, ſordidus & auarus, quàm æquus, liberalis, & ſplendidus: & quòd iniquus, auarus, & miſer eſt, qui parce viuendo reliquat, ſe neceſſariis defraudando. Tertius, quòd qui id facit, peccat mortaliter, fraudando ſe, & ſuos pro ſua dignitate debitis alimentis. Quartus, quem poſtea iterum incogitanter repetit, quòd ſecundum opinionem Archidiaconi, clericus eſt ſolum vſuarius, & quòd vſuarius ſolum poteſt habere id quod ipſe vtitur, reliquo manente Domino. Quintus, quòd qui clericus hoc allegaret, turpitudinem ſuam detegeret, nēpe ſe miſere, auare, & ſordide id ſeruaffe. Sextus, quòd is cui ex eleemoſynis acceptis ſuper eſt, id debet in eleemoſynam dare; vt per Card. Turrecrematam in c. Habebat. 12. q. 1. & in c. In ſingulis. 86. diſtin. Hæc autem, quibus nouus hic author nititur, nullatenus obſtant. Non primum; quia eſt, Panormitanus in d. ca. Cum eſſes. num. 27. de teſtam. id ſentiat, vt ipſe ait; non tamen ex profeſſo, ſed veluti per tranſitum facit, & id quod nos dicimus, tenent ex profeſſo omnes ſupra eod. monito citati. Ad alia omnia eius argumenta reſpondeo, quòd illa præſupponunt duo; quorum vtrumque eſt falſum, & contra receptas ſententias. Alterum, quòd omnis beneficiarius, qui parce viuendo, ſuum genium fraudat, peccat, & eſt miſer, & auarus. Alterum, quòd nullus qui auare aliquid acquirit, poteſt plus de illo diſponere, quàm qui honeſte noluit illud quærere. Quorum prius eſſe falſum in mon. XXXII. proxime ſequenti monſtrabitur. Alterum vero, in monito ſubſequenti.

Beneficiarius bono sine reliquans aliqua, de his quæ decenter impendere potest, non peccat, imo meretur. num. 1.

Decentia status non est posita in puncto indivisibili, sed habet latitudinem, alia maiorem, alia minorem. num. 2.

Pius V. Pontifex Max. sanctissimum, rarissimum, & admirabile parsimonia, modestiæ simplicis, & religiosæ mensæ, liberalitatisque in pauperes exemplum. num. 3.

Mala suapte natura nullo sine bono fiunt bona. num. 4.

Bonum, quod ob finem bonum est tale, non est suapte natura malum. nu. 4.

XXXII. Monco, falsum esse, vt in mon. præcedenti dixi, id quod ait præfatus N. part. 3, c. 5, videlicet, omnes qui parce viuendo suumque genium fraudando, reliquant aliqua ex his, quæ deceter expendere possunt, peccare. Primo quidem, quia licet illi, qui fraudant ob avaritiam, vel ob alium malum finem, peccent: quia cuius finis malus est, ipsum quoque malum est. c. Cum minister. 23. q. 5, cum multis, quæ in commentario eius adieci, nuper hic Romæ composito. Illi item qui per indecentiam scandalizando alios id faciunt, contra ca. Nihil cum scandalo, de præscript. licet, inquam, præfati præfato modo fraudando genium peccent, non tamen peccant: imo egregie bene merentur, qui id faciunt principaliter ob abstinentiam, sobrietatem, humilitatem, modestiam, vel alium bonum finem, intra cancellos decentiæ, neminem per indecentiã offendentes; licet minus principaliter intendant etiam aliqua reliquare, & reliquent. Quod fieri potest, & quotidie multi sanctiores faciunt: quoniam, secundum omnes, & etiam ipsummet nouum authorem, decentia status non est posita in puncto indivisibili; sed habet latitudinem maiorem, vel minorem, iuxta status magnitudinem, vel paruitatẽ. Frequenter enim contingit, vt qui decenter se alit, octingentis; iuxta strictius extremum suæ decentiæ, possit in se alendo decenter impendere mille, iuxta extremum latius suæ decentiæ: & ita cõsequenter sine vlla indecentia peccato, & avaritia, posset is quotannis reliquare ducenta. Deinde idem mōstratur exemplo amplissimo iuxta ac sanctissimo & rarissimo, S. D. N. Pij Papæ V. qui decenter quidem & honeste pro summa, quã gerit dignitate, posset mensæ suæ quotidianæ impendere plurima; tum in ferculis, vinis, & bellariis, tum in cantoribus, quibus animum grauissimis negociis oppressum refocillaret, in aulais, & raptibus, auro, argento, & serico intextis, pro festorum varietate variaris, quibus cœnaculum ornaret. Posset & patribus purpuratis, Regum legatis, & aliis conuiuia eademque pro dignitate lauta, & splendida honeste facere: quæ tamen minime facit. Imo maximo Christianorũ omnium exemplo, adeo simplici mensa vtitur, vt nullus, vel rarus sit in eius curia mediocri beneficio ecclesiastico auctus, qui tam simplici vtitur. Oculatus enim testis, vt qui frequenter dara opera ob hoc, eius beatitudini cœnanti (non enim solet prandere) astuti, assero vidisse me illum non solum diebus profestis, sed etiam maxime

maxime festis, imo & die ipso S. Antonij abbatis, qui eius natalis, simul & consecrationis, siue coronationis anniuersarius est, duobus tantum ouis in sartagine frixis, & aliquot offis nescio quo herbarum iure, intra lancem madidis, & vnico potu vini aqua temperati, vix sex vnciarum, haustu contentum cœnatum fuisse. Cum ante cœnam Reuerendissimo eius Architricino schalco maximo Francisco à Reynoso Reynosorum genere Illustr. prognato, ironice prædixissem: Venio visurus quàm opiparam & sybariticam cœnam, maximus Architricinus, maximo omnium totius orbis Principi hero suo parauit, hoc die qui natalis, & consecrationis eius est anniuersarius. Quam, & alias eius cœnas nemo non laudat, nemo non miratur, & iure quidem: quia licet sint simplicissima, & nulla dapum, bellariorum, calicum, parasitorum, diuitum aulætorum penduntium varietate ornatæ; splendent tamen composito eius in cœnaculum è cella exitu, & modesta manuum lotionè, benedictione deuota, silentio graui, & perpetuo, lectione sacra sancte prolata, omnium ministrorum incomparabili modestia, ceremoniarum tantæ mensæ debitarum adamussim obseruantia, gratiarumque actione religiosissima, & ex cœnaculo in cellam receptu compositissimo. Neque vnquam, donec cum ita cœnantè vidi, satis intellexi illud, quod concilium Carthaginense relatum in c. pen. 41. distin. renouatum à Tridentino sess. 25. c. 1. de reform. significat; nempe, dignitatis episcopalis auctoritatem, non tantum quæri opipara sybariticaque mensa, quantum vitæ ac fidei meritis. Tertio, quòd non tollet vim huius argumenti, qui responderit, præfatū S. D. N. omnino quidem laudandum, & super astra ferendum, eo quòd genium suum sic fraudat: quia non fraudat ob auaritiam, de quo fraudatore agit N. sed vt ea, quæ reliquauerit, in pia opera distribuatur: quod adeo quidem fateor esse verum, vt eius cubiculi præfectus maximus idemque Reuer. Alexand. à Casal, peruertere, ac perillustri Casalium familia, eodem ipso die, post cœnam, certiore me fecerit, quòd quia primo die sui Pontificatus anno anniuersario in cõiuuiò, quod patribus omnibus purpuratis exhibuit, impendit 1200. scuta: anno insequenti, in quo idem non iterauit, totidem iussit distribui pauperibus: quin & alio anno duplicata impertiuit. Non tollit, inquam, vim præfati argumenti, qui sic responderit. Tum, quia ea quæ suapte natura sunt mala, nullo sine bono fiunt bona. c. Non est putanda. l. q. 1. c. Denique. l. q. 5. quod late probamus in d. commento. c. Cum minister. 23. q. 5. num. Et consequenter non est de se, neque suapte natura mala illa genij fraudatio, si hoc bono sine fit bona, & per consequens eadem ratione fiet bona, si ob virtutem abstinentiæ, sobrietatis, vel ob alium bonum, & aptum finem fiat: & per consequentem etiam si fiat ad hoc, vt aliqua opera charitatis, beneficentiæ, liberalitatis, & aliarum virtutum exerceat, etiam si non sint elemosynæ, neque actus virtutis misericordiæ: & consequenter, falsum est omnes beneficiarios fraudantes genium parce viuendo, peccare. Imò indubitatum est, bene mereri plurimos, qui principaliter ob abstinentiam, sobrietatem, studiositatem, beneficentiam, vel alia virtutum opera, & secundario vt aliqua reliquent, parce viuunt, & suum genium fraudant minus, quàm iuste possunt, impendentes de his, quæ decenter secundum decentiæ suæ laxius extremum, poterant impendere.

Auare quærenti frequenter licet, quod non licet nolenti sic quærere. num. 1.

Auaritia, quæ non est speciali virtuti iustitiæ contraria, nec acquisitionem impedit, nec ad restitutionem obligat. num. 2.

Intellectus illius dicti, stultus non debet esse melioris conditionis, quàm sapiens. num. 3.

- XXXIII. Moneo, falsum item esse vt supra monito XXXI. dixi, id quod
- 1 præfatus N. in eod. loco, videlicet par. 3. c. 5. præsupponit, arguendo contra præfatam ampliacionem positam supra monito XXX. in fauorem beneficiorum, scilicet, Nemini, qui aliquid auare quærit, licere plus disponere de illo, quàm illi; qui honeste vult illud quærere. Tum, quia qui ob auaritiam mercaturam exercet, & per eam quærit aliqua, sine alterius vlla iniuria & iniustitia fit verus Dominus eorum, & potest de illis rebus perinde ac de aliis suis sancte quæsitis disponere. Sicut & qui in loco sacro contrahendo aliqua quærit, peccat quidem; potest tamen de illis perinde disponere, ac si cōtrahendo in loco profano id fecisset. iuxta gloss. singul. communiter receptam, in ca. Decet. §. fin. de immun. eccles. lib. 6.
  - 2 Tum, quia sola illa auaritia, quæ est contraria virtuti iustitiæ speciali, non autem alia, quæ solum iustitiæ virtuti generali liberalitati, vel aliis virtutibus opponitur, impedire potest disponendi facultatem inducendo restitutionis, siue resarciendæ iniuriæ obligationem, vt sentit Tho. receptus. 2. sec. q. 118. art. 1. & 2. Quare qui beneficiarius, etiam si per auaritiam fraudando genium sine alicuius iniuria, & iniustitia, quæret aliquid de suis patrimonialibus, vel beneficij redditibus, posset de illo disponere, perinde ac de illo, quod per auaritiam contrahendo, & peccando aliàs iuste quæret: cum tamen ille, qui talia noluit quærere, neque quæsiuit, ne quid inhonestum faceret, non posset disponere de illo, quod non quæsiuit, sed potuit vt alij quærere. Tum, quia nil iuuat aduersarium illa l. si à patre. §. Prædo. ff. de petit. hæredit. quam satis incaute ad hoc citat: cui etiam consonat c. 1. de postul. præl. & c. Eum qui, de præb. lib. 6.
  - 3 quatenus probat, quòd non debet esse melioris conditionis stultus quàm sapiens, neque malus, & inobediens. quia illud intelligitur, cum vterque idem vel simile facit; quod in casu proposito non contingit. In eo enim agimus de duobus, quorum alter quærit licet auare; alter autem non quærit, neque auare neque honeste.

SVM MARIVM.

Pauper ditatus iuste elemosynis libere ei factis, non tenetur ad elemosynam lege iustitiæ, magis quàm alius diues. num. 1.

Elemosyna vt plurimum liberius datur, quàm redditus beneficij. num. 2.

Lege naturali ad pacta & onera tenemur. num. 3.

- XXXIII. Moneo, quòd præfatus N. arguendo contra nostram præfatam ampliacionem, in monito XXX. positam, inaniter aut false ait in d. c. 5.
- par. 3.

par.3. pauperem teneri ad elargiendam elemosynam de superfluo, per elemosynam quaesito. Inane quidem, si intelligit, quod tenetur vt alij diuites, quia de illo nemo dubitat; false vero si intelligit, quod tenetur plusquam illi. Tum, quia nulla ratio, neq; vlla lex ad id eum obligat: & sine lege vel efficaci ratione non est inducenda obligatio. c. Cōsulisti. 2. q. 5. & c. 2. de transl. prælat. Tum, quod libere sine onere vilo vt plurimum donatur elemosyna pauperibus, vt in præfato libello. q. 2. nu. 28. diximus. Vnde pauper impendens voluptuose, vel male quæstra per elemosynam, non tenetur restituere, vt Adrian. ait in 4. de rest. q. 12. col. 6. Tum, quod hac ratione, in d. nu. 28. diximus, aliud esse dicendum de re ditibus quaëstis per pauperem via elemosynæ, & aliud de re ditibus bonorū eccle siæ beneficiorum: quoniam elemosyna sine vilo datur onere; bona vero prædicta cum onere tacito, vel expresso dandi superflua pauperibus, vt probatū est supra, monito XXVII. & ita tenetur ad illud lege iustitiæ naturali, nulla consuetudine debili, quæ iubet pacta seruari. c. 1. de pactis, & l. 1. ff. eod. etiam tacita. l. Labeo. ff. eod. quæq; iubet impleri onus iniunctum emolumento ab eo, qui recepit illud. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Clem. 1. de censib. vnde habent originem. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. & l. 2. C. de his, quæ sub condit. & demonst. & C. de condit. infert.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius etiam secundum Archid. plusquam vsuarius est, & minus quam vsufructuarius. nu. 1.

XXXV. Moneo, quod præfatus N. etiam arguendo contra præfatam ampliationem, in d. c. 5. 3. par. male significat Archidiaconum dixisse, beneficiarios esse tantum vsuarios, tum quia id ibi nullibi dixit: tum quia, vt alia omittam, Aluarus Pelagius, acerrimus eius in hoc defensor, in præfato lib. de planct. eccles. 2. par. cap. 28. sequutus eum, ait id, quod diximus supra monito XXXIII. Vsuarium in re in qua vsum habet, nil aliud habere quam vsum quotidianum. Inst. de vsu & habit. in princip. adeo quidem, vt ius quod habet, neque locare alij, nec vendere, neque gratis concedere potest, vt ipse textus ibi habet. At secundum opinionem Archidiaconi, beneficiarius habet ius administrandi bona omnia beneficij, locandi etiam & vendendi redditus, seque ex illis alendi, & reliqua distribuendi pauperibus, quos elegerit; vt supra late dictum est monito XXX. & sicut non sunt vsuarij tantum, ita non sunt etiam vsufructuarij, saltem libere & plene: quia vt in d. lib. q. 1. nu. 70. diximus, vsufructuarius donare potest, & relinquere in vita, & in morte licite suos fructus cuicumque voluerit. Inst. de vsufruct. in princip. & melius. Inst. de vsu & habit. §. 1. sine vilo paupertatis, aut pietatis intuitu, ob solam amicitiam, cognationem, aut liberalitatem. Beneficiarius vero, minime: quod satis clare probat post alios concil. Trident. sess. 25. cap. 1. de reformat.

S V M M A R I V M.

Vsufructus causalis quid? & quod is nullatenus pertinere potest ad beneficium, in bonis beneficij. nu. 1.

XXXVI. Moneo, quòd sicut præfatus N. male significauit in præfato ca. 5. 3. part. Archidiaconum tenuisse, beneficiarium esse tantum vsuarium, vt in proximo monito dictum est: ita peius dixit in 4. part. cap. 5. quòd beneficiarius est vsufructuarius causalis. Quoniam ille dicitur vsufructuarius causalis, qui habet ius vtendi & fruendi aliqua re vnitum cum eius proprietate, eo quia est dominus eius. iuxta mentem Bart. & aliorum in l. Qui vsufructum. ff. de verb. oblig. quam breuiter Ias. ibi col. 5. declarat. At beneficiarius, quàmuis haberet ius vtendi & fruendi rebus, & bonis sui beneficij, non tamen id haberet eo quòd sit dominus eorum, vt efficaciter, & late probatum est monito XXIII. demonstrando periculosum esse, affirmare post concil. Trid. id quod ipse contra communem, imò & omnium catholicorum sententiam, noue somniauit, in d. cap. 5. videlicet, Verum dominium bonorum ecclesiæ esse penes beneficiarios.

S V M M A R I V M.

Bona etiam immobilia comparata per beneficiarium ex rebus beneficij, non sunt ipso iure ecclesiæ, nisi nomine ipsius querantur. nu. 1.
Intellectus iurium, quibus significatur, comparata ex rebus ecclesiæ fieri ipso iure eius. nu. 2.

XXXVII. Moneo, quòd præfatus N. in 3. par. cap. 2. prolixè multa extranea miscendo, rigidiorémque se beneficiariis, quàm communis, & nos sumus, exhibendo, concludit, omnia, quæ beneficiarij quærent de rebus suorum beneficiorum, quæri ecclesiis eorum; & ita quæri, vt ipso iure dominium eorum transeat in illas; immo & possessio, adeo quidem, vt competat ecclesiis non solum hypotheca, sed etiam Saluianum interdictum: quia conclusio primo ex diametro est contraria alteri eius conclusioni, qua affirmat, beneficiarios, ita dominos esse suorum ecclesiasticorum reddituum, ad dispensandum eos prohibito, ac sunt laici suorum sæcularium. Et ne dicas id dici ab eo arguendo contra suam conclusionem, considera, quòd id prosequitur per 25. folia; & tandem multis extraneis immixtis, affirmat id quod notamus, excepto illo de Saluiano interdicto, quod in medio reliquit. Deinde, quòd neque Archidiaconus, neque vllus alius, qui illum sequitur, etiam si lōge strictius, quàm N. loquatur, vnquam dixit, quòd vestes, libri, phialæ, sciphi lances, coclearia argentea, & alia suppellectilia, & mobilia, quæ beneficiarij emunt in vsu suarum personarum, vel ad donandum quibus oportet, in iustam remunerationem obsequiorum, aut munerum ab aliis acceptorum, aut conuertendum ea in opera pia, fiant iure ipso ecclesiarum eorum, ita quòd non possunt ea vendere, aut commutare plusquam alia ecclesiarum suarum utensilia, in vsu proprios earundem comparata: imò neque domus, neque vineæ, prata, aræ, vel alia immobilia, quæ emunt ad tradendum, & postea in dotem, vel donationem propter nuptias, aliquibus pauperibus cognatis, vel aliis, aut capellæ alicui in dotem, vel aliis piis operibus fiant ecclesiarum; ita vt sine causa, & solemnitate ab eis auelli nequeant; obstante c. Sine exceptione. 12. q. 2. & c. Nulli, de reb. eccles. non alien. Tertio, quòd beneficiarius, licet non sit tam liber omnium reddituum ecclesiasticorum dominus,

nus, ac laicus suorum; est tamen dominus astrictus, vel administrator eorum, ad se honeste alendum ex eis, & distribuendum reliqua pauperibus, quos ipse ad id elegerit; præsentibus, vel absentibus, præsentis temporis, vel futuri. Et ita ea solum, quæ ipse emit pro ecclesia sua, seu eius nomine, ipso iure fiunt eius irrevocabiliter, iuxta l. si. C. de sacros. eccles. non autem alia, quæ emit ad usum suum, vel alia opera pia, in quæ iuste potest ipse illa impendere. Ita quòd eadem omnino, & tâta facultas sit beneficiario in rebus emptis ex beneficii redditibus, quæ & quanta in ipsis met redditibus: & consequenter ita, & non plus, neq; minus potest disponere de quæsitis ex eis, ac de ipsis met: nisi cum illa emit, vel quarit ecclesiæ nomine, ac ea mente ut ilico fiant ipsius beneficii, vel ecclesiæ, iuxta præfatam. l. si. C. de Sacros. eccles. quæ non extenditur ad ea quæ beneficiarius sibi emit: quia non transit per illam emptionem ipso iure in beneficiarium dominium rei emptæ nomine ipsius virtute solius contractus facti in usum personæ suæ, vel in fines præfatos. Oportet enim interuenire traditionem, per quam transeat in eum illius dominium, vel potestas disponendi de illa etiam ad pia, sicut poterat disponere de redditibus, ex quibus iam emit, iuxta. l. Traditionibus. C. de pact. & §. Per traditionem. Instit. de rerum diuis. ut tâgitur in fine huius moniti. Quarto, quòd non obstant illa multa, quæ ipse pro se adducit, puta. c. Placuit. 12. q. 3. & cap. Sacerdos. & c. Presbyter. & c. Quicumque. 12. q. 4. & c. 1. & c. Inquirendum. & c. fin. de pecul. cleric. quæ verbosius ipse ad litteram recitando citat, nomina conciliorum quibus tribuuntur, nominando. Per quæ videtur probari, quòd nullus beneficiarius debet emere agros aliquos, vel prædia sibi, de redditibus sui beneficii: neque nomen suum in instrumentis emptionum inscribere: sed debet emere suæ ecclesiæ, & nomen eius in instrumento ponere. Ad quæ omnia respondeo: primum, mirari me quomodo N. qui verba illorum adeo ponderat, ausit dicere, beneficiarios esse adeo liberos dominos reddituum suorum ecclesiasticorum, ac laicos suorum sæcularium. Deinde, quòd sensus eorum naturalis, & germanus est; quòd beneficiarij non debent emere de redditibus ecclesiæ, quos ipsi non possunt conuertere in usus suos, aliquid sibi, sed tantum ipsi ecclesiæ, neque de redditibus, quos in suos usus cõuertere possunt, debent quærere sibi eo animo, ut illud fiat suum ad donandum illud, cui voluerit pro libito, sed bene ad effectum vtendi eo ad sustentationem suam, & suorum, & pauperum, aut aliorum piorum, præsentium, vel absentium, præsentis temporis, vel futuri. Cautum tamen & pium esset, ut instrumentum emptionis rei immobilis fieret nomine ecclesiæ, si illud vult statim ei applicare, vel exprimere generaliter, vel specialiter finem illum pium in quem emit, & vult applicatum iri; si tamen simpliciter & absolute sibi nomine suo emat, fiet suum per traditionem cum illo onere erogandi superflua pauperibus, cum quo reditus illi ex quibus emit, pertinent ad ipsum: quæ est quotidiana, & pia resolutio fundata in illa regula, quæ habet: subrogatum sapere naturam eius cui subrogatur. l. si cum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis caution. & cap. Ecclesia, ut lit. penden. cum aliis, quæ probant frequenter rem succedere loco pretij. Adde tandem textus irrefragabiles, in extrauag. Iulij III. Datum Romæ anno 1549. relata ad litteram à nobis in Comment. cap. Non liceat. 12. quæstio. 2. & in extrauag. Pauli III. edita anno 1556. relata, vbi suprâ. & in alia Pij III. edita anno 1560. relata ibi-

dem: Per quas præfati summi Pontifices clare declarant, omnia mobilia, immobilia, & se mouentia quæstia à beneficiariis de redditibus suorum beneficiorum, dici & esse spolia ecclesiasticorum debita Papæ, & non aliis. At constat, quòd si empta à beneficiariis, suo nomine & sibi, fierent ecclesiarum ipso iure, per l. fi. C. de Sacrosf. eccles. perinde ac empta nomine ecclesiarum, non censerentur spolia, quæ mortuo beneficiario deberentur Papæ, vel alij habenti ius spoliatorum plusquam alia ecclesiis incorporata. Per ea, quæ in diffinitione spoliatorum dicimus in d. c. Non liceat. Nec obstat, quòd supra monito XXIII. dictum est; Omnium bonorum ecclesiasticorum dominium esse penes Christum, & administrationem eorum vniuersalem penes Papam, & particularem maioris partis eorum penes alios: & quòd redditus ecclesiastici sunt bona ecclesiastica; & consequenter ipsorum & bonorum emptorum ex eis dominium est penes Christum: & sola administratio penes ministros eius & ecclesias ipsorum. Non inquam id obstat: quia vt in monito XXV. nu. 2. dictum fuit, duo sunt genera bonorum ecclesiasticorum quartæ speciei. Altera sunt bona incorporata ecclesiis: altera redditus eorum, & beneficiarij maiorem potestatem habent in his, quàm in illis. Et licet ipso iure irreuocabiliter, quæraturo Christo, & eius ecclesiis ipsius nomine dominium, & administratio emptorum nomine ipsius: emptorum vero nomine beneficiariorum, dominium & administratio non quæritur etiam reuocabiliter ante traditionem nec Christo, nec ecclesiis, nec beneficiariis.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius vane, vel profane beneficij redditus impendēs, peccat mortaliter, num. 1.

Et asserere contrarium, est aliquibus quædam hæresis. nu. 3.

Opinio communis tenenda, nisi, & c. nu. 2.

Petrus Sotus magnum Dominicani ordinis ornamentum. nu. 3.

Cardinalis Illustriss. Vermiensis, etiã ante purpuram nomine Hosius, toti orbi clarissimus, Petrum Sotum felicissime contra Brentium defendit. nu. 3.

Frater Michael Medina laudatus. nu. 3.

Nouitates, præsertim relaxantes mores, vitanda. nu. 4.

Opinio N. apud omnes fere catholicos male audit. nu. 5.

Papa, licet nulli legi humanæ quo ad vim coactiuam subiiciatur, tamen non permittit sibi vsu opinionis N. nu. 5.

Aliena quærens, sua perdit, vt totum qui quærit totum. nu. 6.

Materia superbiendi, ambiendi, & c. tollenda, nu. 7.

Didacus à Leyua siue Couarruias laudatus, nu. 8.

Bona Ecclesiastica esse vere Christi, & ex mète eius subiecta oneri tribuendi superflua pauperibus. num. 9.

Dominicus Sotus palinodiam tacite canere videtur. nu. 10.

Ecclesiastici, etiam episcopi, mensa simplici, & apparatu paupere utantur. numero 11.

Beneficiarius, qui tribuit redditus diuiti, qui sibi beneficium procurauit, mortaliter peccat. num. 12.

Traditiones Apostolicae perinde ac diuina seruanda. num. 13.

Bona ecclesiastica esse Dei, esse danda pauperibus, & non diuitibus, ideoque non esse aequè libera atque laica, concilium Trident. definit. num. 14.

Bonorum ecclesiasticorum impensa uana, & profana non ideo mala, quia prohibita, sed prohibita, quia mala. num. 14.

XXXVIII. Moneo, quòd in præfato libello nostro ad prædictam quaestionem primam affirmatiue respondemus, id quod communis opinio sequitur mentem Innoc. in c. Indecorum, de atar. & qualit. affirmat, scilicet, non solum uenialiter, sed etiam mortaliter peccare beneficium, qui uane vel profane beneficij sui redditus impendit. Circa quam conclusionem adeo præfatus N. & ego sumus contrarij, quòd ille ait; beneficium adeo esse Dominum sui beneficij reddituum, ac aliorum sui patrimonij; perinde quoque posse illos impendere in quoscumque uolet usus, ac alios sui patrimonij redditus: neque plus peccare in illis profane, uane impendendis, quàm in istis: neque plus quàm laici in impendendis suis sæcularibus redditibus. Ego uero sequutus communem opinionem, quam præ ceteris asserit Archidiaconus in c. Statutum. §. Assessorem. col. penult. de rescrip. lib. 6. & in principio 44. distin. & in c. Si episcopus. 12. q. 1. contra aio; Id adeo esse falsum, & contrarium catholicæ (quæ sacrosancta Romana est) ecclesiæ canonibus, quòd nullatenus esset scribendum, neque audiendum. Primo quidem, quòd à communi sensu non est recedendum sine lege, vel efficaci ratione, per c. fin. 20. dist. & doctrinam Io. And. receptam in c. 1. de cõstit. præsertim, quando est adeo ut hæc recepta; & adeo debili ratione fundata contraria ac insolens, ut nullus antiquorum Canonistarum, etiam ipso N. cõfidente, id audire uoluerit. Imo præfatus Archidiaconus in §. Assessorem, esse hæreticum in iure dixerit: cuius dictum, licet N. dicat in 4. part. sui lib. cap. 1. nu. 15. non esse intelligendum de uera hæresi; ait tamen intelligendum esse de dicto adeo à communi sensu & mente canonum alieno, ut nemo nisi qui ab eisdem canonibus aperte dissentire uelit, eam sequi posset: quæ sunt uerba eius. Alius tamen longe utroque illorum, & me in sacris litteris eruditior, & grande ordinis Dominicani ornamentum; qui ob insignem pietatem, fuit à sacris confessionibus catholicissimi Imperatoris Caroli V. satis sensisse uideri alicui potest, eam esse uere hæreticam, in lib. de Institut. sacerdot. 2. part. de vit. sacerdot. lect. 3. tit. de bonis ecclesiasticis, in hæc grauissima uerba. Primo omnium constat, ex decursu totius ecclesiæ ab Apostolis, & ipso iure diuino; bona omnium ecclesiarum, cum Christi sint, merito etiam pauperum esse: neque ulla ratione, aut potestate humana fieri posse, ut licite in alios usus, quàm ecclesiasticos, & pauperum expendi possint. & paulo post. Et contrarium credimus esse errorem grauissimum, saltem contra bonos mores, & iustitiam; & quidni etiam contra scripturam?

hæc ille: cuius dicta, eo maiore sunt apud omnes pios, & eruditos autoritate, quo insigniorem ob pietatem, prudentiam & eruditionem, in suum confessarium sibi præfatus Imperator delegit, & ad bellum in Lutheranos & rebelles Germaniæ suscipiendum, & administrandum constantiorem hortatorem & consultorem habuit, & quo ipsius scripta contra infelicem Brentium feliciter dignatus fuit defendere Illustr. & Reverend. idemque pientissimus & eruditissimus Cardinalis Veruienſis, qui sub nomine, Hofius, etiam ante purpuram toti orbi Christiano erat clarissimus. Non est autem is Petrus Sotus, idem qui Dominicus Sotus supra citatus, vir eiusdem ordinis eruditissimus quidem, & piissimus, sed aliquo nomine illo inferior, qui longe post nos Salamanticæ cathedram & doctoratum obtinuit, & cuius multas opiniones, quas contra receptas tentavit, habitaque quæ debebatur ei reuerentia, non sine complurium etiam ordinis sui & scholæ virorum doctissimorum consensu, in variis nostris opusculis refellimus. Quarum vna est hæc, ut patet in q. 1. & 2. præfati nostri libelli, cuius apologiam teximus, & antea in Manuali cap. 25. num. 126. & sequen. Vna, inquam, earum quam N. defendere nititur: & magis quam ille exerit, & amplificat, tanto mea sententia maiore beneficiariorum animarum damno, & decoris clericalis detrimento; quanto magis fulcit illos impios, qui ne decimæ clericis soluerentur, ea ratione multis persuaferunt, quod illi eis tanquam sui patrimonij rebus uterentur. Reuerendus item admodum frater Michael Medina, magnum totius perque Illustris Franciscanorum ordinis ornamentum, lib. 7. de recta in Deum fide, omnium ordinis sui virorum (in quibus profecto complures sunt doctissimi, iuxta ac pientissimi) mentem complexus, prædictam nouam opinionem appellauit sacrilegam; & talem, quæ euangelicum optulandi pauperibus ministerium excludit; quæ adulatoriis, & vanissimis quorundam sophistarum nugis, in scholas irrumpens, protrudere cœpit ab eis illam sanctorum Authorum sententiam; Bona clericorum esse bona pauperum: qua factum est, ut ecclesiæ actoti Clero magni thesauri inuiderentur, & ut in electione episcoporum non gregi, sed episcopis prouideatur, multique Principes hæretici bona ecclesiastica violenter inuaserint. hæc illius sententia. Secundo, confirmo idem, eo quod nouitates vitandæ sunt, qua parte vitari possunt. l. In rebus. ff. de legib. & c. Cum consuetudinis, de consuetud. cum ei annotat. & à communi non est recedendum, nisi urgente ad id textu, aut ratione, c. De quibus. 20. distin. & l. penult. C. de fidei commiss. & in dubio, securiora & tutiora sunt sequenda. c. Ad audientiam, de homicid. c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. & non est præstanda materia laxandis moribus, in quod hoc sæculum adeo est propensum. ca. Ex parte, de consuetud. l. Conuenire, ff. de pactis dotal. & in dubio, pro religione iudicandum est. l. Sunt personæ, de relig. & sumpt. funer. At nostra sententia est vetustior, imo & omnium fere antiquorum, & communis etiam recentiorum, ipsomet N. fatente in cap. 1. secundæ partis num. 1. Est item animabus longe salubrior ipsomet teste, in epistola nuncupatoria, & securior ut palam est, & moribus reformandis longe aptior, ut ex concil. Trident. c. 1. de reformat. sess. 25. colligitur, & pietati ac religioni fauorabilior: quippe quæ causam Christi, & pauperum defendit. Ergo potius amplectenda est, quam opinio eius noua pauperum parum tuta, & male fida carinis, parum religiosa, & multum laxa, & quæ plurimum

mum beneficiariorū mentes à cœlestibus in terrena demittit. Tertio, quòd hæc nouitas omnibus ferme ecclesiæ Christianæ canonibus, vt postea mōstrabitur, obuiat; & adeo quidem, quòd nullus antiquus canonistarum, vt dictum est, eam tenuerit. Eadem nouitas adeo à cōmuni totius populi Christiani sensu abhorret, vt rari sint ex his, qui ex animo sunt Christiani, & sacras sacrorumque doctorum scripturas legerunt, qui non agre ferant audire, quòd tam libere possunt Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & alij quique beneficiarij de omnibus suis redditibus ecclesiasticis in profanos vsus disponere, ac Reges, Reguli, Duces, Marchiones, Comites & alij laici, de suis secularibus: cum palam sit, nec etiam Papam, licet nulli humanæ legi saltem quo ad vim coactivam, subiiciatur. c2. Proposuit, de concession. præben. id sibi permittere: neque vllius Papæ testamentum, saltem ad profana, in hunc diem ab aliquo eius successore admissum. Quarto, quòd fugienda sunt illa, quibus quis dum quærit aliena, perdit sua. c.1. sub fin. 13. q. 1. iuxta illud. Qui totum vult, totum perdit. At hæc nouitas efficit clericum valde odiosum: quin & adeo commouet aliquos Reges, Regulos, & alios laicos, qui decimas & primitias soluunt, quique vel quorum præcessores, vrbes, oppida, montes, valles, territoria, iurisdictiones, & alia prædia plurima, ecclesiæ donarunt, vt eius ministri primū, deinde pauperes sustentarentur; adeo, inquam, hæc nouitas horum aliquos commouet, vt sint quos pœnitere incipiat, ea illi donasse, & velle si possent ea reuocare. Quod vt multis in locis têtatum est, ita in pluribus têtatum iri, timeri possit, si hac opinione inflatus clerus superbierit, & quærens aliena, sua perdendi periculo exposuerit. Quinto, quòd hæc eadem nouitas, est occasio præsentissima clero thesaurizandi, pauperes despiciendi, cognatos ditandi, nimium cupiendi, superbiendi, ambiendi, per fas & nefas sacerdotia quærendi, imo & laxuriandi apparatu saltem & vestitu, & vtinam non venere, ac luxu: & denique auertendi mentes à cœlestibus desideriis, in quæ vt Deus eas conuertat, nunquàm non rogat & flagitat Ecclesia vniuersa: quas occasiones fugiendas esse satis probant principium c.42. distin. & c. Cum iam dudum, de præb. & principium extrauag. Execrabilis. Io. XXII. & præfatum c.1. de reformat. concil. Trident. sess. 25. Sexto, quòd licet vtrumque audiri possit, & colorem habeat opinio Cardinalis Zabarellæ in clem. Gratia, de rescript. n. 12. & in clem. Quia contingit, de religios. domib. nu. 10. & in c. fin. de peculio cleric. videlicet, Beneficiarios redditus ecclesiasticos suos profane impendentes, non teneri quidem ad restitutionem, sed mortaliter peccare, vt eam nouissime audiuit D. Didacus à Leyua siue Couarruuias, meus olim discipulus dilectissimus, meique veluti filius quidam diligentissimus, nunc autem eruditissimus doctor, & scriptor celeberrimus, idemque pater valde Illustris, & Episcopus Segobiensis in c. Cū in officiis, de testam. qui tamen pro sua, quæ maxima est modestia, dedit ad me mādata, quibus me certiorē fecit, meā, quæ adeo cōmunis est sententiā, se opere seruaturū: & apud eū, qui satis Dominū timer, sententiā, quā ipse scripsit, satis accedere ad nostram, cum timor peccati mortalis magis debeat hominem deterrere à peccato, quàm onus restitutionis. Hæc, inquā, opinio licet vt cūque audiri possit, & colorem habeat, & eam, vt in libello quem defendo. q. 2. num. 1. assero, nisi adeo cōscientia reclamasset, tenuissem. At hæc alia noua, quæ habet beneficarium nihilo plus peccare impendendo redditus ecclesiasticos vane vel

profane, quàm reditus sui patrimonij: quodque reditus Regum, Regulorum, Ducum, Marchionum, Comitum, & aliorum laicorum profani ex vna parte, & reditus ecclesiastici Papæ, Patriarcharum, Primatum, Archipræsulum, Præsulum, & aliorum beneficiariorum ex altera, sint in hoc pares, nihilque reditus ecclesiastici differant in hoc à redivis profanis patrimonialibus, tanquàm omnino libera sit illorum, ac horum dispensatio, grauiissimus profecto error est, quo ad mores & iustitiam, & quo ad doctrinam hæresis, vel proximus ei, vt grauiissime censuit præfatus Petrus Sotus in loco præcitato, & ante illum Archidiaconus communiter receptus in præfato c. Statum. §. Assessorem. col. penul. de rescript. lib. 6. & indignissimum, quòd sanctissimo illi & canonum ecclesiæ obseruantissimo Thomæ Aquinati tribuatur, & plane contrarium concilio Tridentino, in cap. 1. de reformat. sess. 25. cuius hac de re fragmentum inseruimus, monit. XXIII. Septimo, quòd omnia prædicta bona ecclesiastica, sunt bona Christi quo ad verum dominium: quod per duodecim fundamenta irrefragabiliter probauimus in præfato monit. XXIII. non solum ea generali ratione, qua omnia sunt eius. P. sal. 23. & c. Quo iure. 8. dist. sed etiam speciali censura, & dispositione hominis, qua omnia sacra & donata ei, sunt eius, ita vt dicantur nullius, scilicet, hominis vel hominum. §. Nullius. Inst. de rerum diuisi. vt ibi late probatur & declaratur. At constat per allegata supra monit. XXVII. per tredecim fundamenta, quòd voluntas eiusdem Christi D. N. declarata, & præcepta per ipsummet saltem factis, & per Apostolos & ecclesiam, eius traditionibus, & canonibus est, vt omnia illa impendantur in honestam sustentationem ecclesiæ, ministrorum, & piorum operum. Ergo ea, quæ supersunt ministris decenter sustentatis, debent distribui piis operibus, & per consequens peccatum est contra facere. Octauo, quòd vt proxime dictum est, & per sexdecim rationes neruosas probauimus in præfato nostro libello, q. 1. nu. 17. & consequentibus, per quarum aliquas, & alias idem irrefragabiliter probauimus supra monit. XXVII. quòd præfata bona ecclesiastica, tam ex voluntate & intentione fidelium, qui ea Christo dederunt, & dant; quàm ex ipsiusmet Christi declarata, & præcepta per ipsummet verbis & factis, & per Apostolos & ecclesiam eius traditionibus & canonibus, habent modum, & onus expresse aut tacite iniunctum, vt ea, quæ ministris eius honeste sustentatis, superfuerint, in pauperes, & alia opera pia infumantur. At qui modum & onus iniunctum rei sibi traditæ ab alio, non implet, facit contra legem iustitiæ commutatiuæ naturalem, quæ iubet pacta seruari. l. 1. ff. de pact. etiam à Monarchis. ca. 1. de probat. quæque iubet impleri onus iniunctum rei ab eo, qui eam recipit. l. Secundum naturam. ff. de reg. iur. & ca. Qui sentit onus, eod. tit. lib. 6. vnde habuerunt originem tituli de condit. caus. dat. & condit. & demonstrat. in ff. & tituli de condit. ob caus. & de his quæ sub condit. & de donat. quæ sub mod. in Cod. & per consequens, peccat mortaliter, quia facit iniustitiam, quæ est peccatum mortale, iuxta Thom. receptum. in 2. sec. quæst. 99. art. 4. Ergo beneficiarius, cui tradita & commendata sunt bona Christi cum præfato modo & onere iniuncto, peccat mortaliter non adimplendo illud. Nono, quòd nullo Christi præcepto, vel exemplo, neque vlla Apostolorum, neque ecclesiæ traditione, neque vlla lege Pontificia, vel Cæsarea, vel ciuili iustum est, vt bona laica in solos ministrorum &

alios

alios vsus pios impendantur: neque prohibitum, ne profanis vsibus, alioqui honestis, distribuatur. At exemplo Christi, traditione Apostolorum, & canonicis Ecclesiæ, non solum vno vel altero loco, sed sexcentis explicite vel implicite iubetur illud, & hoc prohibetur; vt videre est in c. Præcipimus. c. penultimo & finali, duodecima, quæstione prima. c. Reuertimini. & c. Quicquid & c. Decimas. 16. quæst. 1. cap. Quod autem. 23. q. 7. c. Conuenior, ead. caus. & qu. 8. & alios quos supra monito XXIII. citauimus. Ergo perperam, & parum pie adæquantur in hoc ecclesiasticorum honorû, & laicorum redditus, & peius dicitur, nihilo plus peccari, impèdendo redditus ecclesiasticos vsibus profanis, quàm redditus laicos. Decimo, quòd etiam ipse Dominicus Sotus, cuius autoritate nitens N. suam opinionem defendere audeat, in lib. 10. de iust. & iur. q. 4. art. 3. col. fin. sic ait. Tempore illo, de quo loquitur Augustinus in c. Decimæ. 16. q. 1. videlicet, quòd in communi viuebatur; pauperes tam laici quàm clerici ex decimis alebantur. Et ita oportet cum confiteri, vt ait Clemens supra relatus, datas fuisse ad sustentationem, non solum ministrorum, sed etiam pauperum; imò & in art. seq. 4. col. 2. forsan conscientia, quæ dictauit ei, se parum misericorditer in art. præcedenti loquutum, adactus dixit: Antiquam ecclesiæ pulchritudinem, in subsidio pauperum eluxisse, quam Apostoli diaconorum ministerio impense viduarum, orphanorum, indigentiumque curam gerebant. Imo paulo post subdit episcopos non debere habere alios filios quàm pauperes; non debere item instituire maioratus, neque cõsanguineis aliter prouidere, quàm pauperibus; neque locupletare illos, sed tantum vt absque necessitate vitam ducant. Et paulo post col. fin. ait, quòd episcopi non debent esse remissiores in erogãdis elemosynis quàm si lege iustitiæ tenerentur id facere: quinimo subdit, confessarios eis debere in vita, & in morte largissimas elemosynas, eas facere negligentibus pro pœnitentia imponere, cõque propemodum res recidere, ac si lege iustitiæ ad restitutionem tenerentur. Imo & addit, quòd beneficiarius, qui vt suum nomen perpetuo celebret in ædificiis etiam piis ampliandis & perornandis insumit ea, quibus præsentibus pauperibus succurri posset, ne fame perirent, non solum rem vanam, sed etiam perniciosam, & Christo ingratißimã agere. Quæ dicta, quid aliud quàm palinodiam quandam tacitam eorum, quæ art. 3. præcedenti dixerat, continent? & significant contrariam conclusioni eius, & præfati N. videlicet, longe strictiorem potestatem habere beneficiarios in redditus ecclesiasticos, quàm in patrimoniales, & quàm laicos in laicos: & grauius peccare in eis vane, vel profane impendendis, quàm in laicos: quæ nostra conclusio est. Vndecimo, quod vltra hæc omnia, efficaciter vrget, quòd sacri canones negant facultatem testandi beneficiariis de redditibus suorum beneficiorû. c. 1. c. Ad hæc. cap. Relatum, de testam. c. Episcopi. 12. q. 2. c. Fixum, ead. caus. q. 5. adeo quidem, quòd neq; summus Pontifex testatur de redditibus sui Pontificatus, vt post alios trad. Perus. in rubr. de testam. col. 33. Quæ facultas non posset negari illis, si suorum reddituum ecclesiasticorum tam domini essent, quàm sunt profanorum. Duodecimo, quod solum sufficit ad hanc opinionem reuincendam, est: quòd concilium Carthaginense relatum in c. Episcopus. 41. dist. & renouatum nuper in Tridentino sess. 25. c. 1. de reformat. habet: Episcopum habere debere pauperem supellectilem, mensamque ac victum simplicem. Et beatus Hieronym.

10

11

44. dist. in princip. ait, posse quidem clericum viuere de altario, non autem luxuriari: vbi certum est, quòd verbum, luxuriari, non solum significat venereorum vsum, sed etiam quemlibet alium, qui necessitati naturæ, personæque decentiæ non est necessarius, licet alioqui non sit malus. & alio in loco, scilicet, 41. dist. in princip. ait, Nullum clericum veste fulgida vti debere. & ante illos, beatus Clemens lib. 2. cap. 28. de constit. Apostol. qui mentem Apostolorum magistrorum suorum, melius quàm nos intellexerat, ait; quòd episcopi debent esse, non inanes sumptus facientes, non delicati, non sumptuosi, sed expetentes necessaria, ad refarciendam naturam. Et septima synodus in c. 1. 21. q. 4. vetuit, ne vllus clericus veste serica, aut colore variato vestiretur: & S. Bernard. in epist. 2. col. penul. cuidam canonico Lugdunenſi scribit in hæc verba. Quicquid præter necessarium victum & simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est: & paulo superius. De altario non licet comparare aurea frena, sellas depictas. & alio in loco, epistola. 42. col. 3. Clamât nudî, clamant famelici, necessitatibus nostris detrahitur, quicquid vanitatibus vestris accedit.
- 12 Et magnus ille noster pater Augustinus, à quo potuit discere Bernardus, ait in sermone. 37. ad fratres in eremo. Clericus, qui sui beneficij fructus tribuit diuiti, eo quòd ipse illud ei procurauit, quàmuis in hoc mundo non castigetur, in alio tamen æterno igne non carebit. & Prosper, in c. Pastor. 1. q. 2. addit, Diuites, qui accipiunt aliquid à beneficiariis, non sine grandi peccato accipere. Quæ omnia plane significant & probant, quòd præfata doctrina, quæ est omnium fere antiquorum, & communis recentiorum, vt dictum est, adeo est vera, vt iure quis miretur, esse catholicum aliquè qui asserat, nullam esse hodie differèntiam inter redditus bonorum ecclesiasticorum, & redditus bonorum laicorum, quibus illa sine vllò expresso vel tacito onere speciali, neque humana aliqua dispositione à Deo sunt concessa: & quòd nihilo plus peccent beneficiarij, vane vel profane suos redditus ecclesiasticos impendentes, quàm laici suos. Quis enim adeo superbiat, vt reputans secum, quòd bonorum ecclesiasticorum ipsemet solus Christus Deus speciali ratione ac hominis dispositione est dominus, & quòd per tot auctoritates authenticas constet ex mente & voluntate ipsius Christi esse, vt omnes illorù redditus in ministros & opera pia sustendanda insumantur, audeat dicere, non esse pauperibus plus iuris in eius redditibus, quàm in sæcularium bonorum? & quòd est tam liber ecclesiæ redituù dominus, quàm dux redituum sui ducatus: & quòd Christus, qui eorum verus & specialis est dominus, adeo est cura vacuus in prouidendo pauperibus nunc quando est ditissimus, & regnat immortalis, quàm plenus ea erat, quando vitam viuēbat mortalem, & non habebat vbi caput reclinaret? & quòd Maïestas eius diuina, quæ omnibus dixit Luc. 11. Quod superest, date eleemosynã, non velit, vt sua propria bona, proprium eos habeant alendi onus, & qua parte ministris supersunt, eis impendit? Decimotertio, quòd traditiones Apostolicas, ita obseruare ac venerari debemus, ac leges diuinas; quando contrarium non reperitur decretum per summum Pontificem vel concilium. c. Ecclesiasticarum, c. In his. c. Catholica. 11. distinet. c. Sunt quidam. 25. q. 1. Constat autem Apostolos hoc, quod dicimus tradidisse, idque seruatum fuisse ab ecclesia primitiua & à summis Pontificibus, & Episcopis, qui Apostolis continuo, aut sine longo interuallo successerunt, per canones. 40. &

41. Apostolorum, qui referuntur in cap. Sint manifestæ, & capitulo sequenti, 12. quæstione prima & per D. Clementem lib. 2. & 8. de constitutio. Apost. & per Urbanum in cap. Videntes. & cap. Res, eadem caus. & quæst. per Melchiam in cap. Futuram, eadem caus. & quæst. Cuius contrarium nunquam neque per concilia, neque per Pontifices fuit constitutum: consequens igitur est, ut id debeat obseruari. Omitto alia non pauca elegantia quidem (licet non adeo nervosa, ut prædicta) quæ in hoc ipsum persuadendum per virum quendam vita, litteris, & suggestu per celebrem, scilicet, Fratrem Gabrielem à Toro, egregium Franciscani ordinis decus, in libr. de Thesauro misericordiæ varia eruditione referto, disputantur; præfagiendo paupertatem ecclesiasticorum futuram, eo quod minime curant de præsentis proximorum. Quam quidem iam videmus in Germania, Anglia, & Scotia, sedem posuisse, & sese Galliæ insinuare, mittereque in Hispaniam, heu, nostram incursores; quam Deus per suam sanctam misericordiam ab ea eique accedentibus, custodiat, Amen. Decimumquartum, & postremum simul irrefragabile fuerit, quod sacrosanctum concilium Tridentinum, à quo sine periculo aberrandi à fide non potest discendi, hanc partem canonizare videtur in cap. 1. de reformat. session. 25. per illa verba, quæ licet sint superius relata, hic opportune repetuntur, videlicet; Sancta synodus omnino interdicit episcopis, ne ex redditibus ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant: cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint; iis ut pauperibus distribuant: & paulo inferius. Quæ vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia ecclesiastica tam sæcularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus sui conditione obseruari; sed ad sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales pertinere decernit. Per quæ verba, palam determinatur; Primo; bona ecclesiastica esse bona Dei, non solum generali, sed etiam speciali ratione, ut dictum fuit monito XXIII. Determinatur secundo, nullis beneficiariis licere donare de redditibus ecclesiasticis aliqua diuitibus, etiã si cognati sint, & amici ac familiares eorum. Determinatur tertio, licere illis donare illos cognatis, familiaribus & amicis pauperibus, intuitu paupertatis principaliter; licet secundo respicere possint etiam cognationem, familiaritatem, & amicitiam. Determinatur quarto, saltem per consequentiam necessariam, non licere illis donare de redditibus ecclesiasticis tam libere ac laicis de laicis quibus voluerint, & peccare si contra fecerint. Quæ est conclusio nostra; quæ non solum, ut in principio huius moniti diximus, fuit ante præfatum concilium sententia omnium antiquorum doctorum, peneque omnium recentiorum communis: sed nunc post præfatum concilium satis videri potest etiam esse de fide, qualem Petrus Sotus senserat, & satis expresserat fuisse etiam ante illud, aens perpetuo ductu, & traditione Apostolorum & sanctorum patrum à Christo vsque in suum tempus esse traditam & receptam. Nam concilium non vetat præfatum largitionem in cognatos & amicos ea mente, ut per suam prohibitionem incipiat esse mala; & de numero illorum, quæ ideo sunt mala, quia lege humana sunt prohibita, sed ut id quod antea erat, declararetur fuisse & esse malum, & de numero illorum quæ sunt prohibita, quia mala: iuxta illa quæ in simili ait Glossa in cap. Ex parte, de offic. de-

14

leg. præsupposito rerum dominio iurè gentium introducto; & quòd res ecclesiæ sunt speciali hominum dispositione ipsius Christi. Et ita vnusquisque fidelium cogendus videtur nunc autoritate præfati concilij credere; præfatam largitionem in quòscunque diuites esse malam; & ideo à concilio prohibitam: quia mala est in se, & iure naturali, & diuino, apostolicaque traditione prohibita: cui consequens est, conclusionem nostram non solum videri esse veram, & omnium antiquorum & communem recentiorum, sed etiam hodie de fide. Neque obstat, quòd quidam perdoctus ex tempore dixit, concilium ibi agere de rebus ipsis ecclesiarum, & non de redditibus earum, tum quia expresse meminit reddituum ecclesiasticorum: tum quia agit de rebus, quæ possunt dari cognatis & familiaribus intuitu paupertatis, si sunt pauperes, & constat, res ipsas ecclesiæ ex quibus percipiuntur illi redditus non posse dari etiam pauperibus solo paupertatis intuitu, neque sine iusta causa & solemnitate debita. c. Sine exceptione. 12. quæst. 2.

S V M M A R I V M.

Ratio efficax à nemine hæctenus reddita: cur beneficiarius male utens redditibus ecclesiasticis, peccat mortaliter: non autem habentes primogenia & maioratus. nu. 1.

Dominicus Sotus magna ordinis Dominicani gloria. nu. 1.

Iustitia legem infringens, peccat mortaliter, non autem infringens legem liberalitatis. nu. 2.

Præcepta Decalogi sunt leges naturales, & iustitia. nu. 2.

Præceptum septimum Decalogi infringit, qui furatur, qui rapit, qui vititur re aliena in usum alium à concessio, qui pactum onus iniunctum non implet. num. 3.

Alienum capere, & retinere parum differunt. nu. 4.

XXXIX. Admoneo, quòd quàmquam fere omnes sint in conclusione supra mon. proximo probata, quia vident eam ab ecclesia satis decretam: nemo tamen reddit rationem, quæ sufficienter concludat: quare beneficiarij vane, vel male impendendo redditus ecclesiasticos, mortaliter peccant, secundum fere omnes: quamuis laici idem facientes de redditibus suorum primogeniorum, siue maioratum, & aliorum bonorum, regulariter solum venialiter peccent, secundum eosdem. Et quidem illi qui affirmant clericos esse tam integros dominos reddituum suorum beneficiorum, quàm sunt laici reddituum suorum primogeniorum, siue maioratum ac aliorum bonorum, non possunt reddere aliquam quæ satis fundet eam: quandoquidem eos confiteri oportet, neutros esse absolutos dominos bonorum, & iurium, è quibus illi redeunt, & vtrosque esse dominos absolutos eorundem reddituum. Quòd, credo, fuit in causa, quare doctissimus Dominicus Sotus, magna ordinis Dominicani gloria lib. 10. q. 4. art. 3. de Iust. & iur. tam obscure hac in re loquitur. Nos autem eam & verbo, & scripto ante triginta plus minus annos; Salmanticæ reddidimus, in c. Relat. 2. de testam. & poste-

Conimbricæ ampliaimus in commento. ca. 1. & ca. Cum secundum, de præb. quod per temporis penuriam, & nimiam occupationum copiam, nondum est manu extrema donatum, & excusum. Ex qua ratione tota huius materiæ declaratio pendet. Ratio igitur radicans, & fundans prædictam omnium fere sententiam, illa est; quòd per leges iustitiæ naturales, & diuinæ, quarum transgressio mortalis est, vt probat Tho. 2. sec. q. 59. art. 4. id beneficiariis est prohibitum. Laicis autem, & primogenia, seu maioratus habentibus, solum per leges virtutis liberalitatis, quarum transgressio, sine alterius præiudicio facta, solum est venialis, vt probat idem Thom. 2. sec. q. 128. art. 4. & q. seq. art. 1. & seq. Omnia enim decem Decalogi præcepta, sunt leges naturales iustitiæ, iuxta doctrinam Tho. receptam 2. sec. q. 122. art. 2. & in 3. d. 37. q. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior. q. 2. nec Scotus in effectu quo ad hoc propositum dissentit: & per consequentiam, septimum, de non furando, & decimum de non concupiscendo rem aliquam, de quibus Exod. 20. & gloss. in ca. Quid in omnibus. 32. q. 7. erunt tales, iuxta l. i. ff. de furt. At beneficiarius qui contra prædicta facit, præfata duo præcepta infringit: quod probauimus in d. q. 1. à num. 12. quatuor fundamentis. Primum, quòd non solum ea infringit is qui clare furatur, aut rapit, sed etiam is qui re aliena contra voluntatem Domini vititur. §. furtum, Institut. de oblig. quæ ex delict. At is qui redditus beneficij sui male vel profane impendit, vititur bonis ecclesiasticis contra voluntatem Domini illorum, quia illa sunt Christi, vt probauimus supra mon. XXIII. qui, vt in mon. XXVII. probauimus, suo exemplo, ecclesiæque suæ, ac Apostolorum traditionibus statuit, & declarauit velle, vt ministri suos redditus solum insumant in suam, quæ honesta sit, sustentationem, & remunerationem, quæ iusta sit, suorum familiarium, & aliorum de se bene meritorum, & in pauperum subuentionem: ergo his duobus præceptis contrauenit. Quod affirmant Laugd. & Card. q. 2. Clem. Quia contingit, de relig. domib. Secundum fundamentum est, quòd etiam transgreditur hæc duo præcepta, & leges naturales is qui re in alium vsum accepta, vititur in alium; sicut qui mulam in Salmanticam commodatam, ducit Burgos. §. Placuit, Instit. de oblig. quæ ex del. At beneficiarij, qui in malos vel profanos vsus impendunt redditus, hoc faciunt: quandoquidem redditibus in pium vsum datis, in alium longe diuersum vruntur. Tertium, quòd etiam infringit prædicta duo præcepta is qui suos contractus non seruat, etiam si Papa sit, Imperator, aut Rex, ca. 1. de probat. qui licet ad seruandas suas leges humanas cogi nequeant, l. Digna vox. C. de legib. & ca. Proposuit, de concess. præb. sunt tamen obligati ad seruandos contractus cum eis initos, virtute præfati præcepti, quòd est lex naturalis. At inter ecclesiam negotia Christi procurantem, & populum Christianum, qui ei tanta bona contulit, vt supra mon. XXVII. probauimus, interuenit contractus saltem tacitus; qui tantum valet, quantum expressus. l. Labeo. & l. Itè quia, ff. de pact. vt ministri eius, id quòd superest eis accepta sua, quæ honesta sit, sustentatione, tribuant pauperibus. Quartum, quòd etiam duo præfata præcepta transgreditur, qui contra voluntatem Domini sui detinet alienum, in ca. Sæpe, de restitut. spol. Thom. 2. sec. q. 62. art. fin. & diximus in Manuali cap. 17. num. 54. etiam si alij cui non debet, illud soluerit. c. Ea te, de iure iur. & per consequentiam, qui quòd debet non soluit ei cui debet, & qui se non exonerat iniuncto

4 sibi onere, quando, & quomodo deber, (quoniam in effectu est alienum recipere, aut retinere, inter quæ parum discriminis est, vt habetur in d.ca. Sæpe) & ita præfata superflua detinet, & forte in thesauros reponit, aut donat diuitibus ratione cognitionis, amicitia, vanitatis, aut vitij, prædicta præcepta infringit: quandoquidem ea bona ex quibus colliguntur, collata sunt ei cum onere dandi pauperibus superflua.

S V M M A R I V M.

Thomas Aquinas pro communi esse opinione, multis ostenditur. nu. 1.

Thomas à communi non facile recedit, canones suspicit. num. 2.

Ecclesiarum Prælati, & ciuitatum decuriones, qualiter in hoc sunt pares, vel impares. num. 3. & 5.

Bonis in ecclesiasticis plus potest Christus, quàm Prælati, sicut in bonis ciuitatis plus potest illa, quàm Decuriones. num. 4.

Ecclesiarum redditus, non erant tempore S. Thomæ tam grandes, sicut nunc, & cur Episcopatus Italia & Gallia non sunt adeo opulenti, ac Hispania, numero 6.

Episcopatus Gallia minuunt redditibus 700. Abbatia, mitra & baculo insignes. numero 6.

XL. Confutaturus ea quæ aduersus præfatam, quæ communis & nostra est, decisionem, & eius fundamenta ab N. & alijs opponuntur; Moneo, nihil illa, neque incidenter eis inserta, obstare. Non quidem primum, videlicet, auctoritatem S. Thomæ, cuius personam prædictus N. tam ad confirmanda sua, quàm ad confutanda nostra, rhetorice quidem, sed parum candide induit: quò tanti viri auctoritate tela in eum missa, debiliora lectori viderentur; & fulcra quibus ea fulcit, firmiora: dum contendit significare, non tam se, quàm S. Thomam approbare, & defendere. Quia nos procul dubio credimus eum à parte nostra stare, non solum quo ad præfatam decisionem primæ quæstionis, sed etiam quo ad decisionem secundæ infra ponendam, videlicet, præfatos beneficiarios mortaliter in hac re peccare, & ad restitutionem teneri: quod neruossime, & ni fallimur, vere coniecturis probamus in sequentibus. Primo quidem, quòd ille non solet facile à communi sanctorum Doctorum sententia recedere; & assollet magna obseruantia, animique demissione, canones sanctæ Matris Ecclesiæ suspicere, & interpretari. Deinde, quòd vir doctissimus, iuxta ac piensissimus, nunquàm affirmauit expresse contrariam partem, quòd etiam N. & Dominicus Sotus fatentur: & in dubio, credendus est potius adherere communi, quàm contrariæ, cum in dubio illa sit amplectenda. Tertio, quòd in sec. 2. q. 43. art. 8. expresse ait, quòd quemadmodum bona ciuitatum commendata sunt consulibus, & decurionibus earum; ita bona ecclesiastica sunt commissa prælatibus earum. Et palam est, virum tam doctum & pium, si de hoc interrogatus fuisset, respondurum; Consules, & decuriones ciuitatum non solum peccare, sed etiam tene-
ri ad

ri ad restituendum reditus publicos, quos in vsus alios ab eis in quos deputati sunt, infumerent: & consequenter respondisset; Prælatos ecclesiarum debere restituere eos, quos in alios vsus quàm præfixos, & præstitutos impenderent. Neque obstat retortio, qua retorquet in nos hoc argumentum Aduersarius, dicens; quòd decuriones, & rectores ciuitatum, possunt pro libito disponere de stipendiis, & salariis, quæ à ciuitatibus pro suis officiis & laboribus assignantur; dummodo alia communia sibi non capiant: & quòd ita Episcopus, & alij beneficiarij poterunt ad libitum disponere de partibus sibi assignatis, quæ sunt quædam illorum stipendia. Non, inquam, obstat hæc retortio. Tum, quia id est verum, cum bona ciuitatum sunt libera ab huiusmodi oneribus, & ciuitates ipsæ, veræ ac plenæ illorum dominæ & ita possunt assignare suis decurionibus, & rectoribus stipendia certa ab omni onere libera. At bona ecclesiastica non sunt libera, imò subiecta oneri præfato; vt, scilicet, omnes eorum reditus impendantur in vsus pios, puta, in sustentationem honestam ministrorum cultus diuini, sacramentorum sacri verbi, & aliorum sacrorum, & in subuentionem pauperum, fabricæ, aliorumque piorum operum. Tum, quia etiam si illa libera essent, tamen prælati, qui ea diuiserunt inter Episcopos & Capitula, & instituerunt alia beneficia, non erant, neque sunt veri & pleni Domini eorum; sed ministri, procuratores, & dispensatores illorum constituti mediate, vel immediate à Christo, Domino eorum vero, & pleno: quibus non est facta potestas dandi pro libito stipendia, libere, in quoslibet vsus impendenda; sed solum iuxta intentionem ipsiusmet Christi, per traditiones Apostolicas, & canones Ecclesiæ declaratam: quæ est, vt ministris eius honeste sustentatis, reliqua in pauperes, & alios pios vsus impendantur. Quæ responsio confirmatur per id quod Bart. ait in l. Ambitiosa, num. 7. ff. de decret. ab ord. fac. scilicet, quòd ciuitas, quæ in temporalibus non agnoscit superiorem, potest donare de bonis communibus, non autem consules, & decuriones earum: eo quòd ciuitas ipsa est vera, & plena eorum domina; decuriones autem solum gubernatores. Ita ergo & Christus ipse rerum ecclesiasticarum verus Dominus, posset quidem assignare ministris eius quanta ei liberet stipendia, de his quæ libera essent ei donata ab onere tribuendi superflua pauperibus: non autem prælati, qui ab eo mediate, vel immediate sunt instituti, vt gubernatores, & decuriones quidam ecclesiarum. Corroboratur etiam eadem responsio, ex eo quòd, sicut consulis, & decurionibus statuta sunt à ciuitatibus certa stipendia, de quibus pro libito disponere possunt; sic etiam beneficiariis instituta est à Christo, & Apostolica Ecclesiæ traditione, honesta sustentatio pro stipendiis, de qua etiam ipsi libere possunt disponere: adeo quòd de omnibus quæ reliquauerint de iis, quæ possent in suam honestam sustentationem impèdere, possunt pro libito perinde ac de patrimonialibus disponere; vt diximus in dicto libello q. 1. coroll. 10. num. 59. & defendimus supra late mon. XXX. Confirmatur etiam ex eo, quòd beneficiarij similes sunt decurionibus, quibus nil certum esset pro stipendio statutum; sed sustentatio personarum suarum honesta: de quibus non diceret Aduersarius posse quicquã de bonis ciuitatis impèdere in alios vsus, quã à ciuitate præstitutos, exceptis illis quæ pro sua sustentatione darentur: de quibus possent suum fraudando genium, & parcius viuèdo, aliquid reliqui facere. Quarto colligitur

5 præfata memorati Thomæ mens, ex eo quòd in aliis duobus locis, videlicet, Quodlib. 6. art. 12. & sec. 2. q. 185. art. 7. in quibus aliqui affirmant cõtrariũ tenuisse, fati consentit communi, si candide intelligatur: quoniam tria dicit. Primum, quòd episcopus potest disponere de his quæ sibi deputata sunt, perinde ac de patrimonialibus. Secundum, quòd Prælatus restituere tenetur id quod impedit, ex ea parte, quæ deputata est principaliter pauperibus, vel fabricis. Tertium, quòd etiam tenetur ad restituendum quantitatem notabilem, ultra ea quæ sibi decenter alendo sufficerent, si bona sunt communia ei, pauperibus, & fabricæ. Quæ omnia tria dicta, nos quoque fatemur: ita quòd dubium est, quantam partem dixisset ille esse deputatam præfatis Prælato, & beneficiariis suis vñibus necessariam. Nam Aduersarij aiunt esse totam, quæ ex mensa communi totius ecclesiæ est deputata Prælato. Nos autem affirmamus, esse tantum illam, quæ virorum bonorum iudicio, ad honestam eius sustentationem opus est: & longe verisimilius est, cum intellexisse hoc, quàm illud. Tum, quia hoc consonat traditionibus & canonibus Apostolorum, & Ecclesiæ, quorum ipse semper fuit obseruantissimus: & expedit tanti authoris dicta, quatenus verba patiuntur, ita interpretari, vt illis concordent arg. l. 1. C. de inoff. dot. & ca. Cum expediat, de elect. lib. 6. Tum, quia ex contraria interpretatione, consequeretur quiddam absurdum, ideoque minime audiendum, l. Nam quod absurdũ, ff. de oper. libert. & c. Dudum. 2. de præb. lib. 6. videlicet, quòd vir adeo doctus, & sanctus dixisset; Prælatum, cui pro sua parte ducentorum ducatorum millia in redditibus à mensa capitulari separata essent, perinde posse de illis omnibus disponere, ac de suis patrimonialibus, & sicut Dux sæcularis de suis ducalibus: ac consequenter posset thesaurizare omnes illos redditus si vellet, vel suis cognatis distribuere, si id mallet, emereque ex illis quicquid in Regno venale inueniretur, si triginta annos viueret, retinens eos sine maiori obligatione, quàm Dux: quod est contra concil. Trident. in ca. 1. de reform. sess. 25. & contra illa multa quæ supra monito XXXVIII. & XXXIX. adducta fuere. Quod si quis confessus fuerit, sanctum illum doctorem non fuisse confessurum hoc de Prælato tantorum reddituum; eadem ratione confiteri cum oportebit, eundem non fuisse asserturum de Prælato. 150000. vel 100. millium reddituum: neque de eo qui haberet 50000. vel 30. millia, neque de habente viginti millia, vel decem millia, si sex millia sufficiunt ei honeste sustendendo; quandoquidem eadem ratio idem ius in omnibus illis suadet: & ita est locus regulæ. l. Illud. ff. ad l. Aquil. Quòd si per uicaciter replicetur, eundem sanctum Doctorem dicturum fuisse; de omnibus, quod nos asserimus esse absurdum, triplicare possumus. Primo, ludibrio cuidam fore sanctissimum Clementem, quem citauimus cum aliis in dicto libro q. 1. num. 28. & concil. Carthaginen. & Trident. & alia quæ statuerunt suppellectilem episcoporum debere esse curtam, mensamque pauperem; esseque debere victu, & vestitu moderato contentos, impensasque sumptuosas nefaciant, ne sint delicati, ne cognatos suos ditent. Deinde, quòd ignominia quædam esset San. Thomæ, tantæ sanctitatis, & doctrinæ puteo, asserere, quòd ipse dixisset Hispaniæ Prælatos, qui opulentos redditus suarum dignitatum separatos à mensa Capitulari habent, posse impendere perinde vt patrimoniales, prædicando illum esse columnam, qua nitatur doctrina adeo ab apostolica, & philosophia

christiana, imo & ethnica aliena. Quinto, præfata mens Thomæ colligitur, ex eo quòd eius ætate reditus episcopatum, & beneficiariorum, non adeo grandes erant vt nunc, & in Italia, vbi erat ille ortus, episcopi reditus habent tenues; quia decimæ fructuum non soluuntur hic vt alibi, & in Gallia, qua peregrinatus fuit, & vbi vita defunctus est, vbique suum corpus magna veneratione colitur, & adoratur Tholosæ in Conuentu reformatissimo Dominicanorum: vbi nos quoque frequentissime adorauimus, & eius auxilium, ni fallimur, experti sumus. In qua, inquam, Gallia, etiam episcopatus non sunt adeo opulenti, sicut in Hispania; quippe quos septingentæ Abbatia, & Prioratus baculo & mitra insignes, sanguine redituum suorum minuunt, vt testatur author libelli de taxa episcopatum regni Franciæ in 16. volumine tractatum, fol. 128. & ita partes quas eius ætate Episcopi tenebant à parte Capitulari separatas, vix eorum sustentationi honestæ sufficiebant. At si admonuissent eum, esse Archiepiscopum, qui habeat ducenta, vel centum quinquaginta millia ducatorum separata ei à mensa Capituli, & fabricæ; & interrogassent, nunquid esset ei mensa cendi aliquid; vnde consequeretur eiusmodi Archiepiscopum posse disponere tam libere in vsus quos vellet, ac si essent patrimonij reditus; videtur nobis, quòd quamuis non vsque adeo dure respondisset, ac Archidiaconus in præfato c. Statutum. §. Assessorum, de rescrip. lib. 6. videlicet, hoc affirmare, esse hæresim; respondisset autem, vt minimum, quòd nunquam id cogitauit. Respondisset, qui fieri potest, vt hoc dixisset; quandoquidem Sec. 2. q. 43. art. 8. & q. 87. art. 1. ad 1. & art. 4. ad 4. & in Quodlib. 6. art. 10. & q. 119. art. 3. ad 3. scripsi quædam vnde necessario inferitur contrarium, videlicet, decimas & reditus ecclesiasticos non fuisse donatos in solam cleri sustentationem; sed etiam in pauperum, & aliorum piorum operum subuentionem. Itaque recte acutissimus Maior. in 4. dist. 24. q. 17. dixit, nunquam eum fuisse in opinione quæ contraria est communi: quod ipsum nos efficaciter monstrabimus inferius q. 2. mon. VII. de illo eius magno discipulo Cardinali Caiet. Sexto, colligitur præfata mens præfati Thomæ ex eo quòd ipse fatetur, quòd si nulla diuisio bonorū esset facta inter Prælatos & Capitula, & beneficiarios, sed omnia essent in communi & Episcopus vel alius Prælatas, haberet potestatem dispensandi omnes eorum fructus, non posset ex eis quicquam præter sustentationem honestam, sibi, aut profanis vsibus accipere, & si acciperet, non modo peccaret, sed etiam teneretur illud restituere. Cuius ratio est, quia illa omnia sunt dicata, & oblata sustentationi honestæ ministrorum, & pauperum, & aliorum operum piorum: iuxta mentem Christi, veri domini eorum, vt supra mon. XXIII. & XXVII. monstratū est. At qui diuisionem eorum fecerunt, noluerunt, neque potuerunt eximere illa à præfata deputacione, & obligatione, vt infra mon. seq. latius monstrabimus: & aperte colligitur ex concil. Triden. cap. 1. de reformat. sess. 25. quatenus interdicat omnibus beneficiariis largitionem redituum in alios quàm pios vsus, etiam nunc post præfatas diuisiones. Ergo vir doctissimus iuxta ac pientissimus, non potuit, neque debuit sentire contrarium. Quare non immerito, præfatus Petrus Sotus, vir eiusdem ordinis, adamussim eius doctrinam doctus, cum pro nostra, quæ communis est sententia, esse dixit.

Diuisionem bonorum ecclesiast. inter Prelatos, & Capitula & alios beneficiarios, non efficere eos liberiores suarum partium dominos, quàm erant Prelati omnium ante diuisionem, late, & euidenter probatum, num. 1. & seq.

Facta non presumuntur. nu. 2.

Communio rerum, solet parere discordiam. nu. 3.

Dispositio ad minuendum, non operatur augmentum. nu. 3.

Ronceuallis monasterium illustre. nu. 4.

Dominus Franciscus à Nauarra stirpe Regia prognatus. nu. 4.

Monasterium S. Crucis Conimbricensis omnium ordinis Canonorum Regularium olim opulentissimum, nunc autem etiam reformatissimum. num. 4.

Pium in usum datum, non est commutandum in alium, sine iusta causa, neque cum illa sine Papæ autoritate. nu. 5.

Surrogatum sapit naturam eius cui surrogatur. nu. 6.

Beneficiarius etiam præbendæ suæ diuise, redditus superfluos debet pauperibus. nu. 7.

Intellectus pulcher c. fin. de his quæ sunt à maio. par. cap. nu. 8.

Maior pars non præiudicat minori, in rebus communibus ut singulis & c. num. 8.

Beneficiarij ad reficiendas Ecclesias compelluntur. nu. 9.

Priuilegia, licet ita interpretanda sint, ut aliquid contrarius commune operentur: dato tamen aliquo tali, quo ad alia restringuntur. nu. 10.

¹ XLI. Moneo, nihil etiam obstare secundum, quod præfatus N. assumit; nempe, quòd diuisio bonorum, vel fructuum, & reddituum eorum, de qua in c. Vobis. & c. Quatuor, & c. de redditibus. 12. q. 1. & erectio præbendarum, & beneficiorum, mutauit naturam primæuam ecclesiasticorum reddituum quòd ad hoc, ² id enim negamus, & falsum esse probamus. Primo quidem, quòd actus agentium non operantur ultra fines eorù. l. Non omnis. ff. de reb. cred. c. fin. de præb. c. Cum in illis, eod. tit. lib. 6. At intentio, & finis eorum, qui præfatas diuisiones fecerunt, non fuit exoneratio eorum ab onere quod inerat eis alendi pauperes ex superfluis: quod constat ex duodecim coniecturis. Prima, quòd nec vnde id constat, & factum quale hoc est, non præsumitur. c. Cum in iure peritus, de offi. deleg. l. 1. C. de mand. Principum. Secunda, quòd constat fuisse ab hoc longe alium, videlicet, auferendi rixas, dissidia, & lites, quæ inter episcopos, capitula, fabricarios, & eleemosynarios accidere solent: quoniam cum vniuersa bona soli Episcopi administrarent, ut tradit S. Clemens libr. 2. cap. 28. & cap. 29. & affirmat Anacletus in cap. Præcipimus. 12. qu. 1. minimeque exhiberent beneficiariis, & reliquis congruam quam debebant portionem, ut idem quoque S. Clemens

Clemens in d. cap. 28. & 29. significat, iam hoc temporibus suis in vsu esse cœpisse, expediens fuit, vt bona ecclesiastica diuiderentur ad discordias sedandas, quas rerum communitio frequentissime solet importare. I. Cum pater. §. Dulcissimis. ff. de leg. 2. & alia citata ibi à glos. & Doct. & illud Genes. 13. Facta est rixa inter pastores. Tertia, quòd dispositio, & intentio disponentis ad diminuendum, non debet inducere augmentum. I. Legata inutiliter. ff. de adimen. leg. & cap. fin. de verb. signif. sed præfatorum bonorum diuisiones in hoc præcipue factæ fuerunt, vt diminueretur potestas Prælati ecclesiastica bona pro libito insummentibus: & sæpe nihil, vel non satis distribuentibus canonicis, clericis, fabricis, vel pauperibus: ergo non debet illis per eas augeri potestas, qua prius carebant. At omnes post Thomam Sec. 2. q. 185. art. 7. & Quodlib. 6. art. 12. fatentur, non fuisse prius illis potestatem aliam, quàm victum & vestitum honestum sibi desumendi, & reliqua pauperibus erogandi: ergo neque post eas diuisiones habebunt. Quarta, quòd eadē quoque causa persuasit, vt multæ quoque diuisiones ærate nostra fierent inter Abbates, Priores, suosque conuentus, & hospitalia nonnullorum monasteriorum opulentorum, quæ per solos Prælatos gubernabantur: & in his illa quæ pridem facta fuit in illo nostro illustri, & antiquissimo cœnobio generalique ac necessario hospitali celeberrimæ Roncauallis, quam precibus, & efflagitationibus nostris motus, fecerat ille lōge electissimus Prior, prole regia prognatus, vir regio ingenio, virtuteque apostolica præditus, D. Franciscus à Nauatra, qui nuper Valentix Archiepiscopus vita functus est, pauper, vt pauperibus subueniret, quæ illustre illud monasterium cum hospitali generali sibi adnexo seruauit, & seruat. Eadem item causa, & ratio fuit illustri monasterio S. Crucis Conimbricensis, quod vt quondam totius Europæ monasteriorum canonicorum regularium opulentissimum fuit, ita nunc est omnium reformatissimum. Eadem etiam causa fuit aliarum diuisionum, quas nos tractauimus, non ideo profecto, vt Abbates, Priores, Canonicique libere suas portiones prodigerent; sed vt eorum capitula, & conuentus, quoties res ipsa postulasset, eis coram Deo & hominibus, iuxta cap. Edoceri, cum ei late annotatis de rescript. obuiam irent; palamque contradicere possent, quo ad portiones, quæ ad ipsam hospitalitatem, pauperes, & fabricam pertinerent. De suis vero Prælati, eam Deo redderent rationem, quam antea de omnibus reddere tenebantur. Itaque præfatæ diuisiones, quæ ad diminuendum Prælatorum administrandi facultatem factæ sunt, non fuerunt operatæ augmentum. iuxta præfatum c. si. de verb. sign. & l. Legata inutiliter. ff. de adimen. leg. ad insumendum pro libito portiones suas: quod ante illas minime facere poterant. Quinta, quòd id quod ad aliquem finem, vel vsum conceditur, aut relinquitur, non debet in alios vsus commutari, neque insumi: nisi suprema aliqua Imperatoris, aut Regis potestate id fiat l. 1. & l. Legatum. ff. de administr. rer. ad ciuit. pert. Quin etiam ipsi peccarent, si absque iusta causa id facerent: quia contra legem naturæ, quæ vetat vllum suo iure, ac dispositione rei priuari, non possent ordinare sine iusta causa; cap. 1. de probat. c. Sunt quidam. 25. quæstio. 1. & late probatur in cap. Quæ in ecclesiarum, de constitut. præsertim per Panor. Felin. & Decium. Quinimo non sufficeret vlla facultas, etiam imperialis, aut regalis authoritas ad huiusmodi mutationem faciendam, circa relictæ ad vsus pios, etiam si in alios

æque pios mutare vellent; quia est in hoc necessaria spirituulis, eadēque summa summi Pontificis. Clemen. Quia contingit, de relig. domib. Et quia secularis potestas non se extēdit ad spiritualia, c. Bene quidem. 96. dist. & c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. Neque illa sufficeret, quod iuste fierent, nisi aliqua iusta causa id suaderet: id enim esset contraire alicui ex quinque legibus naturalibus relatis in præfato lib. nostro. q. 1. nu. 10. & conseq. facit. c. Non liceat Papæ. 12. q. 2. cum eis quæ ibi nunc latius scribimus. Tradit Caiet. in Sec. 2. q. 43. artic. 8. & Laugd. cum Cardinal. qu. 2. in d. Clement. Quia contingit. Cum ergo finis, & animus eorum qui præfata bona ecclesiis concesserunt, fuerint supradicti adeo pij, non potuerunt, neque debuerunt cōverti in alios vsus, præsertim profanos, sine autoritate summa Apostolica, quæ in nulla præfatarum diuisionum inuenietur vlli ad hoc concessa. Sexta, quod intentio eorum qui huiusmodi diuisionem primitus induxerunt, fuit iniusta; quod credendum non est, vel certe fuit, vt vnusquisque de sua portione posset disponere, illo modo quo ante diuisionem Prælati poterat de vniuersis, videlicet, sustentare se honeste, & reliqua pauperibus erogare. Septima, quod absurdum est, & ideo minime audiendum. I. Nam quod absurdum, ff. de oper. libert. & cap. Dudum, 2. de præb. lib. 6. dicere; diuisionem muneris, & gubernationis, quæ vni incumberebat, in tres vel quatuor partes factam, iustam fuisse causam, vt finis atque vsus tam pij, in vsus tam profanos mutarentur. Octaua, quod id quod subrogatur, aut substituitur alterius loco, eandem eius naturam seruare debet. arg. l. si eum qui. 5. Qui iniuriarum. ff. Si quis caut. cap. Ecclesia, vt lit. penden. Cum ergo Episcopo, qui solus vniuersa gubernabat, subrogati sint ipsi, atque alij, qui partes assignatas eis gubernarent, omnes seruare tenentur id, quod Episcopus ante diuisionem facere tenebatur; videlicet, se honeste sustentare, & reliqua egenis erogare. Nona, quod celebris ille Gratianus huius libri author, qui Decretorum medullam antiquorum callebat, perspicue ait, in §. fin. sub. c. penul. 12. q. 1. etiam canonicos, in quorum præbendas capitularis portio diuisa est, in earum regimine cum eadem qualitate succedere; hoc est, vt quæ illis superfuerint, debeant egentibus erogare, quod ipsum omnino sensit D. Bernardus, in epist. 2. col. penul. qui ad quendam clericum diuisam præbendam habentem, scripsit id quod superius allegauimus, videlicet: Quicquid præter necessarium victum, & simplicem vestitum retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Decima, quod Alexander III. post diuisionem ab antecessoribus suis Pontificibus, inter Episcopos, capitula, fabricas, & pauperes factam, in quadam solemnī decretali epistola respondit, in cap. Relatum. 2. de testam. non posse iure testari canonicos de rebus præbendarum suarum ratione quaeritis, nisi de re culis aliquibus mobilibus, remunerandorum seruitiorum causa, idque solum, vbi consuetudo id faciendi viget. Ex quo plane colligi potest, intentionem eorum qui redditus ecclesiasticos diuiserunt, non fuisse faciendi magis portionum suarum dominos eos quibus eas applicarunt, quàm antea Episcopi fuerant vniuersorum reddituum. Quod ipsum colligitur è quodam Innoc. III. Pontificis doctissimi singulari responso, in c. fi. de his quæ fiunt à ma. par. cap. quod alibi non inueniri ait Panor. in c. Cum omnes, de constit. colum. 3. & Felin. 8. quod decreuit, fabricæ in necessitatem adductæ, posse Episcopum cum maiori parte capituli, etiam minore

nore repugnante è portione capitulari applicare necessaria: quod tamen iustificari commode non possit, nisi dicamus per præfatas diuisiones non fuisse effectos Dominos integros suarum portionum, & redituum, sed solum administratores eorum; ita vt se honeste sustentatis, quod superesset, operibus impenderent piis: quoniam cum aliquid est ita multis commune, vt singulis vniciue propria contingat portio, tanquam Domino integro, vt contingerent canonicis suæ portiones particulares; si opinio contraria esset vera, tunc maior pars minori non possit præiudicare. In re enim quæ communis est pluribus vt singulis, non potest maior pars præiudicare minori. l. Per fundum. ff. de seruit. rust. præd. l. Sabinus. ff. Communi diuid. Ratioque germana illius decretalis Innocentij, ex hac nostra communi opinione facile colligi potest, vt pulchre de more colligit Dec. in d. c. Cum omnes, col. 3. perinde ac hæc nostra illius singulari decisione dilucide confirmatur. Ex quibus palam probatur; non esse canonicis tantum iuris in rebus suarum præbendarum, quantum in rebus patrimoniorum suorum; cum manifestum sit, neque Aduersarius negat, non posse illos cogi ab Episcopo, ad subueniendum Ecclesiæ fabricæ necessitati de patrimonialibus. Quod autem ego non assignaui præfato cap. rationem decidendi, quam mihi N. imponit, moneo infra mon. LXXII. Vndecima, quod beneficiarij separata beneficia, & separatos reditus ecclesiæ habentes, compelli possunt ad reficienda tecta, & alia ædificia illius, de his quæ illis superflua sunt; vt singulariter probant cap. i. & c. De his, de eccl. ædif. quos tamen certum est non posse compelli ad id faciendum de rebus suorum patrimoniorum superfluis. Ergo per diuisiones huiusmodi, reditus beneficiariorum qui eos diuisos possident, non sunt facti adeo liberi eorundem Domini, ac sunt redituum, & bonorum patrimonialium eorum quæ aliunde habent. Duodecima, quod diuisiones præfatæ operari potuerunt, etiam aliquos alios effectus iustos, præter eum quem supra diximus; non operando illum iniustum, quem Sotus & Aduersarius prætendunt, nempe, illum quem operatur diuisio agri ad faciliorem culturæ commoditatem, quæ nec plures agros efficit, nec aliquid à prioris naturæ conditione immutat. l. Caius Seius. §. Titius. ff. de legat. 2. nec onus vllum adiunctum tollit. l. Cum pater. §. Hæreditatem. 2. ff. de legat. 2. & l. Qui cum tutoribus. ff. de transact. Quem item operatur diuisio facta inter se per administratores Reip. suæ commoditatis causa, quæ Reip. nil præiudicat: quoniam singuli eorum poterunt in subsidium conueniri post talem diuisionem, sicut ante illam. l. Imperator. ff. ad municipal. Quem item operatur illa, qua iubet Prætor bina mancipia ministerij causa referuari pupillis; per quam non censentur omnino diuisa, imo permanent communia; licet vnusquisque pupillorum sibi referuatorum ministerio conuenienti vti possit. l. Bina mancipia. ff. Commu. diuid. Quem item facit illa qua pater pluribus filiis hæredibus institutis moriens clauis & anulum custodiæ causa maiori natu filix tradidit, & liberto eius res quas sub cura sua habuit, assignari iussit; per quam filia præfata nihil debet habere præcipuum. l. Cum pater. §. Pater pluribus. ff. de legat. 2. Cum ergo præfatæ diuisiones possint operari effectus omnes prædictos iuri consonantes, non sunt dicendæ vanæ, quauis non operentur illum alium omnibus canonibus contrarium: quia receptum est, quod priuilegia quæ contra ius commune feruntur. c. Priuile-

gia. 3. dist. & debent operari aliquid contra illud. c. In his, de priuil. ita interpretanda sunt, vt dato aliquo quod contra illud operetur, non operentur alia maiora. arg. c. 1. de rescrip. & multorum quæ adduxit Dec. ibi col. 7. Per quæ omnia, palam profecto est, ei qui omnino non est cæcus, & habet vel micam voluntatis intelligendi vt bene agat; diuisiones præfatas bonorum, & reddituum ecclesiarum, non fuisse operatas id quod Sotus & N. parum canonice, ac religiose asseruerunt: neque ob eas ea vel redditus eorum effecta fuisse patrimonialia bona beneficiariorum; neque onere antiquo tribuendi superflua pauperibus, aliisque operibus piis exuta fuisse.

S V M M A R I V M.

Diuisio iustus titulus ad transferendum dominium illius speciei, qualis erat ante diuisionem, non tamen alterius. num. 1.

I XLII. Moneo, nil etiam obstare illud argumentum, quod præfatus N. magnificat; Diuisionem, nimirum, bonorum communium esse sufficientem titulum ad transferendum dominium; ita vt dominium quod antea erat commune, & indiuisum in toto, per eam fiat in parte proprium; vt de illius portionis fructibus tanquam verus Dominus libere disponere possit. l. 1. C. Cómunia vtriusque iud. l. Cum pater. §. Hæreditatem, de legat. 2. At Episcopus, & alij beneficiarij, diuiserunt bona ecclesiarum inter se, & fabricam, & pauperes. c. De redditibus. c. Quatuor. 12. q. 2. Ergo quilibet eorum potest libere disponere de fructibus suæ partis. Nihil, inquam, obstat hoc argumentum: cui (licet dissimulet N.) satis superque feci in præfato libello. q. 1. num. 32. & multis consequentibus; & cui iterum cumulatissime satisfacimus supra in mon. præcedenti. Ex dictis igitur ibi respondemus formaliter; Primo, cõcedendo maiorem; intelligendo eam de translatione talis dominij, quale habebatur in communi: negando autem, intelligendo illam de translatione dominij alterius speciei. Verbi gratia, est commune duobus aliquod prædium, quo ad vtile, & directum dominium; diuiso prædio, vterque fiet Dominus directus, & vtilis suæ portionis. Si autem prædium esset commune quo ad dominium directum tantum, vterque fieret Dominus directus tantum suæ portionis. Et si esset commune quo ad vtile dominium tantum, vterque fieret Dominus vtilis tantum suæ portionis. Et si prædium commune erat subiectum restitutioni, vel obligationi soluendi aliquam pensionem de fructibus eius, vterque erit Dominus suæ portionis; sed cum onere restituendi, vel soluendi partem pensionis illius. Cum ergo, posito sine præiudicio veritatis, quòd dominium bonorum ecclesiasticorum fuisset commune Episcopo, clericis, fabricæ, & pauperibus; cum tamen illa omnia ante prædictam diuisionem eis essent ita communia, vt omnia quæ superessent, ministris honeste sustentatis, erogarentur piis operibus: quod ore pleno etiam ipse N. confitetur, patet quòd per eam non potuerunt fieri propria illorum libera quo ad partes eos contingentes: sed cum onere, & obligatione erogandi superflua piis operibus, quali erant subiecta cum essent cõmunia. Et ita hoc argumentum contra cum retorquetur, & irrefragabiliter nostram sententiam cõfirmat; tantum

tum abest, vt eam infirmet. Secundo, respondetur ad hoc argumentum, negãdo minorem, videlicet; quòd Episcopus, & Clerici erant ante diuisionem Domini bonorum Ecclesiæ: quia solum erant œconomi, administratores, & dispensatores eorũ cõstituti, mediate, vel immediate à D. N. Iesu Christo vero Domino illorũ, ad ea fideliter & prudenter regenda, & ad dispensandum redditus in pauperes, & alia opera pia, sustentatione honesta sibi retenta; vt efficaciter probauimus sup. mon. XXIII. & ita nullum per prædictam diuisionẽ dominiũ fuit diuisum; sed solum potestas administrandi præfata cum onere prædicto: quæ etiam est irrefragabilis nostræ sententiæ confirmatio.

S V M M A R I V M.

Bona fabricis & pauperibus deputata, non sunt magis libera, quàm deputata Episcopo & beneficiariis. num. 1.

XLIII. Moneo, nil etiam obstare aliud argumentum, quo N. multum nititur, videlicet portiones pauperum, & fabricæ, post diuisionem prædictam sunt liberæ omnino: ergo pari ratione portiones applicatæ beneficiariis, sunt omnino liberæ. Nam primo, falsum est antecedens, videlicet; Portiones pauperum, & fabricæ esse omnino liberæ, quia earum redditus non possunt impendi quibuslibet vsibus; quia non profanis: & si portiones Episcopi, & beneficiariorum perirent, vel adeo extenuarentur, vt nullatenus ali possent ad ministerio suo fungendum, merito ex portionibus pauperum, & fabricæ posset desumi supplementum. Secundo, negando consequentiam, scilicet, quòd eadem ratione Episcopus & beneficiarij possint impendere redditus portionum suarum vsibus suis profanis, qua fabricæ, & pauperum portio vsibus suis piis: quoniam ante diuisionem omnes poterant impendi vsibus piis, & nulli profanis; & ita concedemus adeo libere posse Episcopum, & beneficiarios vti redbus suis ad vsus pios sicuti fabrica, & pauperes suis ad eosdem; neque tamen isti, neque illi possunt vti eis ad vsus profanos: quod etiam confirmat sententiam communem.

S V M M A R I V M.

Dominus non quilibet etiam verus alicuius rei, de ea libere disponit. nu. 1.
Beneficiarios esse Dominos suorum reddituum non probat c. 1. de cler. non res.
lib. 6. & si probaret tantum probaret esse Dominos restrictos. nu. 2.
Argumentum à contrario sensu inualidum, ad probandum id cuius contrarium iure exprimitur. num. 2.

XLIII. Moneo, non obstare quicquid etiam illud quod pro suo Achylle opponunt Aduersarij, nempe c. 1. de cler. non res. lib. 6. quatenus habet, eos qui diuinis non intersunt officiis, non fieri dominos quotidianarum distributionum, quæ interuenientibus eis tribui debent: & ita significat eos qui diuinis intersunt officiis, fieri dominos earum. Quod argumentum, neruosius nos

proposuimus, in præfato libello nostro. q. 2. num. 14. ex mente Adriani in 4. de restit. q. 12. & Dom. Soti lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. in hunc modum. Qui est alicuius rei Dominus, potest de ea pro libito disponere. l. Si quis vi. §. differentia. ff. de acq. poss. & ei annot. per Bart. & alios de dominio; & beneficiarij sunt suorum reddituum ecclesiasticorum Domini, eo quòd c. 1. de cler. non resid. habet, beneficiarios qui non interfunt horis, non effici Dominos distributionum quotidianarum: significans à contrario sensu fieri Dominos illarum eos cui illis interfunt. Infirmiter, inquam, firmat suam opinionem per prædictū c. 1. & præfatam argumentationem. Primo quidem, quia soluitur negando maiorem; non enim quicumque est Dominus etiam verus alicuius rei, potest de ea pro libito disponere; sed solum ille qui est integer, & absolutus, ac sine onere vlllo, & vinculo ei annexo. Nam notum est, quòd feudatarius, & Emphyteuta, qui habet verum dominium vtile. c. 1. in quib. casib. feud. amit. iuncta gloss. in verb. feudo. l. 1. ff. si ager vectig. Nec Dominus primogenij, quod Hispani vocant Maiorazgo, siue Maioratum; nec fideicommissarius qui tenetur restituere, licet sint veri Domini etiam proprietatis, possunt libere de rebus suis præfatis disponere: imo tenentur voluntatem, onus, & vincula per institutores illorum, vel alias dispositiones imposita obseruare. l. Feminæ. C. de sec. nupt. & toto titulo. ff. & C. ad Trebell. & ff. de cond. & demonst. quod etiam ipse Aduersarius plane fateatur in 4. part. sui libelli, c. 6. pagella. 16. neque negare potest per præfata, & per l. Non ideo minus. ff. De rei vend. quatenus probat, grauatam ad restituendum post mortem Dominum esse, licet alienare non possit: & l. generaliter. §. sub conditione. ff. qui, & à quib. quæ habet, seruos sub conditione legatos, pendente illa, pleno iure hæredis esse; licet libertatem ab eo consequi nequeant. Quin & pupillus, & furiosus Domini sunt absoluti rerum suarum, & tamen eas alienare nequeunt; iuxta illud Iustiniani in princ. instit. quib. al. non lic. Aliquando qui Dominus est, alienare non potest: vbi etiam habetur, maritum inuita vxore, fundum dotalem alienare non posse; licet eius sit Dominus. l. Doce ancillam. C. de rei vend. Et ita licet præfatum. c. de cler. non resid. lib. 6. probaret (quod tamen profecto non facit) beneficiarios esse Dominos suorum reddituum, intelligendum erat de dominio restricto, & obligato ad erogandum superflua pauperibus, & non de omnino libero: quoniam oportet iura iuribus concordare. c. Cum expediat, de elec. lib. 6. & l. 1. C. de inoffic. dot. & per consequens ita interpretari illud cap. vt concilieretur multis aliis iuribus, quibus contrarium declaratur, & probatur quòd beneficiarij effectu solum sunt oeconomii, & dispensatores illorum ad erogandum pauperibus, desumpto sibi tamen ante omnia quod statum suum decet; iuxt. doctrinam Innoc. in ca. Indecorum, de ætat. & qual. Quod etiam præf. Adrian. licet restituendi necessitatem neget; vt N. tamen ita intelligendum esse illud c. significauit, in 4. de rest. q. 12. col. 2. & Maior affirm. in 4. dist. 24. q. 17. & longe ante illos Archid. in Clem. Gratix, de rescript. col. penul. cum aliis multis, quæ firmissima responsio est. Secundo, respondetur, quòd falsum est probari per illud cap. beneficiarios esse Dominos reddituum suorum beneficiorum. Nam illud cap. solum inducitur à contrario sensu, quod tamen licet alias dicatur fortissimum in iure. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. ca. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à præl. nullatenus tamen habet vires ad probandum

bandum id cuius contrarium in iure exprimitur. glos. sollempnis, recepta in cap. Significasti, de for. comp. vbi late Felyn. & text. omnium optimus in c. A nobis, de sent. excom. At contrarium, scilicet, quod non sunt domini exprimitur in c. Quod autem. 23. q. 7. ibi. Non sunt nostra, sed pauperum, quorum procuratorem gerimus. c. Conuenior, ead. cau. & quæstione, & cap. penul. & fi. 12. q. 1. & c. Edoceri, de rescript. c. 2. de donat. & Clemens ante illos, lib. 2. c. 29. & 39. de constit. Apost. & sanctus Thom. cuius autoritate Aduersarij nituntur, asserit in d. Quodlib. 6. art. 12. & Sec. 2. q. 187. art. 7. clericos non esse dominos reddituum suorum beneficiorum, sed tantum dispensatores, siue quibus est credita dispensatio. Quod ipsum affirmat magnus ille Gratianus huius libri Decretorum author in c. penul. 12. q. 1. & probatur per cap. penult. ead. cau. & quæstione, quæ etiam est firmissima responsio: quod supra moniro. XXIIII. latius probauimus, monstrando efficaciter verum omnium bonorum Ecclesiæ dominium esse penes Christum. Imo & hoc esse hodie necessaria in salutem fide credendum, per concil. Trid. in c. 1. de reform. sess. 25. cuius ea de re verba ibi transtulimus.

SVM MARIVM.

Beneficiorum facultas impendendi redditus suos, non fundatur in dominio eorum, sed in concessione ipsius à iure facta. nu. 1.

Beneficiarius regularis tam libere disponit de redditibus sui beneficij regularis, ac secularis de sui beneficij secularis. nu. 2.

XLV. Moneo, nil etiam obstare illud fundamentum, quod præfatus N. vbi supra præsupponit, videlicet, quod potestas impendendi redditus ecclesiasticos, fundatur in dominio quod habet in illis beneficiarij, quia id falsum est: nõ enim fundatur in eo, sed in facultate data eis à iure id faciendi. Nam episcopi qui sunt religiosi, & alij quilibet beneficiarij regulares tam libere possunt impendere de redditibus suis, quàm alij Episcopi, & beneficiarij sæculares de suis, iuxta determinationem Cardinalis florent. in Clem. 2. §. Sed & tales, de vita & honest. cler. & in Clemen. Gratia, col. penul. de rescript. quem etiam in præfato libello q. 1. citauimus, cui nemo vnquam contradixit: cum tamen certum sit, eos non esse dominos illorum, neque capaces dominij eorum, neque alius alicuius rei temporalis propter solemne paupertatis votum, quod in professione emiserunt. c. Non dicaris. 12. q. 1. & c. Cum ad monasterium. §. fin. de stat. monach. Id quod late probauimus in illa rubr. de stat. monach. q. 1. & satis supra mon. IX. & octo seq.

SVM MARIVM.

Soluens alij, quod alij debet, non satisfacit. num. 1.

Intellectus optimus. c. Peruenit, de fideius. nu. 2.

Princeps respondens ad consultationem, secundum ius præcedens videtur respondere. nu. 3.

Beneficiarius potest soluere debita sua, etiam iniuste contracta, de redditibus beneficij. num. 4.

XLVI. Moneo³, nil etiam obſtare. c. Peruenit, de fideiuſ. quod neruoſius quàm per præfatum N. inducatur, poteſt ſic induci. Nemo liberatur ſoluendo vni, quod debet alteri; vel ſoluendo debita quæ aliis debet, de rebus aliis debitis.

1 argumentum. c. Forte, & c. Denique. 14. q. 5. & c. Ea te, de iure iur. At beneficiarius qui non habet patrimonialia vnde ſua debita ſoluat, debet; imo cogi poteſt ſoluere creditoribus ſuis debita ſua de reſtitibus beneficij ſui, per d. c. Peruenit; ergo reſtitus non ſunt debiti pauperibus. Ad quod argumentum vno modo reſpondet Archid. in d. 5. Aſſeſſorem, videlicet, quòd id fecit Papa ex gratia ſpeciali, & expreſſa diſpoſitione. Quæ reſponſio nunquàm nobis placuit, & recte ab N. confutatur, quam & nos confutauiſimus anno 1525. Salmantica prælegendo illud cap. pro clariffimo illo doctore Tapia, quem ſolum à tempore immemoriali vidit Salmantica vtriuſque iuris doctoratu à ſe inſignitum. Et merito quidem reprobauiſimus; quia cum Princeps reſpondet ad conſultationem, ſecundum ius prius ſtatutum reſpondere videtur. iuxta gloſ. celebrem c. Conſultationi, de temp. ord. & c. Ex tua, de fil. præſb. Tum, quia ſecundum eius reſponſionem, cap. illud de nihilo ſeruiret extra caſum in eo contentum, & ita eſſet delendum, ne membranas inutiliter occuparet. iux. c. Si Romanorum. 19. diſt. Aliter reſpondet Panorm. in c. Cum eſſes. nu. 27. de teſtam. videlicet, quòd Papa non iubet, vt debita de quibus ibi agitur, ſoluantur de reſtitibus beneficij; ſed ſimpliciter de reſtitibus clerici: & quod ille habebat alios reſtitus ſæculares. Quam ſolutionem etiam tanquàm diuinatoriam, quando & vbi ſupra confutauiſimus. Aliter videntur reſpondere Card. & eius ſequaces ibidem. Ex quorum tamen reſponſione ſequeretur, quòd beneficiarius ſola debita intuitu eccleſiæ cõtracta, & non alia poſſet ſoluere de reſtitibus ſui beneficij; cuius cõtrarium nos ſemper tenuimus;

4 & ita ſcripſimus in Manuali confeſſ. cap. 25. num. 131. afferentes, poſſe beneficiarium debita ſua, etiam iniuſte cõtracta, ſi alios patrimonialia non habet, ſoluere ex reſtitibus ſui beneficij, ſibi ea capiendo tanquàm pauper. & c. licet deciſ. Rot. in antiq. de ſolut. 1. & 41. de probat. in eiſdem non ſe adeo extendat. Quare aliter reſpondimus nos præſ. anno. 25. quam reſponſionem, & modum intelligendi illud cap. ſignificauimus in d. Manu. vbi ſupra: & latius explicauimus ad aliud propoſitum in lib. noſtro, quem defendimus q. 2. nu. 35. quod neſcio quare N. diſſimulauit, niſi quia forte deerat ei replicatio contra ſolutionem, quæ eſt omni legi & conſuetudini conſonantiſſima. Reſpondemus ergo, quòd beneficiarius qui non habet alia bona ex quibus aliis ſuis creditoribus ſatisfacere poſſit, eſt vnus de pauperibus: & ideo ſolutio debitorum eius, cenſenda erit in pauperes erogatio; ac ita ipſe beneficiarius tanquàm ſuorum reſtituum diſtributor, poteſt ex reliquis ipſorum capere ſibi tanquàm pauper, vnde ſua debita tanquàm debita pauperis ſoluat. Neq; ob id ipſius beneficiarij creditores præferuntur pauperibus: ſed ipſe beneficiarius ſeipſum tanquàm pauperem præferat aliis pauperibus propter poteſtatem ſibi à iure conceſſam ſecundum Thom. & omnes erogandi reliqua ſuorum reſtituum pauperibus quos ipſe elegerit. Per quæ applicata formaliter ad præſatam inductionem, conceſſa maiore & minore; negamus conſequentiam. Ex eo enim quòd nemo liberatur ſoluendo vni, quod debet alteri, quòd continet maior; & ex eo quòd beneficiarius poteſt ſoluere ſua debita, & cõtracta intuitu perſonæ ſuæ de reſtitibus eccleſiaſticis ſi non

haber

habet aliud vnde soluat, quod continet minor; non inferitur quòd reditus illi non debentur pauperibus, quod est consequens. cum soluendo illos creditoribus beneficiarij pauperis non habentis vnde illa soluat, censentur dari pauperibus: quia dantur pro clerico paupere, qui habet facultatem eligendi pauperem cui eos distribuat; & eligit in primis seipsum, quem debet eligere secundum charitatem ordinatam. iuxta c. Si non licet. 23. q. 5. & l. Præses. C. de seruit. & aqua.

S V M M A R I V M.

Intellectus nouus, & aptus c. Quod quibusdam, de fideius. num. 1.

XLVII. Moneo, non obstare cap. Quod quibusdam, de fideius. quia longe verior est intellectus, qui ad id colligitur ex solutione proxime data ad præfatum. c. Peruenit, eod. tit. quàm sit ille què præfatus N. illi tribuit, videlicet, quòd Abbas, & Conuentus debent soluere pecuniam per se, vel suum religiosum, vel alium, mutuo acceptam de rebus sui monasterij, etiam si non probetur in utilitatem eius conuersa; tanquàm pauperes quidam, qui proximiores sunt sibi, quàm aliis; qui non habent alia quàm reditus monasterij, vnde illam soluant; & possunt cogi ad hoc à iudice, quia iuste id facere possunt: quãdoquidem iuste possunt sibi pro suorum debitorum solutione tanquàm pauperibus accipere, id quod possent in solutionem debitorum aliorum pauperum, ne ob ea vexarentur, erogare.

S V M M A R I V M.

Intellectus extrauag. suscepit, tit. Ne sede vacan. inter communes, & tit. de elect. inter, Io. XXII. nu. 1.

Consuetudo vt beneficiario post mortem cedant fructus primi vel secundi anni, non infert posse illum de illis pro libito disponere. nu. 2.

Fructus beneficiario post mortem cedentes in qua impendendi. nu. 2.

XLVIII. Moneo, nil etiam obstare extrauag. suscepit; Ne sed. vac. quia late in nostro libello illi responsum fuit q. 3. nu. 12. licet id præfatus N. dissimulet, & forte quod defuerit ei copix ad impugnandam nostram responsionem, quæ continet, primo extrauag. illam esse Io. XXII. quæ est in tit. de elect. inter extrauagantes eius, & in tit. Ne sed. va. inter extrauagantes communes; & in solo contra nos & communem induci posse, quod approbat consuetudinem; vt beneficiarius percipiat post mortem reditus beneficij primi, aut secundi anni, Secundo, quòd ex eo non inferitur, eam probare; quòd liceat ex consuetudine beneficiarius pro libito restari, vel impendere fructus primi aut secundi anni, post mortem: quia hoc longe diuersum est; & à diuersis non fit illatio. l. Papi-nianus exuli. ff. de minor. Imo vir doctissimus Zenzelinus à nemine alio citatus, singulariter ibidem in glos. eiusdem extrauagantis, quam habet inter extrauagantes Io. XXII. tit. de elect. in verb. defuncto, ait; fructus istos conuertent-

dos esse in vtilitatem animæ defuncti; vel, vt idem Zenzelinus in alia glos. posita in verb. Ecclesiæ, sentit in solutionem nominum, vel debitorum defuncti: quod summam habet rationem, perpenſa mente illorum, qui induxerunt præfatam consuetudinem id permittentem, quæ fuit; ne bona deessent sumptibus funeris, & debitorum solutioni. **Quin** & in alia glos. super verb. Personis, addit idem Zenzel. non valere consuetudinem deferentem prædictos fructus personis laicis diuitibus. Tercio, quòd prædictis non refragatur, quod Io. Andr. frequentius receptus, in c. Nemo plus iuris de reg. iur. lib. 6. ait, approbari per illam extrauagantem suam opinionem, qua tradiderat valere cõsuetudinem permittentem beneficiario testari de fructibus primi, aut secundi anni post mortem suam perceptis: nam illius contextus haudquaquam id probat, vt diximus: & si probaret, esset intelligendus de consuetudine testandi in pios vsus, & non profanos, vt aperte colligitur ex tribus glossis Zenzelini proxime citatis. Neque etiam ipse Io. Andr. contrarium expressit, & rationes in præfato libello vbi supra citatæ, repetitæque mon. XXXIX. & præcedenti, & tangendæ infrà, mon. L. in hanc concordiam nos necessario adducunt argu. c. Cum expediat, de elect. lib. 6. & l. i. C. de inoffi. dot. Quarto, quòd ex his sequitur: hæredes beneficiarij defuncti non posse præfatos fructus percipere, nisi tanquam pauperes: aut quia debita defuncti ex aliis suis ipsorum hæredum bonis soluisſent, vel in locum aliorum bonorum, quæ defunctus ex suis bonis patrimonialibus, vel quasi prius in pauperes, aut in pios vsus impendisset. iuxta ea quæ dicemus infrà ead. quæst. monito LXXVII. & in q. 3. monito vltimo, quæ est noua, & valde vtilis declaratio prædictorum, & aliorum quæ Doctores leuiter attingentes dixerunt.

S V M M A R I V M.

Stipendium militi datur liberum ab onere largiendi superflua pauperibus: non autem Episcopo, vel beneficiario pars deputata ei per diuisionem.

num. I.

XLIX. Moneo, nil etiam obstare illud argumentum quo præfatus N. vtitur à simili, videlicet: Miles stipendium quod ei datur, facit suum; & mercenarius mercedem quæ ei datur, facit suam: ergo Episcopus, & beneficiarius redditus sibi per prædictas diuisiones assignatos, faciunt suos. Soluitur enim negando consequentiam, & similitudinem: quia militi, & mercenario soluitur stipendium liberum ab omni onere: Episcopo autem, & beneficiario per præfatas diuisiones assignantur redditus illi oneri subiecti, cui erant ante diuisionem, per prædicta mon. XXVII. & in libello præfato q. 3. Eodem modo soluitur illud debilissimum argumentum, quod N. format, nempe: Beneficiarius facit suos fructus beneficij exigui, ergo & beneficij pinguis, quando quidem manifesta est ratio diuersitatis: nam habenti exiguum beneficium, nihil sibi honeste sustentato superest; habenti autem pingue, superesse potest, & si ob circumstantias personæ non superesset: idem esset de habente pingue, & exiguum: per quod apparet, non facere quod aiunt, ad rhombum, ea quæ subdit, quòd maius & minus non faciunt differre specie, neque in prædicamento substantiæ verificari magis & minus, &c.

S V M M A R I V M.

Consuetudo ut beneficiarij disponant in vita & morte de redditibus e ecclesiasticis pro libito, nullibi gentium esse videtur, & si esset, non valeret: nec hoc debet videri durum. num. 1. & seq.

Consuetudo ut legi deroget, debet esse maioris partis. num. 2.

Academia Caturcensis à Io. X X I I. erecta. num. 3.

Consuetudinem libere testandi de redditibus beneficiorum, non esse clericis in Italia, constat ex litteris multorum Rom. Pontif. recentiorum. nu. 4.

Author Commentarium de spoliis clericorum, unà cum hac Apologia componit, in c. Non liceat Papa. 12. q. 2. num. 4.

L. Moneo, non item ob stare, quod præfatus N. ait; quòd ex opinione recepta sequeretur quiddam absurdum, videlicet; quòd consuetudo contraria, quam ille ait vbique terrarum esse, non excusaret beneficiarios ea vtentes. Tum, quia id nullatenus est absurdum, licet aliquibus videretur durum, ferendum tamen, vt ait Pelagius vbi supra lib. 2. cap. 29. col. fin. assimilando id sermoni Christi de suæ carnis esu. Io. 6. qui durus quidem fuit Iudæis, cum esset verus. Durum, inquam, videbitur duris corde, & parum in pauperes misericordibus: non autem volentibus imitari vestigia misericordiæ D. N. Iesu Christi, Apostolorum eius, & aliorum omnium, quos hæcenus legimus in sanctorum catalogum relatos: neque his, qui quæ sursum sunt sapiunt, & non quæ super terram, ad Coloss. 3. neque his quæ Christi, & non quæ sua sunt, quærunt, ad Philippen. 2. Tum, quia, licet id præfatus N. dissimulet, huic obstaculo respondimus in prædicto lib. q. 3. num. 7. negando, quòd etiam nunc pernegamus; esse vbique terrarum, vt ipse ait, consuetudinem testandi, & donandi pro libito de redditibus ecclesiasticis. Quoniam primo neque Episcopi, neque Abbates, neque alij beneficiarij religiosi, neque item viri litterati, Deum (vt par est) timentes, pauperesque diligentes, qui sanio rem beneficiariorum partem constituunt, vsquam testantur, sine speciali Papæ licentia, nisi ad summum in opera pia. Deinde quòd pauci ex his qui in profanos vsus testantur, id faciunt de reliquis, & superfluis suorum reddituum ecclesiasticorum: quia collatione aliorum pauci sunt, qui habent beneficia, quæ plusquam ad honestam eorum sustentationem sufficiant. Tertio, quòd multi obtinentium pinguiora beneficia, decedunt oneratiores debitis, quam superfluis abundantes. Quarto, quòd etiam paucis eorum qui frugaliore vitæ sunt, beneficia pinguiora habentibus, superfluunt multa de suis ecclesiasticis redditibus, deductis ex illis suo victu, & necessariis; siue omnia illa impendant, siue parcius viuendo aliquam partem sibi reliquent. Deductis denique, quæ ipsi sua industria, suis muneribus, & functionibus, xeniis, & donis magnatum, cognatorum, donatorum, & aliorum amicorum quæsierunt. Deductis tertio subuentionibus, quibus toto tempore quo beneficiarij fuerunt, subuenerunt mendicantibus, religiosis, vel aliis cognatis, familiaribus, & amicis egestibus, intuitu egestatis. Deductis etiam quarto. iis, quæ decedentes testamento relinquunt, sumptibus funeris, famulis benemeritis, atque aliis piis operibus. Dedu-

Etis quinto mercedibus, quas forte meruerunt per officia ecclesie vniuersali, aut particulari impensa, vltra ea que intuitu beneficiorum debebant; iuxta sententiam Io. Maioris, in prædicto libello q. 1. à nobis relatam, & infra mon. LXXV. repetitam. Quæ omnia, iuste deduci posse, in præfato libello q. 1. à nu. 48. vsque in finem quæstionis probamus, & infra repetemus, à mon. LXXV. vsque in finem; & redūcerur in summam infra q. 3. mon. vlt. Itaque pauci profecto sunt, qui attentis his, testantur de reliquis beneficiorum suorum in vsus profanos; sed solum de patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus; & de his que frugalitate, parsimonia, industria, labore, negotiatione, ac officiis, siue, vt ita dicam, seruitiis parta possident. Quare, ausim affirmare, ne dum omnes beneficiarios, sed neque illorum maiorem partem, sed neque eorum vicesimam, neque etiam quadagesimam contra sententiam communem testari, vel donare consueuisse: & cum ad legem abrogandam oporteat maiorem subditorum partem contra eam facere, secundum Panor. receptum in ca. fin. num. 18. de consuet. apparet liquido, non esse inductam vllam consuetudinem, qua beneficiarij ad libitum testentur, aut donent, nisi vt plurimum in opera pia, etiam si consuetudo præfate legi derogare posset; quod tamen facere non posse, infra q. 3. mon. III. probabitur. Et quicquid prædictus N. dimidio ætatis me iunior, facile de huiusmodi consuetudine pronūciat, ego iam agens annū LXXVIII. gratias Deo, coram quo hæc scribō; licet ab infantia studiis litteratum dicatus, quasi eas fugientes sequens, peregrinatus fuerim, primum, per Celtiberiam, siue Nauarram, deinde, per Castellam nouam; tertio, per Galliam; quarto, per Castellam veterem: quinto, per Lusitaniam; sexto, per vtramque Castellam, & Nauarram; & denique per Galliam, & Italiam, in cuius Roma, omnibus nominibus, nostra sententia, summa; in qua plura dicens, iam tertium annum continuum ago. Et quamuis à quinquaginta annis, aut amplius de iure consulor, non memini vsquam videre consuetudinem beneficiariorum vtendi tam in morte quam in vita redditibus ecclesiasticis perinde ac patrimonialibus. Imo audiui Cathurci, dum in eius Academia erecta à Io. XXII. ibi (vt aiunt) orto, sacros canones prælegerem, rectores ecclesiarum, qui vellent ne testamenta eorum à fisco Episcopi in ius vocarentur, solere quotannis certam quantitatem in opera pia ipsi soluere, quod aiebant præfati Io. XXII. priuilegio niti. Et in omnibus prædictis prouinciis, vidi plurimos secundum communem sentientes, & operantes, imo & consulentes, quantum, & qua via possent donare in vita vel relinquere in morte aliqua aliquibus cognatis de redditibus beneficiorum etiam tenuiorum, eo quod ignorabant dictum Innocentij communiter receptum in cap. Episcopus, de præb. de quo in præf. libello q. 1. diximus, & supra mon. XXX. repetimus: per quod magnopere temperatur communis sententia, scilicet, posse beneficiarium seruare suum patrimonium, & redditus eius quibus volet donare, vel relinquere, alendo se decenter ex sui beneficij fructibus: quo intellectu consolabantur. Vidi etiam plurimos longe largiores in elemosynas de redditibus ecclesiasticis quam de patrimonialibus, dicentes, ij sunt omnino nostri, illi vero non item. Quamobrem non solum putamus falsum, vbi que terrarum, vt ait præfatus N. esse consuetudinem hanc perniciosam disponendi de redditibus ecclesiasticis in vita & in morte, perinde ac de patrimonialibus,

libus, sed credimus nullibi gentium esse talem; quamvis fieri possit ut vnus, aut alter parum sui officij memor, id faciat. Et quamvis sint quidam ditiores ægre audientes sententiam receptam, eo quòd eiusmodi bona per donationem inter viuos, vel vltimam voluntatem, iam quæsierunt, vel ardentè sperant acquirere, & ita eorum conscientias pungit. Quinetiam non parum miror, quòd N. tamdiu versatus in Rotæ prætorio, talem consuetudinem esse vbique testetur, posteaquàm legi librum quendam de spoliis clericorum, in quo eius Author, vir pius, & in audiendis causis super beneficiariorum testamentis egregie versatus, tam Romæ, quàm in regno Neapolitano, asserit non esse talem consuetudinem in his partibus: imò quòd in tota Italia ius commune seruetur, colligitur ex litteris Pauli III. Iulij III. Pauli IIII. Pij IIII. & Pij V. qui nunc regnat, pièntissimi, quas præfatus auctor præfati libri edidit, & quarum partes huc pertinentes nos transcribimus in Commentario quem in c. Non liceat Papæ, cum hac Apologia, tanquàm rem ad eam pertinentem componimus. Ratio autem quare consuetudine inductum sit, ne beneficiariorum testamenta in ius vocentur in Hispania, explicatur infra q. 3. mon. IIII. sub finem.

S V M M A R I V M.

Ecclesia non fouet peccata, eo solo quòd ex causa relinquit ea impunita. numero 1. & 3.

Permissio duplex impunitatis, & approbationis. num. 1.

Consuetudo beneficiariorum disponendi ad libitum de re ditionibus, non est nota Papæ, imò contrariam esse in Italia, ipsi Pontifices testantur. nu. 2.

L I. Monco, non etiam obstare illud argumen. præfati N. scilicet; Ex nullo vero sequitur falsum, secundum omnes; at ex sententia recepta, & nostra sequitur quiddam non solum falsum, sed impossibile, videlicet; quòd Ecclesia fouet peccatum, & habet maculam, & rugam, contra extrauag. Vnam sanctam, de maio. & obed. eo quòd Ecclesia videtur fouere vtentes consuetudine contraria receptæ sententiæ; cum vt ipse ait, sciens & prudens non puniat eos. ergo illa non est vera: tollitur enim facile, respondendo, quòd Ecclesia in hoc nullum fouet peccatum. Tum, quia nullatenus approbat illos qui opinionie contraria communi vtuntur: imò ipsa repræsentata per concil. Trident. nuperrime tacite vetuit ne quis tali consuetudine vteretur, vt videre est, in sess. 25. c. 1. de reform. cuius verba retulimus supra monito XXIII. & XXVII. Tum, quia vt in monito proxime præcedente probauimus, nullibi est talis consuetudo; & quod non est, non scitur: quia non entis non sunt qualitates. l. si seruum, §. 1. ff. de act. empt. Tum, quia etiam si esset, non tamen esset nota Papæ: quod decisio prima de solut. in antiq. & 41. de probati. in eisdem, satis significant, dum habent; beneficiarij mortui ab intestato bona intuitu ecclesiæ quæsitæ, ad ecclesiam, & non ad hæredes pertinere, & alia. Per quæ apparet ignotam eis fuisse consuetudinem præfatam. Tum, quia imò constat per constitutiones citatas in monito proximo num. 4. constare Papæ de contraria consuetudine Italia. Tum, quia vt

in præd.lib.q.3.num.16.dixi,& mox in seq.mon. latius probabo; falsum est Pa-
 3 pam, vel alium monarcham fouere omne quod scit illicite fieri: & non punit;
 quia, vt Innoc. III. ait, in ca. Cum iam dudum, de præb. Multa tolerantur, quæ
 si in iudicium deducerentur, iustitia id exigente, non tolerarentur: quæ est re-
 sponsio in nostris terminis Caietani in sec.2. q.185. & quidem satis firma; licet
 dicat N. sibi eam non placere, nulla cur non placeat adducta ratione: cui dis-
 splicet etiam ratio, quam nos adducimus, scilicet, quòd potest permittere illa
 non approbando, sed solum non puniendo ad alia damna euitanda, & alios fi-
 nes bonos, iuxta gloss. celebrem ab omnibus receptam in ca. Omnis.3. distinct.
 & in ca. Meretrices 32. quæst. 4. per quas Io. And. in Mercur. ca. Peccatum de reg.
 iur. lib.6. receptus vbique; has duas permissionis species expressit. Qua etiam
 ratione ecclesia multa obscæna in Dominica Quinquagesimæ, & feria tertia
 insequente, fieri impune permittit. ca. Denique 4. distinct. multamque in pro-
 stibulis, seu lupanaribus fornicationem relinquit impunitam: sed non ideo
 isthæc approbare censetur d.c. Meretrices, nec possit contra iuris diuini prohi-
 bitionem ca. Sunt quidam. 25. q. 1. Ea vero ratione displicet ei nostra solutio,
 quod eam consequeretur totum ecclesiæ statum damnatum iri; quod tamen
 non consequi palam constat ex prædictis in mon. præcedente.

S V M M A R I V M.

*Papa non solum laicorum, sed etiam clericorum peccata frequenter relinquit
 impunita. num. 1.*

1 LII. Moneo, pro proxime dictorum confirmatione, falsam esse differen-
 tiam illam, quam præfatus N. noue contra omnium mentem ponit inter cle-
 ricos & laicos, videlicet; quòd nusquam in iure reperitur, quòd Papa dissimul-
 et punire crimina clericorum, licet dissimulet quandoque punire crimina lai-
 corum; id quod ait se constantissime asserere. Quæ doctrina, noua profecto
 est, & falsa. Tum, quia nemo quem legere meminerim, hanc differentiam asse-
 ruit. Tum, quia destruitur per præfatum cap. Cum iam dudum, quod de peccatis
 clericorum quæ ex pluralitate beneficiorum fluunt, agit. Tum, quia dissimulat,
 & non punit peccata multorum clericorum, qui non solum alibi, sed etiam
 Romæ aliquot diebus laruati incedunt. Tum, quia etiam dissimulat illa, quæ in
 conuiujs vbique gentium, contra c. Quando, & c. Conuiuia. 44. dist. à clero ad-
 mittuntur, bibendo pluries quàm bis, vel ter in prandio. Tū, quia etiam dissimu-
 lat illa quæ clerici, & etiam religiosi per tres sententias, quæ in rem iudicatam
 trāsierunt, occulunt. c. Quod ad consultationem, de re iud. & etiam illa quæ per
 regulam de triennali possessore defenduntur, & etiam illa quæ petētes restitu-
 tionē beneficiorū quibus spoliati, etiam ob titulos non canonicos per rigore c.
 In litteris, de rest. spol. patratur, & multa id genus alia, quæ lógum esset referre.

S V M M A R I V M.

*Consuetudinem disponendi ad libitum de redditibus beneficiorum, nec esse, nec
 induci posse. num. 1.*

L III. Moneo, nil etiam ob stare quod N. ait, quòd consuetudo prædicta, vt beneficiarij tam libere disponant de redditibus ecclesiasticis, quàm de patrimonialibus, non est praua: & recte induci potuit, vel potest. arg. cap. fin. de consuet. & l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo. Tum, quia nullibi, vt supra mon. L. dixi, talis consuetudo inuenitur. Tum quia, vt Reuerendiss. Caiet. dixit, vbi supra Sec. 2. q. 185. ar. 5. non esset consuetudo, sed corruptela, & ita nulla. c. Quæ contra, & c. Mala consuetudo, dist. 8. Tum, quia grauissime prædictus Petrus Sotus relatus in monito XXVIIII. determinauit communem sententiam iuris esse diuini; ac eius contrariam esse grauissimum errorem contra iustitiam, & mores: non obscure significans, esse etiam contra scripturam, & ita sapere hæresim veram. Cuius dictû roboratur per quatuor leges diuinas naturales in mon. XXXIX. superscriptas, & per posita in mon. L.

S V M M A R I V M .

Falsa octo ex vndecimo argumento Aduersarij colliguntur. nu. 1.
Falsum est, communem sententiam consequi, redditus ecclesiasticos, & bona
unde illi redeunt, nullatenus posse tribui laicis. nu. 2.
Bona ecclesiastica iusta de causa possunt, concedi laicis. nu. 3.

L IIII. Moneo, nihil etiam ob stare vndecimum argumentum præfati N. positum ab eo in 4. par. cap. 1. quia continet; Primum, quòd nostra, quæ sententia communis est, habet, quòd redditus ecclesiastici non possunt dari alijs quàm personis ecclesiasticis. Secundum, quòd Commendatores ordinum militarium S. Iacobi Calatrauæ & Alcantaræ in Hispania non sunt ecclesiasticæ personæ. Tertium, quòd non sunt vere religiosi. Quartum, quòd bigamia, & irregularitas repugnant statui ecclesiasticarum personarum. Quintum, quòd ex sententia communi & recepta, inferretur quoddam absurdum maximum, videlicet, quòd bona ecclesiastica præfatis militaribus ordinibus iniuste, & illicite essent applicata. Sextum, quòd ex eadem opinione Archid. & communi inferretur ecclesiam errasse, concedendo illa bona prædictis ordinibus. Septimum, quòd præfat. ordines, & milites iniuste possident bona eis ab Ecclesia cõcessa. Octauum, quòd prædicti præfatorum ordinum milites, iuste possunt suos redditus ecclesiasticos vsibus profanis impendere. Quæ omnia, ita esse falsa, & parum pia, sicut sunt noua, monstrabo in hoc mon. & septem seq. Falsum est enim primum, scilicet, quod sententia quæ recepta est, habeat, non posse redditus ecclesiasticos dari alijs personis quàm ecclesiasticis. Tum, quia nusquam non docet posse, debereque superflua illorum dari pauperibus omnibus tam laicis quàm clericis, tam fœminis quàm maribus, tam infantibus & pueris quàm adultis & senibus. Tum, quia nusquam sententia communis negat iusta de causa posse per Sedem Apost. cõcedi personis laicis bona ecclesiastica tit. feud. vel emphyteusis, vel precarij, vel locationis, imo & venditionis, vt probatur in c. 1. de feud. & in c. 1. de precario, in c. Vestra, de locat. in c. Quærelam, ne præl. vi. su. & in c. Sine exceptione. 12. q. 2. & in summa eius, & in c. Nulli, de reb. eccl. non al. latissime probatur.

Commendatores S. Iacobi de Spata Calatraua, & Alcantara, ac similes, sunt ecclesiastica persona. nu. 1.

Persona omnis est ecclesiastica, vel laica. nu. 1.

Regularis omnis est persona ecclesiastica, & gaudet privilegio canonis, &c.

NUM. 20.

L V. Moneo, nil obstare prædictum arg. vndecimum præfati N. quia, vt in proximo mon. diximus, præsupponit secundum falsum, videlicet: quòd præfati milites ordinis S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ, non sunt ecclesiasticæ personæ, quod nullus catholicus quem legere meminerim, tenet. Nam & si Dom. Sotus, quem ipse videtur in hoc arg. imitatus, in lib. 7. q. 5. art. 3. de iust. & iure, ausus fuit dicere, eos non esse vere religiosos: non tamen negabit, eos esse personas ecclesiasticas: neque cum colore aliquo negare poterat. Primo quidem, quia omnis persona est ecclesiastica, vel laica, c. Duo sunt genera hominum. 12. q. 1. & præfati Commendatores non sunt laici. ergo sunt ecclesiastici. Deinde, quòd omnis persona gaudens priuilegio canonis, Si quis suadente. 17. q. 4. quo excommunicantur iniicientes manus violentas in personas ecclesiasticas, est persona ecclesiastica. At prædicti Commendatores gaudent illo priuilegio, vt quotidianus vsus habet. ergo sunt ecclesiasticæ personæ. Tertio, quòd omnis persona regularis, siue sit clericus, siue sit monachus ad chorum professus, siue conuersus, seu deuotus, & perpetuo mancipatus alicui monasterio, est ecclesiastica persona gaudens præf. priuilegio, per d. c. Si quis suadente, & c. Non dubium, de sent. excom. etiam si sit mulier, c. de monialibus, eod. tit. Imo etiam si nõdum sit professus, sed tantum nouitius. c. Religiosus, eod. tit. lib. 6. At omnes præfati Commendatores sunt, vel professi ad officia diuina dicenda, vel facièda in choro, aut deuoti, addicti, & mancipati suis ordinibus, & monasteriis ad munerà, & alia officia sui ordinis exercenda; & palam gestât regularem habitum, & faciunt professionem, posteaquàm prius egerint nouitios. ergo sunt ecclesiasticæ personæ. Quarto, quòd omnis qui est capax beneficij ecclesiastici, est persona ecclesiastica. Tum, quia laici sunt incapaces ad ecclesiastica beneficia, tam ad suscipiendum, quàm ad conferendum cap. Ex litteris, de transact. cap. Cum adeo, de rescrip. & cap. 2. de instit. cum eis annotatis: neque possunt fieri capaces, nisi priuilegio S. Sed. Apost. iuxta glos. c. Imperium. 10. distinct. & in summa, 16. q. 7. Tum quia beneficium ecclesiasticum definitur esse ius percipiendi redditus ecclesiasticos, conferibile tantum à persona ecclesiastica personæ ecclesiasticæ, vt colligitur ex Calderino, in cap. Postulasti, de rescrip. & ex Anchar. in cap. Beneficium, de reg. iur. lib. 6. & aliis citatis à Fely. in d. c. Postulasti, & à Ioan. Selua, in tract. de beneficio, 1. par. q. 1. quod late post eos probauimus in rubr. de præben. At præfati Commend. sunt capaces beneficiorum ecclesiasticorum, quæ vocantur commendas, quas conferunt solæ ecclesiasticæ personæ, puta Papa, vel alij Prælati, & administratores eorum ordinum, priuilegio S. Sed. Apost. ad id deputati neq; possunt conferri laicis. ergo ipsi sunt ecclesiasticæ personæ. Postremo

mo, quòd omnis persona deputata, & donata perpetuo alicui Ecclesiæ, siue sæculari, siue regulari, saltem si desert habitum aliqua ex parte religiosum, licet non emittat tria substantialia vota, censetur ecclesiastica persona, & gaudet priuilegio ecclesiastico canonis, & fori, vt colligitur ex Hostien. Ioan. Andr. Anton. Panorm. in cap. Vt priuilegia, de priuileg. Quæ communis sententia est, quam tenet etiam D. Anton. in part. 3. titu. 11. cap. 2. Syluester, verb. Ecclesia, 1. quæst. 5. & verb. Excommunicatio. 6. quæst. 7. & verb. Immunitas. quæst. 4. & alij alibi. At Commendatores præfati, sunt personæ perpetuo deputatæ, & donatæ ordinibus suis, & monasteriis suis regularibus, vt mox dicetur latius: ergo sunt personæ ecclesiasticæ, & gaudent priuilegio canonis, & fori.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium, sancti Iacobi Calatraua, Alcantara, & similes esse vere religiosos late probatur, numero primo & sequenti.

Religiosus verus est quicumque tria substantialia vota in religione approbata emittit, regularis item omnis. nu. 2.

Beneficia regularia solis regularibus conferenda. nu. 2.

Commendatores prædicti quotannis se expropriant. nu. 3.

Religiosus ordo non desinit esse talis, propter solam facultatis contrahendi matrimonium concessionem: neque propter transgressiones eius professorum. num. 4.

Papa per Papatum ab obedientiæ voto soluitur, sed non desinit esse religiosus. num. 5.

Religiosus verus non est, qui non emittit tria substantialia vota, licet aliquem viuendi modum ad religionem pertinentem voueat, numero sexto.

Papa super voto castitatis solemniter dispensare potest. nu. 7.

Religiones ob religiosorum vitia non esse damnandas. nu. 8.

Votum castitatis tam facile potest seruari, ac præceptum sextum Decalogi extra matrimonium. nu. 9.

LVI. Moneo, nil obstare prædictum argu. N. alia etiam ratione: quia præsupponit tertium falsum, vt mon. LIII. diximus, scilicet, Commendatores præfatos non esse religiosos. Primum, quòd licet eis ducere vxores. Deinde, quòd Thom. Sec. 2. qu. 186. ait, quòd illi modi viuendi, secundum quos homines matrimonio vtuntur, non sunt simpliciter & absolute loquendo religiosi: sed secundum quid, in quantum participant quædam quæ ad statum religionis pertinent: cui addo gloss. singularem in Clem. Ex eo, de sent. excommunica-

tionis, quatenus habet; fratres ordinis tertij sancti Fráncisci, qui sunt, vel possunt esse coniugati, non esse religiosos; licet quendam viuendi modum ad religionis statum pertinentem habeant. Maxime autem videtur motus autoritate Dom. Soti, licet eum non citet in lib. 7. de iustit. & iure q. 5. art. 3. qui noue fuit ausus dicere hoc; sed vt antea contra illum scripsi in rubr. de stat. monach. ita nunc contra vtrumque affirmo, præfatos Commendatores prædictorum ordinum militarium S. Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ, qui per Sed. Apost. approbati sunt, esse vere religiosos. Primo quidem, quòd omnis qui emittit tria substantialia vota in religione approbata per S. Sedem Apost. est vere regularis, & religiosus: & Commendatores prædicti in religionibus suis, quæ per S. Sedem Apost. sunt approbata, vouent illa tria substantialia vota. ergo sunt vere religiosi. Secundo, quòd omnes personæ vere regulares sunt proprie religiosi, vt concludit Panor. in hoc receptus, in rubr. de regul. & in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. At præfati Commendatores sunt vere regulares, quippe qui profitentur regulas B. August. vel B. Benedicti, vel Bernardi, seu Cisterciensium. ergo sunt proprie religiosi. Tertio, quòd beneficia regularia non possunt conferri nisi vere regularibus, & proprie religiosis. c. Cum singulâ. §. Prohibemus, de præb. lib. 6. & Clem. 1. de supple. neg. præla. Quibus consonat concil. Trident. sess. 14. de regul. cap. 10. At Commendatoribus præfatis passim conferuntur beneficia regularia, videlicet, Prioratus, Commendæ maiores, Clauariæ, Thesaurariæ, & aliæ commendæ minores. ergo sunt proprie regulares, & religiosi. Quarto, quòd ratio quare Magistri prædictorum ordinum, nunquam conferunt, neque conferre possunt prædicta beneficia regularia vllis laicis, donec post susceptum habitum prædictorum ordinum fecerint professionem in manibus prælatorum ad id deputatorum, est; quia per prædictam habitus susceptionem, & regulæ professionem, desinunt esse laici, & sæculares, & incipiunt esse regulares, & religiosi. ergo post professionem prædictam, sunt vere religiosi. Quinto, quòd obseruantia præfatorum Commendatorum, vt ipsemet Sotus fatetur, habet; vt quilibet illorum quotannis se expropriet, id est, faciat, & tradat ordinis magistro, vel alij prælato in id deputato, inuentarium, seu memoriale omnium bonorum quæ tenet, in signum recognitionis paupertatis solemniter promissæ: per quod significat se nihil pro proprio habere: & quod possidet, siue tenet, nomine ordinis, & non proprio tenere, ac possidere. Quod profecto superfluum, & nulla ratione faciendum esset, si solemniter paupertatis voto non obligarentur. At nullum votum dicitur solēne, nisi vera veræ religionis professione, vel sacri ordinis susceptione muniatur. ergo prædicti Commendatores vere veram religionem profitentur. Sexto, quòd omnes Commendatores prædictorum ordinum, eodem omnino modo suas regulas profitentur: neque est vlla differentia inter professionem quam aliqui profitentur ad seruiendum in choro vel alia diuina officia faciendâ: & inter professionem quam faciunt alij, qui profitentur ad faciendum militaria, vel alia ministeria, quæ etiã laicis congruunt. At nemo negare potest eos Commendatores, qui ad diuina officia faciendâ suscipiuntur, & profitentur esse, vere ac proprie religiosos, vt & ipse Sotus confitetur. ergo nemo negare potest etiam alios qui eundem habitum accipiunt, & eandem professionem faciunt, esse vere ac proprie religiosos. Septimo, quòd in præfatis ordinibus non solum inveniuntur viri,

viri, quos omnes Commendatores appellant; sed etiam feminæ, quas Cõmendatrices dicunt. Et omnes tam viri, quàm mulieres, eodem modo profitentur; & nemo negat præfatas Commendatrices, simul in suis monasteriis conuiuentes; esse proprie religiosas, ergo propositum. Octauo, quòd ipsemet Sotus fatetur, Commendatores cruciferos ordinis S. Ioannis hospitalis Hierosolymitani esse veros religiosos; & tamen illi, & Commendatores S. Iacobi, eandem regulam S. Augustini profitentur; licet isti ex Apostolico priuilegio vxores habere possint: quod non efficit ne sint religiosi, vt mox dicam. Nono, quòd ij ordines veræ religiones erant antequàm facultas contrahendi matrimonium eis concederetur. At per illam concessionem non desierunt esse tales: quia intetio Papæ illam concedentis, non fuit talis: & actus agentium non operatur vltra intentionem eorum. l. Non omnis. ff. de reb. cred. & c. fin. de præb. Decimo, quòd ipsemet Sotus ait, præfatos ordines esse veras religiones, si secundum primæuam institutionem seruarietur. At nulla regula desinit esse vere religiosa, ex eo quòd cum eam professis quòd ad aliqua dispensetur, vt palam est. Non obstant illa, quibus N. & Sotus mouentur. Non primum, videlicet; quòd prædicti Commendatores possunt ducere vxores. Tum, quia id solú possunt ex dispensatione Sed. Apost. non autem ex tenore regulæ, vel professionis. Tum, quia illa dispensatio non tollit votum castitatis; sed solum restringit, ne sit ei locus in copula maritali; quod lóge aliud est. Tum, quia qui verè est religiosus, non desinit esse talis, eo quòd super aliqua parte voti cum eo dispensetur, ergo eadem ratione neque præfati Commendatores desinunt esse verè religiosi; eo quòd ab aliqua parte voti castitatis absoluantur. arg. l. Illud, ad l. Aquil. cum vulgat. Nullus enim vere religiosus desinit esse talis, eo quòd cù eo dispensetur à S. Sede Apost. super aliqua parte voti paupertatis, puta; vt impèdat inter viuos aliqua bona in aliquos vsus pios, vel alios bonos, in quos sine dispensatione id facere nequiret: vel, vt de eisdem testetur in morte. ergo neque vllus Commendator desinit esse vere religiosus, eo quòd cum eo à S. Sede Apost. dispensetur super aliqua parte voti castitatis. Tum demum, quòd nemo dicat S. D. N. Pium V. non esse vere religiosum, eo quòd per summum Pontificatum fuerit absolutus penitus ab obedientiæ voto, quo alicui Prælato humano ante illum adeptum tenebatur. Ad secundum autem argumentum respondeo, quòd S. Tho. in loco præcitato, & gl. præf. Clem. Ex eo, non loquuntur de modis viuendi eorum, qui profitentur aliquam regulam religionum approbatarum, neque de illis, secundum quos in aliqua huiusmodi religionum tria substantialia vota emittuntur: sed tãtum de illis, qui aliqua conuenientia statui huiusmodi religionum seruât, quales sunt viri, & feminæ ordinis tertij Prædicatorum, vel Franciscanorum, non viuêtes simul, neque profrentes tria substantialia vota, sed obligantes se tantum ad quædam ieiunia, & præces, & ad continentiam quorundam dierum; & ad deferendum aliquem habitum secretum, vel publicum, quo significetur esse illius, vel illius tertij ordinis. Non obstant etiam rationes Soti, scilicet; quòd rei vxoriæ perinde ac ceteri sæculares inseruiunt, eosdem, scilicet, ambientes honores, easdemque facultates suæ soboli procurantes, & quòd neque paupertatem, neque obedientiam, nisi solo nomine profitetur. Quænam enim, ait, paupertas est, relationem tantum magistro facere suarum facultatum; ex quibus si vel obolum eis adime-

ret, perinde reclamarent ac cæteri regni nobiles. Et quòd neque obedientiam seruant, eo quòd per totam ferme vitam nullum superioris mādatum audiunt, nisi dum eorum comitia fiunt. Et quòd non sufficit eis dicere, hæc est nostra religio, neque ad aliud tenemur: quia secundum primæuam eorum institutionem, nonnullum clausuræ genus seruabant, multoque crebriora obedientiæ persoluebant munera, longèque aliam habebant paupertatis rationem. Et quòd si Dominicanorum, & Franciscanorum ordines tantum collaberentur, ac præfati ordines sunt collapsi, desinerent esse religiones. Et quòd S. Thomas fuit in hac opinione in Sec. 2. q. 186. art. 4. ad 3. vbi scripsit verba supra proxime hoc eodem mon. relata. Et quòd castitas in eiusmodi vitæ instituto, si humano more loquamur, non est seruatu possibilis. Quas ob rationes, quia fragiles sunt, non debuerat, mea sententia, viam reliquisse regiam, & contra omnium sententiã, nouam cudere. Ex eis enim sola duo argumenta in summa cõficiuntur. Alterum est, hoc vtuntur matrimonio, ergo non sunt veri religiosi: quod argumentum, quàmuis neruosum sit, præsupposita opinione S. Thom. in Sec. 2. q. 88. ar. 11. cum ipse late sequitur in eodem libr. de iustit. & iur. quæst. 5. art. 3. At facile diluitur tenendo contrariam, quæ communis est sententiam Innoc. & aliorum, in ca. Cum ad monasterium, de stat. mona. quam etiam tenet Caietanus in dicto ar. 11. & sentit Scotus in 4. distinct. 38. q. 1. vbi latius Maior. q. 3. & alij multi ibidem, & alibi sequuntur. Quæ, vt concedit posse Papam iusta de causa dispensare super voto castitatis monachi, ita concedit posse dispēsare super eo quo ad copulam maritalem tantum, quæ pars eius est. arg. 1. Quæ de tota. ff. de rei vend. & c. Pastoralis. §. Item cum totum, de offic. deleg. qua dispensatione non obitante, manebit persona ecclesiastica, quæ gaudeat priuilegio fori, & canonis, & sit habilis ad omnia beneficia regularia, & alia omnia, ad quæ sunt habiles omnes vere religiosi, excepto vno articulo castitatis coniugalis. Et si quis respõdeat, Solum noluisse dicere, præfatos Commendatores habētes vxores, non esse religiosos, sed non esse adeo astrictos ac alij qui eas non habent, nihil nobis obstabit præfatum. eius prius argumentum, cui in hoc sensu accepto etiam nos cõsentimus. Alterum, & posterius argumentum, quod ex eius dictis sumitur, tale est, Præfati equites ambiunt honores, procurant diuitias, perinde ac laici alij; tam ægre ferunt, vt Prælatus eorum quicquàm accipiat de facultatibus quas se habere illi manifestât, ac alij nobiles; nihil fere præcipitur eis ab eo quod faciant, nisi cum Conuentus aguntur. ergo non sunt vere religiosi, & ordo quem profitētur, non est vera religio. Ad quod respondeo negando consequentiam vti pessimã. Tum, quia est similis illi, qua sola ysum fuisse ferunt pestiferum illum Lutherũ, quãdo cœpit ordines, & religiones sanctas eò euertere, quòd earum professores male illas seruabãt, quàmuis postea etiam alias addidisset. Absit autem vt ob peccata religiosorum, religiones damnemus, sicut neque ob peccata Christianorum, Christianismum damnare debemus. Tum, quia male imitatur Pontificem Max. qui commotus ambitione, auaritiaque religiosorum quatuor ordinum mendicantium, & aliorum non mendicantium, sic exorditur, in c. Quorũdam, de elect. libr. 6. Quorundam oculos sic vitium ambitionis excæcat, quòd quasi suæ professionis immemores, qua contemptis honoribus abiectis diuitiis, spretilque delictis, arbitrium proprium subiugarunt alterius ditioni, retro respiciunt, ad aratrum

aratrum manu missa, dum præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, & cau-
 sarum strepitibus se inuoluunt. hæc ibi. Ex quibus tamen non infert eorum or-
 dines non esse veras religiones, eosque non esse veros religiosos; sed malefa-
 cere peccareque, ac debere, illis obuiam iri. Et ita statuit ibidem, quod ad ea re-
 primenda iudicauit opportunum. Sic Sotus inferre debebas, eos equites cruci-
 feros; qui neque obedientiam, neque paupertatem, neque castitatem seruant,
 male quidem facere, peccareque ac debere à Prælatiis suis corrigi, & à confes-
 sariis suis, ne amplius agant talia admoneri, regiamque Maiestatem adhortari,
 vt quando gratia Dei; & Papæ, factus est Magister, & Prælati tot tam illustri-
 um, tamque fortissimorum virorum, eos reformaret, & in antiquam resti-
 tueret formam; quò religionis inimicos, terra marique in castitate, & absti-
 nentia, quibus bellica virtus, fortitudo, & prudentia conseruatur & augetur, in-
 sectantes, diuinæ, humanæque Maiestati pro sua dignitate inseruirent. Quòd
 autem significat, omnes præfatos Cruciferos, Equites, & Commendatores, esse
 in damnationis statu; eo quòd ait eos non posse, humano more loquendo, ser-
 uare quam promittunt paupertatem, obedientiam, & castitatem; viuentes lau-
 te, torneamenta, & alia militaria exercentes, feminas aulicas viscentes, &c. insi-
 gnis iniuria multorum illustrium, & aliorum esse videtur: quia non est diffici-
 lius cis seruare votum castitatis, quàm præceptum de non fornicando extra
 matrimonij statum, quod est sextum Decalogi. Tum, quia Rolandus vir in ca-
 talogum sanctorum auctore Petro de Natalibus, relatus, in aulis Regum, &
 maximis bellis, & bellorum exercitiis, seruasse virginitatem traditur. Tum, quia
 S. Thomas optime probat in Sec. 2. q. 188. art. 1. posse institui, & de facto institu-
 tas esse veras religiones ad militiam armatam exercendam. Tum, quia non est
 verum, quod parum caute significat, omnes religiosos vti oportere clausura, &
 solitudine, cū ea non debeat, neque possit vti religiosus armatæ militiæ. Tum,
 quia sunt quàm plurimi vidui, & vidue, & virgines in aulis Regiis, quos, & quas
 magna cura castitatem seruasse, seruareque per earum sacras confessiones co-
 gnouimus. Aduertereque potuisset plus satis significare raros cœlibes, præter
 eos quos monasteria claudunt, seruare castitatem; imo, neque seruare posse more
 humano loquendo: cum negari non possit id aliqua ex parte spurcissimæ Lu-
 theri doctrinæ fauere. Ad authoritatem autem S. Thomæ, qua etiam nititur, iam
 responsum fuit in mon. præcedenti, scilicet; quòd non loquitur de modis vi-
 uendi eorum, qui in Conuentibus, vel extra eos sine vllò trium, quæ præfata
 sunt, votorum, vel cum vno, vel altero eorum, vel etiam tribus simpliciter, &
 non solemniter emissis, viuunt. De quibus gloss. solemniter, in d. Clem. Cum ex
 eo, de senten. excomm. & text. cum gloss. in Clem. 1. in princip. & fin. de relig.
 dom. & late Panor. & alij, in rubr. de regul. & in ca. 2. de for. comp. & idem &
 Felyn. & Dec. in ca. Ecclesia, de constitut. quorum de numero esse illos qui rē-
 gulam tertiam S. Francisci extra Conuentus in suis domibus degentes: seruant,
 omnes affirmant. Imo & ipsemet Sotus, dicens idem de his, qui, vel quæ de or-
 dine tertio Dominicanorum sunt, & extra Cōuentus degunt. Est igitur falsum;
 Equites, & Commendatores non esse proprie religiosos, etiam accepto astri-
 ctæ verbo, religiosus; & falsius non obligari eos votis quæ emiserunt: & falsius
 eos non posse votum castitatis, si velint, Dei ope perinde seruare, ac sextum

præceptum de non mœchando, nec fornicando; imo falsum, quòd non multi ca-
seruant, sicut & prædictum sextum Decalogi Dei præceptum.

S V M M A R I V M.

Ecclesiastico statui non repugnat bigamia, nec irregularitas, licet ordini suscipiendo, vel eius vsui obstet. num. 1.

Ecclesiastica persona sine ordine vllò esse potest. num. 2.

L VII. Moneo, ea item ratione non obstare præfatum vndecimum argu-
mentum prædicti N. quia præsupponit quartum falsum, vt diximus in monito
L IIII. scilicet; quòd bigamia, & irregularitas ecclesiastico statui repugnant.
Tum, quia non repugnant statui monialium, quas constat esse personas eccle-
1 siasticas. ca. De monialibus, de senten. excomm. & ca. Indemnitatibus, de elect.
lib. 6. Tum, quia non repugnant statui monachorum, vel religiosorum, quales
possunt esse, & sunt multi bigami, & homicidæ, mutilati, & corpore vitari.
Tum, quia sunt irregularitates aliquæ, quæ per professionem regularem, saltem
quò ad aliquos effectus tolluntur. ca. 1. de fil. presb. At palam est; monachos, &
si non sunt clerici, esse personas ecclesiasticas, & de statu ecclesiastico, ca. Duo
sunt genera. 12. quæst. 1. ca. Si quis suadente. 17. quæst. 4. adiuncto ca. Non du-
bium. & ca. Parochiano, de senten. excomm. vt late probatum est in monito
L V. Tum, quia licet clericatui, & ordinis sacramento suscipiendo, & vtendo
repugnet bigamia, & irregularitas, non tamen repugnant monachatu, & sta-
tui ecclesiastico, qua parte capit etiam nullo caractere clericali insignitos:
2 cum possit esse quis monachus, vel monacha, sine ordine vllò, & clericatu ca.
Alia est causa clerici, alia monachi, & ca. Si clericatus titillat. & ca. Legi. 16. q. 1.
quales hodie sunt plurimi, & olim fuere multo plures. Et ita in prædictis ordi-
nibus militaribus; alij sunt ordinati, & deputati ad officia diuina, quibus con-
traria est irregularitas; & alij non ordinati, præsertim ordine sacro ad officia
militaria, vel alia etiam laicis conuenientia destinati: quibus nil nocent biga-
mia, & irregularitas.

S V M M A R I V M.

*Bona ecclesiastica non esse iuste applicata ordinibus militaribus male in-
fertur ex sententia communi. num. 1.*

*Bona ecclesiastica sunt profana per alienationem iustam in laicos: & tunc
eorum redditus sunt adeo liberi ac aliorum profanorum. num. 2.*

L VIII. Moneo, ea item ratione non obstare præfatum vndecimum argu-
1 quia, vt diximus in L IIII. mon. præsupponit quintum falsum, nempe; ex opi-
nionem Archidio. communi & nostra, inferri; quòd bona ecclesiastica iniuste, &
illicite essent applicata ordinibus præfatis militaribus S. Iacobi Alcantaræ, &
Calatra

Calatraua. Tum, quia per nullam, quæ bona sit consequentiam, potest inferri hoc ex eo quod prædicta communis ait, superflua reddituum bonorum ecclesiasticorum esse tribuenda pauperibus: quia hæc duo separata sunt, & à separatis non fit illatio. l. Naturaliter. §. Nihil cõmune. ff. de acq. poss. Tum, quia non negat Archid. cum communi, posse Papam erigere nouas religiones, & noua monasteria, & collegia pia instituire: neque consequenter negat, quòd eadem ratione qua potest concedere Papa aliis monasteriis, collegiis, & ordinibus ecclesiasticis, approbatis à se, vel ab eius Sede; eadem potuit, & potest cõcedere collegiis, monasteriis, & ordinibus militaribus: quia, vt supra probauimus in monit. L V. & L V I. ita sunt hæc ecclesiastica, & religiosa, sicut & illa. Tum, quia concedere bona ecclesiastica eiusmodi piis, & religiosis ordinibus, & collegiis ad vsus pios institutis, potius videtur cõsonare, quàm dissonare sententiæ communi asserenti, saltem superflua eroganda esse pauperibus, aut piis operibus. Tum deniq; quod Archid. cum communi non negat, vt supradictum est mon. L I I I I. posse Papam, & alios Prælatos iusta de causa concedere bona ecclesiastica etiam laicis in feudum, vel emphyteosim in perpetuum, vel vsque ad aliquod tempus, prout causa exegerit: imo & vèdere, ac omnino alienare, si causa id expõscar. iuxta cap. Sine exceptione. 12. q. 2. Neque negat quòd qui acceperit ea per eiusmodi iustos contractus, possit ad libitum disponere de redditibus eorum, seruatis conditionibus, & modis eis adiectis: quia iam desierunt esse ecclesiastica, per prædictos iustos contractus: sed solū negat, posse Prælatos, & alios beneficiarios erogare iuste in vsus profanos, & superfluos redditus bonorum ecclesiasticorum, dum manent ecclesiastica, & antequam iusta de causa cum solemnitate debita fiant profana, & desinant esse sacra, etiam quartæ speciei sacrorum: qualia sunt antequam iuste alienentur. iuxta Tho. in Sec. 2. qu. 99. art. 3. & alia cit. in mon. XXIIII. & XXV.

S V M M A R I V M.

Ecclesiam errasse concedendo bona militaribus ordinibus, nullatenus ex communi sententia infertur. nu. I.

L I X. Moneo, ea item ratione non obstare vndecimum argumentum præfati N. quia præsupponit sextum falsum, vt supra mon. L I I I I. diximus, scilicet inferri ex opinione communi ecclesiam errasse, concedendo bona ecclesiastica ordinibus militaribus: & professores eorū iniuste illa tenere. Tum, quia per nullam, quæ bona sit, consequentiam hoc inferri potest ex opinione Archid. quatenus asserit, superflua reddituum ecclesiasticorum eroganda esse piis operibus: imo ex dictis in præcedenti mon. potius infertur contrarium, cum largiri præfatis ordinibus sancte institutis, ad sanctam fidei catholicæ defensionem armatam, sit largiri piis operibus, cum præfati ordines, vt prædictū est, sint pij, ecclesiastici, & religiosi, ad illam defensionem instituti. Tum, quia vt diximus in præcedenti mon. neque Archid. neque eius vllus sequax, negat posse Ecclesiam creare huiusmodi ordines, & concedere illis bona ecclesiastica ad vsus pios, in quos sunt

instituti: neque consequenter negat eorum professores iuste possidere illa, quæ sibi iuste sunt concessa. sed solū negat ecclesiam concessisse vnquam illis illa bona, ad vtendum eorū redditibus in vsus malos, vanos, aut, profanos suo pio instituto contrarios: & ita teneri eos ad impendendum redditus, in suos vsus decentes, & alios pios. Quare, non debuit. N. ex tam pia opinione prædicti Archid. ad tam impiam conclusionem, quæ haberet Ecclesiam errasse, & præfatos milites iniuste possidere bona ab ea concessa inferre.

S V M M A R I V M.

Commendatores iniuste possidere bona ecclesiastica, non inferitur ex sententia communi, cum contrarium potius inferatur. nu. 1.

L X. Monco, ea item ratione non ob stare vndecimum arg. præfati N. quia præsupponit septimum falsum, vt diximus in mon. L I I I I. videlicet, quòd ex opinione, quæ communis & recepta est, Archid. & nostra, inferretur, si vera esset, quoddam maximum absurdum, scilicet, præfatos milites, & eorum ordines, iniuste possidere bona ecclesiastica. Tum, quia nullo colore illud ex ea inferri potest: quia nullatenus ex eo quod beneficiarij teneantur ad impendenda superflua piis operibus, consequitur quod bona ecclesiastica iniuste possideantur à prædictis Commendatoribus, & eorum ordinibus: neq; quod errauit ecclesia concedendo eis illa: quoniam præfati ordines sunt instituti ad opera pia, videlicet, ad bella iusta, non qualia, qualia: sed pia, quæ pro fide catholica, ac religionis Christianæ defensione assumuntur, vt expresse Thomas receptus docet in Sec. 2. q. 188. art. 3. & professores eorum sunt persone ecclesiasticæ, imo religiosæ, imo & beneficiarij regulares, tenendo cum gloss. Clemen. Dispendiosam, de iudic. canonicatum regularem, & monachatum esse beneficia regularia, qua parte sunt iura recipiendi redditus ecclesiasticos saltem alimentorum: & ita bona, & redditus per ecclesiam eis addicta, piis operibus censentur applicata. Tum, quia licet aliquot personæ eorum ordinum non impendentes eorum redditus superfluos in id ad quod bona illa sunt à Papa illis ordinibus applicata, neque in obsequium regis, qui est eorum Magister & Prælatus, vel alias de ipsius mādato iusto certe peccent: tamen ob earum singularum peccata non dicitur ordo peccare, neque illa debent ei nocere. iuxta regulam: Delictum personæ, non debet in damnum Ecclesiæ redundare. de reg. iur. lib. 6. Et est casus in cap. si Episcopum. 16. q. 6. Tum, quia non bene sequitur, quòd beneficiarius peccat in impendendo redditus sui beneficij, ergo iniuste possidet beneficium, & bona eius, quia separata sunt: & à separatis non fit illatio. l. Papinianus exuli, cum concordantiis. ff. de minoribus.

S V M M A R I V M.

Commendatores redditus suarum commendarum regularium, male, vel profane ultra suam decentiam impendentes, peccare late probatur. num. 1. & seq.

Votum paupertatis, non tantum solemne, sed etiam simplex efficit, ne volens licite aliquid sibi querere, vel quesito uti possit. nu. 2.

Votum paupertatis simplex non videtur impedire acquisitionem rei, sicut nec votum castitatis acquisitionem uxoris, quamvis utrumque impediat usum iuris quesiti. nu. 3.

LXI. Moneo, ea item ratione nihil obstare vnde cum argumentum præfati N. quia præsupponit octauum falsum, vt diximus in monito LIII. scilicet, prædictos milites, & Commendatores non peccare impendendo reditus suos superfluos in vsus profanos, & alios ab his in quos per regulas, & iuxta præcepta Sed. Apost. & Regis, qui eorum summus magister est, impendunt. Tum, quia negari non potest, id esse rebus acceptis in vnum vsus, vt ad alium, quod est peccatum. §. furtum. Instit. de oblig. quæ ex del. nas. Tum, quia negari non potest, eos emisisse votum paupertatis solemne, quod neque etiam Sorus negat. Cui consequens est, non posse illos impendere sua, nisi in ea in quæ impendere debent, secundum regulam quam professi sunt: sicut neque Abbates, neque Priores, & alij Prælati, expresse, vel tacite professi regularium ordinem, possunt absque peccato monasteriorum suorum bona, & reditus impendere in alios vsus, quàm in illos in quos regula quam professi sunt, iubet impendi: vel in alios pios, in quos Prælati iuste ac rationabiliter præcipiunt iuxta sacros canones, vt vigilantissime Ioan. Maior. definit in 4. dist. 38. q. 2. col. 3. & 4. dicens: Abbatem qui contrarium facit, esse omnium monachorum maxime proprietarium: quod satis colligitur ex c. 2. de testam. & ex toto titulo de stat. monac. præsertim cap. Cum ad monasteriũ. §. fin. quatenus habet votum solemne paupertatis esse tam indispensabile, quàm votum solemne castitatis. Colligitur item ex cap. 1. 18. q. 1. & cap. 1. & cap. Quàm sit, & cap. Abbates, & cap. Visitandi, & cap. Eleutherius, ead. caus. qu. 2. Tum, quia etiam votum paupertatis simplex obligat vouentem ad sui obseruantiam: & consequenter ne velit sibi dominium aliquod querere, & rebus illis tanquàm eorum dominus uti: iuxta illud psal. 75. Vouete, & reddite. relatum in cap. Magnæ, de vot. Et ita, quàmuis vota prædictorum militum, & commendatorum, essent simplicia, quæ tamen certum est esse solemnia; & in religione approbata emissa per suprascripta mon. LVI. obligarentur tamen per ea nolle habere quicquàm proprium, neque uti re quapiam tanquàm sua. Nam licet dicamus eum qui paupertatem simpliciter vouit, non fieri capacem, quò minus si emeret aut hæreditatẽ, aut donationem acceptaret, fieret eius dominus: sicut & qui castitatem simpliciter vouit, si de facto matrimonium contrahat, peccat quidem, quærit tamen dominium uxoris: oportet tamen dicere, quòd peccat volẽdo emere, vel emẽdo aliquid vt fiat suum, vel hæreditatem, vel donationẽ acceptando: & quod sicut qui voto castitatis simplici alligatus, contrahit matrimoniũ, non potest petere debitum, licet reddere valeat. c. Quidam, & c. r. de cõuers. coniug. ita qui post paupertatis votum etiã simpliciter emissum, aliquid quærit, etiã si faciat illud suũ, tamen non potest uti tanquàm suo. Quoquo igitur se. N. verat, non potest defendere, præfatos milites licite posse uti redditibus bonorum illorum ordinibus addictis,

tanquam suis propriis, & vt dominos illorum; licet possint, & debeant tanquam administratores eorum, vti eis in suos, & pauperum, vel alios pios vsus; & defendere contrarium, est impietati longe proximius, quam dicere; Clericos sæculares vti posse redditibus ecclesiasticis, tam liberè ac patrimonialibus. Quod esse veram hæresim; vel saltem illi proximum, dixit Petrus Sotus in mon. XXXVIIII. & duobus sequentibus supra relatus.

S V M M A R I V M.

Commendatores militarium ordinum male equiparari clericis secularibus quò ad bona temporalia late probatur. nu. 1. & seq.

Votum paupertatis, non tantum solemne, sed etiam simplex, facit illicitam voluntatem acquirendi temporalia, eam vouenti. nu. 2.

LXII. Moneo, non etiam obstare illam æquiparationem, qua præfatus N. æquiparat in 4. part. cap. 2. nu. 4. prædictos Commendatores aliis clericis sæcularibus, quo ad dominium, & possessionem bonorum temporalium, nimium blandiens eis, blande suadendo, vt conscientias suas dirigant in hoc secundum regulas, quibus clerici sæculares possunt dirigere suas, quia id falsissimum est. Tum, quia clerici sæculares nullum paupertatis votum emittunt, & iuste, ac sancte possunt habere propria. c. Habebat. c. Certe, & seq. 12. q. 1. Adeo quòd etiam testari possunt de bonis patrimonialibus, sine vlla vllius dispensatione c. Quia clerici, de testam. & c. Fixum, 12. q. 5. etiam si essent Eremitæ. 19. qu. 2. §. E contra, sub c. Perlatum: præfati autem Commendatores emittunt votum, non quale quale, sed solemne, vt proximo monito probatum est. Tum, quia hoc est æquare religiosos sæcularibus clericis, quò ad paupertatem; cum tamen omni iure clerici sint capaces dominij temporalium, & nullo neque diuino, neque humano religiosi, vt probatù est, monito. IX. & octo seq. Tum, quia nullus, qui votum paupertatis perpetuum, etiam tantum simplex emisit, potest iuste quærere, vel retinere sibi vllum dominium bonorum temporalium: quia contraireret voto licet simplici, quod est peccatum mortale. c. Magnæ, de vot. cap. Vouentibus. 17. qu. 2. Nam quemadmodum qui vouit castitatem, id est, renunciauit omnibus veneris, promittendo se nunquam vsurum eis, contrauenit voto, habendo, vel habere volendo rem carnis etiam maritalem: ita qui vouit votum paupertatis perpetuum, etiam simplex: quod est renunciare omnibus bonis temporalibus, promittendo Deo, se nunquam quæsiturum, neque habiturum illa sibi tanquam propria, mortaliter peccat, quories vult illa sibi quærere, vel habere tanquam propria: quia contrauenit voto per præfata iura. Tum, quia nil obstat his dicere, quòd plus ligat votum castitatis, quam votum paupertatis: quia hoc nemo dixit, neque vlla ratione defendi potest: quia eodem omnino modo quo vsus venereorum, & voluntas vtendi eis repugnat voto castitatis perpetuo, id est, quo promissum est semper à veneris abstinere: ita habere dominium temporalium bonorù, vel velle habere illa tanquã propria, repugnat voto paupertatis perpetuo, id est, voto quo promissit, se nūquã habiturum aliquid proprium. Tum, quia nemo negat, neq; negare potest, q̄ qui vouet voto simplici obedientiam

tiam alicui Prælato : sicut in aliquot religionibus vouent aliquot nouitij ante professionem, perpetuo, vel pro tempore quo in eis manebunt, peccât mortaliter non obediendo, vel nolendo obedire tempore quo ibi sunt ; ita nemo negare debet, quòd qui vouit paupertatem perpetuam, vel temporariam, non seruando, vel nolendo seruare illam. Nam profecto qui hæc negaret, negare conuinceretur vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ perpetua non ligare; quod est hæresis Lutherana, & abominanda contra sacras, & canonicas scripturas. Cum ergo præfati Commendatores voueant prædictas regulas, & consequenter emittant tria vota substãtialia, è quibus vnum est votum paupertatis, quod etiam si non esset solemne, vti est, obligaret ad nunquam habendum, neque volendum habere aliquod temporale proprium, quanto magis, ad non disponendum de illo tanquàm de proprio: & per consecutionem, nullatenus debet quis docere, ipsos quòd ad hoc æquiparari clericis sæcularibus, si formidat lutherizare.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium, caueant ab assentatoribus, contra receptissimas sententias. num. 1.

LXIII. Moneo, fieri ex præmissis, vt charitas, & obseruantia qua sum, & esse debeo in prædictos ordinum militarium Commendatores, genere, dignitate, ac bonorum ecclesiasticorum administratione adeo illustres, & eorum confessarios adeo doctos; cogat me admonere, simul orare eos, ne huiusmodi assentionibus vllatenus assentiantur: neque credant per autoritatẽ. N. etiam si longe maior esset quàm est, excusari à peccato in re adeo insolenti, & contra sententias adeo receptas, & fundatas iure tam diuino, quàm naturali, iubente seruari ea quæ promittuntur non solum Deo, sed etiam homini; præsertim in Hispania, cuius legibus ex iure pontificio deriuatis, tanti fit fidei datæ obseruantia, vt omne pactum, quamlibet nudum; & omnis pollicitatio, quomodolibet facta, si modo licita est, efficaciter obligat promittentem, & parit actionem contra legem iuris gentium. §. Igitur nuda, & alias ei conformes. ff. de pact. deriuatis inquam, ex iure pontificio, imo è naturali, & diuino; de quo in c. 1. de pact. & c. Iuramenti. 22. q. 9. & l. 1. ff. de pact. quæ est recepta sententia; quicquid aliqui Nouatores innouent.

S V M M A R I V M.

Decimas ante Lateranense concilium laicis concessas, & alias quas Principes habent, non posse iuste ab eis teneri, non inferri ex communi sententia, late probatur. num. 1. & seq.

Decimarum fructus, bonaque alia ecclesiastica iusta ex causa per Sed. Apost. concedi possunt laicis, ita vt eis tanquàm profanis vtantur. num. 2.

Quàmuis Thomas, cui sua tribuit Aduersarius, expresse dixerit, ius percipiendi decimas non posse illis dari. num. 3.

LXIII. Moneo, nihil ob stare illud assumptum præfati N. in duodecimo argumento, nempe; ex prædicta opinione Archid. & communi sequi non posse, vlllos laicos iuste possidere decimas eis ante concilium Lateranense ab Ecclesia in feudum concessas; & quòd neque Principes sæculares partem vllam decimarum per Ecclesiæ gratiam accipere possent; quod est cõtra c. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à præl. c. Prohibemus, de decim. cum eis annotat. & contra Thom. Sec. 2. quæst. 87. art. 2. ad 3. Nil, inquam, id obstat; quoniam falsum est illud assumptum: non enim inferuntur contenta in eo ex communi sententia. Tum, quia decimæ ante concilium Lateranense concessæ, quarum concessionem iura probant, fuerunt iusta de causa concessæ; & solas illas decimas possunt iuste habere Principes, quas Apostolica Sedes ex iusta causa illis concessit: & Archid. cum communi non negat; imo confitetur posse Ecclesiam iusta de causa concedere bona ecclesiastica laicis ad tempus, & in perpetuum, etiam taliter vt fiant profana: ita vt eorum redditibus tanquàm aliorum profanorum libere vti possint, vt dictum est, monito LXIII. & LVIII. Tum, quia, vt dictum est, in duobus monitis proximis. Archid. & communis loquitur de redditibus bonorum ecclesiasticorum, pro tempore quo manent ecclesiastici; non autem pro tempore quo iusta de causa, & cum solemnitate debita desierunt esse sacra & ecclesiastica: qualia esse desinunt per alienationem factam in personas profanas, ad hoc vt eis pro libito perinde ac patrimonialibus vtantur, per notat. in summa, & in cap. sine exceptione. 12. q. 2. & in cap. Nulli, de reb. ecclesi. non al. & ideo licet ex ea sequatur, quòd aliqui laici iniuste possident decimas, ij scilicet, qui ab Ecclesiæ prælatis sine iusta causa, & solemnitate debita acceperunt: non tamen sequitur in vniuersum omnes laicos, etiam Reges, & Principes iniuste possidere omnes quas possident decimas: quoniam quàm plurimi possident eas in feudum, vel alio titulo iusta de causa, & cum solemnitate debita quæsitas; quales videntur esse omnes concessæ ante concilium Lateranense: ex quibus sunt illæ, quæ olim cum Pyrenæi montes cœperunt à Mauris, & Saracenis occupari, pro stipendio perpetuo concessæ fuere ad iustos sumptus faciendos multis nobilibus, tam citra, quàm vltra nostram, quæ celeberrima est, Roncam Vallem; tam qua parte in Hispanias, quàm in Gallias, & mare Oceanum protenduntur, quòd illarum, & patrimoniorum suorum redditibus militantes, Christicolarum terras defenderent, & in Christi, & sanctæ Sedis Apost. obedientiam reducerent. Quam ob eandem causam, in multis aliis terris idem factum fuit, & iuste fieri potest; cum omnia bona ecclesiastica iusta de causa, & cum solemnitate debita, possint alienari, ca. Sine exceptione, 12. quæst. 2. & cum causa pietatis, & religionis conseruandæ, vel restituendæ, sit vna principalissima, ob eandem causam, & ad colligendos & alendos peregrinos, & alios pauperes, tum ægrotos, tum sanos, in variis Regnis, variis ordinibus, militaribus, & hospitalariis, & hospitalibus, sunt concessæ aliquot decimæ, cum aliis bonis ecclesiasticis: & hoc est, & non amplius, quod ait S. Thom. in Sec. 2. quæst. 87.

art.3.ad 3. quicquid N. significet. Imo expresse distinguit inter concessionem decimarum iusta de causa factam, & aliam, dum ait; posse illas concedi laicis, pro Ecclesię necessitate, vel ad subuentionem pauperum; clare significans, non posse illas sine iusta causa in vsus profanos concedi. Imo (quod nescio quare N. non animaduertit) expresse habet ibi Thom. non posse concedi ius eas percipiendi laicis, eo quòd sit quid spirituale, etiam cum iusta causa; sed solum res ipsæ, iam perceptæ, vel percipiendæ, quæ pro decimis soluuntur, retento iure percipiendi per eius Ecclesiæ ministros. Id quod Caiet. ibi animaduertit. Itaque ex opinione Archidiac. recepta, infertur quidem, non posse decimas cõcedi vlli laico, etiam Regi, absque iusta causa, ad hoc vt eis pro suo libito, perinde ac patrimonialibus vtatur in quoscunque volet vsus, siue pios, siue profanos: non autem (quod non possent concedi) tam personis profanis, quàm ecclesiasticis ad vsus pios; neque quod non possent concedi iusta de causa, & cum solemnitate debita, etiam personis profanis, ad hoc vt eis perinde ac patrimonialibus pro libito vtantur; & quòd Thom. strictius in hoc scribit, quàm Archidiac. quia ille negat ius percipiendi decimas, posse laicis concedi, etiam cum iusta causa: quod neque negat, neque affirmat Archidiac. Quodque, quia est contra N. allegantem illum pro se, illi relinquo resoluendum.

S V M M A R I V M.

Decima, vel fructus beneficiorum, & alia bona ecclesiastica iuste data in solutionem, vel in pretium damnorum, impensarum, vel laborum subitorum, vel subeundorum Nobilibus, vel aliis, libera esse videntur ab onere dandi superflua pauperibus: sicut erant bona perdisa, vel damnificata, impense, & pretium laborum, pro quibus sunt data. num. 1. licet non illa, que alias ob causas conceduntur. num. 2.

LXV. Moneo, pro maiori huius rei luce, quòd ex præmissis infertur, plurimum referre; an decimæ, siue vt Thomas loquitur, res quæ pro decimis solute, vel soluendæ sunt, concedantur laicis in solutionem, & compensationem damnorum, & impensarum, quas de suis patrimonis, antea fecerunt, vel postea facturi erant, & in remunerationem laborum subitorum, vel subeundorum pro Ecclesia, eiusque sancta fide catholica, ipsa id adhortante: quales videntur concessionem factæ laicis ante concilium Lateran. nobilibus supradictis. An vero concedantur, vt eas in futurum in pia bella, vel in alimenta pia impendant, non præcedentibus aliis sui patrimonij damnis, laboribus, & impensis susceptis. Quales videntur concessionem factæ multis ordinibus militaribus, ad tuendos, & alendos in futurum peregrinos, & alios fideles, ac ipsam fidem catholicam. Nam multo amplius & liberius ius est in concessis priori modo quàm posteriore: quia concessionem priori modo factæ, sunt quædam debitorum solutiones, & alienationes iusta de causa factæ, personis etiam laicis, & profanis in vsus quos ipsæ vellent, nullo eis onere, vel modo adiecto. Posteriori vero modo concessæ sunt donationes sub modo, & ob causam factæ, quæ ad modum, &

onus in concessione positum ligant, nec ab onere dandi superflua pauperibus liberant, cum maneat ecclesiastica. Nam quem admodum Episcopus, vel alius beneficiarius, qui aliquos redditus de suis patrimonialibus, suæ dedit Ecclesiæ, poterit tantundem impendere in usus quos volet, de redditibus ecclesiasticis, iuxta Gratiani doctrinam in §. Item, sub ca. Iniustum. 12. q. 2. quàm probat per c. seq. Si qualibet, & alia duo sequentia, ead. ca. & q. Quod etiam nos in præf. lib. quæst. 1. num. 67. in corol. 15. quæst. 5. diximus, & infra monito. LXXVII. dicemus. Sic illi quibus pro solutione, seu iusta compensatione sumptuum, impensarum, laborum, & damnorum, pro ecclesia susceptorum, aliqua bona ecclesiastica sunt libere data, poterunt eis perinde uti in quos volent usus, ac potuissent uti bonis, quæ præfatis sumptibus, impensis, laboribus, & damnis quærere sibi potuerant.

SVM MARIVM.

Bona empta ex redditibus ecclesiasticis, fieri Ecclesia: empta vero ex patrimonialibus beneficiarij non fieri eius, necessario infert, non esse eiusdem rationis utroque. num. 1.

^I LXVI. Moneo, nil valere responsionem præfati N. ad illud arg. videlicet; Empta ex fructibus beneficij, fiunt ecclesiæ, secundum ipsum, in 3. part. ca. 2. & empta aliunde, sunt clerici, secundum eundem. ergo non sunt eiusdem rationis fructus beneficiorum, & bona patrimonialia, & fructus eorum. Respondet enim; bona diuisa per diuisionem, facta esse tanquàm tabulam rasam, in qua nihil depictum est, &c. Tum, quia concessio antecedente, ut ipse late in suo lib. 3. part. ca. 2. concedit, necessario est concedendum eius consequens, quod irrefragabiliter concludit; quàmuis supra monito XXXVII. monstrauimus præfatum antecedens non esse adeo generaliter affirmandum, ac ipse affirmat.

SVM MARIVM.

Bona ecclesiastica qui dicit esse iure naturali diuino in opera pia dicata, cogitur fateri, quòd consuetudo impendendi ea in profana, est contra illud, & inualida, num. 1. Quicquid inepte respondeat Aduersarius. nu. 2.

Legem naturalem, & diuinam, qualis est de sacrificando Deo, de puniendis delictis, & de confitendo presbytero, potest iuuare & determinare lex humana, cui satisfaciens satisfacit naturali. num. 3.

Legem naturalem non iuuat, sed destruit lex humana, qua contrarium eius: quod illa intendit, statuit. num. 4.

LXVII. Moneo, quòd non obstat responsio præfati N. ad duo argumenta nostra; quorum alterum est: iure naturæ, & per consequens diuino, & Apostolorum primæuo instituto, bona ecclesiastica sunt destinata in ministrorum Ecclesiæ:

clēsiæ sustentationem, & diuini cultus exhibitionem, & pauperum alimenta, vt
 ambo concedimus: ille in principio suilibelli, nos vero in i. q. nostri. Ergo con-
 suetudines, & leges huic instituto cōtrariæ, prauæ, iniquæ & iniustæ sunt. c. Quæ
 contra. & c. Mala. 8. dist. Alterum est, quòd hæc bona, ex quibus portiones præ-
 dictæ sunt assignatæ, siue constent ex oblationibus, seu decimis, siue piorum ho-
 minum largitionibus, seu per industriam ab Ecclesia aliis titulis acquisita sunt
 operibus piis iure diuino, vt dictum est, vel piorum hominum donantium vo-
 luntate dicata. ergo natura eorum non est ita mutabilis, ac habet opinio, quam
 ipse male tribuit Thomæ. Responsum autem eius ad ea, est, concedere quidem,
 quòd hæc bona iure naturali, & diuino generali, & ex eorū institutione habent
 naturam suprascriptam: sed quòd lex canonica, & positiaua potest legem natura-
 lem, & diuinam generalem determinare: & quòd satis est seruare illas determi-
 nationes, verbi gratia, offerendum esse sacrificium Deo in genere iubet lex natu-
 ræ: determinatio autem sacrificiorum, quomodo, & quo tempore fiant, est de
 lege diuina, positiaua, vel humana, vt colligitur ex S. Thoma, Sec. 2. q. 85. art. 1. ad 1.
 Punienda item esse delicta in genere, est iuris naturalis, sed determinatio vt sic,
 vel sic puniantur, est iuris humani, secundum eundem Thomam receptum in
 Quodlib. 2. qu. 4. art. 8. Confitenda item esse peccata mortalia sacerdotibus, est
 iuris diuini, iuxta concil. Trident. in c. 5. sess. 14. canon. 6. & secundum omnes in
 4. dist. 17. Determinatio vero, quibus temporibus, vel quibus sacerdotibus id fa-
 ciendum sit, est iuris humani, c. Omnis, de pœnit. & remiss. & alia similia, vt col-
 ligitur ex eodem Thoma. q. 122. art. 4. & 147. art. 3. & 4. Sic in proposito nostro, vt
 ipse ait, decimæ, oblationes, & alia bona ecclesiastica iure quidem diuino, & na-
 turali generali sunt impendenda præfatis operibus piis: at determinatio in par-
 ticulari, fieri potest per Ecclesiæ leges, & consuetudines, quas sufficit seruare.
 Quæ profecto solutio, inepta est argumento soluendo, neque vim eius vllatenus
 minuit, imo auget. Tum, quia solæ illæ determinationes humanæ legum
 naturalium valent, per quas non tolluntur illæ, sed adiuuantur, & determinan-
 tur, vt præfata exempla demonstrant. At consuetudo quam N. defendit, legem
 naturalem ab ipsomet concessam, destruit: quod per eadem exempla demon-
 stro. Nam licet lex humana, vt illo, vel illo modo rationabili Deo sacrificetur,
 adiuuet & declarat legem naturalem, de sacrificando Deo; lex tamen humana,
 quæ statueret, vt sic, vel sic sacrificetur alicui creaturæ, esset iniqua: quia aduer-
 saretur legi naturali, quæ soli Deo sacrificandum esse dictat, vt in Sec. 2. q. 85. art. 2.
 probat Thom. Sic etiam lex humana quæ dictat vt illo, vel illo modo rationa-
 bili crimen puniatur, adiuuat, & declarat legem naturalem de puniendo cri-
 mine: at lex humana, quæ dictaret, vt hoc vel illo modo crimen præmiaretur,
 destrueret illam. Sic lex humana, quæ iubet confiteri semel in anno peccata
 mortalia sacerdoti, iuuat, & declarat legem diuinam de confitendo sacerdoti:
 sed quæ lex humana, vel consuetudo dictaret, vt confiteri solum Deo sufficeret,
 vel angelo custodi, vel laico, vel clerico non insignito presbyterio, destrueret
 legem diuinam de confitendo presbytero. Sic in proposito, lex vel consuetudo
 humana, quæ determinaret modum rationabilem, quo præfata bona in illa, aut
 illa opera pia impenderentur, iuuaret quidem, & determinaret bene legem na-
 turalem, & diuinam, de impendendis eis in opera pia. At quæ lex, vel consuetudo

do dictaret, vt ea impenderentur in vsus profanos, & alios ab his in quos lex naturalis ac diuina dictant, destrueret illam: & ita solutio N. cum similibus per eum adductis, irrefragabiliter conuincit eius opinionem esse falsam, & contrariam sibi concedenti iure naturali, & diuino præfata bona esse in prædicta pia opera dicata.

S V M M A R I V M.

Bona ecclesiastica non solum intentione, sed etiam præcepto, & traditione Christi, Apostolorum, & Ecclesia sunt operibus piis deputata. nu. 1.

Lex non obligat ad finem quem intendit: sed ad illud quod in illum præcipit: nec legis fine, vel causa cessante, cessat lex. nu. 1.

LXVIII. Moneo, nil obstare quod N. inepte applicat suis responsionibus in eadem parte 4. c. 2. nu. 8. dum vi prædictorum argumentorum pressus, quasi diuerticula quærens, vere, sed parum sibi vtiliter, ait hæc, scilicet, non obligari nos per leges ad implendam intentionem earum, sed solum ad faciendum ea quæ ipsæ præcipiunt, vt probat S. Tho. 1. sec. q. 100. art. 9. & 10. vt lex de colendis festis, cuius finis est, vt vacantes exterius ab operibus seruilibus, vacemus Deo interius, intendendo in eum mentes, per fidem, spem, & charitatem, non obligat nos ad illam intentionem, sed tantum ad vacandum ab operibus seruilibus, vt colligitur ex Thom. Sec. 2. q. 122. art. 4. ad 3. & quòd cessante fine legis, non cessat lex: & quòd licet deficiat legis intentio, vel finis, non deficit ipsa lex, quamuis sit iusta causa, vel mutandi legem, vel dispensandi, vt per S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 3. Neque cessante causa legis, cessat lex, per l. primam. ff. de minor. adiuncta. l. 1. C. de his qui veniam ætat. impet. in quibus plus satis spatiatur, sed frustra quo ad nos, tum quia ea non negamus: tum quia late probamus in mon. XXVII. Christum, & Apostolos eius, & successores eorum, non solum habuisse intentionem, vt bona ecclesiastica præfatis ministris ecclesiæ & piis operibus impenderentur, sed etiam vt id fieret, præcepisse. Tum, quia etiam ipsemet N. in responsione ad duo argumenta, in præcedenti mon. posita, ingenue fatetur id quod in initio libri sui affirmauerat, nempe, iure naturæ, diuino apostolicoque instituto ecclesiastica bona esse in præfatorum piorum operum sustentationem destinata.

S V M M A R I V M.

Decima, licet quò ad sustentationem necessariam ministrorum, debeantur iure naturali diuino: tamen quò ad quotam debentur iure humano: & ideo Ecclesia iusta de causa, posset illam augere, & diminuerè. nu. 1.

Decimæ non debentur, etiam si petantur, extante consuetudine præscripta, ne soluantur, nu. 2.

LXIX. Moneo, quòd infirma est responsio præfati N. in d. c. nu. 10. ad illud argumentum, quod plurimum cum vrget, videlicet, Plurimas diuisiones, & beneficiorum

neficiorum erectiones inuenit factas ex bonis, quæ fuerunt communia: & ex quibus pauperibus, & fabricis debebantur superflua, nulla pauperibus portione destinata: & ita videri, quod portiones Episcopis, & aliis beneficiariis assignatæ transferunt ad eos cum præfato onere partiendi eis superflua de portionibus suis. Replicari enim potest: Primum, quod idem facit ipse in hoc quod ait, Dominicum Sotum fecisse in lib. 10. q. 4. de iust. & iur. videlicet, quærere diuerticula, quibus vim argumenti euadat. Replicari etiam potest, secundo, quod N. à Soto recedens, tres pene paginas implet dictis Thomæ ad verbum translatis ex Quodli. 2. q. 4. arti. 8. Ex quibus nil aliud quod eius proposito conueniat, colligitur, quàm quod Ecclesia iusta de causa posset statuere, vt plus, vel minus quàm decima pars fructuum ministris Ecclesiæ solueretur: quod nemo negat. Et nos concedimus, quod Ecclesia vel consuetudo iusta de causa inducere potest, vt in multis Italiæ terris iam induxit, ne populus peccet, non soluendo decimas, si non petantur. Quod nos non solum concedimus, sed etiam ampliamus, vt procedat etiam si petantur, modo ministris Ecclesiæ necessariæ aliunde provideantur sufficienter, vt in eisdem Italiæ terris fieri audio: eo quod vt pridem Salmanticæ ab hinc quadraginta annos cum interpretarer prælectione extraordinaria, c. 7. de decim. libr. 6. irretragabiliter probauit gloss. illius, & Innoc. in rubr. de decim. cum plerisque omnibus nostris doctoribus, errare in asserendo decimam partem fructuum in lege noua iure diuino deberi, secutus opinionem Thomæ. Prima. 2. q. 99. & Sec. 2. q. 87. arti. 1. & aliorum Theologorum, quam etiam illa gloss. recitat, quæ habet: legem de soluendis Ecclesiæ decimis esse legem humanam quo ad quotam, vt. s. soluat pars decima potius quàm alia maior, vel minor: quamuis sit naturalis & diuina, quo ad hoc vt sustentatio necessaria soluat ministris: iuxta illud, Dignus est mercenarius mercede sua, Luc. 10. & alia citata in c. 13. qu. 2. Vbi memini respondere Petro Rauennati, qui in fine compendij sui nostrorum sententiam adeo mordicus tenuit, vt quendam Theologum, cognomento de Alta platea, & contrariæ opinionis adsertorem ob hoc hæreseos argueret, citauitque Io. Maiorem in 3. sen. dist. 37. q. 36. vbi etiam præfato Rauennati respondit, pronuncians eum hæreticū, si suæ opinioni pertinaciter contra prædictam, quæ fundatissima est Theologorum, in hæreret. Itaque plus confitemur ipsi N. quàm quod ipse colligit ex Thoma, nempe: posse Papam; imo & consuetudinem præscriptam iusta de causa minuere, vel augere obligationem, qua populus debet soluere decimas, dummodo ex eis, vel aliunde, ministris & fabricæ, sufficienter iuxta legem præfatam naturalem provideat. Confitemur, inquam, hæc omnia: sed negamus ex eis inferri quicquam quod ei proffit. Tum, quia præsupponit falsum, videlicet, quod Ecclesia vel Papa statuerit: vel quod in diuisionibus à se factis, bona diuisa ab hoc onere dandi superflua pauperibus, eximerit: vel quod vlla consuetudo canonica id induxerit: quia, vt supra mon. L. probauimus, sanior & maior pars beneficiariorum Deum timentium communem opin. quæ post concil. Trid. cœpit esse de fide, vt in mon. XXIII. & XXVI. diximus, seruauit, & seruat, & diuina voluntate semper seruabit. Tum, quia esto, esset verū hoc quod præsupponit, non tamen ex eo inferitur, quod Ecclesia vel Papa eius opinionem possint inducere, s. quod decimæ, & alia bona ecclesiastica iure

naturali & diuino piis operibus debita, pro libito clericorum in vsus impendantur profanos: quia non bene consequitur: Papa vel Ecclesia potest inducere, ne soluatur decima, imo, neque quinta, neque vlla alia pars fructuum pro ministris Ecclesiarum, & piorum operum: ergo à fortiori potest inducere, id quod eius opinio habet, scilicet, ne ministri Ecclesiæ teneantur de bonis Ecclesiæ tribuere superflua piis operibus, atque pro libito possint illa in profanos vsus impendere. Non, inquam, valet hæc illatio: Primo quidem, quòd ratio longe diuersa probat antecedens, quàm suadeat consequens. Inducere namque quòd populus non soluat decimam partem fructuum ministris Ecclesiæ, neque aliam maiorem, neque minorem, modo prouideat eis de sufficienti sustentatione, non est contrarium vlli iuri naturali vel diuino, vt est prædictum. Inducere vero id quod eius opinio continet, videlicet, quòd ministri Ecclesiæ pro libito infumant eas in vsus profanos, contrarium est legi naturæ, quæ iubet pacta seruari, & onera iniuncta impleri, quæ cõtinetur in septimo præcepto Decalogi, Exod. 20. & l. 1. ff. de furt. quæ dum generaliter prohibent furtum, non solum prohibent contræctationem rei alienæ, inuito domino, præfata l. 1. sed etiam omnem rei alienæ vsurpationem c. Pœnale. 14. q. 5. Prohibent item contræctationem rei alienæ, in alium vsum quàm cõcessum, §. furtum. Instit. de oblig. quæ ex del. naf. prohibent retentionem rei, non seruato modo in quem accipitur: neque soluto onere cum quo datur. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub mod. Prohibent denique, ne quis rem in vnum vsum, præsertim pium, destinatam in alium, præsertim profanum vertat. At inducere, vt opinio N. seruetur, est inducere, vt beneficiarij omnes has leges transgrediantur, vtendo rebus alienis, scilicet, Christi, contra mentem eius, ab ipsomet, & ab Apostolis eius eorumque successoribus tam factis, quàm dictis, & canonibus longe lateque præceptas, vtendo in alium vsum rebus dicatis ad alium, vtendo in profana rebus dicatis ad pia, vtendo eis non adimplendo modum, non soluèdo onus eis iniunctum, per adducta supra mon. XXVII. Tum, quia sicut Ecclesia vel Papa posset iusta de causa inducere, ne soluatur decima, etiam posset iusta de causa inducere, vt ministri Ecclesiæ fructibus eorum in quos vellent vsus vterentur: puta, si tantundem, vel amplius, impenderent de suis bonis patrimonialibus, in illos vsus pios, in quos illi fructus erant conuertendi: quod supra mon. LXIII. ex Gratiano in §. Item, sub c. Iniustū. 12. q. 2. diximus; probādo id per c. Si quis qualibet, & c. seq. ead. cau. & q.

S V M M A R I V M.

Papa non potest iuste sine iusta causa, destinata in vnum vsum pium, conuertere in alium: & nunquam etiam sine iusta causa statuit, vt bona ecclesiastica in pios vsus destinata, conuertantur in profanos. nu. 1. & seq.

LXX. Moneo, quòd N. in 4. par. c. 3. licet longa verborum ambage, in extra-ria parum necessaria spatietur, non satisfacit illi argumento; videlicet: Nemo etiam Monarcha, etiā spiritualis, qui est Papa, potest mutare iuste, sine causa iusta, voluntates disponentium in vnum vsum pium, in aliū præsertim profanum: neque

neque facere facultatem cuiquàm, vt rebus in vnum vsum dicatis, vtatur in alium, secundum omnes, argumento l. i. ff. de pact. ca. i. de probat. & Clem. Quia cōtingit, de relig. dom. l. Legatam. ff. de administ. rer. ad ciuit. pert. l. Testamen- ta. C. de testamen. l. De contractu. C. de rescind. vend. l. Rescripta. C. de precib. Imp. offer. cum notatis in eis. Ergo bona Ecclesiæ ad vsus pios per fideles dica- ra, non possunt beneficiarij in vsus profanos conuertere. Responso autem il- lius vaga, in summam redacta, est; quòd Monarchæ, qui publici iuris custodes sunt, possunt ex causa iusta mutare defunctorum, & viuorum voluntates, cum id ius publicum poscit, etiam pias, si sit Papa. Quæ solutio, argumento soluendo inepta est. Nam argumenta non tendunt ad probandum, quòd Monarchæ non possunt mutare voluntates defunctorum; sed quòd nemo antequàm id iusta de causa fiat, potest rebus in vnum vsum pium dicatis, vt ad alium; & quòd nullus Monarcha, saltem spiritualis, iusta de causa, imo neque iniusta, statuit, vt bene- ficiarij possint in vsus profanos vti rebus dicatis ad pios: & quòd illa quæ illis honeste alitis supereffent, possent vsibus impendere profanis. Bona enim pars diuisionum, & erectionum beneficiorum, facta est autoritate Episcoporum, Abbatum, & aliorum Præfulum eis superiorum, inferiorum tamen Papa; quibus & si sit potestas diuidendi bona, & erigendi beneficia, iuxta cap. Edoceri, cum ei annotatis, de rescript. non est tamen potestas eiusmodi mutationum fa- ciendarum; Clem. Quia contingit, de relig. dom. quod etiam ipse N. fatetur. In illis autem quas Papa fecit, aut confirmauit (quarum aliquot vidimus) nulla talis clausula inuenitur. Neque est præsumendum in dubio, Papas in huiusmodi re- rum diuisionibus, gratis contra tot canones, contra traditionem Apostolicam, imo & ipsiusmet Domini, quibus contrarium inductum est, id facere voluisse; cum id faciendo peccassent, vt & ipsemet N. fatetur; & ita argumentum manet insolutum.

S V M M A R I V M.

*Votum de aliquo dando alicui Ecclesiæ vel altari, potest commutari per Pa-
pam sine vllius consensu. num. 1.*

Bonum publicum, præferendum priuato. num. 2.

LXXI. Moneo, quòd nil obstat reprehensio, qua præfatus N. incidenter reprehendit Caiet. in 2. tom. tract. ii. quæst. 3. dicentem: Votum quo quis vouet dare aliquid alicui Ecclesiæ vel altari, esse commutabile, sine vlllo illius Eccle- siæ vel altaris præfati consensu: quia eum iniuste repræhendit N. Tum, per ra- tiones eius, quibus ipse minime responder. Tum, quia per eiusmodi votum non est ei quæsitum tale ius Ecclesiæ vel altari, quod per dispensationem, aut com- mutationem tolli nequeat, sine illius consensu, cum obligatio principaliter, & formaliter Deo ipsi quærat. c. Magnæ, de voto. Et Thom. neruose probat Sec. 2. q. 88. art. 5. & in 4. distinct. 38. quæst. 1. art. 1. ad 5. Ecclesiæ vero vel altari se- cundario, & materialiter, & veluti quædam circumstantia loci, quod non est attendendum. c. Quàmuis, iuncta gloss. fin. de pact. lib. 6. & l. si quis nec causam.

ff. de reb. cred. & per alia irrefragabilia fundamenta, quibus non respondet N. Tum, quia male significat, quòd Caietan. vilipendit in hoc nostros doctores; quia, imo eos satis honorando declarat, vt palam est eum legenti. Tum, quia Bart. fere ab omnibus receptus in l. Qui Romæ. §. Flavius. num. 1. ff. de verb. oblig. tenet, quòd donans aliquid alicui, vt post aliquod tempus perueniat ad aliquam Ecclesiam, potest illud onus remittere donatario saltem in id consentienti, non obstante quòd Ecclesiæ sit quæsitæ utilis actio minus principaliter per l. Quoties. C. de donat. quæ sub mod. quàm doctrinam ab omnibus fere approbari late tradit Iason in d. §. Flavius, col. 1. & 2. & merito per illum text. qui probat per donationem serui factam alicui vt eum manumittat, quæri quidem seruo ius petendi libertatem, sed per donantem & donatarium, mutata voluntate, posse illud tolli. Idem probatur per l. 3. ff. de seru. expor. quatenus habet, onus exportandi seruum, posse remitti à vendente & emente sine illius consensu. Nec obstat, quòd utilis actio, vel officium Iudicis quæratu- r illi tertio; quia vt eleganter, & noue respondit Ias. vbi supra non est quæsitum irreuocabiliter, sed est locus pœnitentiæ: quia quo ad illum tertium est contractus innominatus, in quo licet pœnitere, in l. Si pecuniam, ff. de reb. cred. Non autem potest dici id quòd Caietan. ait; nullam actionem vel ius quæri per huiusmodi votum Ecclesiæ, sed illud esse reuocabile volente donatore, & donatario principali, qui est Deus ipse, qui videtur velle, volente iusta de causa eius Vicario. Parergon autem, seu incidens illud, quod præfatus N. infert, videlicet, de bono communi præferendo priuato, & de non dissimulando malo publico propter damnum priuatum, ex Thom. 1. part. quæst. 92. art. 1. ad 3. Et quòd reformatio officiorum publicorum iuste fieri potest, parum nos tangit: & confitemur ea iuste fieri posse, modo in eis seruentur seruanda, euitentur scandala, & bonum priuatum non adeo excedat publicum, & c. iuxta intentionem Thom. ibidem art. 1. & Prima 2. q. 113. art. 9. ad 2. & glos. Bart. & aliorum in l. 1. ff. sol. matr. & glos. Panor. & aliorum in c. Licet, de regul.

S V M M A R I V M.

Intellectus c. fin. de his que fiunt à ma. par. cap. num. 1.

Communi re potest quis vti ad vsum destinatum, inuito consorte. num. 2.

- LXXII. Moneo nil obstare, quòd incaute ait N. in 3. par. ca. 3. num. 8. quod ego scripsi in meo lib. q. 1. num. 39. in fin. quòd ratio decidendi ca. fin. de his quæ
- 1 si à ma. par. cap. quòd statuit singulariter, quòd emergente necessitate Ecclesiæ, maior pars capituli statuere potest renitente minori, quòd aliqua pars reddituum singulorum de capitulo applicetur ei; quia redditus illi sunt destinati ad illum vsum, & quòd communi re potest vti vnus ad vsum destinatum contradicente
  - 2 socio, §. Religiosum, Instit. de rer. diui. Tum, quia licet Panorm. assignet illam in d. ca. Cum omnes, tamen efficaciter confutat eum Dec. quem ego sequor, col. 3. 1. lect. Tum, quia ego non allegaui Panor. ad hoc propositum, sed ad hoc quòd ipse in d. c. Cum omnes, dixit non inueniri alibi decisionem illam præfati c. fin. ad quod etiam supra monito XL I. num. 8. allegaui. Tum, quia ego ibi dixi rationem

tionem germanam illius decisionis esse illam, quam ponit vbi supra Dèc. quæ longe diuersa est à prædicta, scilicet; quòd ibi non agitur de rebus omnino pertinentibus ad singulos de capitulo, sed de his quæ saluis alimentis Canoniorum, debentur operibus piis: & ita iuste potuit stature Innoc. ibi, vt stante necessitate Ecclesiæ, in illam infunderetur aliqua pars, quæ non esset necessaria eis honeste alendis.

S V M M A R I V M.

Lex secundum rationem & intentionem legislatoris ligat. num. 1.

Finis præcepti non est in præcepto, nec mortificatio carnis in præcepto ieiunij ad eam præcepti. num. 2.

LXXIII. Moneo, non obstare id quod præfatus N. aut false, aut certe improprie dicit in 4. part. c. 2. num. 7. scilicet; quòd intentio legis non ligat, sed ipsa lex. Tum, quia leges secundum rationem, ex qua colligitur intentio legislatoris, obligant; ita quòd nec plus, nec minus obligant, quàm ipse per eam obligare intendit. arg. l. Cum pater. §. Dulcissimis. ff. de leg. 2. & ca. Meminimus, iuncto ca. suggestu, de appell. vbi Pan. receptus hoc annotauit col. 2. & arg. ca. Marchion. r. q. 1. in illis verbis: Nec putemus in verbis scripturarum esse euangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermorum foliis, sed in radice rationis. & arg. c. vlt. de reg. iur. libr. 6. vbi is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem, & alia multa, quæ citat Fely. in c. tua, de iure iur. Tum, quia S. Thomas allegatus per eum in Prima 2. q. 100. art. 9. & 10. non ait vt ipse: sed quòd finis præcepti, non est in præcepto; sed id tantum quod præcipitur ad illum finem, in quem id præceptum est; vt qui abstinet in festis ab opere seruili, à quo præcipitur abstinere, vt mentes ab illo feriatas leuemus in Deum, seruat illud præceptum, licet non leuet mentem in diuinam eius Maiestatem, vt colligitur ex Thoma recepto in Sec. 2. q. 122. art. 2. & qui abstinet à bis comedendo in die ieiunij præcepti, seruat ieiunium præceptum ad carnis mortificationem, licet non assequatur illam, secundum eundem S. Thomam Sec. 2. q. 147. art. 3. Tum, quia hoc dictum Thomæ, parum fauet eius proposito: quia nec Archidiac. nec communis ait, beneficiarios obligari ad dandum superflua pauperibus, eo quòd iura diuina, vel humana præcipiunt aliqua, vt per ea perueniatur in hunc finem, sed eo quòd iura diuina, & humana canonum ecclesiasticorum præcipiunt vt id faciant, vti probatum est supra mon. XXVII. & repetitum monito XXXVIII.

S V M M A R I V M.

Bona omnia ecclesiastica tam tempore Apostolorum, quàm postea donata, sunt eiusdem conditionis, quia sunt vnum patrimonium Christi. nu. 1.

Similis similem querit. num. 2.

Iure diuerso non est eadem res censenda. nu. 3.

Bona beneficiorum nouorum, non eximuntur onere antiquo, eo solo quòd supponantur alicui nouo. num. 4.

LXXIII. Moneo, prout dixi in dicta q. 1. num. 41. nil obstare, id quod præfatus N. post Sorum ait; quòd saltem bona, quæ post Apostolos donata sunt, & quæ quotidie Ecclesiæ donantur, minime habent idem onus, neque consequenter saltem beneficia super eisdem bonis fundata: quia hoc quoque falsum est. Primo quidem, quia omnia bona ecclesiastica tam noua quàm antiqua sunt, & appellantur patrimonium Iesu Christi, c. Cum secundum, de præb. c. Cum ex eo, de elect. lib. 6. ad quem solum eorum dominium pertinet, vt post Innoc. in c. Cum super, de caus. poss. supra mon. XXIII. efficaciter probatum fuit. Deinde, quòd omnia eisdem fruuntur priuilegiis cap. Quamquàm, de censib. lib. 6. & Clem. fin. cum ibi citatis, eodem tit. omnia sunt sacra quartæ speciei rerum sacrarum. Thom. Sec. 2. q. 99. art. 3. Et quisquis suffuratur, aut rapit eorum aliquid, sacrilegus est. c. Prædia. 12. q. 2. Et nulla possunt alienari, sine causa iusta, & solemnitate. c. Sine sessione. 12. q. 2. & cap. Nulli, de reb. eccles. non al. Cum igitur omnia sortiantur eadem priuilegia & honores, par est quoque vt eadem sortiantur onera. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Clem. 1. de censib. Tertio, quòd similes similia expetere, & affectari præsumuntur, iuxta illud Ecclesiast. cap. 13. Omnis caro ad similem sibi coniungetur: & in Ethic. Similis similem quærit, & monedula monedulam. At hi qui post Apostolorum, eorūque discipulorum tempora, bona donant, & donarunt ecclesiis, similes sunt his, qui ante eos aliquid donarunt eisdem, puta, fideles, pij, humiles, & modesti; ob eademque causas id fecerunt ob quas illi, ob amorem nempe Dei, & suarum animarum salutem. Credendum est igitur eos voluisse vt abs sese donata eadem onera secum deferrent, quæ priscorum dona detulerunt, hoc est, vt ministri sacrorum, commodum, honestumque ex eis exciperent; & reliqua quæ superessent, pauperibus erogarent: nullatenusque in malos, aut profanos vsus effunderent, nec in thesauros recondiderent, ignorantes cui congregarent ea. Psalm. 38. Quarto, quòd res eadem, non est iure diuerso censenda. c. Quia cognouimus. 12. q. 2. c. In noua. 16. q. 7. c. Ecclesiis, de consec. distinct. 1. At omnia Ecclesiarum bona, sunt vnum Iesu Christi patrimonium; eodem igitur iure censenda sunt. Quinto, quòd D. Gregor. relatus in d. c. Quia cognouimus. 12. q. 2. qui multo post Apostolorum, eorumque discipulorum tempora floruit, insigniter statuit, omnia per summos Pontifices in bonis ecclesiarum antiquis decreta, fore quoque similiter in nouis obseruanda: quandoquidem omnia vetera, & noua, vna eademque sunt substantia, idemque Christi patrimonium. Moneo item, quòd præfatis nil etiam obstat, quòd Dom. Sotus libr. 10. q. 4. art. 3. de iust. iur. in aliud propositum plurimum perpendit, nempe; multos catholicos post Apostolorum tempora, multa donasse, donareque quotidie certis tantum adiectis oneribus, quòd illud aut illud fiat, ideoque illorum ministros posse de eorum redditibus solutis illis oneribus pro libito disponere. Quæ perpensio, nil præfatis refragatur. Primo quidem, quòd potius ea confirmat, quòd ad redditus decimarum, & primitiarum, quas clerici vel monachi possident; & quòd ad bonam partem aliorum prouentuum bonorum ecclesiasticorum, quæ constat esse antiquissimam, maximam

ximamque partem eorum. Quoniam, qui de his nouis, hac ratione noua, hoc nouum dicit, negare videtur de antiquis, in quibus hæc ratio cessat. cap. Qualis, 25. dist. & c. Nonne, de præsump. Confirmat item, quod ad alia bona temporalia, quæ Apostolorum, atque discipulorum temporibus, catholici viri Ecclesiis donarunt. Constat enim idem per eos de ipsorum bonorū redditibus, atque de ipsis decimis fuisse dispositum. Cōfirmat item, quod ad reliqua bona temporalia, quæ nullis omnino oneribus nouis impostis, concessa sunt, postea ecclesiis. Et merito quidem, quia probabile est, quod cum ob eosdem fines eandemque piam deuotionem; ob quæ sui prædecessores donarunt, nullis aliis adiectis oneribus, eadem quæ illi imposuerunt onera, imponere voluisse, nempe; vt inde ministri factorum, ac pauperes alerentur. Secundo, ideo non refragatur nobis prædicta Soti perpensio, quod maior pars reddituum, qui assignantur ecclesiis, collegiis, capellis, & aliis pijs locis noue fundatis à Regibus, magnatibus, & alijs, decerpuntur, è beneficiorum annexorum decimis, quas constat esse antiqua ecclesiarum bona, & Apostolorum ordine, præfato oneri addicta: neque vlla vilius, quæ iusta fuerit, autoritate ab eo exempta. Cum probari nequeat talis exemptio vlla; gratia Sed. Apost. quæ sola iusta de causa id facere potest, vt prædictum est supra in d. lib. q. 1. n. 3. & in mon. L I I I . & L V I I I . supra eodem: neque vlla interuenit causa, quod ab eo eximerentur. Cui consequens est, neq; Pontif. Max. iuste potuisse ab eo eximere, per dicta in d. lib. in 3. q. num. 21. & supra mon. X L I . num. 5. Tertiò, ideo non refragatur nobis præfata Soti perpensio, quod qui suis duntaxat bonis profanis aliqua beneficia fundarunt, quæ non sunt adeo multa, certis oneribus impostis, non donarunt maiora bona, quam quæ sufficerent ministris alendis, & oneribus subeundis: quæ postea alicubi creuerunt eo, quod fructus & redditus eorum adaucti sunt. Est enim verisimile mentem fundantium, saltem tacitam, eam fuisse: vt si redditus eorum adeo crescerent, quod honeste sustentatis, & solutis oneribus multa superfluerent, illa infunderentur eo modo, quo infunderentur ea quæ superfluit ex alijs bonis ecclesiasticis, & non in superfluos, & profanos vsus, neque inde thesaurizarent, neque diuites ditarent, sed alendis egenibus distribuerent. Quæ mens tacita, conicitur ex eo quod est verisimile, quod si fuissent interrogati, quid ex talibus superfluis fieri vellent, respondissent (& cita debet haberi pro responso arg. gl. sing. & recepte. l. Tale pactum. §. fin. ff. de pact.) vt idem fieret quod fieri deberet, de superfluis reliqui patrimonij Iesu Christi Opt. Max. cum eorum intentio fuisset, vt ea vnrerentur eidem, eisdemque fruerentur priuilegijs: scientes, aut scire debentes, neminem alium, neque sæcularem; neque ecclesiasticum esse tam absolutum eorum bonorum, & reddituum eorum dominum, quam sunt sæculares suorum. Ecce consequenter voluerunt, saltem tacite, vt essent subiecta oneribus generalibus, quibus Christi patrimonium submittitur. Conditur item mens hæc tacita, ex eo quod qui aliquam Capellam, vel aliud beneficium particulare fundat, non censetur velle ea eximere à generalibus aliorum beneficiorum oneribus, scilicet, recitandi horas, residendi, & alijs: propterea quod eis certa onera noua imponant.

lib. p. non totiter de testatione sicut deq. multo non potest. N

Beneficiary ecclesiastici lege naturali tenentur operibus piis erogare superflua. nu. 1.

Pauperibus nulla lege ita consultum ac Christiana. nu. 2.

Decimas, primitias, & alia innumera bona habent deputata Christiani cultui diuino, & pauperibus. nu. 3.

Beneficiary minime retineant auaræ quæ eis supersunt. nu. 4.

Ludolphus, & Dionysius magnum Carthusiani ordinis decus. nu. 5.

Auarus deterior est prodigo. nu. 6.

LXXV. Moneo, intulisse me in præfato libello, ex prædicta conclusione, & eius confirmatione & contrariorum confutatione multa Corollaria; quæ non solum illam declarant, sed etiam ex animo timentes Deum: & sibi consolantur, & dirigunt in praxim, quorum summa cum aliquot auctariis infra patebit. Primo quidem non humana tantum, verum & naturali, atque diuina lege, & non qualis qualis virtutis, sed veræ iustitiæ, beneficiarios erogare debere quæ supersunt pauperibus, vt est probatum in mon. XXXIX. ideoque nulla consuetudine ab eo excusari posse: quia illa nihil valet contra legem naturalem, vel diuinam, cap. Quæ contra. c. Mala. c. Frustra. 3. dist. c. In his. xj. dist. c. fin. de consuet. Secundo, quod nusquam in toto terrarum orbe fuit vlla gens, vel natio, probatæ improbatæue legis, aut sectæ, quæ tam ingentes loculos, seu bursam pecuniarum habuerit paratam cultui diuino, & pauperibus; sicut Christiana. Quæ quidem, non solum in id dedicauit decimas prædiales omnium fructuum, ac reddituum è terræ cultura prouenientium, c. Non est. c. Tua nobis. c. Ex transmissa. & c. Cum non sit, de decim. Thom. Sec. 2. q. 87. & Quodlib. 2. arr. 8. & Host. in summa, de decim. §. 1. de triplici decim. & Panor. in d. c. Non est. omnesq; personales lucri cuiusque liciti, mixtas quoque cuiusque pecudum pecorumque generis, venationis, & piscationis, ea lege, vt deducta sustentatione honesta ministrorum diuini cultus, prædicationis, & sacramentorum omnium, egentibus erogentur. Verum, & his minime contecta, habet huic pio operi paratas omnes primitias, & alia innumera bona, terrarum, vinearum, pratorum, montium, vicorum, oppidorum, & urbium. Et nisi in aliquibus regnis prohibitum fuisset donare, relinquereue plura bona ecclesiis, omnia fere fuissent earum: quod satis colligitur ex c. Clericis, de immu. eccles. lib. 6. Et aliquot legibus Galliæ, & Portugalliæ; in quibus regnis tam effusi fuere olim in donando ecclesiis, quam nunc parci, & ad auferendum ab eis proni. Et ira personales decimæ iam vbi que ferme substractæ sunt, imo & prædiales in aliquibus Regnis. Cui rei magnam videtur occasionem præbuisse, quod palam cernitur, non dispendi ea in id, in quod donata fuerunt. Nam quod non capit Christus, rapit fiscus, vt ait August. in c. Decimæ. 16. qu. 1. Atque vtinam alij male insumentes, alij male detrahentes, & auferentes non iritemus Deum ad iracundiam, qua de omnibus vindictam quam meremur, sumat. Imo vero sua nos afflet gratia, vt emendati, salui fiamus, Amen. Tertio, non solum peccare mortaliter beneficiarios qui id quod

quod superest è redivibus nostris prodige insumimus , verum etiam qui auare seruamus: quoniam superius in monito XXXIX. probauimus; beneficiarios non solum humana, sed & naturali ac diuina, eadèmq; iustitiæ lege obligatos esse ad id quod superest egenis erogandum. Cui quidem obligationi minime satisfacimus, vt ibidem dictum est, non insumendo male, nisi etiam bene erogemus. Aliud enim est soluere & tradere: aliud custodire & retinere. c. Sicut hi. 47. distin. & cap. Saepè, de restitut. spol. Hanc eandem conclusionem affirmavit celeberrimus ille Ioan. Gerson, in alphabet. 40. littera, E, & duo illi æque pij, ac docti, Ludolphus in vita Christi. §. 1. cap. 68. fol. 3. littera, E. & Dionysius in libr. contra pluralitatem beneficiorum, art. 7. ordinis Carthusianorum prælustre decus: qui quidem ibi, & alij alibi, referunt celeberrimum illum, & Episcopum, & doctorem Gulielmum Parisiensem affirmasse, quendam amicum suum litteris insignem, qui iam vita functus erat apparuisse; dixisseque quòd vna de tribus causis ob quas fuit damnatus, erat; quia quod è beneficiorum redivibus ei superesset, pauperibus non erogasset. Quare periculose arbitror viuere beneficiarios, qui superflua redivuum suorum extra casus in supradictis comprehensos seruant, sine proposito ea in pia opera saltem futura probabiliter sperata impendendi. Quarto, magnam esse multorù beneficiorum socordiam, qui grauius detrahunt illis qui splendide edunt, ac bibunt, & vestientes se sumptuose, redivus suos impendunt, cum ipsi misere viuèntes, arcas numis impleant, parum animaduertentes, non tam prohiberi beneficiariis sumptus prodigos, quàm præcipitur largitionem & debitam exonerationem. Id quod palam sentit Tho. Sec. 2. q. 119. ar. 3. ad 1. Neque prodigus sumptus esset peccatum mortale, nisi quia debitam exonerationem præpedit. Neq; perpendunt, quod D. Bernard. in epist. 2. col. penult. non tantum carpit canonicum illum Lugdunensem, quòd è redivibus præbendæ comparauerat ephippia aurea, sellas depictas, calcariaque argentea: sed & quòd præter honestum victum, & vestitum redivus retineret. Minus enim malum est prodigus sumptus, qui aliquibus prodesse potest, quàm auara retentio, quæ nemini, vt etiam docet Ethnicus Arist. 4. Ethic. & Tho. Sec. 2. qu. 119. ar. 3. est ergo necesse, domini, patres, fratresque, vt non modo non prodigamus redivus beneficiorum: sed etiam ne auare eos retineamus.

S V M M A R I V M .

Ecclesiastici redivus magni, quare minus boni eos habenti, quàm pauci, vitui sufficientes. nu. 1.

Et quare melius est ampliores non appetere. nu. 2.

Beneficium, aut Episcopatum idoneum relinquere ob alium maioris redivus, sine aliqua causa, peccatum est. nu. 3.

Mutationes dignitatum, Demonium, & mundus inquirendas nobis procurant. nu. 4.

Auaritia non est, partem aliquam congruam redivuum, necessitatibus verisimiliter futuris obseruare. nu. 5.

Neque vel numos paulatim congerere magnis, & piis operibus, & quid tunc fieri debeat. num. 6.

Ne mors inopina nobis intercedat. nu. 7.

LXXVI. Moneo, ex præmissis etiam inferri: Primo, decipi vulgus cogitās grande bonum esse alicui amplos redditus ecclesiasticos habere. Primum, quia magno labore opus est ad ita intendendum eorum dispensationi, ut ob eos à Dei gratia non decidat, retinendo, vel infumendo, ubi, quando, quare, & quomodo non debet. Deinde, quod rari sunt animi satis fortes ad resistendum temptationibus cognatorum, & amicorum, plura quàm par est petentium, iuxta illud cuiusdam sub mortem conquerentis. Medici abstulerunt mihi corpus, & animam amici, ut refert Ludolphus, in vita Christi, par. 1. cap. 68. fol. 2. Nec impulsione mundi, qui ut plus iusto impendamus, quasi vim quãdam infert, & avaritiæ conatibus, quæ ad retinendum plusquam oportet impellit. Præterea, quia multo facilius est diuitiarum sæcularium rectam rationem reddere, quàm ecclesiasticarum, ut colligitur ex mon. XXXVIII. Et dominus de diuite laico loquens, dixit, Matth. 19. & Marc. 10. Difficile esse diuitem intrare in regnum Dei. Quod latius confirmes, per ea quæ de paupertate voluntaria ad vitam æternam multum opitulante, scribit Thom. Sec. 2. q. 184. art. 3. & 6. Secundo, non esse tam prudentiæ consonum quàm aliqui existimant, quærere ob nostri amorem plures redditus ecclesiasticos, quàm sint nobis necessarij ad hanc vitam honeste agendam. Neque suscipere etiam si id rogemur: quia id est appetere multum oneris, & parum leuaminis. Non enim est facile habenti magnos redditus tribuere illos solis operibus piis, petentibus eos de more, & importune cognatis, & amicis, arg. cap. Non æstimemus. 13. q. 2. & c. Peruenit. 1. q. 3. & c. 1. sess. 25. Concil. Trid. de reform. Quin & iudicio nostro non vacat id culpa, saltem veniali: nisi cum vere Deo dicere possumus, quod nolumus, neque acceptamus eos, saltem principaliter, ob nostri amorem: sed solum ob eius sanctum, vel Reip. obsequium, & ad impendendum superflua pauperibus. Alioquin enim finis inordinatus esset, per prædicta, & consequenter malum: quia cuius finis malus est, ipsum quoque malum est. cap. Cum minister. 23. qu. 5. cum multis, quæ ibi nuper scripsimus, post Thom. Prima. 2. qu. 1. art. 3. melius q. 18. art. 6. Quæ omnia plurimum iuuat id quod Cardinalis Florentinus determinauit in Clem. Gratia, de rescript. licet plus aliis laxauerit plurium beneficiorum obtinendi facultatem, vno eorum sufficiente, videlicet: neminem posse illa obtinere villo modo, neq; cum dispensatione, neque absque illa, nisi ea conditione, ut non thesaurizet ex eorum proventibus, neque indulgentiorem victum, aut factum ob id adderet maiorem. Et quoniam permulti habebant plura beneficia, quàm ad honeste viuendum essent necessaria: pauci vero æquam expositionem Cardinalis præfati obseruabant: decreuit sanctum Concil. Trid. sess. 24. c. 17. de reform. ut nullus permittatur habere nisi vnicum, quod sibi sufficiat, beneficium. Tertio nescire me Episcopos, aut ecclesiarum parochialium rectores, omnino à peccato excusare, qui honestum victum in terris salubribus habentes, sine alia necessitate, aut vtilitate publica student relinquere sua beneficia, eo solo quod minoris sint redditus: & capiunt alia,

eo solo quòd sint maioris. Primo, quòd appetere Episcopatù propter bona illius temporalia, manifeste est illicitum, vt probat Thom. Sec. 2. q. 188. art. 1. Secúdo, propter ea quæ in præcedenti monito diximus. Tertio, quia iura pontificia sæpius renouata, ratione iusta id prohibuerunt, c. Mutationes. c. Scias. quæ agunt de Episcopis, & ca. Non oportet. ca. Peruenit. quæ agunt de aliis minoribus, 7. q. 1. quæ nescio quare nõ citauit Sotus in lib. 3. q. 6. art. 2. col. 13. de iust. & iur. Quibus aperte præcipitur, vt neque auaritia, neque præsumptione, neque voluntatis propriæ causa, huiusmodi fiant mutationes; sed solum necessitate, aut vtilitate; non quidem propriæ crumenæ, seu bursæ, vt eadem decreta aperte significant, præsertim finis d. c. Mutationes. Quarto, quòd oues cognitæ vtilius gubernare possunt, quàm eas, quas nondum cognoscunt, neque sciunt quanto tempore cognoscent; & ita gratius inseruiet in eis Domino, nisi alia causa aliud suadeat, per prædictum c. Mutationes. & ca. Scias. Quinto, quòd non possunt impendere sibi suisque plus quàm poterant, cum sola beneficia minoris valoris haberent, nisi ea ipsa sint altioris dignitatis, & honoris, per præfatam cõclusionem communem principalem, ex qua hæc inferimus; & per dictum Cardinalis in Clem. Gratia; de rescript. Sexto, quia saltem habentibus idonea beneficia, quibus honeste ali possint, peccatum est appetere propter se altiorem regendarum animarum locum, c. Qui episcopatum. ca. In scripturis. ca. Clemens. 8. quæst. 1. tradit Thom. receptus Sec. 2. q. 185. art. 1. At altioris loci, minorisque reditus beneficia maius animarum onus habent frequentius. Verumenimvero, cum hæc ita sese vere habeant, Deusque omnibus præsens extet, qui per se, & per eius sponsam, matremque nostram Ecclesiam sanctam, nos ea ipsa edocuit: Diabolus tamen, & mundus, propter animi nostri imbecillitatem, nonnullos prouectam etiam ætatem agètes, in has varias beneficiorum mutationes nos trahunt exagitados, paulo minorem curam vt eas adipiscamur adhibentes; & vtinam non maiorem quàm ad æternam gloriam consequendâ adhibeamus. Quare non possum non laudare illum Episcopum Italum, qui refertur ante paucos annos renuisse trãslationem sui ad opulentiorẽ episcopatum, dicens, Cum vix possim impèdere, vt par est, reditus Episcopatus quem habeo tenuiores; quomodo impèdam iuste illius qui offertur ampliores? Quarto, non esse auaram retentionem, qua mediocrem pecuniæ quãtitatem necessitatibus verisimiliter futuris, ægritudinum, litium annorum steriliũ, & id genus aliorum, prudenter obseruamus. iuxta doctrinam Thom. Sec. 2. q. 32. art. 5. Dixi verisimiliter, contra eos qui dicunt, seruare se in id tempus, quo centum fuerint annorum, cum tãtum sint adhuc triginta; siue neptibus pauperibus ex fratre sororeue collocandis, quæ nondum natæ sunt, & id genus aliis. Non enim oportet omnes casus qui contingere possunt, considerare. Tho. in d. art. 5. ad 3. quæ quidem minime nos docet vera prudentia, sed potius pusillanimitas, & auida sollicitudo diuinæ prouidentia; parum fidentes proponunt. Quinto, non esse item auaram retentionem illam contra illud: Nolite de crastino cogitare, Matth. 6. qua paulatim cumulamur id quod necessarium est matrimoniis aliquot piis contrahendis, aut fabricandis ecclesiis, capellis, collegiis, hospitalibus aliisue huiusmodi piis ac sanctis operibus. Est enim viri prudentis ædificiis perficiendis, etiam antequàm incipiantur, necessaria prouide parare. iuxta illud Luc. 14. Qui vult turrim ædificare, prius se-

dens computat sumptus, &c. ne insultetur ei; quòd cœpit edificare, & non potuit consummare. Quamquàm profecto etiam in hoc casu, perquam commodum esset, vt quemadmodum sensim pecunias congerimus, ita etiam aliquibus piis, & probatus viris catholicis, vnam, atque alteram, inter viuos donationem ir-reuocabilem faceremus; adiecto onere impendendi ea omnia bona in his piis operibus, quæ facienda destinamus. Esset tamen prudentiæ, addere illis clausulam, per quam liceret nobis, aut quibusdam aliis; quorum prudentiæ atque pietati fidimus, mutare illa in alia opera pia, si aliquo respectu illa non conuenirent tantum quantum alia. Donationes autem ita fiant, vt eas minime reuocare possimus, sed velimus nolimus, donata à nobis bona his, aut illis piis operibus infumenda necessario permaneant: quia mors inopina solet bona proposita impedire. l. i. ff. de cond. & demonst. iuxta illud; Nescitis diem neque horam, Matth. 25. Et quæ piis finibus coaceruamus, possent cedere malis. iuxta illud; Exhibet spiritus eius, & reuertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum, Psal. 145. Si forte neque iure, neque facto intercedente morte testari possemus in offendiculum proximorum, auaritiam mortuorum inde coniiciendum, vt ante paucos annos cuidam magno Præfuli accidisse vidimus; qui pecuniam ingentem collegio ingenti fabricando congefferat.

S V M M A R I V M.

Beneficiarij ea, quæ parce viuendo de suo honesto victu detrahunt, faciunt sua. numero 1.

Beneficiarij satisfaciunt erogando ea quæ sibi supersunt quibuscunque pauperibus, aut piis operibus quæ delegerint. nu. 2. & seq.

Pauperes qui à testamentario deligendi. num. 3.

Pauper est in hoc cui pro sua decencia necessaria desunt. nu. 4.

Pauper efficitur aliquis nimia patrui, siue fratris felicitate. nu. 5.

Pius V. Papa mirificum hac in re dedit exemplum. nu. 6.

Beneficiarij de prouentibus ecclesiasticis insumere possunt pro libito tantum, quantum in ecclesiam suam, ac pauperes de patrimonialibus impendent. numero 7.

LXXVII. Moneo etiam ex præmissis inferri, Primo; Conclusionem nostram minime locum habere in his, quæ beneficiarij de suo victu honesto parcius viuendo seruant, vt sensit Thom. Sec. 2. q. 185. art. 7. & exprimit Maior in 4. dist. 24. q. 17. & probant Adrian. in 4. de restitut. q. 12. & Sotus lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. quod late monito XXX. probauimus; & probatum late defendimus aduersus præfatum N. contrarium mordicus tenentem in monito XXXI. Secundo; quòd beneficiarij satis officio nostro facimus impertiendo ea quæ supersunt, quibuscumque pauperibus, quos ad id elegerimus; tamen si ceteris paribus pietius esset (arg. l. Si quis ad declinandum, C. de Episcop. & cler. & l. In ecclesiis, eod. tit.) erogare parochianis, aut inhabitantibus locum, vbi situm est beneficium

beneficium; & pientius dare pauperibus, aut melioribus, qui virtute præstantiores esse videntur. arg. d. l. si quis & c. Pulchra. & c. Non satis. 86. dist. Diximus, cæteris paribus, eo quod vt colligi potest, ex d. c. Non satis. & c. Est probanda. & c. Consideranda. & ca. Pulchra. 86. dist. aliqua ratio patriæ, cognationis, amicitia, obsequij honesti, & aliorum similiũ haberi potest, quod iuste præferatur extraneus indigenæ, pauperiori minus pauper, atque meliori minus bonus. Quãuis Vlticus relatus à Dionysio in libr. contra plural. benef. art. ii. contrarium dicat, nihil ad id allegando; qui tamen allegare poterat legem illam, Si quis ad declinandam. C. de Episcop. & cler. quæ habet id quod à testatore pauperibus relinquitur, dandum esse hospitali sui loci, si vnum tantum habetur; & si plura pauperiori. Et licet ea lex sublata sit per §. Si quis autem pro redemptione, Auth. de Eccles. tit. col. 9. quatenus de hospitali loquitur: non est tamen sublata quod ad illud quod decernit de erogando sui loci pauperibus, vti singularis gloss. approbata. c. Si pater. verb. pauperum, de testam. libr. 6. declarauit. Ipse vero non auderem obstringere ad hoc beneficiarios. Primum quidem, quod testamentarius, siue cui testator pauperum electionem commisit, eos quos vellet eligere possit, etiam si non essent ex eius loco, iuxt. doctrinam Ioan. And. Dom. Perus. communem super d. gloss. d. c. Si pater. Deinde, quod neque D. Clemens in præf. lib. de const. Apost. 8. ca. 36. & lib. 2. ca. 29. Neque vllus textus habet decimas impartiri debere pauperibus loci qui eas soluit: imo iubet easdem elargiri, etiam peregrinis, & alienigenis. Tertio, quod verus cõsuetudo, quæ est optima legum interpret. ca. Cum dilectus, de consuet. & l. Minime. ff. de leg. declarasse videtur, satis esse dari pauperibus, etiam si non sint loci beneficij. Quarto, quod illi glossa textibusque, quorum optimus videtur. l. Quæ conditio. §. Cum ita. ff. de cõdit. & demonstr. in quibus illa fundatur, responderi potest; ea habere locum in testatore, qui tanquàm homo priuatus loci sui cohabitatoribus propensior videtur. Nos vero loquimur de sancta matre Ecclesia Catholica, quæ cunctos mundi fideles suos reputat filios. c. Alma mater, de sentent. excommun. libr. 6. Clem. 1. in princip. de summa Trinit. Et ita non tam speciali complectitur amore, quàm testator eos qui in vno particulari loco cohabitant. Qua ratione confirmatur id quod dictum est, nempe; gloss. præmissam non habere locum in testamentario exëcutore, cui testator pauperum electionem commisit; & è contrario per illud dictum hæc responsio corroboratur. Adde, quod nemo damnat eos Præfules, qui collegia & hospitalia necessaria, litteris discendis, vel pauperibus excipiendis, etiam extra suos episcopatus ædificarunt, & dotarunt ex redditibus suorum præfultuum: neque beneficiarios, qui cognatos, vel aliàs pauperes patriæ suæ longe à suis beneficiis distantes, modeste collocant. Tertio, inferitur, quod bene distributum intelligetur id quod distribuitur eis, qui licet habeant necessaria ad vitam seruandam; non tamen ad se decenter pro sua qualitate sustentandum, vt recte Diuus Thom. Sec. 2. q. 32. art. 6. præsupponit. Et Bart. in l. 1. C. de sacrosan. Eccles. num. 36. explicat, ambo frequentius probari. Et apertius Caietan. Sec. 2. quæst. 43. art. 8. quod satis colligitur ex quibusdam D. Ambros. decretis, videlicet, ca. Consideranda. ca. Est probanda. & ca. Non satis. 86. distinct. quod notandum est ad excusationem eorum qui cognatis, & aliis carentibus dote sufficienti ad nubendum æqualibus, vel ducendas æquales, auctaria dotium in id re-

5 quifita largiuntur, & aliorum multorum. Quarto, inferitur dubitari; Vtrum frater, vel nepos ex fratre, vel sorore illius qui ex humili conditione cooptaretur in magnam aliquam dignitatem, qui habebat necessaria ad suam decentem sustentationem, antea quam cognatus eius fuisset promotus. dicitur pauper, ad hoc vt ille cognatus tribuere possit aliqua iuste, si non habeat tanta quibus honorifice in eius domo conspiciatur. Nam prædictum concilium Trident. sess. 25. c. 1. de reform. significat non posse: quod etiam antea D. Ambrosius in d. ca. Est probanda. ibi, subsidium necessitatis, non tamen vt ibi ditiores fieri velint, sentit; & aperte determinat Maior in 4. distinct. 24. quæst. 19. satis forti argumento fretus. Nobis tamen videtur, quod huiusmodi Prælati potest dare iuste tali fratri aut nepoti plus aliquantum, quo se ita tractet, vt à prudentibus, religiosisque viris non habeatur minoris post cognati promotionem quam antea. Eius enim dignitas efficit, vt illi maiorem necessitate patiantur, quam antea; & quod non habeant necessarium pro statu suo, qui per augmentum status tam proximi cognati aliquantum creuit. Et decet vt qui causam damni dat, id resarciat. arg. c. fin. de iniur. & l. Qui occidit. ff. ad legem Aquiliam. Sed non est illis dandum tantum, quantum vt plurimum petunt; nec tantum quo superbi, otiosi, vitiosue fiant. Et quia certum est, posse illis dari tantum, quantum extraneis eiusdem qualitatis, id quod etiam prædictum concilium Trident. sensit in d. c. 1. sess. 25. de reform. cōduceret, vt huiusmodi Prælati vteretur eorum ministerio in negotiis, & officiis in quibus lucrifacientes id quod ab aliis lucriferi poterat, honeste vitam agerent: quod si id facere nollent, ob eorum culpam sine sua destituere posset. Quod totum approbare visus est nūc Beatissimus Pater & D. N. Pius V. assignando pro dote cuidam nepti suæ mille quingentos aureos, additis postea magno rogatu, vt fertur, aliis quingentis, exemplo raro, mirando, tamque sanctissimo Papa digno. Quinto, inferitur; quod etiam iuste expensum dicitur, quicquid Prælati expenderit ex prouentibus suis in eum qui non est pauper, si de patrimonio suo, siue de acquisitis industria sua, tantundem ad vtilitatem Ecclesiæ suæ expenderit, vt ait Gratian. in §. Item, sub c. Iniustum. 12. q. 2. per c. sequens. Si quis qualibet, etiam mediate, vt defendendo suam electionem, vel provisionem. c. Vt præteritæ, de elect. quales sunt impensæ factæ in litigando super suo iusto iure, vt ibi notatur. Illud item quod in honestam ac decentem hospitalitatem, arg. c. De monachis, de præb. & §. 1. 42. distinct. & c. 1. 82. distinct. & illius Ciceronis lib. 2. offi. Decorum valde est, patere illustribus hospitibus domos virorum illustrium. Illud item quod in conuiuium honestum ca. Conuiuia. 44. dist. aut in necessitatem eius, qui ea quibus indiget, non potest aliunde habere, quæ ipsum non decet ei vendere.

S V M M A R I V M.

Beneficarij nequeunt insumere ob solam liberalitatem, nec humanam amicitiam. num. 1.

Possunt tamen in colligendos honeste hospites, qui eorum Ecclesiæ vel beneficio prodesse valent. num. 2.

Ministerium

Monasterium sanctæ Mariæ à Paulari laudatum. nu. 2.

Beneficiarius secularis potest cui libet largiri id quod meretur ob maiora obsequia, quàm quæ suum beneficium requirit. nu. 3.

Intellectus illius Pauli: Presbyteri qui bene præfunt, & c. nu. 4.

LXXVIII. Moneo, intulisse etiam primo, quòd sola liberalitas, aut amicitia humana non sufficit ad huiusmodi sumptus iustificandos. Primo, quia hoc non facit ut opus illud sit pium per dicta in mon. XXIX: Secundo, quòd sanctum Concil. Trid. in sess. 25. c. 1. de refor. omnino prohibet Episcopis, & quibuscunque beneficiariis ecclesiasticis, etiam si sint Cardinales: ne consanguineos & familiares suos, nisi fuerint pauperes, de ecclesiasticis prouentibus extollant. Id quod olim statuerat sexta synodus relata in c. Quisquis. 12. q. 2. & concil. Tollet. in cap. Decenter. 89. dist. quin eos vehementer monet, ut carnalem erga suos affectum ex animis euellat, ut radicem & originem multorum malorum: quod colligitur ex glos. ad uncto. tex. c. Peruenit. 1. qu. 3. quod non faceret, si liberalitas & humana amicitia iustam dandi eis causam constitueret. Secundo inferitur, quòd ex hoc inferunt aliqui, non esse bene impensum id quod in quibusdam Ecclesiis & monasteriis impenditur, hospitio suscipiendo aliquot consanguineos, ac iure consultos, aut nobiles per ea transcentes, aut in ipsa per aliquot dies animi gratia sese recipientes. Nobis tamen semper visum est contrarium: quia illa non est pura liberalitas, quæ consistit in pura donatione, de qua in l. 1. ff. de donat. Imo donatio ob causam, quæ non est pura donatio, iuxta præfatam l. 1. & totum tit. ff. de condi. cau. da. & C. de cond. ob. cau. Tum, quia est artificium acquirendi, & conciliandi voluntates eorum qui fouerunt, aut fouendi potestatem habent eorum iura, & causas in iudicio, & extra illud: & ita saltem mediate fit in Ecclesiæ utilitatem, dum modo ita fiat, ut absit epularum curiosarum, vel immodicarum, & vinorum nimia exuberantia. arg. c. A crapula, de vit. & hon. c. Ecclesiæ principes, 35. distinc. Nec cum ab omni specie mali cauendum sit. 1. ad Theff. 5. & c. Cum ab omni, de vit. & hon. significant, non tanti habere paupertatis statum quem professi fuerunt quàm diuitiarum, quem deseruerunt per votum paupertatis, quod se protendit ad renunciationem omnium bonorum sæcularium. Tho. Sec. 2. q. 186. art. 7. ad 4. Et nitentes quærere honorem temporalem quem effugerunt, ut docet ibidem vterque Thom. non amittant spirituales, quem procurare tenentur. Ne item hospites quos ædificare debent, bono exemplo temperantiæ, modestiæ, abstinentiæ, ac sobrietatis, vitiis eis contrariis offendant, & ita abeant, reprobantes magis immoderatam eorum exhibitionem, quàm approbantes moderatam ipsorum hospitalitatem: in cuius confirmationem ibidem hæc addidi: Hodie octauo die Iulij anni 1566. in hac sanctissima ordinis Carthusiani domo sanctæ Mariæ à Paulari, quæ est cælestis imago in charitate, religione, tranquillitateque; vbi mihi, cum ad eam Mantua Carpentaria siue Madrid pene mortuus, delatus essem, Virgo mater eius patrona, in tertium diem pristinam salutem impetrauit; horum ipsius seruorum & dominorum meorum in ea commorantium intercessione. Hodie, inquam, legens sanctas eorum constitutiones, quibus in tanta perfectione tota Carthusiana congregatio conseruatur, vnâ inueni, cuius exemplum hic positum, ea quæ dicta sunt, vnice

probat, scilicet, in 3. composi. cap. 6. Hospitibus cum ad nos veniunt, aut per nos inuitantur ad conuiuia, non ministrentur nec præparentur diuersa & exquisita cibaria, ex quibus & religiosi, & sæculares, imo etiam & ipsi hospites scandalizantur, & gravantur: vnde duobus non curiose præparatis ferculis, cum coquina, caseo, & fructibus debent esse contenti, nisi tantæ dignitatis, &c. Pro quo faciunt c. Non satis. & c. Pulchra. 86. dist. Tertio, inferitur, quod pro nostræ conclusionis limitatione teneri potest opinio Io. Maioris in 4. dist. 24. col. 4. scilicet; beneficiarium non magis mortaliter peccare expendendo prodige de suorum prouentuum parte, quam merentur eius labores, & utilitas quam affert ecclesiæ Dei, ultra mediocriter seruitium, quod eius beneficium requirit: quàm expendendo de portione cuius eget ad necessariam sui sustentationem, de qua mon. LXXVI. dictum est. Primo quidem, quia lege naturali diuinaque dignus est operarius mercede sua, Luc. 11. ad Corinth. 9. & c. 1. 13. q. 2. Deinde quod si vniuersalis Ecclesia omnes ecclesiasticos prouentus in vno cumulo haberet, & seruientibus eis satisfaceret, vniciuique deberet pro merito tribuere, tribuendo plus ei qui plus mereretur. Tertio, quod certum est, clericum cui ecclesia daret de sua mensa trecentos ducatos, eo quod labor eius, & commodum quod ei adfert, eos merentur; posset de illis omnibus libere disponere: quoniam essent bona per industriam eius acquisita, quæ sunt ei patrimonialia, & ab onere bonorum ecclesiasticorum libera. c. Quia nos, de testa. & c. Episcopi. 12. q. 1. & dictum est, supra mon. XXII. etiam si centum ei sufficerent ad vitam honeste transigendam. Qua ipsa ratione, videtur, quod idem facere potest de trecentis ducatis, qui redeunt ex eius beneficij fructibus: quàmuis centum ex illis sufficerent ipsius honestæ sustentationi, si obsequia quæ facit, præter ea quibus obstrictus est, id meretur. Postremo, quod illud Apost. 1. ad Timoth. 5. Presbyteri qui bene præfunt, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Quamquam à nonnullis, præsertim ab vtroque Thom. in d. c. 5. 1. ad Timoth. intelligatur de stipendio, & reuerentia: recte tamen intelligi potest de duplici vel maiori salario, vt Gelasius in c. Consuluit. 74. dist. & glos. solemniter ex eius dicto colligit; presbyteros plus salarij recipere debere, quàm diaconos; plus autem hos, quàm alios minores: id quod optime in Episcopatu Palentino perpensum reperitur. Cuius rei ratio est, quod presbyteri magis operantur in Ecclesia, præcipue si concionentur, & doceant: ita vt nobis fateri liceat, quod si duo habeant singula beneficia trecentorum ducatorum reddituum, ambo possunt prohibito expendere id, quod illis ad se honeste sustentandum opus est, boni viri iudicio, etiam si suis beneficiis plusquàm mediocriter non inferuiant: fingamus id ascendere ad centum & quinquaginta: quo ad sustentationem, iam si aliter eorum non magis inferuiat quàm omnino teneretur: alter vero multo magis, audiendo confessiones, concionando, docendo, visitando infirmos, consolando, pacis & aliorum huiusmodi curam habendo; poterit hic recte expendere tanto plus, quantum eius seruitia supererogatoria pro viri boni iudicio merentur: Meritis enim inæqualibus inæqualia præmia debentur. Thom. Prima 2. q. 47. art. 7. ad. 3. Et gratia maior datur vni, quàm alij. Prima 2. q. 112. art. 4. quæ si alia centum & quinquaginta valuerint, poterit is de toto suo reditu pro sua voluntate disponere, nil plus de illo pauperibus erogando, quàm laicus alius de suo. Quæ
conclu

conclusio, consolans est, & incitans, addensque eis calcaria, qui magnos prouentus habent, vt operarij quoque magni sint in vinea Domini.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius non amittit suos fructus, eo solo quòd male viuit, contra Adrianum, nec etiam non celebrando horas amittebat vsque ad Concilium Lateran. nu. 1.

Beneficarij minores, mediocres, & Episcopi, quòd ad hoc aequales. nu. 2.

Prouentus item distributionum, & alij. nu. 3.

Ordinatum ad augmentum religionis, non debet operari diminutionem. nu. 3.

Beneficiarius pro voluntate sua disponit de rebus quasitis sui ordinis ratione, puta, per confessiones, &c. nu. 4.

LXXIX. Moneo, me etiam intulisse hæc alia. Primo quidem; quòd dura nimium videtur opinio Adriani in 4. de restit. q. 14. col. 9. scilicet; quòd beneficiarius, qui male viuit assidue Deum offendendo, sui beneficij fructus amittit, eosque restituere tenetur, quomodocumque illis vtatur. Durior vero illa Car. Alexan. in summa. 12. q. 3. videlicet: quòd eos amittit pro rata temporis ille, qui malam vitam agit interdum, & si non ita viuit assidue: quoniam verius existimamus eos, dummodo titulos habeant canonicos, suasq; horas celebrent, non amittere; imo de illis legitime viuere posse. Primo, quia neque textum, neque rationem necessariam habent, quo suam probent opinionem. Deinde, quòd legibus quas illi citant, responderi potest, quòd neque causa totalis, neque etiam magis præcipua qua eos acquirit, est bona vita; sed titulus, & officium diuinum, quod potissimum consistit in horis canonicis pronuntiandis, quæ appellantur pensum seruitutis in c. Presbyter. 91. distinct. & cap. 1. de celebr. miss. Postremo, quia communis opinio Panor. & aliorum in cap. 1. de celeb. miss. affirmat, quòd ante Lateranen. concil. coactum sub Iulio II. & continuatum sub Leone X. sess. 9. §. Statuimus, quem explanauimus in repet. cap. Quando, de consecr. distinct. 1. cap. 7. à nu. 32. non amittebat fructus ille qui non pronūciabat horas canonicas: imo neque post illud, qui non pronuntiat intra sex menses ab eo habito, vt in præfato. §. Statuimus, statutum est. At constat eum qui eas non pronuntiat, male viuere. Attamen tam integrorum, & doctorum virorum opinio notanda est, ad retrahendum à suis vitiis eos, qui palam eis vtuntur. Præterea intuli, quòd quantum ad hoc nihil interest inter Episcopos, & Rectores; atque Priores, & Parochos; nec inter hos, & canonicos, & portionarios; nec inter hos, & capellanos, aliosque simplices beneficiarios: quamquàm aliter sensit Caiet. Sec. 2. quæst. 185. artic. 7. contra quem etiam Dominicus Sotus prudenter dixit, lib. 10. qu. 4. art. 9. de iust. & iur. quia in omnibus eadem ratio militat, cum omnes fundati sint in bonis ecclesiasticis, quæ Iesu Christi patrimonium existunt; & in omnibus locum habent ea, quibus dicta communis, & nostra conclusio nititur.

Conciliumque Trid. seff. 25. cap. 1. de reform. non solum prohibet Episcopis, sed etiam cæteris beneficiariis, ne suos consanguineos, & familiares, de prouentibus ecclesiasticis diuites efficiant. Addo intelligendū esse id quod supra de pensionibus dixi, de illis quæ dantur in titulos beneficiarios, vel in titulos perpetuos quasi beneficiarios; non autem de illis quæ dantur in stipendium, & subsidium impensarum in aliquod tempus Nuntiis, Legatis, Cardinalibus, & aliis familiaribus, vel alia negotia gerentibus: aliter quàm constituendo eas super beneficiis ecclesiasticis, vt diximus supra mon. XX XIII. Intulit etiam, quò ad hoc propositum nihil referre, si prouentus quærantur ex quotidianis horarum distributionibus, aut ex communi cumulo, quem grossam appellant: quicquid sentiat glos. Gulielmi, verb. consuevit, in Extrauag. Suscepti, ne sede vac. inter communes. Primo, quòd alia bonorum quærendorū ratio constituta per eum; qui ipsa recipit, non potest mutare finem ob quem illa ei data fuerunt ab aliis l. 1. & l. Legatam. ff. de administ. rerum ad ciuit. pert. & Clem. Quia contingit, de relig. dom. Deinde, quòd distributiones subrogantur illi cumulo grossæ; & subrogatum habere debet qualitatem illius cui subrogatur. l. Si eum, §. Qui iniuriarum, ff. Si quis caut. & c. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, vt lit. pen. Tertio, quòd statutum ad vnum finem, contrarium illi operari non debet, l. Legata inutiliter. ff. de adimp. leg. & c. si. de verb. sig. At finis in quem institutum est in multis Ecclesiis, vt prouentus per distributiones, quærantur, est; vt clerici magis obstringantur, fiantque religiosiores quàm essent, si eosdem aliter quærerent: & consequenter non debet maiorem licentiam, & minorem religionem in illis operari, quòd liberius, & minus religiose de illis disponere valeant, quàm antea, quando quærebantur ex cumulo communi. Postremo, quòd nihil obstat. c. 1. de cler. non resid. lib. 6. quo nonnulli nituntur, ob id quod superius in mon. XL IIII. ei est responsum. Insuper intuli, quòd dictæ conclusioni non est locus in eo quod clerici ratione suæ dignitatis clericalis, exira suorum beneficiorum fructus lucrantur; puta, per missarum celebrationem, aut per officium capellanorum, & c. quia illa sunt bona quasi patrimonialia, quæ in hoc æquantur patrimonialibus, vt in mon. XXII. probatum est. Idemque sentimus nos, de eo quod lucrantur ob confessiones, officia diuina, stipendia pulpitorum, conciones, siue Capellanas, & Vicariatus; siue sua beneficia obstringant eos ad id, siue non, ob ea quæ ibidem dicta sunt.

S V M M A R I V M.

*Prelatus quidam magnus huius conclusionis magnū dedit exemplum. nu. 1.
Beneficiarius de suo beneficio viuere potest, & alia sua bona seruare cuicumque voluerit. nu. 2.*

Beneficiarius, & Pensionarius quò ad hoc non differunt. nu. 3.

Remedium ordinarium utilius quàm extraordinarium. nu. 3.

Beneficium regulare numquam seculari collatum est, neque saculare regulari in titulum, sed in commendam sic. nu. 4.

Tantum tamen authoritatis habent Commendatarij, quàm titulares. nu. 5.

Religio

Religiosus, si & quid dare potest, de eo quod parcius viuendo reliquum facit.
numero 6.

Religiosus donare potest concessione, seu consuetudine iusta. num. 7.

LXX. Monco, me etiam ibidem intulisse. Primo, quòd insigne exèplum, & imitatione dignum fuit illud, quod quidam pater Dominicanus valde venerabilis, & permagnus concionator, quem nos cognouimus, exhibuit. Is Prælato cuidam primario morti proximo, qui supellectilem suam, & actiones multi valoris vni nepoti suo legauit, duabus vel tribus horis antequàm moreretur, dixit; quòd ea de causa sola damnaretur, nisi sibi consuleret; & Prælatus, vt vir singulari virtute præditus, timore tremens, de remedio eundem consuluit: quod cum intellexisset, conuertit illud legatū in aliud pium opus illustre, quod etiam hodie in ciuitate quadam primaria refulget. Cuius similia quædam acta sunt, nobis consulentibus, à nonnullis beneficiariis; qui alioqui suos consanguineos ditandi causa damnati fuissent: nam id effugere nequibant, etiam si vera esset opinio aliquorum, qui dicunt eos non teneri ad restituendum ea, quæ in vsus profanos expendunt; licet mortaliter peccent: quoniam, cum ipsimet fateantur, mortaliter peccare illos, qui sic expendunt, morientes huiusmodi legata non retractando, quæ retractare poterant, non satis pœnitebat, & diabolus eorum animas rapuisset. c. Firmissime. 15. q. 1. ca. Omnis, de consecr. distinct. 4. & hæres eorum bona, parum de ipsorum pœnis indolentes possiderent. Ad hæc intuli, quòd vehementer consolatur beneficiarios illud Innocentij, ab omnibus fere approbatum in c. Episcopus, de præb. & in c. Quoniam, ne prælat. vic. videlicet: quòd omnes viuere possunt, atque capere de suis prouentibus ecclesiasticis, quantum ad congruam eorum sustentationem opus est; & seruare quibus volunt suum patrimonium, cum eius fructibus, quæ communis est opinio, quàm etiam sequitur Dec. in d. ca. Episcopus. licet in c. Postulasti, de rescript. aliter dixisset; quamque nos multum ampliamus contra præfatum N. supra mon. XXX. Eadem ratione, quàmuis illi non id penitus expriment, idem facere possunt de illis quæ consequuntur ex quacumque industria sua litterarum, munerum, negotiorum, legationum, cōtractuum, ac donationum, & aliorum modorum non pertinentium ad eorum beneficia, neque bona: quia vt dictum fuit in præf. lib. quæst. 1. num. 7. & repetitum supra monito XXI. omnia huiusmodi sunt eis perinde ac patrimonialia. arg. ca. Quia nos, de testam. & c. Episcopi. 12. quæst. 1. Insuper intuli, id ipsum quod dictum est de beneficiariis ecclesiasticis, dicendum esse de pensionariis pensionum ecclesiasticarum, quas Pontif. Max. constituere solent super fructibus aliquorum Episcopatum, & aliorum beneficiorum, ad vitam eorum; & quas alij Prælati ad vitam beneficiorum, videlicet; quòd quicquid inde supererit illis, desumpto eo, quo ipsi pro decenti eorum statu egent, tenentur expendere in pauperes, aut alia pietatis opera. Primum, quia res transeunt cum oneribus suis. c. Ex litteris, de pign. ca. Pastoralis, de decim. & l. i. C. de distr. pig. Et summi Pontifices, & alij non absoluunt ab onere cui subiacent fructus beneficij, nempe; vt ea quæ supersunt pauperibus, aut operibus pietatis erogentur eo solo, quòd iubeant, vt alius qui non sit beneficiarius, eos

ad sui sustentationem accipiat. Secundo, quòd concessio pensionum, plus efficere non debet, quàm vellet ille qui concedit eas, arg. l. Non omnis. ff. de reb. cred. & l. In agris. ff. de acq. rer. dom. & summi Pontifices in suis diplomatibus apponere consueverunt, quòd eas concedunt pro alimentis, vt commodius pensionarij possint sustentari; palam significantes, nolle vt eas prodigant, arg. §. 1. 42. distinct. & §. 1. 44. distinct. Tertio, quòd remedium ordinarium fauorabilius est, quàm extraordinarium. gloss. solemnis & pen. Clem. 2. de off. ord. l. In caus. 2. ff. de minor. At reditus pensionum est extraordinarius. Cum ergo reditus beneficiorum, licet sit ordinarius, ad id oneris teneatur, non cõuenit, vt pensiones sint immunes ab eo. Quarto, quòd ei qui minus meretur, nõ debet plus dari. arg. §. 1. Instit. de iust. & iur. & l. Iustitia. ff. eod. tit. Et minus meretur pensionarius, qui celebrare non tenetur officium diuinum, vt late tradidimus in ca. Quando, de consecr. distinct. 1. c. 17. num. 14. neque seruire, quàm beneficiarius, qui vtrumque facit. Quinto, quòd qui contradixerit, æque dicere debet, quòd si summus Pontifex vni concederet centum seu ducenta millia ducatorum in pensionem, posset is de illis in vita, & in morte disponere, tanquàm de patrimonio suo: quod à ratione dissentaneum est, & absurdum, & ideo non dicendum. l. Nam quod absurdum, de oper. lib. ca. Dudum. 2. de præb. lib. 6. Confirmantur hæc per Extrauag. Pauli III. cuius tenorem inferimus præf. Commentario. ca. Non liceat Papæ. 21. q. 2. per quam declarat ea quæ clericus de huiusmodi pensionibus quærit, esse censenda de spoliis, quæ debentur Papæ post mortem clerici ea quærentis; & constat patrimonialia, vel quasi, non esse censenda de illis. Licet aliud arbitrer esse dicendum de salariis, vel subsidiis impensarum voluntariis, quæ solet Papa tribuere suis Legatis, & aliquot Cardinalibus indigentioribus. Et etiam Episcopi, & alij Prælati aliquibus aliis, vt determinauimus supra mon. XXXII. Præter hæc cito textum nouum, & singularem in Extrauag. Sanctiss. D. N. Pij V. ædita anno 1567. 3. Kal. Sept. quam etiam refero ad litteram in d. comment. c. Non liceat. 12. q. 2. quæ dum in sensu directo diffinit ea, quæ supersunt clericis pensionariis, non habentibus pensiones excedentes valorem triginta ducatorum, non esse censenda spolia pertinentia ad Cameram Apostolicam: sed computanda esse inter patrimonialia, vel quasi patrimonialia. Clare in sensu contrario diffinit, ea quæ supersunt pensionariis de pensionibus maioris valoris esse computanda inter spolia: & ita inter ea, quæ non sunt patrimonialia, neque quasi patrimonialia: de quibus illis pro libito disponere liceat, quod ibidem latius repeto. Præterea intuli, quod & si Sedes Apost. semper obseruauit illam regulam, quæ colligitur ex ca. Possessiones, de reb. eccl. ca. Inter quatuor, de relig. dom. c. Cum de beneficio. & c. Cum singula. §. Prohibemus, de præb. lib. 6. videlicet, regularia; regularibus, & sæcularia sæcularibus, in non conferendo beneficiũ regulare sæculari, nec sæculare regulari in titulum, nisi tantum in commendam ad vitam: vtrique tamen ita disponere possunt de fructibus commendarum beneficiorum per summum Pontificem ad vitã commendatorum, sicut de fructibus beneficiorum in titulum collatorum, pro conuenienti sua sustentatione, dando superflua pauperibus. Primum, quòd in ipsis diplomatibus Pontifex Max. illis concedit facultatem in suos ipsorum vsus expendendi. Deinde, quòd Commendatarius tantum iurisdictionis & authorita-

tis habet in administratione beneficij cōmendati (præcipue per summum Pontificem ad vitam, alienandi potestate excepta, quam eisdem adimit per sua diplomata) quantum titularis c. Querelam. vbi Panorm. not. 1. de elect. Panorm. & Decius in c. Edoceri, sub finem, de rescrip. Per quod tolluntur quidam scrupuli, qui nonnullis inciderunt super quibusdam rebus, ad Commendatarios Roncæuallis & S. Isidori Legronensis spectantibus. Intuli etiam, quòd vera existit elegans illa Cardinalis Florentini regula in Clem. 2. de vit. & honest. cler. §. sed tales, & in Clem. Gratia, de rescrip. col. penult. videlicet; quòd eandem potestatem quam habent sæculares disponendi de suorum titularium beneficiorum & commendatorum prouentibus, habent etiam regulares de suorum beneficiorum titularium, & commendatorum redditibus. Primum, quòd ratio propria, qua sæculares prouentibus suis uti possint ad moderatam sui sustentationem, superfluis in pauperes distributis, non est, quòd illi sint eorum integri & absoluti Domini, sicut superius probatum est in monito XLIII. Sed quòd Ecclesia, eiusque ministri constituerunt eos, eorum prouentuum dispensatores, per titulos canonicos, quos in id conferunt. Quo munere etiam religiosus fungi potest, etiam si non possit esse verus alicuius rei temporalis Dominus, ob solemne suum paupertatis votum. ca. Non dicatis. 12. quæst. 1. cap. Cum ad monasterium. §. final. de statu monachor. Præterea, intuli ex proxime illatis, quòd quemadmodum, vt supra monito XXX. & LXXVII. significatum est; clerici sæculares possunt elargiri cuicumque voluerint illud, quod parcius viuendo superesse faciunt, de eo quod in honestam sui sustentationem impendere poterant. Ita quoque Religiosus facere possit, de illo quod parcius viuendo, superesse faceret de parte illa quam honeste valet in suos sumptus expendere. 6
 Primum, quia ratio radicalis ob quam sæcularis illud facere potest, non est, quòd ille dominium eius adipiscitur; sed quia Ecclesia per suos titulos eidem concedit, vt illud pro voluntate sua possit expendere. At huius facultatis æque capax est religiosus ac sæcularis; licet non veri Dominij eius. Secundo, quoniam hoc plus adiumenti præstat ad seruandam abstinentiam, sobrietatem, modestiam, & castitatem, vt docet experientia, quæ optima est rerum magistra. ca. Quàm sit, de elect. lib. 6. l. Legatis, §. ornatricibus, ff. de leg. 3. Tertio, per ea quæ supra monito XXXI. deducta fuerunt contra præfatum N. ad probandum, licere beneficiario sæculari disponere de his quæ reliquat, ex his quæ deceter in suos vsus impedere potest. Quarto, quòd Alex. II. in c. Cæterū de don. quod in hoc dixit singul. And. Sic. in tract. de præstan. Card. q. 10. art. 6. respondit, quòd consuetudo potest dare facultatē religioso donandi aliquid, quo non grauetur multum Ecclesia; quod palam verum est, quòd ad redditus, de quibus conclusio nostra loquitur, vt sentiunt Pan. Imol. & alij omnes in d. ca. Cæterum. Atque notum est, donationem illius quod parcius viuendo quæritur, non afferre multum damni Ecclesiæ. Verum tamen est, quòd hactenus videbatur nobis verius contrarium huius illationis, eo quòd religiosus non est dominij capax: & ideo non potest esse Dominus illius quod parcius viuendo quærit, sicut clericus sæcularis. Nunc tamen videtur quòd ad hoc respōderi per primā huius illationis rationē, scilicet; quòd ratio radicalis, quare sæcularis potest disponere de illo quod per parcā vitā lucratur, non est tā quia ipse sit integer Dominus illius, quā quòd 7

Ecclesia iusta de causa facit ei facultatem disponendi de illo; quæ ratio æque locum habet in religioso, sicut probatur efficaciter in dicta responsione Alexan. III. in d.c. Cæterum, quod maximi momenti est, ad excusandos à peccato multos religiosos, qui sunt Abbates, priores, aut beneficiarij minores, qui non solum nonnullos pauperes consanguineos subleuant, ex eo quòd parcius viuendo, residuum faciunt; sed etiam aliquos diuites ratione amicitix, liberalitatis, vel obseruantix, ditiores aliquot munusculis donant.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius tam ægotans quàm bene valens, donandi facultatem habet: & si testari non potest. num. 1. Et lepida ratio quare beneficiarij testari prohibentur, & non donare. num. 2.

Intellectus cap. Ad hæc, de testam. num. 2.

Beneficiarius religiosus qui ægotat an donare possit pauperibus, & piis operibus. num. 3.

- LXXXI. Moneo, intulisse me etiam hæc alia. Primo quidem, quòd & si beneficiarij ægotantes de redditibus suis ecclesiasticis testari non possunt, vt in 3. q. dicemus; donare tamen possunt per viam eleemosynæ inter viuos, siue sani sint, siue ægoti pauperibus, aliisque piis operibus. Quod enim hoc facere possint, dum sani sunt, constat: quia superius monito XXXVIII. & XXXIX. dictum est, eos non solum id posse, verum etiam debere. Quod autem etiam dum ægotant id ipsum facere possint, probatur. Primum, quia textus hic Hier. cum aliis supra citatis, qui faciunt huiusmodi facultatem beneficiariis, & præcipiunt vt illa vtantur, generaliter loquuntur, & ita generaliter sunt intelligendi. I. De preio, de publ. in rem act. c. Solitæ, de maiorit. non excipiendo infirmos à sanis. Deinde, quòd per infirmitatem non amittunt suos titulos. cap. Tua. & toto tit. de cler. ægot. quibus sancta mater Ecclesia eis præfatam facit facultatem. Tertio, quòd Alex. III. indicat aperte, in ca. Ad hæc, de testam. maiorem beneficiario esse facultatem dum ægotat ad largiendas eleemosynas, per donationem inter viuos, quàm per vltimam voluntatem. Quarto, quòd id est appositum medium ad beneficiarios eripiendos ab ea perplexitate reprobata per c. Nerui. 13. distinct. c. Nemo, de pœnit. distinct. 7. quam inducit ex vna parte obligatio conferendi superflua pauperibus, quam superius monito. XXVII. confirmatam reliquimus. Ex altera vero prohibitio, qua vetantur dare per vltimam voluntatem. Certe, talis perplexitas cessat aperte, si dixeris; posse donare inter viuos beneficiarios superflua, dum ægotant. Quinto, quòd pauperibus quibus superflua sunt eroganda, est multo magis expediens, vt cum non acceperint à beneficiario dum valeret, saltem dum ægotat, accipiant. Sexto, quòd apertissimum est beneficiarium ægotantem aliquam portionem bonorum erogare posse, per c. Ad hæc, de testam. sed eadem ratione, qua conuincitur exigua portio posse dari, conuincitur etiam posse dari copiose, quantum

tum ad præfens negotium attinet. Nulla enim alia ratio reddi potest, cur possint dare aliqua, nisi quia habent facultatem id faciendi, virtute suorum titulorum: at virtute eorum, habent quò ad omnia. ergo, &c. argum. l. Illud, ff. ad leg. Aquil. Et quia qui de vno dicit, vt videtur negare de alio dissimili, ita videtur affirmare de alio simili. Dom. in ca. Qualis. 25. distinct. & probat glos. in verb. Mobilibus, in d. c. Ad hæc. Septimo, quòd ratio potissima, quia interdicatur beneficiariis, ne legare possint, ea est; vt certe vel sic cogantur, dum viuunt, erogare superflua pauperibus. At quòd ad hunc finem, commodius est ea donare quando aduersa valetudine laborant, quæ dum valerent, commodius est ea donare quàm non donare, & ob id post mortem hæredibus cedere. Octauo, quòd non obstat quæ ex aduerso affertur ratio, scilicet, in idem recidere; ægotum morti proximum inter viuos donare posse, & posse donare per vltimam voluntatem. Vnde cum negetur hoc secundum, inferunt & primum denegandum. Non, inquam, id obstat: nam qui per vltimam voluntatem donat, reuocare potest id quod dedit, si conualescat. c. Vltima voluntas. 13. qu. 2. c. Cum Marthæ, de celebr. miss. quod nequaquàm poterit, si semel donet inter viuos. l. Sicut ab initio. C. de actio. & oblig. l. In commodato. §. Sicut. ff. Commodati. Nec obstant Alex. verba in d. c. Ad hæc. qui dum permittit ægotatibus, posse aliquid donare inter viuos, sed moderate; visus est innuere à contrario sensu, non posse dare large, vel immoderate: nam id est efficax argumentum. Tum, quia argumentum à sensu contrario licet aliàs dicatur fortissimum in iure. l. 1. ff. de off. ei cui mand. & c. & cap. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælat. nihil probat, si ex eo colligitur aliquid, contra id quod in iure habetur expresse. text. optimus, in c. A nobis. 2. de sent. excõ. & glos. celebris, & recepta c. Significasti, de for. comp. Vbi late Felyn. & in eod. c. Ad hæc, est glos. adiuncto tex. Nam textum loquentem solum de mobilibus, intelligit etiam de immobilibus. Expressum autè est, imo & præceptum à iure diuino, naturali, & humano per hoc cap. & alia multa citata supra in præfato lib. q. 1. nu. 17. & supra eod. mon. XXV I I. non tantum beneficiarios dare posse superflua pauperibus, sed & dare debere. Tum etiam, quia verbum illud, moderate, referri potest ad alia bona ecclesiastica, quæ nec dum sani sunt beneficiarij, possunt expendere. Et in hunc modum exponunt Panor. & And. Sic. in 1. not. verbum illud. Non vult ergo summus Pontifex dicere, non posse beneficiarios ægotantes ea conferre pauperibus, quæ præstare possent sani: sed tantum id vult, non posse dare de bonis aliis, nisi modicum quid, idque non aliis quàm pauperibus. Et certe textus ille, vt maximum, id tantum probare possent; Donationem ita factam in maxima quantitate, per beneficium morbo graui correptum, suspectam & fraudulentam habendam. Quem intellectum satis sentit ibi Panor. sub fin. & etiam Andr. Sic. post Pet. nu. 6. quatenus ait; eiusmodi donationem esse suspectam, & satis consentit D. Didacus ibidem, & donationem potius esse quam vocant causa mortis, quàm irreuocabilem inter viuos. Nam ex eo quòd noluit ea bona conferre cum sanus erat, & citra periculum; non leuis sumitur coniectura, non tam voluisse dare libere, & serio, id quod dedit, dum in discrimine versaretur, quàm per viam vltimæ voluntatis, aut donationis causa mortis. arg. c. Semel malus. de reg. iur. lib. 6. c. cum glos. & latissime Didacus in rubr. de testam. in par. 3. nu. 15. & not. in c. Tua. & c. Is qui, de spons. quæ duo quod huc

attinet, cum agimus de effectu, exæquantur. Bald. & Iaf. l. 2. ff. de iust. & iur. Ca-
 terum coniectura hæc, seu præsumptio, si coram Deo vera, & non dissimulata
 donatio fuit, vim & valorem nequaquam amittit in interiori conscientia foro,
 vbi cessat omnis præsumptio, veritasque sola viget, & valet. c. Humanæ. 22. q. 5.
 Itaque concludo huiusmodi piam donationem, valorem integrum ante Deum,
 & in foro conscientia habituram, dummodo vero animo fiat, vt irrevocabilis
 sit; quàmvis quoad forum exteriori ficta, & in fraudem facta præsumatur, si non
 3 apponatur remedium, quod ex proxime subsequen-
 tibus desumi potest. Intuli
 etiam; dubium esse definitione Papali dignum; an quæ dicta sunt in illatione
 proxime præcedenti, efficere possint etiam religiosi beneficiarij, graui morbo
 laborantes: & videtur id eos minime posse, quippe qui nec legare permittan-
 tur. c. 2. de testam. Auth. Ingressi. C. de Sacrosanct. nec vllum habeant, aut habe-
 re possint rei alicuius dominium. c. Non dicatis. 12. q. 1. c. Cum ad monasterium,
 de stat. monach. Nihilominus tamen oppositum nobis videtur magis conforme
 iuri: licet hætenus nunquam asseuerare id sim ausus. Primum, quòd supra eod.
 mon. LXXX. dictum reliquimus; disponere tantum posse beneficiarios re-
 gulares de suis redditibus, quantum & de suis sæculares. iuxta doctrinam Card.
 cui nemo contradixit in Clem. 2. §. Sed & talis, de vit. & hon. cler. Hos autem id
 posse, proxima illatione probauimus. Deinde, quòd id non est testari, sed inter
 viuos donare. Quæ duo, etiam si qui donat, ægrotet, longe sunt diuersa, c. Ad-
 hæc, cum annot. ei de testam. Non enim potest quod sic semel dederit, reuocare,
 l. sicut ab initio. C. de act. & oblig. vt potest, quod per viam testamenti, & vlti-
 mam voluntatem reliquerit, c. Cum Marthæ, de celebrat. missar. c. Vltima vo-
 luntas. 13. q. 2. Nec ita facile experientia, quæ est rerum magistra. c. Quam sit, de
 Elect. libr. 6. à testante inducuntur homines, quantumvis ægrotent, & ita sint
 4 morti vicini, vt de eorum salute desperetur; sic ad statim donandum, atque ad
 donandum post mortem. Est namque natura nostra viuendi cupientissima, &
 quæ sibi semper vitæ spem polliceatur. Adde, quòd vt possit aliquis bona di-
 stribuere, non est necesse, eum esse dominum eorum quæ sunt distribuenda: sat
 est illi, si sit ei facultas ad hoc concessa, per eum qui possit eam facere, vt est con-
 cessa tutori. l. Lex quæ tutores. C. de administr. tur. & procuratori, & executori,
 & curatori. l. ob æs alienum. & toto tit. C. de præd. minor. Sed nec beneficiarius
 ipse regularis rei alicuius est dominus, etiam cum prospera valetudine perfrui-
 tur; & tamen in pauperes aliaque pietatis opera distribuere potest libere redi-
 tus suos omnes, ob facultatem sibi ab Ecclesia pia matre nostra per beneficij
 titulum factam.

S V M M A R I V M.

*Donationes non omnes tempore mortis factæ, ab ecclesiasticis ius testandi non
 habentibus sunt, nec præsumuntur fraudulentæ. nu. 1. Et tribus modis fir-
 mantur. num. 3.*

Præsumptio omnis cessat in foro conscientia, & præualet veritas. nu. 2.

Donatio beneficiariorum ad pia, ante traditionem valida. nu. 4.

Donans

Donans ante traditionem fit debitor. nu. 5.

Beneficiarius remuneret famulos. nu. 6. & quantum. nu. eodem.

Ingratitudo semper peccatum. nu. 6.

Beneficiarius non solum potest expendere, id quod est ei opus, quatenus est beneficiarius, sed etiam quatenus est nobilis, aut graduatus. nu. 7.

Beneficiarius prius potest sibi prouidere, quàm Ecclesia quò ad vnum finem, & non quò ad alium. nu. 8.

LXXXII. Moneo, intulisse me etiam vbi supra hæc alia. Primo quidem, quòd non est verum absolute, id quod prætatus N. ait, in d. cap. 4. quòd donationes beneficiariorum, quibus ius testandi non est, de quæsitis ex fructibus, quales in Hispania sunt Episcopi, & in Italia clerici secundum eum, & secundum nos omnes omnium terrarum beneficiariorum facta ab eis in infirmitate morti proxima constitutis, etiam si nomen donationis inter viuos eis imponatur, & ad traditionem deueniatur iure vltimæ voluntatis sunt censendæ, & sunt inuriles, arg. l. Filia meæ emancipata, & ægra, ff. Solut. matr. quam in hoc notat Bald. in Auth. Nisi rogati. C. ad Trebel. col. fin. allegando etiam in hoc cap. i. de renun. lib. 6. facit in c. De his, de sepult. & in l. si filia, ff. de diuor. l. Si cum mulier de morte viri desperans, ff. rer. amot. Ex quibus satis colligitur, quòd videatur in fraudem facere ille qui testari non valens, grauatus desperata infirmitate, mortique vicinus donat: etiam si dicat se donare inter viuos. Hoc, inquam, non est absolute verum: quia contrarium probauimus in libello quem defendimus in præfata q. i. nu. 67. & supra duabus illationibus proximis. Non obstant illa supra pro Aduersario citata. Tum, quia tandè concedit hoc, quod nos dicimus esse verum in donationibus ad pia, quas solas licere beneficiariis nos asseueramus. Tum, quia eius fundamenta, quod etiam ipse satis concedit, non probant deesse facultatem donandi eis, qui ægroti, testandi factione carentes, donant: sed quòd eiusmodi donationes præsumuntur fraudulentæ, cum fiunt ad profana, quod etiam nos concedimus. At quia in foro conscientia omnis præsumptio cessat, si coram Deo vere fiant, proculdubio coram ipso, & in conscientia foro valent. Itaque concludo; huiusmodi piam donationem, etiam magnæ quantitatis, valere ante Deum, & in foro conscientia, dummodo vero animo fiat, vt irreuocabilis sit: regulariter tamen præsumendum esse factam in fraudem: quod ampliat Aduersarius procedere, etiam si traditio rerum donatarum fiat in vita, & donatio fiat ad profana. Sed donatio ad pia liberatur ab hac præsumptione tripliciter, per ea quæ in nostro lib. q. i. nu. 89. diximus. Primo, facta in vita traditione reali eorum quæ donantur, Secundo cum donans iurat se nunquam donationem reuocaturum seque illam facere, vt satisfaciatur obligationi, qua tenetur, quæ ei supersunt, piis operibus, & pauperibus erogare. Tertio, cum ex qualitate, ac consuetudine personæ, ac circumstantiis loci, temporis, ac aliis, posset iudicari non esse fraudulenta, puta, quia erat homo affluens facere largas elemosynas, & quod forte illa quæ donat habebat in nominibus, & alia eiusdem generis. Nam contra gloriosissimum Sanctum Laurentium, qui iam iam moritu-

rus thesauros Ecclesiæ dedit pauperibus, nulla mala præsumptio oborta fuit. Intuli præterea esse verum id quod in dicto libello qu. r. num. 88. diximus, quod etiam noster Aduersarius approbat, videlicet, valere donationem à beneficiariis factam piis operibus, etiam ante cōsecutam rei donatæ traditionem, etiam si absque præfato iuramento fiat: licet contrarium tenuerint And. Sic. in d. c. Ad hæc. col. 2. & aliquot alij alibi. Tum, quia nihil adducunt in suæ sententiæ confirmationem. Tum, quia non satis aduerterunt Innoc. in d. c. Ad hæc. contra eos aperte satis tenuisse, allegando text. in l. si quis argentum, C. de donat. quæ habet; donationem esse validam ante rei donatæ traditionem, quamuis donetur res ad vsus profanos, quâto magis si ad pios, de quibus nos verba facimus? Tum quia ex eo quod dixit Panor. actualiter donet, & non relinquat donandum post mortem, non licet colligere, voluisse illum dicere: traditionē esse necessariam, sed solam donationem inter viuos. Tum, quia ea quæ debet beneficiarius, sunt persoluenda ex eius redditibus, iuxta communem omnium sententiam in c. Peruenit. de fideiuf. per illum text. quem supra mon. XL V. declarauimus noue ac verissime; præfertim, ea quæ debentur piorum operum causa, in quibus nemo dubitauit. At vero, qui donat, licet non tradat, debitor cōstituitur. per d. l. si quis argentum, in princ. & aliis multis. §. seq. & ad id quod donatur persoluendum, obligatur: fatemur tamen, quòd præfatorum Doctorum opinio defendi potest, quòd ad hoc, vt donationes eximæ quantitatis, quæ fierent tempore valetudinis aduersæ, in foro exteriori, præsumerentur fraudulentæ, nisi remedia prædicta illis adhibeantur. Insuper etiam intuli, quòd non solum non peccat, sed etiam laude dignus est beneficiarius, qui à famulis, & ab aliis accepta obsequia, munera & beneficia compensat. Ea namque compensatio, non tam est censenda donatio, quàm rei debitæ persolutio. Nam licet non intercedat obligatio tanta quanta sit necessaria ad hoc, vt peti possit ex rigore iustitiæ: intercedit tamen ea obligatio, quâ antidoralem vocant, & ius debitæ gratitudinis. l. Sed etsi. §. Consultuit. ff. de pet. hæred. cap. Cum in officiis, de testam. At ingratitude, vt minimum est peccatum veniale, vt probat S. Thom. Sec. 2. q. 107. art. 3. Absit autem dicere, quòd Deo, vel Ecclesiæ sit gratum, beneficiarium peccare venialiter etiam in pauperum gratiam. c. In ciuitate, de vsur. c. 1. 21. q. 2. c. Si aliquid, adiuncta glos. 22. q. 4. Nullus autem est, qui Ecclesiam ipsam, aut Ecclesiasticos eximere possit ab ea obligatione, qua cuncti natura tenemur exhibere nos gratos benefacientibus nobis. l. Si non forte. §. Libertus, adiuncta glos. in verb. Natura, ff. de cond. indeb. c. Ecclesiasticis. 12. q. 2. vbi glos. dixit; Ecclesiam teneri ad antidora. c. Relatum. 2. de testam. c. Precarie. c. Episcopus. 10. q. 2. Illud tamen diligenter est inspiciendum, beneficiarios causa remunerationis non posse dare, nisi quantum satis est ad satisfaciendum obsequiis, & muneribus acceptis, idque faretur omnium communis sententia: quam post Bart. in l. si quis pro eo, §. 1. ff. de fideiuf. tenent Alexan. Iaf. & Dec. in l. Si donatione. C. de collat. cum aliis ab eis citatis. Quæ sententia innititur illi insigni cap. præfato Relatum, ibi; iuxta sui seruitij meritum. Cæterum, nos in ea sententiâ sumus, posse dari, non tantum quod exæquet accepta beneficia, sed etiã aliquid vltra. Et inducit nos ad hoc assuevandam, quod non satis gratus est, is qui accepit ab alio beneficiũ aliquod, si solũ tantundem ei repenset, quantũ gratis accepit ab illo, vt optime definit S. Th. Sec. 2.

q. 106. art. 6. Arist. 4. Eth. dicta secutus. Nec enim ad id tantum quod accepit est inspiciendum, sed ad id etiam quod ei fuerit gratis exhibitum. Vnde natum est proverbium illud Gallicum, *Qui donat, lucratur; si donatarius non est illiberalis.* Verum enimvero non tantum eò amplius exhibere potest, quantum sibi libuerit, sed quantum à viro cordato fuerit definitum. arg. l. 1. ff. de iur. delib. c. De causis; de offic. del. Verbi gratia, est quidam cognatus, famulus, aut alius quiuis, qui mihi ea præstitit obsequia, quæ si pretio æstimarentur, duodecim aureis constarent, non possem iuste nomine remunerationis, quadraginta vel triginta persolvere, possem tamen quindecim aut sexdecim. Exhibuit alius beneficium quoddam gratuitum, valens aureis duodecim, non potero lege gratitudinis, quadraginta vel triginta reddere; licebit tamen, quindecim aut sexdecim. Conclusio hæc nostra, noua quidem est; innititur tamen rationi satis antiquæ iuris naturalis, & apposita est satis ad sexcentas donationes remuneratorias augendas, quæ firmitatem habere nequeunt, nisi præcedant obsequia, quæ sunt eas commerita. De quibus in l. Si forte. ff. de castr. pec. & in l. si donatione. C. de collat. & in c. Relatum. 2. & in ca. Ad hæc, de testam. & alibi sæpe. Aduertendum tamen, quòd licet ratione remunerationis, non possit clericus suo amico, vel familiari, alioqui pauperi, donare plus quàm eius obsequia merita sunt, & aliquid amplius, ad quod lex gratitudinis obligat: tamen, ratione paupertatis, poterit dare quantùm ipsa paupertas exigit, sicut & aliis pauperibus. l. Illud. ff. Ad l. Aquil. Intuli quoque; beneficiarium quemcūque posse de beneficij sui redbitus expendere, non tantum ea quæ decentiæ & qualitati beneficij necessaria videntur, sed etiam quæ conditionem personæ decere videntur, seruata ratione generis, gradus, & ordinis. Primum quidem, quòd Innoc. in cap. Indecorum, de ætat. & qual. absolute permittit beneficiario ea expendere posse, quæ deceant ipsum; nec restringit vllò modo facultatem hanc ad beneficij decentiam. Deinde, si id neges, fatearis oportet, tunc nihil amplius profuturum beneficiario, quòd ad ipsum attinet, duo vel tria possidere beneficia cum legitima dispensatione, si æqualis sint conditionis, quàm vnum tantum: quod est contra mentem c. De multa, de præb. & contra Extrauag. Execrabilis, Ioan. XXII. cum in sui gratiam & vtilitatem, expendere amplius ei non liceat, quàm si vnicum tantum beneficium haberet. Adde illud quod vrget vehementissime, permisisse quidem generale Concilium in d. cap. De multa. cum nobilibus & litteratis dispensari posse, vt plura quàm singula, possint obtinere beneficia. Cuius constitutionis is finis aperte fuit; vt talem agere vitam eis liceret, qualis expedit generis nobilitati, gradibus, atque litteris. Postremo, id ipsum ex Extrauaganti prædicta Execrabilis, Io. XXII. conuincimus; quæ licet iniunxit cunctis qui beneficia incompatibilia possidebant, vt ea dimitterent; ab eo tamen præcepto excepti Cardinales, & Regum filios; innuens aperte, eos posse de redbitus expendere, non tantum quæ responderent satis qualitati beneficiorum, sed etiam quæ responderent personarum conditionibus. Cæterum, illud diligenter expendendum; quòd licet alimenta beneficiarij, vt ex textu c. De his, de eccles. ædif. quem ibi dixit nescire se alibi Panorm. Cui tamen ei similis in §. fin. 12. q. 1. colligitur, anteponantur reparationi templi, ita quòd si quid desit, deesse potius debeat Ecclesiæ quàm beneficiario. Id tamen intelligendum venit de illa portione,

quæ ei obtingit in alimentum, iuxta qualitatem tantum Ecclesiæ commensuratum, & non iuxta qualitatem personæ. Nam si oppositum contendas, cogeris fateri necessario, filium Regis habentem duo beneficia, quorum vtrumque valeret octingentis aureis, nequaquam obligandum, ad contribuendum partem vllam vel minimam, in Ecclesiarum reparationem, & ornamentorum: quod est plane absurdum, & ideo indignum relatu, & auditu. I. Nam, quòd absurdum, ff. de oper. lib. facit, quod anteponenda est omnino necessitas conseruandæ naturæ vitæque, necessitati conseruandi decori personæ, vt docuimus in Manuali nostro cap. 24. num. 3. post Thomam, & alios multos, quos ibi citauimus. Et latius; monstramus, in Commentario cap. Quiescamus, quem vna cum hac Apologia componimus. Ex quo habes, non excusandos à culpa milites religionum, militarium, quos Commendatarios vocamus, qui ob id, quòd nihil eis de redditibus superest, absumpta ea parte, quæ necessaria est ipsis alendis, & sustentandis, iuxta sui status qualitatem, templa habent minantia ruinam; vel certe, non vti decet apparata, & multo peius adornata.

S V M M A R I V M.

Rex Hispaniæ qui superat omnes Prælatos, excepto Papa, in redditibus ecclesiasticis, potest de illis sustentare suum regale decus, & quantum debeat se abstinere à dispendendis illis in diuites, & malos vsus. num. 1.

Commendatarij professi perpendant periculum male insumendi suos redditus. numero 3.

Papa testari nequit. num. 3. & latius infra q. 3. mon. 2.

Rex Philippus secundus Hispaniæ Rex, tarde per authorem cognitus, tardius eius heroica ac rarissima virtutes ceteris gentibus agnita, parumque per indigenas vulgate, quæ propriae sunt ei, vel in eo maxime præminent, sine assentatione vlla insinuantur ab Authore: quia id è Repub. Christiana in publicum omnium Regum, & Regulorum exemplum esse visum est, paucis, quæ bello paceque gessit, temporaria & aeterna gloria incomparabili digna recensitis. num. 2.

Beneficiario ab aliquo qui recipit, an peccat. num. 4.

LXXXIII. Moneo, intulisse me vbi supra, etiam Regem nostrum, qui redditibus ecclesiasticis plus quam vllus Ecclesiæ Prælati, excepto summo Pontifice, abundat; quippe qui administrator est trium illorum Magistratum ordinum militarium S. Iacobi Calatrae, & Alcantarae, ac tertiæ partis decimarum totius Regni Castellæ, & bonæ partis Regni Granatæ, & Insularum fortunatarum, non solum posse iuste de redditibus magistratum expendere quantum expedit officio magistratus, & decentiæ, qua utebantur Præcessores ipsius; sed etiam quæ expedit Regali apparatus: dum nihil desit his, quæ ex præscripto legum, & statutorum illorum ordinum sunt facienda. Quàmuis non fuerit cui magis arriserit oppositum, hac ratione permoto; quòd negari nequeat

queat, ea quæ superfunt de redditibus ecclesiasticis cuiusuis prædictorum magi-
 stratum, illa deducta quantitate, quæ fat sit magistratui, quatenus magistratus
 est, expédi non posse in vsus profanos, iuxta ea quæ dicta sunt in mon. XXVII.
 & XXXVIII. Multo verius tamen apparet id quod dictum est, ob ea quæ in
 præcedenti monito definiuimus. Et ad argumentum pro Aduersario factum, eo
 quòd à quibusdam eruditis pluris quàm par sit fieri videtur, explicite respòdeo
 id quod in libro edito vulgari sermone implicite respondi, referèdo me ad mo-
 nitum præcedens. Verum quidem esse, magistrũ vnus cuiuslibet magistratum
 præfatorum, teneri ad largièda piis operibus ea quæ superfunt ei, deductis quæ
 sunt illius decentiæ necessaria, vt magistro illius magistratus, si alio respectu
 non egeret pluribus; non tamen si alio respectu pluribus egeret, vt contingit in
 casu nostro, in quo idem qui est magister, est etiam Rex: & qua parte est Rex,
 pluribus eget, quàm qua est magister; sicut & Cardinalis, & filius Regis, de qui-
 bus agit Extrauagãs Execrabilis, Io. XXI. de præb. Imo & alij nobiles, & lit-
 terati, de quibus agit Conciliũ generale in c. De multa, eod. tit. habètes legitime
 multa beneficia, non solũ possunt suis vsibus impèdere illa quæ sunt eis necessa-
 ria tanquã beneficiariis vnus illorũ beneficiorũ; sed etiam quæ sunt necessaria
 tanquã Cardinali, filio Regis, nobili, vel litterato. Abũde tamen ex his colligi-
 tur, quãtum Regalis Maiestas animaduertere debeat in quẽ finẽ præfati magi-
 stratus, & alij redditus ecclesiastici Regiæ coronæ Castellæ fuerũt à S. Sed. Apost.
 vniti; & cauere, ne superflua quæ contra infideles expendere debet, in alios vsus
 absumat, præsertim in donando diuitibus, & scurris, & aliis quibusuis ob fines
 haud pios. Hic me locus Christiane Lector cogit, nõnihil dicere de tãto Monar-
 cha. Tum, quòd tãtillum quòd in eodẽ sermone vulgari edito dixerã, visum est
 nõnnullis nimium, & per assentationẽ dictum. Tũ, quòd ex eo conicio, illas tanti
 Regis heroicas virtutes, quas publicum in exemplum oportuit esse notissimas,
 parũ exteris esse notas. Cuius rei causam arbitror esse, quòd bona pars Nobiliũ
 Hispaniæ, in laudãdo suo Rege tã parca est, quã in profundèdo pro eo suo san-
 guine larga. Hæc eadẽ enim effecit, vt mihi quoq; indigenẽ ignotẽ fuissent ante
 annũ 1564. ante quẽ nec de cõsuetudine, neq; de facie illum noueram, nec eius
 Curia vnquã ingressus fuerã. Quippe qui cõtentus, & supra merita ornatus, ho-
 nore, ac honorariis quatuor præfatarum, quæ celeberrimæ sunt, academiarum,
 nunquã Regiæ Curia munera in illum, neq; in hunc vsq; diẽ ambiui; nec petij,
 nec accepi. A præfato vero anno, in quo eius Maiestãtẽ pro causã Reuerẽdissimi
 Toletani adiui, & ab eo nunquã antea visus, nemine subindicante, cognitus fui;
 cœpi eũ de facie, ac consuetudine cognoscere, & curiose omnia, & singula eius
 acta, dictaq; perpendere; demirariq; illum alium ab eo quẽ mihi pinxerunt, vt
 miratus dicitur Æneas molem magalia quòdam. Dicam autem, non eius natale
 solum, non genus, & proauos, & quæ non fecerit ipse, nec ea quæ fecit, illi cum
 aliis Principibus cõmunia; sed tãtum quædam quæ dono diuino ei sunt peculia-
 ria, aut certe in eo lóge præminètia. Idq; faciã sine adulatione vlla, quæ me tam
 senem, tanquã peregre, ac fere sine spe ad eius regna redeũdi agẽtem; nec ab eo
 dono villo alio quã gratia sua, quæ tamen mihi eius subdito maximum est, do-
 natum decet. Vt alia ergo in aliis emineant, ita præminet in eius Maiestate fides
 illa catholica, quæ virtutum omnium est prima, licet non maxima, vt facile

4 putes eam comitatam supereminentia fidei alterius ; quæ gratis data dicitur gratia. Religio autem, quæ maxima est virtutum moralium, adeo in eo resplendet ; vt in sacris mira cum animi attentione audiendis, ceremoniisque sacris seruandis, omnes quotquot viderim Reges, Regulos, & alios Principes viros (vidi autem quàm plurimos in Hispaniis & Galliis) superet ; si vnum glorioſæ memoriæ Ioannem tertium Luſitanorum Regem nunquàm ſatis laudatum, eundemque proxime cognatum eius & ſocerum iam vita functum excipias. In punienda vero, fuganda, extirpandaque hæreſum peſte, neminem habeat parem. Tam rariffima vero præminet in eo prudentia (quæ omnium virtutum, quas cardinales vocant, eſt maxima) præſertim ea qua bene regnatur, tamque eubulia, ſyneſi, ac gnome alta, conſiderationeque ſemper & vbique comitata, & à præcipitatione aliena, quòd quam plurima, eademque maxima Regna, maximos Principatus, & Imperia, longiffimis terrarum, mariumque ſpatiis à ſeiuicem diſtantia, paciora, & in officio ſibi audientiora, à multis iam annis continet, quàm vix vnquàm ea vlli alij tot annis continerint. Sane iuſtitia quæ (vt ille ait) mirabilis eſt, velut Heſperus, adeo in eo reſplendet, vt vix vnquàm vllus in eius imperiis, & regnis, etiam cum ſingula ſingulos Reges, & Dominos haberent, tutiorem inter improbos innocentiam ſeruarit; neque æquanimius iudicia contra ſe, per ſui conſilij Proceres lata, audierit; neque (quod pro miraculo eſt) minus vlli iudicum inſinuauerit, vtri partium maluerit fauere; neque qui magis præſtiterit illa. Iudicium Regis honor. Iudicium decet & clementia Reges. Vix enim vnquàm vlli delinquenti, ſine iuſta cauſa, & ſine læſi conſenſu ignoſcit; nec è contrariò cuiquàm, concurrentibus his, veniam negat. Veritate autem, quæ pars iuſtitix ponitur, adeo pollet; vt numquàm nec ſerio, nec ioco; neque in magnis, neque in paruis rebus mentiatur, mendaceſque omnes habeat exoſos. Quòd ad fortitudinis virtutem attinet, demiror eſſe qui eum imbelliæ inſimulent. Quorum vt opinionem demonſtrem eſſe vanam, plura quàm putaram, ſed pauciora quàm poſſem ob breuitatis gratiam, in medium adducam. Primum quidem, quod animum eius verè regium, in corpore viribus viuidis, elegantique composito proportione incluſum, ea Phrenandra, ſiue fortitudo munit, & occupat; vt nullum inueniat in eo locum inanis, pluſque ſatis ſibi fidens, gloriæpetaque fiducia, quæ Reges ſolent in bella præcipites ferre: neque vllus vanus timor, qui eoſdem ab eis mature ſuſcipiendis nonnumquàm deterret. Quòd ſit, vt quotiens opus eſt, ſereniſſimo animo, de bello, & pace, priuſquàm quicquàm ſtatuat, quos oportet conſulat, & tam ſecrete id faciat; quòd etiam ſui conſilij Proceres neſciant quid ſtatuert, donec id exequi iubeat: ſitque, vt licet pacis, quæ bellorum finis & ſcopus eſſe debet, ſit ſtudioſiſſimus, artiſque illius aſſequendæ, conſeruandæque pollentiſſimus, bellorumque quòd ad eius fieri poteſt impedientiſſimus: cum tamen ad ea ſuſcipienda vis aliqua coegerit, eorum ſit ſuſceptor cauertiſſimus, & in finem vſque proſequendis conſtantiſſimus. Deinde, quòd nulli Imperatorum, Regum, & Ducum, qui à quingentis annis cum longe maioribus exercitiſus quàm ipſe in Gallias irruerunt, ea gloria contigerit, quæ illi: cum anno 1557. uſo exercitu Gallico, capto direptoque fano ſancti Quintini, oppido munitiſſimo, cum aliquot alijs, ſine graui ſui exercitus iactura, triumphans, Valentianam rediit; non

quouis tempore, sed quo Reges militem hybernatum deducere solent: nempe tertio Idus Octobris. Quin & vere insequenti, cum Bruxellis complementum sui exercitus expectans, à duobus Henrici Gallorum Regis huius nominis secundi (qui tamen fortuna fortitudineque, prudentia militari comitata, nulli suorum Præcessorum secundus erat) impigerrimis, rei que militaris callentissimis ductoribus, nempe Duce Guisio, & Mariscalco Termio, à tergo & à fronte premeretur, suis omnibus trepidantibus, & non paucis consulentibus, vt Antuerpiam refugeret, quò inde in Hispaniam, si res ita ferret, se reciperet; ipse solus, soli Deo fidens, inuictò & interrito animo, contra omnium sui consilij Procerum & Ducum sententiam, decreuit; vt Comes Agamontensis cum bona parte militum, quos in Guisij occursum præmiserat, mira celeritate reuocata, & aliquot alii repente collectis, in Termium irrueret. Qua irruptione, fuso, fugato, captoque cum multis nobilibus Termio; se, suos, tuaque omnia in tuto posuit. Imo & consecuta æstate, comparato iusto exercitu, eundem Henricum apud Dorlanum ad pacem sibi honorificentissimam, quæ hæctenus durat, & vtinam duret æternum, coegit. Tertio, quòd postea in Hispaniã reuersus, rebusque Regnorum illius compositis, & Isabella Regina terque quaterque maxima, pacifque toti orbi Christiano perneccessariæ administra, incomparabili cum pompa excepta, mox Pennonem in Mediterraneo mari sitam, Hispaniæque infestissimam, & arte locique natura munitissimam, à Turcarum potestate in suam, sine vlla sui exercitus iactura, reduxit: Melitamque, siue Maltam maximo, pertinacissimoque Turcarum exercitu obsessam, & mira Valletæ prudentissimi, fortissimique Magistri magni ordinis sancti Ioannis, suorumque fortissimorum cruce signatorum militum virtute, robore, piæque audacia, iamdiu se defendentem, missa magna delectissimorum militum manu, ab omni molestia liberauit, non sine ingenti Solimanni dolore, iactura, & dedecore. Et in orbis noui prouincia, cui nomen florida, arcem à Gallis clam erectam, & in perniciem omnium nauium ex Peru imperio, & ex noua Hispania, in suam antiquam redeuntium, valde munitam singulari Dei beneficio, Petro Melendio Duce, vi, citra vel vnus militis iacturam, cepit. Et omnes fere Galli qui eam munierant, & defendebant, quique plus mille ducenti erant, cum non sine magno Diuorum munere in Hispanorum (qui vix erant quadringenti) manus venerunt, licet essent viri fortissimi, & ex bona parte nobiles: quia tamen erant impij, & Lutherani, occisi fuerunt: quamuis tanta occidio extra pugnam facta, tam pio Regi minime, quod palam est, placuit. Postremo, vt alia omitram, quis eorum qui satis nouit quàm æmulæ sint Hispaniæ, Galliæ, non magni faciat suppetias illas magnas, tamque opportunas quas Gallorum Regi, ob ætatem puerilem, & Lutheranorum multitudinem laboranti, per Hispaniam, Italiam, & Flandriam, transmisit? Quàm vero prudenter, caute, ac fortiter anno superiore in Flandriam pro Lutheranis tumultuantem, Duce Albeni ductore prudentissimo traduxit exercitum saluum per Alpes & fines Gallorum, Heluetiorumque, qui suæ sectæ Lutheranis maxime fauent, aliorum esto iudicium; mihi quidem pro miraculo fuit. Cuius tamen magnitudinem superauerunt administratio iustitiæ, aptæ natæ gentes frænare superbas, sumpta sine populi tumultu, de quàm plurimis, & in his aliquot Magnatibus, diuinæ humanæque Maiestati rebellibus, vindicta rarissime audita: & duæ victo-

ria, altera ad Groningiam, altera ad Damum Frisiz oppida munitissima, quas dum hæc typis excuduntur, Dominus Sabaoth, siue exercituum Deus, ministerio eiusdem Ducis, & ductoris, dedit ei fere incruentas: non obscure significans id, quod antea tempore patris eius viri incomparabilis Caroli V. fortissimi, gloriosissimi que Imperatoris insinuauerat: nempe, Christiano à fide catholica deficiente, non solum gratiam, charitatem, spem, aliasque huiusmodi virtutes tolli; sed etiam prudentiam, consilium, fortitudinem, tum animi, tum corporis auferri, vel certe diminui; quando Germani, pectora nata bello, fide catholica defecti, tam fœdæ occidioni subiacerunt: ob quæ omnia S. D. N. idemque Pontifex maximus Pius V. piétissimus, festa, preces, supplicationes publice decretas, summasque gratias Deo, cû Patribus purpuratis, Clero, ac Populo Romano pedes non semel egit. Magnitudinem autem sublimitatemque animi vere Regij, qua magnificencia munerum, & donorum in suos, & arcium munitarum regiarum, pomæriorum, pomariorum, & leporariorum, & cuiusdam superbissimi templi, omnes qui antè illum in Hispania regnarunt Reges antecellit, maxime laudarem; nisi essent quibus àliquantum ea viderentur nimia. Illis plane metriotis temperantiæ, modestiæque characteribus insignissimus est, quòd raro aut nunquam vno die plus, neque pluries edat, aut bibat, quàm alio. Quodque iam inde à puero (quod pro miraculo est) nullum vnquam suæ, vel alterius ditionis, nec vllum famulum etiam infimæ functionis, etiam in ministrando grauitè errantem, vllò verbo iniurio, nec irato incesserit; contentus blande admonere, ne adeo incurius foret. Quodque dum à sacris ad prandium rediens conuenitur à multis, & nonnunquam à plus centum, perinde singulos eorum singulariter, cum ea benignitate, serenitate, ac frontis hilaritate audit, eisque responder, ac si solus eum vnus conueniret; etiam si oporteat, ob id vnâ, vel alteram horam differre prandium: nec prius se quieti sub noctem tradit, quàm omnes libellos supplices ab eis porrectos, superscribat nominibus eorum, quorum est cõtenta in eis cum eius Maiestate tractare; & tradat illi qui eius rei curam gerit, vt crastino mane eis illos distribuat; simul certiores faciat eos, qui eos porrexerunt; quibus sint distributi, vt sciant quos adire oporteat, pro habenda eorum expeditione. Quod denique molestias se adeuntium, quales quales illi sunt, inaudita corporis, & animi sibi constantium consistentia ferat, adeo quidem, vt me, hominem alioqui nihili, pro illustrissimo Toletano se alloquentem, audierit Pinciz vnâ horam & amplius, semper stans, & rectus; appositissimeque de more suo, ense pugioneque accinctus; & adeo sibi semper constans, & immotus, vt nunquam tussiret, vel expueret; nunquam vllam sui corporis partem, non caput, non collum, non os, non vultum, non humeros, non brachia, manus, digitos, crura, pedes, vel quid aliud; in vllâ partem moueret. Audiuit, inquam, mirâ præsentia, & intentione animi, responditque adeo apta, tersaque oratione, cui nihil poterat addi, vel adimi; vt præmeditatus, & ex præscripto locutus videri potuisset. Quæ profecto nunquam visa, lecta, vel audita fuerunt. Et vt tandem infantiam meam balbutientem, nimiumque, vltra crepidam, in messem alienam digressam compescens, finiam; puo eum omnes qui ante se in Hispania regnarunt, gloria, non vno nomine superantem, longe superaturum, si tria quæ donò Dei præueniente facere cœpit, eodem subsequente perfecerit. Primum, si nonnull

nulli qui indirecte laicam potestatem sub specie maioris iustitiæ, vtilitatisque publicæ, intra ecclesiasticæ fines intrudere nituntur, satis vere intellexerint, se imitantem suos Maiores, & in his Carolum Magnum, qui relatus in cap. In memoriam. 19. dist. sic ait. In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam Ecclesiam, & Apost. Sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, ecclesiasticæ esse debeat magistra rationis. Quare, seruanda est cum mansuetudine humilitas: & licet vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Velle, inquam, in primis, vt Ecclesiæ authoritas, & potestas suspiciantur, & colantur, eiusque iura illæsa feruentur; esseque frequentissimo exemplo persuasum, earum cultu, Regna florescere, & contemptu, marcescere, ac tandem à fide catholica deficere. Alterum est, si ita exequatur sua iura, quibus iam pridem iubet militibus suis stipendia debita integre persolui, vt nullatenus per Ducum ærariis præfectorum, & Theaurariorum auaritiam, fraudem, & noua inuenta quicquam eis diminuatur, vel differatur, ne viri egregij, quorum fortitudine fidei, non solum gloria, imperia, & regna, sed etiam ipsa fides catholica cultus Dei & iustitiæ in eis stant, & florent, verecunde mendicent; aut inuerecunde concutiant plebem, aut violenter grassentur, aut turpiter à fide regia deficient, neue suo exemplo viros ad bella natos à militia ita deterreant, vt cum delectus militum habetur, pauci ea digni ascribantur. Tertium est, si Diuum Ludouicum Regem Fræcorum sua de stirpe antiqua prognatum, imitatus, nonnullis qui patrimonium regium nouis inuentis, eisdemque Ecclesiæ, Populo & Plebi grauibus, cõtra ius, falsque augere procurant, dixerit in sententia ea quæ illum cuidam Consiliario suo in primis erudito, & perspicacissimo dixisse in hæc verba testatur Remundus Russus vir pius iuxta ac eruditus, in eo quem contra Molinæum pro Papæ primatu, erudite, pie, ac ornate si quis alius scripsit, lib. pag. 390. & seq. Sum tuus & frater, & Rex, te fratrem amicissime moneo, hortor, & rogo, vt fluxis his rebus, quas à me te consequi & speras, & ambis; & quibus repëtino casu vnâ cû vita carere potes, optimæ mentis conscientiam, salutē, incolumitatēmq; illam sempiternam anteponas. Rex vero cum sim, hæc edico: vt si te post hac contra ius, iniuriam tueri captionum nescio quibus anfractibus intellexero, nō solum palā te iubebo argui, sed dignitate & gradu deiectum efficiam, vt singulari sis exemplo omnibus, quō intelligant me nihil nisi ius colere, & tueri, Regemq; me esse non Tyrannum. Intuli etiam vbi supra, quòd materia præfens, & desiderium quod inesse mihi debet salutis animarum tot, & tam illustrium virorum, quot & quàm sunt Comendatarij ordinū, militarium Hispaniæ, & aliorū Regnorum, impellebant me

3

periri potest, vt alibi in q.1. super tit. de stat. mon. à nobis assertum est, & supra monito XI. repetitum; dum efficaciter probaui, eos non solum esse personas ecclesiasticas, sed etiam vere religiosas. Et quia in prædicta rubrica late egimus de difficilibus dubiis, quæ circa eorum facultatem administrandi, & eorum sumptus, & administrationem occurrunt: & ne Apologia ista nimis excrescat, nihil aliud hic addam; præterquam; quòd supplico humiliter eorum Excellentissimis, & Dominationibus, simul & Confessariis, vt perpendant eorum Commendarum prouentus esse ecclesiasticos, ac consequenter quæ de illis superfluent, deberi pauperibus, & aliis piis operibus lege diuina, & naturali iustitiæ. Itè, quòd sunt religiosi, qui se per votum solemne paupertatis, ab omni dominio, & possessione sæcularium bonorum abdicarunt, & ea per suam professionem in ordinem quem professi sunt, transtulerunt. Et consequenter redditus, & prouentus eorum effecti fuerunt ecclesiastici. Cui consequens est, eos ægre posse disponere de illis, nec inter viuos, neque per vltimam voluntatem, nisi cum quibusdam restrictionibus: quamuis ad id habeant diplomata summi Pontificis quamlibet fauorabilia. Quoniam cum ipse (vt tamen cum debita eius semper reuerentia loquar) non possit de suis ecclesiasticis redditibus pro libito testari, etiam si non sit ex monachali electus statu, sed ex sæculari, vt inferius patebit; minus poterunt facere præfati domini Commendatarij de prouentibus suarum commendarum eo modo quo aliqui suis priuilegiis innitentes faciunt: cum sint religiosi, & inhabiles ad dñm. & etiam possessionem cuiuscunq; rei, etiam minimæ, saltem suo iure, nominèque habendæ. Intuli quoque peccare quidem mortaliter eos, qui per donationem à beneficiariis bonorum, notabilem quantitatem accipiunt, si ea esse sciuerint de redditibus ecclesiasticis; & si non excusat illos aliquid eorum, quæ mox infra ponemus. Nam qui causam dat peccandi, vel certe peccato consentit, peccat; ad Rom. 1. & c. Notum. 2. q. 1. & late in Manuali cap. 11. nu. 9. Qui vero hanc accipit, profecto vel scit eum qui donat mortaliter peccare, vel scire tenetur; & consequenter peccat. Colligi etiam potest ex hoc, multos eorum qui cognatos desiderant ad Episcopatus dignitatem euectos videre, quòd ditiores ex eorum dñationibus reddantur, plus sibi mali, quàm veræ utilitatis exoptare. Desiderant enim, vt promoti peccent, ac consequenter peccant, quod peius est eis, quàm sit bonum diuitiarum. arg. c. Præcipimus. 12. q. 1. & l. Sancimus. C. de Sacros. An autè qui hæc acceperit bona, restituere teneatur, & quomodo; explicabitur infra q. 2. mon. XXVI.

S V M M A R I V M.

Frater Alphonsus, Maldonadus nomine, re ipsa optime donatus. nu. 1.

Moniales tot debent excipi in monasterium, quot ali possunt de redditibus monasterij, & non plures. nu. 1.

Moniales iuste suscipi possunt ultra eas, quæ sustentari possunt de illius redditibus, modo deferant dotes suæ sustentationi sufficientes. nu. 2.

Simonia frequenter admittitur à Prælatibus in ingressu monasteriorum, similiter & à subditis. nu. 3.

Etiam in accipiendis superfluis dotibus. nu. eod.

LXXXIII. Moneo, addidisse me vbi supra prædictis hanc quæ sequitur decisionem, quam vt apponerem præfato libello, cum iam vltimam vellem apponere manum, rogauit Venerandus admodum pater, frater Alphonsus Maldonadus, dotibus optimis bene ac egregie donatus, videlicet, Peccare monialium Abbatissas, aut alio quouis nomine monasteriis præfectas, suos redditus ita prodige expendentes, vt moniales denuo admittere omnino recusent, nisi tantis dotibus onustas, & tantis expensis factis, quantæ sufficerent abunde illis per totam vitam alendis. Et tamen nec admissis pridem monialibus, nec his quæ denuo admittuntur, vel solas vestes conferunt; imo nec frequenter medicinas. Primo quidem comprobatur id, tam ex antiquo iure, in cap. Periculoso. §. Sane, de stat. reg. quod habuit originem à cap. 1. de institut. quàm nouo Concilij Trident. cap. 3. sess. 25. de regul. præcipiente, ne plures moniales admittantur in monasteria, quàm ex eorum redditibus absque penuria earum sustentari possint; quod præfata nullo modo exequuntur, cum nullas indotatas accipiunt ex redditibus monasteriorum alendas. Deinde, quia præfata Concilia præscribunt, ne plures accipiant, quàm ali possint ex propriis redditibus: at illæ multo plures accipiunt, si habeant dotes. Tertio, quia vehementer absonum apparet, monasteria monialium vnus cuiusdam Ciuitatis viginti millium aureorum redditibus annuis, & eò amplius perfrui: & tamen ob hos redditus adeo copiosos, nullam monialem admitti, nec ab ipsis sustentari; nisi pro dote, supellectilibus, & expensis aliis secum adferat, vt multi referunt, octingentos; qui sufficere haud dubie possent ad emendum centum in singulos annos ad vitam earum, si mille dipondia octo millium pretio emantur, vt emi solent. Imo licet eam summam tantum deferreret, quæ sufficere posset emendis octuaginta aureis, vel septuaginta in singulos annos ad vitam, satis essent, & ad alimenta, & ad vestes, & etiam ad medicinas. Et ita non ingreditur expensis monasterij, sed suis propriis. Postremo, quòd mens Conciliorum ea est, ne plures moniales indotatæ, nec dotatæ, in monasteria cooptentur, quàm ex redditibus monasteriorum ali possint. Et quòd in his monasteriis, in quibus iam admissæ hunc numerum excedunt, nullo modo admittantur aliæ, donec vel eo vsque decrescat numerus earum; vel crescant redditus, vt illi numero alendo, & amplius, sufficiant. Id quod aliquorum Prælatorum præscripto, in monasteriis aliquot iam seruatur, post Concilij Trident. definitionem. Et Carthusiensibus cœnobiis seruari præcipitur statuto quàm strictissimo, cap. 12. 3. p. compil. stat. quod mire exaggerat Dionysius Carthusiensis lib. 1. de Simonia. art. 16. Dubitatio tamen vehemens hinc oboritur; possint ne Præfectæ monialium alias admittere sufficienter dotatas, posteaquàm expletus sit numerus earum quæ possunt ali ex annuis redditibus monasteriorum. Ex altera enim parte pugnat vsus; id enim crebro fieri cunctis est perspicuum: & consuetudo est optima legum interpret, cap. Cum dilectus, de consuet. Ex altera vero iura, videlicet, d. ca. Periculoso, de stat. regul. & ca. 3. sess. 25. Concil. Trident. quæ id prohibere videntur, imo simoniacum esse inuicitur in cap. Quoniam, de simon. & Extrauag. Vrba. V. Ne in ea, vt profuse satis Dionysius tam in libr. 1. quàm in 2. de simon. deducit; asseuerans firmiter, id à labe simoniæ non excusari, licet nihil assu-

matur pro ingressu religionis, nec pro monachismo, sed tantum sustentationis gratia; nec excusari ab hoc monasterij paupertate. Et ad hæc omnia comprobanda, vehementer vrget Extrauag. Urb. V. quam retulit Dionysius præfatus, libr. 1. art. 7. & libr. 2. art. 2. de simon. Nobis tamen videtur. Primos expedire quidem, ne plures assumantur, cum id iura censeant multo melius. Et quòd amplissimæ dotes, quas aliquæ exhibent, in causa sunt, vt quædam quæ non sponte ad religionem inducuntur; & quædam quæ aptæ non sunt, ingrediantur monasteria. Vnde fit, vt maiorem in spiritualibus faciant iacturam, quàm reportent commoditatem in temporalibus: quod demonstrat satis Dionysius in d. art. 7. de simon. Difficile etiam factu est, hoc ab omni simonia labe excusare, vt melius, quàm vllus alius, author ille suadet in libr. 1. & 2. de simon. Secundo tamen dicimus id non esse malum, licet oppositum asseueremus melius. Credimusque posse Præfectas monasteriorum, sine vlla culpa aliquas ad religionem anhelantes, & aptas, sufficienter dotatas admittere; etiam vbi sit expletus numerus earum, quæ ali possint ex redditibus monasterij; dum tamen ab omni simonia caueant moniales, quæ solent aliquid pro suffragiis accipere. Primo, quia id asseueravit S. Thom. à Caietan. probe expositus Sec. 2. quæst. 100. art. 3. ad 4. Deinde, quia nunquàm, vt credimus, vel difficile in Hispaniis, Dionysij approbabitur sententia; vbi complures, suas filias in monasteria deferunt, non tam religionis gratia, quàm ne cogantur nuptui tradere inferioris ordinis hominibus. Rursus, quia etiam Sanct. Thomas tenuit, licere recipere virgines dotatas in monasteriis, in quibus non sufficerent omnibus, si reciperentur sine dote. Iam autem tempore S. Thomæ illud erat cautum in cap. Periculoso, de stat. regul. lib. 6. quod modo innouat Trident. Concilium in d. cap. 3. de regul. sess. 25. scilicet; ne admitterentur feminæ plures intra monasteria, quàm ali possent. Vnde ius tum antiquum, tum nouum exponendum apparet, ne recipiantur indotatæ, vel cum damno aliarum monialium, vel cum expensis Monasterij. Illa autem simonia quæ interuenire solet, subterfugi posset, quibusdam obseruationibus additis; quàmuis difficulter, vt Dionysius astruit in d. artic. 7. libr. 1. & in d. artic. 2. libr. 1. de simon. Vnde id obseruatur quàm diligentissime in ordine Carthusianorum, ex statuto præscripto in cap. 2. 3. par. stat. Carth. de quo locuti sumus, quòd grauissimas pœnas adhibet, contra Præfectas, & moniales alias, si ante ingressum, vel post, dona vlla vel præmia acceperint vel per se, vel per alium, ab ea quæ denuo in earum numero cooptatur, iuxta ea quæ præscripsit etiam Extrauag. Urb. V. quæ sub grauib. censuris inhihet donationes, & acceptiones omnes, directas, aut indirectas, tam his quæ admittuntur, quàm admittentibus. Quia tamen hæc simonia cuitari potest, si dos necessaria pauperi monasterio detur, huic nostræ

3 sententiæ tandem adhæreo; obtestans Præfectas Reuerendissimas in Domino, ne recipiant plures, quàm alere possint monasteriorum redditibus annuis, etiam indotatas, & sine muneribus: quod si alias dotatas receperint, caueant, ne id in aliarum cedat detrimentum; & ante omnia prospiciant, ne vel ipsæ moniales suffragium dantes, in simoniam aliquam incidant. Illud etiam pro certo habeant, & animaduertant, ex pacto aliquid accipere vltra id quòd necessarium sustentationi monialis iudicio cordatorum censeatur, esse simoniacum.

Nam ex pacto nihil aliud possunt accipere, præter illud quod alendæ moniali sit necessarium: eo quòd ei monasterium præ inopia, non potest tribuere. Si ergo aliquid ultra acceperint, vel si dotem exegerint, quando monasterium possit eam alere, illicitè recipiunt. Quod si hæc vera sunt; quid, quæso, dicemus ad prodigas illas expensas, & profanos apparatus fieri solitos ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt? Quid aliud moderatius, quàm vt hæc vehementer interdican- tur; & culpentur, ac puniantur illæ, quæ talia faciunt? & simul etiam doceantur, quanto honestior apparet cunctis hæc inspicientibus, modesta quædam humilisque temperantia, spiritali coniuncta contemplationi, quàm pomposa intemperantia mundanæ cuidam admixta voluptati in funeralibus eius quæ per professionem moritur mundo, & nascitur, vel excrescit Deo.

A P O L O G I Æ L I B R I
D E R E D I T I B V S

Secunda Quæstio.

An beneficiarij impendentes superflue, vel profane reditus suorum beneficiorum, non solum peccent mortaliter; sed etiam teneantur ad restitutionem?

S V M M A R I V M.

Bonis de eisdem intelligitur quæstio secunda, de quibus prima. num. 1.

Iustitia speciali non tenetur, quicunque per Iudicem cogi potest. num. 2.

Leges de omnium virtutum actibus feruntur, & ita tam de actibus virtutum theologarum, quàm moralium cardinalium, & eis contributarum. numero 3.

Iustitia specialis, & generalis longe differunt. num. 4.

ONEO primo, quòd ad hanc secundam quæstionem respondurus, in prædicto libello præmissi; Primo, intelligendam illam esse de omnibus, & solis eisdem reditibus ecclesiasticis, de quibus intelleximus primâ, supra monito XXI: & XXII. Falsum item esse; quòd præfatus N. ait, videlicet; quòd quicunque possunt compelli per Iudices ad aliquid faciendum, tenentur ad illud lege iustitiæ veræ & specialis; cuius transgressio ad restitutionem obligat. Quoniam cum leges ferantur de actibus omnium virtutum, vt

1

2

- docet Thomas receptus Prima 2. quæst. 95. artic. primo, & melius, 96. artic. 3.
- 3 iuxta illud Philosophi Ethic. 7. Præcipit lex, quæ debent fortes opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti. Similiter autem secundum alias virtutes & malitias; hæc quidem iubens, hæc autem prohibens: ideo tam diuersæ sunt leges, quàm diuersæ sunt virtutes, de quarum actibus illæ feruntur. Vnde, alia sunt præcepta, & leges fidei, de quibus Thomas Sec. 2. quæst. 17. & aliæ leges virtutis spei, de quibus idem ibidem. quæst. 22. & aliæ leges, & præcepta charitatis, de quibus idem ibidem. quæst. 44. & aliæ leges, & præcepta prudentiæ, de quibus idem ibidem. quæst. 56. & aliæ leges, & præcepta iustitiæ specialis, de quibus idem ibidem. quæst. 122. & aliæ leges, & præcepta fortitudinis, de quibus idem ibidem. q. 140. & aliæ leges temperantiæ, de quibus idem ibidem. q. 170.
- 4 Cum ergo alia sit virtus iustitia specialis, quæ principaliter versatur circa res, & actus exteriores, & in reddendo debitum secundum æqualitatem; & alia iustitia generalis, siue legalis, quæ versatur in referendo omnes actus virtutum in commune bonum humanum; sicut charitas versatur in referendo eos omnes in commune bonum diuinum, siue Deum, vt docet D. Thom. ibidem. q. 58. art. 7. Cumque alia sit virtus iustitia specialis, quæ principaliter versatur in iis quæ sunt ad alterum, ad reddendum debitum secundum æqualitatem; & aliæ sunt virtutes annexæ illi, quæ potentiales vocantur: quæ licet versentur in iis quæ sunt ad alterum, vt iustitia specialis; deficiunt tamen ab ea, eo quòd non versantur principaliter circa actus exteriores, sed circa interiores, & secundario circa exteriores; & circa eos non in reddendo debitum legale secundum æqualitatem, sed aliæ in reddendo debitum morale tantum, vt liberalitas, modestia: vel in reddendo debitum legale, sed non secundum æqualitatem, qualis est religio, qua reddimus Deo debitum; & pietas, qua exhibemus parentibus, patriæ, & sanguine iunctis debitum cultum: & obseruantia, qua dignitate, virtuteque præminentes colimus, vt eleganter docet idem ibidem, quæst. 80. art. 1. Cum ergo, inquam, hæc virtutes adeo inter se differant; ita etiam oportet, vt leges, & præcepta de actibus earum lata, tantundem differant. Itaque cogitur N. confiteri, multos multis ita debere, vt per Iudices compelli possint ea præstare, quæ tamen non sunt debita per leges iustitiæ specialis; sed tantum per leges generalis iustitiæ, quæ cum omnibus aliis virtutibus concurrat; vel per leges speciales illarum virtutum specialium differentium à iustitia speciali, eo modo quo dictum est. Quamobrem, cum fundamenta N. contra communem, & nos, agant de legibus charitatis, vel misericordiæ, vel pietatis; nihil ei profunt, neque obstant nostræ conclusioni: quia à diuersis non fit illatio. l. Papinianus ex li. ff. de minor.

S V M M A R I V M.

Iustitia specialis legem frangens, te netur semper ad restitutionem faciendum. numero 1.

Leges de alendis parentibus vel liberis, non sunt leges iustitiæ specialis. nu. 2.
Iustitia specialis debitum quantum differat à debito aliarum virtutum. n. 2.

II. Moneo, quòd ex monito proximo infertur contra N. esse inconcusse tenendum, quòd omnis frangens leges iustitiæ veræ specialis, tenetur ad restitutionem damni, & non qualem qualem; sed secundum æqualitatem. Tum, quia hæc est communis Alexandri Halensis, & Antecessorum nostrorum opinio, relata infra mon. VII. à qua non est recedendum sine lege, vel efficaci ratione, per iura sæpius allegata. Tum, quia nullius momenti est argumentatio illa; Hoc est debitum adeo legale, vt debitor possit cogi ad illud per Iudicem. Ergo est debitum legibus iustitiæ veræ & specialis, vt in proximo monito probatū est. Tum, quia leges quæ iubent, vt cogantur per Iudices parentes alere filios, vel è contrario certis casibus non sunt de legibus iustitiæ specialis, de quibus loquitur Alex. Halen. cum communi, vt expresse probatur in l. Si quis à liberis. ff. de lib. agnos. c. ibi: Sed cum hæc res ex æquitate, & charitate sanguinis descendat: per quæ verba Iurisconsultus exprimit leges illas de alendis filiis à parentibus; & è contrario non descendere ex iustitia illa speciali & vera, de qua Tho. receptus in præf. Sec. 2. q. 68. sed ex pietate, quæ est virtus specialis, illi applicata; quæ patriæ, parentibus, & sanguine iunctis providet: de qua idem Thom. etiam receptus ibidem. q. 101. Tum, quia nec debitū legale, quo quis tenetur, & potest cogi à iudice ad faciendas elemosynas, siue ad subueniendum extremam vel magnam necessitatem patienti, iuxta glos. receptam iuncto textu cap. Sicut hi. 47. dist. & tradita per Tho. Sec. 2. q. 32. est debitum legibus iustitiæ specialis præfatæ; sed legibus charitatis & misericordiæ, vt probat Tho. vbi supra. Tum, quia inter iustitiam specialem, & alias virtutes speciales hoc distat; quòd illa, & eius leges principaliter & immediate versantur circa res & actiones exteriores, ad reponendam in eis æqualitatem eius quod formaliter, vel virtualiter datur, & accipitur. Misericordiæ vero, & pietas, & omnes aliæ virtutes speciales, & earum leges, versantur principaliter & immediate circa actus interiores in mouendo, vel moderando passiones animi, licet minus principaliter: & per consequentiam, moueant etiam ad actus exteriores. Quod singulariter & subtiliter sensit Tho. Sec. 2. q. 122. art. 1. ad 4. Itaque ex eo quòd non tenetur ad restitutionem damni qui violat leges pietatis, & misericordiæ, non soluendo parentibus, vel pauperibus debitum legale, quod debet illis legibus pietatis, vel misericordiæ, non infertur; quòd non teneatur ad restitutionem damni, quod præstat, violando leges iustitiæ specialis, cum hæ sint separatæ ab illis: & à separatis non fiat illatio, per iura vulgata: & ita in vniuersum est vera præfata cõmunis, & nostra propositio.

S V M M A R I V M.

Lex quæ iubet succurrere patienti extrema, non est lex iustitiæ specialis, sed charitatis, pietatis, misericordiæ, vel iustitiæ generalis. nu. 1.

III. Moneo, quòd ex duobus proximis monitis infertur, quòd N. toto cælo errat, noue tenendo contra omnes; legem quæ iubet succurrere necessitatem extremam patienti, esse legem iustitiæ specialis. Tum, quia per allegata in illis, constat illam esse legem charitatis, misericordiæ, pietatis, vel iustitiæ generalis; non autem specialis, quæ versatur circa res exteriores; & in reddendo legale

debitum secundum æqualitatem. Tum, quia qui obligatur ad dandum aliquid extrema patienti, vt ab eis liberetur, & non dederit illud ei, non tenetur restituere illud posteaquàm illa necessitas transierit, si aliquo alio modo liberetur; neque hæredibus eius, si perierit secundum omnes, & ipsūmet N. Cum tamen is qui debet alicui aliquid per legē iustitiæ specialis, tenetur illud soluere, etiam posteaquàm transierit tempus, & articulus in quo soluere tenebatur ipsi, si superuixerit; vel hæredibus eius, si obierit. l. i. & per totum titu. C. vt actiones ab hæred. & contra hæred. & in l. i. C. de hæred. act. Tum, quia qui debet ex mutuo, vel aliquo alio contractu alicui extremam necessitatem patienti illud, quo eum posset ab illa liberare, si non succurreret ei, teneretur ei soluere illud si superuueret per alterius opem; vel hæredi eius, si obiret mortem: & non alia ratione, quàm quia illud ei lege specialis iustitiæ debebat. At id quod sine vlllo contractu expresso, vel tacito debetur alicui propter solam necessitatem extremam, non debet restitui lapso tempore illo necessitatis, & non alia ratione, quàm quia non debetur ei lege specialis iustitiæ, sed alia charitatis, misericordiæ, pietatis, vel iustitiæ generalis. Ergo propositum. Tum, quia non obstat Caietani authoritas, qui visus est significare N. quòd legibus iustitiæ tenemur necessitatē extremam patienti succurrere. Nam, quia cum generaliter loquatur de legibus iustitiæ, potest intelligi de iustitia generali, & non de speciali; cum dicta Doctorum in dubio ita interpretari debeant, vt iuri recepto consonent. arg. cap. Cum expediat, de elect. lib. 6. Et si eius dictum aliter intelligatur, est falsum, & contra communem omnium.

S V M M A R I V M.

Dominium vnius & eiusdem rei, non potest esse plurium in solidum, & non transit ipso iure in extreme egentem. nu. 1.

Restituere tenetur quis ea, quæ extrema patiens accepit, lapso illius necessitatis articulo, nisi &c. nu. 2.

- I I I I. Moneo, satis consequens esse proximis tribus monitis, veriore esse illam sententiam, quæ habet; Neminem fieri verum dominum rei qua eget ad liberandum se ab extrema necessitate; licet iuste posset eam accipere, etiam auctoritate propria, & ea vti quatenus esset ad id necessaria: quàm contrariam. Tum, quia illa sententia contraria non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, sine quibus non est affirmandum aliquid cōtra ius regulare, cap. Legatur. 24. q. 2. §. Consideremus; in Auth. de Trient. & semiss. coll. 3. c. Consulisti. 2. qu. 5. & c. 2. de transl. præl. & ius regulare habet id quod est vnius, sine consensu eius, non effici alterius. l. Id quod nostrum est. ff. de reg. iur. Tum, quia lex illa celebris quæ est secunda in §. Cum in eadem. ff. ad l. Rhod. de iactu. non habet; res fieri communes per necessitatem, sed esse comunicandas. Tum, quia non patiuntur iura, vt eiusdem rei dominum sit penes plures in solidum, l. 3. §. Ex pluribus. ff. de acq. poss. Tum, quia legi charitatis, misericordiæ, ac pietatis, & cuiuscunq; alterius virtutis satis fit, succurrendo necessitatem extremam patienti sufficienter, ad hoc vt ab ea liberetur, vt palā est. At frequentissime succurri potest, & abunde

de quidem extrema patienti, commodando, vel locando ei rem illam qua eger, non tradendo ei dominiū illius. Verbi gratia, Aliquis, alioqui saltem alibi diues, in montibus, Alpibus, vel Pyrenæis niuecanis, necessitatem extremam alicuius vestis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens vestes pretiosissimas, holofericas pellibus herminorum carissimis duplicatas siue suffultas, obuiat illi, tenetur quidem ei vnam, vel duas, vel plures, & quotquot ille ad illam necessitatem subleuandam eger, commodare vel locare, sed non dare, & transferre in illum illarum dominiū. Imo, cum se in aliquem locum vbi necessitas illa cessaret, reciperent, posset illam, vel illas quas commodauit, repetere: quod nemo negabit. Tum, quia nemo diceret, quòd si quis, alioqui diues, aliquo in loco fame moriens, obuiaret alicui pistori, viginti mulos panibus coctis onustos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panum: cum tamen qua ratione fieret dominus vnus, eadem quoque fieret omnium, antequàm vllò illorum ad sedandam famem vteretur. Neque quisquàm diceret, pistorem obligatū esse ad dandum dominiū omnium illorum illi: neq; illum autoritate propria posse omnes eos sibi occupare. Imo, quilibet eruditus dicit satisfacere pistorem, communicando illi esurienti panes necessarios ad illam esuriem sedandam. Tum, quia ridiculum videtur, & grauitati legum cōtrarium, dicere; extremam famem patienti, quæri dominiū omnium panum, qui in foro venduntur: & ilico sedata per vnum panem fame, illud ei perdi; & rursus iterata fame, fieri eius, & propulsata ea, desinere esse illius. Tum, quia glossæ receptæ in d. §. Cum in eadem, & in d. cap. Sicut hi. 47. dist. asserunt, verbum, cōmunia, in illo dicto; Necessitas omnia facit communia: exponendum esse per communicanda^b. Tum per quædam alia, quæ considerauimus in nostro Man. Confes. cap. 17. à nu. 60. vbi hoc aliquantum limitamus.

S V M M A R I V M.

Alphonsus Castrensis laudatus. nu. 1.

Actiōe subsidiaria, qui tenetur, ad tantam restitutionem tenetur, ad quantum qui principali. nu. 2.

V. Moneo, quòd non est vera doctrina illa noua, quam præfatus N. spatiatulæ late circa quiddam incidens, cōtra celeberrimum, eundemq; eruditissimum virum Alphonsum Castrẽ. affirmat, videlicet, q̄ licet qui obligatur lege iustitiæ simpliciter, si tẽpore opportuno non soluat, teneatur ad restitutionem, non autem qui non obligatur simpliciter, sed tantū in subsidium. Tum, quia nullo iure illa fundari potest: & ita erubescendum est id sine lege dicere. §. Consideremus. Auth. de Trient. & semiss. coll. 3. & c. 2. de transl. præl. Tū, quia qui tenetur actiōe subsidiaria, perinde restituere debet, ac qui tenetur actiōe principali. l. Sancimus. C. de Sacros. Eccles. quæ habet, eum qui vasa sacra quæ emit, conflauerit, vel alio modo immutauerit, teneri actiōe in factum subsidiaria, in defectum actiōis rei vendicationis: per quam tantundem recuperatur, quantum per rei vendicationem in cuius subsidium datur. Et qui tenetur actiōe subsidiaria l. Aquiliæ, perinde tenetur, ac si teneretur actiōe directæ eiusdem. §. fin. Instit.

de l. Aquil. Omnis item actio in factum, est subsidiaria, vt ait Bart. in d. l. Sancimus. nu. 2. C. de Sacros. Eccles. quæ habet locum in variis articulis iuris, vt habet. text. ibi, quos enumerat gloss. eius, in verb. Articulis, & in rubr. ff. de præscript. verb. & Bart. vbi supra nu. 16. & in l. Ex placito. C. de rerum permut. videlicet, in omnibus casibus, in quibus datur actio præscriptis verbis, & ex omni interdicto, & edicto vnde non oritur actio nominata, vt aiunt præfata gloss. & Bart. in hoc recepti. Et tamen certum est, eum qui tenetur actione præfata in factum, teneri ad restitutionem. l. Naturalis. l. Quoties, de præscrip. verb. quæ probant eam dari, saltem ex tribus contractibus innominatis, & in l. In bonæ fidei. C. de pact. quæ cum ei concordantibus habet, eam nasci ex pactis bonæ fidei contractibus ex continenti appositis. Et pater, vel maritus, qui tenetur actione in factum, pro furto, vel vxori, vel filio, facto in subsidium actionis turti, quæ non datur contra patrem, vel maritum; perinde tenetur restituere rem sublatam, ac si teneretur actione furti. l. si quis vxori, ff. de furt. cū allegatis ibi, per gloss. & Bart.

S V M M A R I V M.

Charitate sola obligatum ad aliquid, posse ad id compelli. nu. 1.

Actio, vel officium iudicis datur, quoties æquitas id suadet. nu. 1.

VI. Moneo, quòd N. non debuit niti autoritate præfati Dom. Soti, dicendo; quòd affirmauerit in lib. 4. q. 3. de iust. & iur. Eum qui ex sola charitate ad aliquid tenetur, non posse ad id per Iudicem cogi. Tum, quia ille ibidem ait, quòd licet aliàs id dixisset; tamen non habet locum illud in obligatione succurrendi extremæ necessitatis articulo. Tum, quia licet vterque id assereret, non est verum: quia quoties æquitas suadet actionem dari, aut aliquid dari, vel fieri, datur remedium officij Iudicis, vel actionis in factum, vel certi condictio ex lege: siue illa æquitas descendat ex lege lata super actibus charitatis, siue fidei, siue misericordix, siue pietatis, siue iustitiæ veræ specialis, siue alterius cuiuslibet virtutis, vt supra, ead. q. monito. I. & II. dictum est, & probatur per l. Qui seruandarum. & l. Solent. & l. Quoties. vbi latè de hoc gloss. recepta. ff. de præscript. verb. facit. l. Si me & Titium, cum ei annot. ff. de reb. cred. & l. Hæreditas. ff. de petit. hæred. & in terminis nostris est gloss. cap. Sicut hi. 47. dist. verb. Esurientium. & in cap. Tibi domino, verb. Necessè. 61. distinct. & in cap. Ius naturale. 1. distinct. verb. Communis. & l. Neminem. C. de Sacros. Eccles. quæ glossæ habent, cogi posse diuites officio Iudicis, ad faciendam elemosynam pauperibus maxima necessitate laborantibus. Et ita ille grauissimus, eruditissimusque Aluarus Pelagius vbi supra de Planctu Eccles. lib. 2. cap. 28. col. fin. concludit, posse beneficiarios iure compelli ad erogandum superflua pauperibus. arg. c. Qualiter, & quando, ibi, Redde rationem de accusationibus: & melius per cap. 1. 10. q. 3. ibi, Et singulis annis Episcopo ratio fiet, & per alias rationes: cui satis consonat Cardinalis in Clem. Gratix, de rescrip. col. pen. Quorum ipse opinioni lubens me subscriberem, quando concurreret maxima necessitas pauperum, & clara superfluitas beneficiariorum nolentium eis subuenire, vel clara in profanos vsus profusio: de quo latius infra tractabimus. Quamuis decisio hæc Pelagij, magis nititur legibus iustitiæ veræ & specialis, quibus ad id tenentur beneficiarij, vt ibi dicemus.

S V M

S V M M A R I V M.

Beneficiarius impendendo vane, vel profane beneficij redditus, non solum peccat mortaliter, sed etiam tenetur ad restitutionem. num. 1. Quod etiam tenet Thom. num. 2.

Restituere tenetur, qui ex communibus minus quàm debet tribuit singularibus. num. 3. Et qui onus, vel modum iniunctum non adimplet. n. 4.

Furtum admittit, qui re aliena in alium vsu quàm concessum, utitur. numero 5.

Beneficij fructus dari ad pauperes sustentandos, multis in locis Thom. affirmat. numero 5.

Iustitiæ specialis legem frangens, tenetur ad restitutionem, non autem frangens charitatis legem. num. 6.

Præcepta omnia Decalogi, sunt iustitiæ. sex quidem postrema vera & specialis: quatuor vero prima, partium potentialium eius. num. 7.

Beneficiarius, secundum omnes, tenetur magis quàm laicus ad eleemosynas, ergo alia lege quàm laicus. num. 8.

Beneficiarius, qua lege mortaliter peccat, abutendo suis redditibus, eadem tenetur restituere. num. 9.

Beneficiarius qua lege ante diuisionem tenebatur restituere profane impensa, eadem & post eam tenebitur, quia diuisio quò ad hoc nihil nouauit. numero 10.

Eleemosynarius cum facultate se alendi, restituere debet pauperibus qua vane impendit, & talis est beneficiarius. num. 11.

Decima, & alia bona ecclesiastica, onus pauperum alendorum habent. nu. 12.

Beneficiarij prodigitas, etiam de parte sibi à communi separata, sacrilegium dicitur à S. Bernardo. num. 13.

Concilium Trident. tacite sensit beneficiarium lege iustitiæ teneri ad dandum superflua pauperibus. num. 14.

VII. Moneo, me in præfato libello dixisse; quòd circa decisionem huius quæstionis secundæ, ego semper vsque ad compositionem illius, secutus fui communem sententiam; & tunc percupiui tenere contrariam, & tenuissem certe, si quo modo satisfacere meæ conscientiæ potuissem: sed quia id facere non potui, ideo tunc firme tenui, & nunc firmiter assueo prædictam communem, scilicet: beneficiarios insumentes male, vane, aut profane notabilem reddituum præfatorum quantitatem, vltra id quod per contenta in corollariis 1. quæst. præfati libelli, quæ supra repetuntur in summa à monito L X X V. vsque ad finem quæstionis præcedentis, eis permittitur, non tantum peccare mortaliter, sed etiam obligari ad restituendum: quod quia præfatus N. & quidam alij, quàmuis aliorum collatione pauci contrariam affirmant, validissime inse-

quentibus argumentis probo, nullatenus ab ea recedendum. Primum quidem, quòd opinio communis id habet, etiam ipsomet N. id confitente in 2. par. ca. 1. Nam eam affirmant ij, quos citauimus in præf. libello, quem in hoc defendimus quæst. 2. num. 8. scilicet; Archid. & Dom. in princip. 44. distinct. & in c. Statutum. §. Assessorum, de rescript. lib. 6. & in c. Præsenti, de offic. ord. eod. lib. quibus ibidem consentiunt Ioan. And. Anchar. & Perus. & Ioan. Lina. in Clem. Gratia, de rescript. & Panor. in ca. Cum secundum, de præb. vbi nos late probauimus, & in c. Cum esses. num. 21. de testam. Alberi. in dictionario, verb. Clericus. Aluarus Pelagius vir grauissimus, qui lib. 2. de Planctu Eccles. c. 28. col. 8. & quinque sequ. neruosisse hanc partem probat, dicens, se illam confitentem vrgente affirmare. Idem Anton. in c. fin. num. 17. de pecul. cler. Felyn. in c. Postulasti. num. 6. de rescript. & in c. De quarta. num. 33. in fin. de præscrip. Dec. in c. Episcopus, de præb. & Anton. Burgen. in c. 1. num. 28. de empt. & ante illos Alex. Halen. doctor irrefragabilis, 3. par. q. 36. memb. 5. Richard. item in 4. dist. 15. art. 3. q. 1. ad 1. & post eos Paludan. in eod. 4. dist. 24. q. 3. art. 3. Gabriel in præfata distinct. 15. q. 8. & Maior in prædicta dist. 24. q. 17. qui ausus fuit dicere; nullum doctorem qui ante eius ætatem mortuus fuisset, contrarium tenuisse; quàmuis in hoc lapsus fuerit, vt vbi supra diximus; & Guiliel. de monte Laugd. in Clem. Quia contingit, de relig. dom. Sanctissimus item ille Anton. Archiepiscopus Florent. in 3. par. tit. 15. c. 1. §. 19. & in 2. part. tit. 2. c. 2. §. fin. quàmuis Syluester idem tenens in verb. Clericus. q. 4. per inaduertentiam contrarium imponat ei, in 2. part. tit. 2. §. fin. & Angel. à Clauasio in verb. Clericus, 4. §. 4. vir miraculis, vt fertur, clarus. Summa item Pisana, verb. Clericus, 4. §. 4. cum Henrico Gandauensi quodlib. 8. q. 25. Driedonius etiam lib. 2. c. 4. de liberr. Christ. Imo & Caier. Sec. 2. q. 185. art. 7. & q. 119. tantum abest, vt ille allegari debuisset pro contraria sententia: quoniã pro nostra parte est, si satis perpendatur, vt in d. lib. q. 2. num. 9. ostendimus; quàmuis obscure loquatur, vtens nouis loquendi modis. Ait enim, quòd vbi reditus Episcopatus, & Canonicatus exæquant, vel parum excedunt, eam partem quæ eis est ad se honeste sustentandos necessaria, non tenentur ea quæ profane impendunt, restituere; sed sic quando est longe maior. Quod dicere, perinde est ac affirmare; cum non teneri ad restituendum ea quæ in alios vsus insumperit, de parte illa quæ sibi honeste alendo iudicio virorum prudentum est necessaria: reliquum autem sic. Quod totum ipsum etiam nos omnino fatemur cum communi sententia, extendentes nos paulo vltra, per ea quæ diximus in dicto libello. quæst. 1. corol. 10. & seq. à nu. 59. & supra q. 1. mon. XXX. & seq. Eandem etiam affirmat Vlricus auctor grauissimus, qui late refertur, & probatur ab illo perdocto iuxta ac per sancto Dionysio Carrhus. in lib. contra pluralitatem, art. 2. last. etiam cõf. 75. vol. 2. Socin. cõf. 32. vol. 1. Petr. de Vbald. in tract. de successione ab intestato, part. vlt. & denique id ante omnes sensit Innoc. III. in c. Indecorum, de ætat. & qual. & adeo est communis, vt Io. Maior vbi supra, ausus fuerit dicere, vt prædiximus, nullum, qui antequàm ipse nasceretur mortuus fuisset, contrarium tenuisse. Et adeo, inquam, communis, & canonibus Ecclesiæ cõsonans, vt Archid. in præfato. §. Assessorum, dixerit, contrarium esse iuris hæresim. Et Petr. Sotus supra monito XXXVIII. relatus, affirmauerit; esse grauissimum errorem; saltem contra bonos mores, & iustitiam; & quidni contra scripturam? quæ sunt

funt verba eius. Secundo, principaliter probatur, eo quòd etiam Diuus ille Thom. cuius autoritate nituntur contrariam partem affirmantes, si eius sententia, & verba satis perpendantur, pro nostra parte est, vt præfatus Petrus Sot. indicat, allegando eum pro hac parte, & Ioan. Maior vbi supra, vehementer contendit; nullatenus eum ad eo piùm & doctum virum contra hæc tenuisse: quod ex multis dictis eius rem ita se habere colligimus supra, quæst. 1. monito XL. Tertio, principaliter probatur nostra prædicta conclusio rationibus adeo fortibus; vt ob eas esset affirmanda, etiam si Thom. & communis teneret contrarium, iuxta doctrinam quæ colligitur ex cap. Capellanus, de feriis. & l. 2. §. sed neque. C. de vere. iu. enu. Quarum vna est hæc; quòd non solum qui accipit, vel retinet iniuste alienum, tenetur ad restituendum illud. cap. 3. Si res aliena. l. 4. q. 6. cap. Peccatum, de reg. iur. lib. 6. sed etiam ille, qui distribuenda communia singularibus, quibus sunt distribuenda, distribuit eis minus quàm debeat, vt affirmat Thom. Sec. 2. q. 62. art. 2. ad 3. vbi late Caiet. At omnis beneficiarius, qui ea quæ sunt sibi superflua, non distribuit piis vsibus, minus quàm debet dare eis, ergo tenetur ad restitutionem. Quarto, probatur altera ratione, scilicet; quòd etiam tenetur ad restitutionem, qui accipit aliquid cum onere dâdi illud, vel aliquam eius partem alteri, si onus illud non impleuerit, per l. 1. 2. & 3. C. de Donat. quæ sub mod. quatenus habent; cum cui aliquid donatum est, vt de alimentis donanti, vel aliquid aliud, etiam tertio tenetur ad dandum illud sub obligatione restituendi ei, etiam si alij dederit illud. Probatur & in l. 2. C. de his quæ sub mod. vel condit. quatenus habet; Legatarium teneri ad implendum modum, sub quo aliquid ei relinquitur sub obligatione restituendi, etiam si alij dederit. Tradit. Bart. communiter receptus in l. Quibus diebus. §. Terminus, num. 13. agens de effectu modi, num. 17. agens de remediis quibus quis compelli potest ad seruandum modum. Probatur etiam in cap. Verum, cum ei annot. per gloss. & alios, de condit. appo. At bona quæ beneficiariis dantur, illi sunt oneri subiecta, vt omnia in honestam ministrorum Ecclesiæ sustentationem, & alia pia opera infumantur; vt irrefragabiliter probauimus in præf. libello quæst. 1. per sexdecim rationes, & per aliquas illarum, & alias supra quæst. 1. monito XXVII. ergo licet beneficiarius iuste recipiat sui beneficij reditus ex eis collectos, si in id non impendit, tenetur in illud impendere, quod est restituere. Quinto, quòd qui furtum realiter committit, tenetur restituere. ca. Pœnali. & cap. Si quid inuenisti. l. 4. quæst. 5. ca. Si res. cad. cau. quæst. 6. At beneficiarius qui reditus ecclesiasticos, vsibus impendit profanis, furtum admittit: nam vtitur re aliena, videlicet, D. N. Iesu Christi in alium vsus, quàm in quem capit; & qui hoc facit, furtum admittit, §. furtum. Institut. de oblig. quæ ex del. nascun. vti qui equum sibi commodatum ad Senas, ducit Neapolim. Et ita Guiliel. de monte Laugd. asserit, in d. Clem. Quia contingit, de relig. dom. Et latius Aluarus Pelag. vbi supra. Quod etiam colligitur ex præfato Thoma, qui in Sec. 2. q. 185. art. 3. sub finem, ait; Decimas primarie quidem cultus diuini ministris exhiberi, secundo autem vt pauperibus subueniatur: & quæst. 87. art. 3. ad primum ait respondendo ad argumentum quod fecerat ad probandum, quòd hodie sint superflua decimæ; quia in lege veteri, ideo leuitis soluebantur, quia non habebant partem in possessionibus populi, vt habetur numer. 18. inquit;

In lege veteri speciales quædam decimæ deputabantur subuentioni pauperum: sed in noua lege decimæ dantur clericis, non solum propter sui sustentationem, sed etiam vt ex eis subueniatur pauperibus; ideo non superfluum, sed ad hoc necessariæ sunt possessiones Ecclesiæ, & oblationes, & primitiæ, simul cum decimis. hæc ille. Neque obstat, quòd Dom. Sotus de iust. & iur. lib. 10. q. 4. art. 3. conclus. 5. contendat; quòd decimarum finis, non alius fuit quàm Ecclesiarum seruitium, sacrorumque sacramentorum administratio, eademque causa exigantur à Populo euangelico, qua olim à Mosaico, eo quòd Sanct. Thom. Sec. 2. q. 77. art. 1. nullam rationem assignet pauperum. Tum, quia præfatus N. contrarium fatetur, vt diximus in monito XXVII. verba eius ad litteram referendo. Tum, quia S. Thom. in locis supra citatis, dicit; quòd ipsæ etiam decimæ, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in vsus pauperum dispensari. Et apparet etiam ex D. Clemente, quem nos in d. libello. q. 1. num. 23. retulimus, & supra in hac Apologia q. 1. monito XXXVIII. Et S. August. in c. Decimæ. 16. quæst. 1. Decimas, egentium animarum tributa appellat: quòd etiam de oblationibus dicit idem S. Thom. Sec. 2. q. 86. art. 2. in corpore quæstionis, ibi. Et ideo oblationes, quæ à populo Deo exhibentur, ad sacerdotes pertinent, non solum, vt eas in suos vsus conuertant; verum etiam, vt fideliter eas dispensent; partim quidem expendendo eas in his quæ pertinent ad cultum diuinum; partim vero in aliis, quæ pertinent ad proprium cultum: quoniam qui altari seruiunt, cum altari participant, vt dicitur 1. Corinth. 9. partim etiam in vsus pauperum, qui sunt quantum fieri potest, de rebus Ecclesiæ sustentandi. hæc ibi S. Thom. Sexto, principaliter probatur alia ratione, videlicet; quòd inter leges obligantes ad mortale charitatis & iustitiæ veræ & specialis, hoc distat; quòd qui transgreditur legem charitatis, licet peccet, non tenetur restituere; qui vero transgreditur legem iustitiæ veræ & specialis, non solum peccat, sed etiam tenetur restituere, iuxta doctrinam doctoris irrefragabilis Alexand. Halen. communiter receptam in 3. par. q. 87. quæ bene defenditur ab Adriano in 4. de restit. q. 1. col. 9. in §. De currentibus cum fure. Quam nos quoque secuti fuimus in repet. c. Inter verba, pag. 208. num. 714. & in Manua. Confess. c. 24. num. 5. & Dom. Sotus lib. 5. q. 3. art. 4. & lib. 4. q. 7. art. 3. col. 4. & alibi sæpe de iust. & iur. & supra ead. q. monito I. repetiuimus. At qui beneficiarius in alios vsus quàm pios, suos reditus impendit, legem iustitiæ veræ & specialis transgreditur, vt proxime dictum est: quia transgreditur legem de non furando, quæ est lex iustitiæ specialis. Nam, vt affirmat Thom. in hoc receptus in Sec. 2. q. 122. art. 1. & in 3. lib. sentent. distinct. 37. quæst. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior q. 4. neque Scotus quòd ad hoc propositum dissentit; omnia præcepta Decalogi, de quibus est præceptum de non furando, Exod. 20. & gloss. in c. Quid in omnibus, 32. q. 7.

7 sunt leges iustitiæ: & sex quidem postrema, de quibus est præceptum de non furando, sunt iustitiæ veræ & specialis; licet quatuor prima sint partium iustitiæ potentialium, puta, religionis, & pietatis, vt colligere est ex Thom. Sec. 2. q. 80. art. 1. Septimo, probatur alia ratione, videlicet; quòd iuste negari non potest, clericos abutentes ecclesiasticis redditibus, peccare contra legem iustitiæ specialis: quoniam omnes, etiam Dom. Sotus in d. libr. 10. q. 4. art. 4. & etiam præfatus N. in 4. par. prædicti c. 5. pag. pen. c. 6. pag. 19. affirmant; multo magis obligari beneficia

beneficiarios ad eleemosynas erogandas, quàm laicos: quod adeo quidem aiunt esse verum, vt nihil minus teneantur ad eleemosynas, eo quòd dicantur ab eis omnium bonorum Ecclesiæ domini, quàm si cõtrarium dicerent nobiscum. Ita N. in præfata parte 4. pag. 19. & Sotus in d. art. 4. Imo & ipse N. in præfata pag. pen. ait; quòd maius peccatum committitur in abusu redituum ecclesiasticorum quàm aliarum rerum: vbi etiam sequitur Sotum ad verbum in d. artic. 4. dicentem hæc verba. Episcopi strictiori misericordiæ nexu tenentur, quàm diuites sæculares. Quibus addit N. id quod ipse dicit de Episcopis, idem de aliis clericis, qui reditibus ecclesiasticis abundant, dicendum esse: quæ profecto nullatenus iuri consonare possunt, nisi aliqua lege iustitiæ ad id tenerentur. Nam leges charitatis æque obligant omnes Christianos tam laicos, quàm clericos. Nam sicut frequenter accidit, quòd vt clericus cælibem agens vitam, habeat plura superflua, quàm laicus vxorem & familiam nutriens: ita quotidie contingit, multos laicos esse ditiores, ac minorem familiam agere, quàm clericos; & habere multo plura superflua, quàm illi. Et ita frequentissime contingit, plus laicum, quàm clericum ad eleemosynas teneri lege charitatis, attentis circumstãtiis personarum, loci, temporis, & facultatum, vt palam est: & ita necessario fatendum, aliqua iustitiæ lege teneri beneficiarios ad eleemosynam, qua non tenentur laici: & non est alia, quàm supradicta de erogandis superfluis pauperibus, & operibus piis. ergo tenentur illa; & per consecutionem impendẽdo ea profanis vsibus, transgrediuntur legem iustitiæ: & cum qui legem iustitiæ transgreditur, non solum peccet, sed etiam teneatur restituere; consequens est, beneficiarios teneri ad restitutionem eorum, quæ male, vane, vel profane impenderunt. Octauo, quòd Adrian. de restit. q. 15. Sotus lib. 10. q. 4. art. 3. Reuerendiss. Segobienſis in cap. Cum in officiis, de testam. Card. in Clem. Quia contingit. q. 2. de relig. dom. & omnes alij, etiam qui negant necessitatem restituendi præter præfatum N. concedunt peccare mortaliter beneficiarios, qui vt præmittitur, superflue, aut vane prædictos reditus impendunt. Et nulla inuenitur ratio quæ sufficienter probet, eos potius peccare mortaliter, quàm sæculares, in simili modo infumendis suis; quæ non æque probet, teneri eos ad restituendum, si eam transgrediendo, peccant; vt efficaciter probatum est supra mon. XXXIX. Neq; potest tollere vim trium argumentorum præcedentium prædictus N. respondendo; non teneri ad restitutionem omnes, qui legem iustitiæ specialis transgrediuntur: quoniam id falsum esse probauimus supra ead. q. mon. II. Per quæ, & per adducta in mon. II. constat eum toto cælo errare, dum ait; Errare apertissime Dom. Sotum in tribus locis, & me in vno, & alios Doctores, qui sunt fere omnes alibi; quòd diximus, lege charitatis & non iustitiæ veræ & specialis teneri quem ad succurrendum extremam necessitatem patienti. Errat enim credẽdo, quòd quicumque ita lege ad aliquid dandum, vel faciendum obligatur, vt ad id per Iudicem cogi possit, lege obligatur iustitiæ veræ specialis; quod palam falsum est, per adducta supra, ead. q. mon. I. Quibus probatur; pro varietate virtutũ, varias leges & præcepta de actibus earum tum naturaliter, tum diuinitus, tum humanitus esse latis: ad quarum obseruantiam cogi quis potest imperio conscientiæ, officio Iudicis, aut actione per Iudicem interiorem, & exteriorem, spiritualem, vel sæcularem: quarum tamen non omnes transgressores, sed solum illi qui transgrediuntur leges

virtutis specialis iustitiæ, tenetur ad restitutionem: licet cogi possint ad illarum obseruantiam; & consequenter teneatur legibus iustitiæ generalis, siue legalis.

10 Nono, principaliter & efficaciter probatur; eo quod nullus vnquam dubitauit, quod ante diuisionem factam, & erectiōem beneficiorum, clerici vltra sibi necessaria vsurpantes contra legem iustitiæ agerent, & tenerentur ad restitutionem; quod & ipse N. fatetur, & expresse Tho. supra allegatus probat. sed diuisio bonorum, vel fructuum, & redituum eorum postea facta in tres vel quatuor partes, de qua in cap. Vobis. & cap. Quatuor. cap. De re ditibus. 12. q. 1. Et erectio præbendarum, & beneficiorum, quod ad hoc, nihil mutauit de natura eorum: quod multis modis probauimus in præfato libello, q. 1. à nu. 22. & supra q. 1. mon. XLIII. Decimo, quod elemosynarius, cui Rex mille aureos annuos donaret, ea lege vt se honeste aleret, & superflua pauperibus distribueret, obligatus esset certe ad restituendum ea quæ in alios vsus profanos insumeret. argumento

11 torius tit. ff. de condi. & caus. dat. & C. de cond. ob caus. In præfato autem libello, q. 1. nu. 17. & multis seq. & supra in hoc, q. 1. mon. XXVII. monstratum fuit; beneficiarios esse elemosynarios eiusmodi sacrosanctæ Ecclesiæ. Sumus enim elemosynarij ea lege constituti, vt nos primū ex re ditibus nostris alamur, & postea quæ superfuerint, distribuamus pauperibus, alijsue pijs operibus. Vndecimo, quod qui accipit aliquid subiectum conditioni vel oneri alicui, dandi illud aut illud, illi aut illi, non solum mortaliter peccat, eiusmodi conditioni vel oneri non parendo; sed etiam obligatur ad implendam illam conditionem, vel onus: quod est perinde ac restituere. Et supra in d. lib. q. 1. d. nu. 27. & alijs seq. & in hoc q. 1. mon. XXVII. efficaciter monstratum est; Decimas & alia bona ecclesiastica ea lege & onere fuisse donata, vt quæ superessent ministris, erogarentur pauperibus.

13 Duodecimo, quod mens omnium Pontif. Max. Conciliorum, & Sanctorum, quos citauimus supra ead. q. 1. mon. XXVII. & seq. hoc sentit. & adeo quidem, quod Diuus Bernardus duobus in locis, in Epistola 2. col. pen. & in 42. col. 3. affirmauit, facere contra eam quæ communis, & nostra est, conclusionem; esse rapinam, & sacrilegium. Cuius assertio esset falsa, si id non esset contra præceptum de non furando; quæ contrauentio in rebus sacris est sacrilegium. 17. q. 4. Et Diuus Bernardus illam suam sententiam desumpsisse videtur ex dictis Augustini in sermone 37. ad fratres in Eremo, & Hieronymi relati à Gratiano in princip. dist. 42. & 44. & in hoc ipso cap. si. 16. q. 1. & Prosper. 2. q. 1. cap. Pastor. Non tollit huius argumenti vim, respondere; frequenter viros sanctos dicere, esse pauperum & eis debitum, quicquid per solas charitatis & misericordiæ leges debetur, vt D. Ambrosius ait in cap. Sicut 17. 47. dist. in hæc verba. Egentium panis est, quem tu recondis: nam sicut nos confitemur id eis, ita eos fateri oportet nobis, quod D. Bernardus faciens discrimen inter reditus ecclesiasticos & sæculares, asserit; quod aliquot impensæ clericij essent sacrilegium in suis reditibus impendendis, quæ tamen, vel illarum similes, nullum peccatum, aut non plus quàm veniale essent, si fierent à sæcularibus. Neq; obstat, si quis dicat; eum agere tantum de clerico, qui prodige impendit de communi cumulo redituum Ecclesiæ, & non de parte sibi destinata; quoniam expresse agit de Canonico præbendario, qui prodige impendit de suæ præbendæ reditu. Non tollit etiam præfatus N. vim argumenti, quod desumitur ex Hieron. in c. Gloria Episcopi.

12. quæst. 1. & ex Ambros. in cap. Aurum, ead. caus. & q. vt monstratur infra mon. X. Decimo tertio, quòd sacrosanctum Concil. Trid. sess. 25. c. 1. de reform. sanctæ nuper vetuit; ne vllus Episcopus aut alius beneficiarius, etiam si Cardinea dignitate fulgeret, cognatos, vel familiares suos ex redditibus Ecclesiæ augetet. Quod ipsum ante præfatum Concil. per multos Pontif. Max. & Concilia, quorum decreta in d. lib. q. 1. à nu. 17. & supra in hoc, ead. q. 1. mon. XXXVIII. allegauimus; vetitum fuit. Quod non plus præcepisset eis, quàm laicis, si Ecclesiastici non essent plus obstricti ad dandum superflua pauperibus, quàm laici. At non essent plus obligati ad hoc, si solis charitatis & misericordiæ legibus ad id tenerentur, cum illæ etiam laicos obligent, cap. Sicut ij. 47. dist. & fatentur omnes. Cui consequens est, eos obligari ad id iustitiæ specialis legibus: quarum transgressio circa res exteriores, ad restitutionem damni per id illati, obligat, vt efficaciter probatum est, contra præfatum. N. supra hac q. mon. III. Alio item modo præfatum Cõcilium nostrum propositum probat, scilicet; quòd nulla ratio alia, quæ sit firma, eius prohibitionis reddi potest, quàm quòd lege iustitiæ bonis Ecclesiæ est iniunctum onus elargiendi superflua pauperibus, quod non est iniunctum bonis laicorum: ergo præsupponit Conciliũ, eum qui violauerit eius prohibitionem, legem iustitiæ specialis violaturum, ac per consecutionem, obligatum iri ad restituendum: quæ est nostra conclusio, & præfatæ secundæ quæstionis decisio, per omnia præfata irrefragabiliter probata, videlicet, beneficiarios non solum peccare vane aut profane redditus ecclesiasticos impendendo: sed etiam teneri ad restitutionem sic impensorum. Quod adhuc dilucidius constabit, per monita sequentia, quibus subuertuntur præfati N. fundamenta, non supra petram, sed super arenam fundata.

14

C O N F U T A T I O F V N D A M E N -
torum partis aduersæ, per monita sub-
sequentia.

S V M M A R I V M.

Beneficiarij non sunt suorum reddituum domini absoluti: quoniam habent onus dandi superflua pauperibus. nu. 1.

V III. Monco, nil obstare præfatæ nostræ cõclusioni, argumentum primum & principale partis aduersæ, quo nituntur etiam Adrian. in 4. de rest. q. 12. & Do min. Sot. in lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. videlicet c. 1. de cleric. non resid. lib. 6. quatenus significat à cõ:rario sensu: beneficiarios fieri dominos distributionum quotidianarum, quas interessendo diuinis, lucrantur. Nam ei copiose ac efficaciter respondimus supra. q. 1. monit. XLIII.

S V M M A R I V M.

Beneficiarij redditus non aquare stipendiis præsidum, probat Concil. Trid. nu. 1.

IX. Moneo, nil etiam obstare secundum aduersæ partis argumentum, videlicet; quòd qua ratione præfides, magistratus, & alij ministri Regis possunt libere disponere de stipendiis & salariis suis sine restituendi obligatione, eadem etiam beneficiarij poterunt disponere de prouentibus reddituum sibi deputatis; quæ stipendia & salaria eorum dicuntur sine restituendi obligatione: nihil, inquam, obstat hoc argumentum. Tum, quia contrarium statuitur in concilio Trid. nuperrimo in sess. 25. cap. 1. de reform. & aliis multis canonibus. c. Peruenit. 1. q. 3. & c. De Syracusanæ. 28. dist. quibus beneficiarij vetantur donare quicquàm cognatis & familiaribus, nisi paupertatis intuitu. At palam est, Regum ministros posse donare quæ ex stipendiis suis lucrifaciunt tam per viam vltimæ voluntatis, quàm donationis inter viuos quibuscunq; voluerint, tam cognatis quàm extraneis, sine vlllo paupertatis vel pietatis intuitu. Tum, quia omnia iura, quæ de hac re statuunt, videlicet. 12. q. 1. 12. q. 2. & 3. & c. Ad hæc. & ca. Relatum. 2. de testam. contrarium significant. Tum, quia hoc consequeretur quiddam absurdum, & ideo non audiendum. l. Nam quod absurdum. ff. de oper. libert. c. Dudum, de præb. lib. 6. Quod etiam ipsimet iudicant esse tale, nempe, quòd clerici non tenentur plus, ad erogandas eleemosynas de suis redditibus ecclesiasticis, quàm laici de suis sæcularibus. Nam, nulla rationum, quibus Domin. Sotus in d. lib. 10. q. 4. art. 3. & 4. de iust. & iur. nititur, magis obligare clericos quàm laicos, concludit contra eum qui in prædicta similitudine ministrorū Ecclesiæ, & Regum se fundauerit: quãdoquidem nulla eorum probat obligari clericos ad hoc nisi per leges charitatis & misericordiæ, quibus etiam laici tenentur.

SVMMARIVM.

Charitatis lex ex æquo ligat laicos, & clericos habentes superflua. nu. 1.

X. Moneo, quòd præfatus N. infirme respondit ad c. Mos. & c. Gloria Episcopi. 12. q. 2. dicens; quòd illi textus loquuntur de hospitalitate debita lege charitatis, & non lege iustitiæ. Tum, quia lex charitatis ex æquo ligat laicos, & clericos habentes superflua; & capitula prædicta clare significant longe plus teneri Episcopos quàm laicos. Tum, quia præfatum. c. Mos. continet eam partem, quæ assignatur Episcopo, & eius familiæ destinari ei propter hospitalitatem, & susceptionem pauperum: & ita cum illo modo & onere, ad quod implendum leges iustitiæ specialis obligant. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. & alia latius citata supra in monito XXVII. primæ quæst. Tū, quia illa verba Hieronymi. Gloria Episcopi est pauperum opibus prouidere: ignominia sacerdotis est propriis studere diuitiis; longe aliam & ampliorem obligationem significat inesse Episcopis ad subueniendum pauperibus, quàm aliis laicis: & quòd ipsum significat illud Apostoli, Episcopum hospitem esse debere. 1. Tim. 1. relatu in princ. 42. dist. At nulla ratio potest reddi, cur Episcopi habentes superflua, plus teneantur ad hospitalitatem, quàm laici habentes eadem; nisi quòd Episcopi non solum tenentur ad eam legibus charitatis, sicut laici, sed etiam legibus iustitiæ specialis, propter onus dandi superflua, bonis ecclesiasticis iniunctum.

SVMMARIVM.

Beneficiarij propter diuisionem bonorum, olim, vel recens factam, non eximuntur ab onere superflua pauperibus erogandi. num.1.

XI. Moneo, quòd præfatus N. incaute significat, me dixisse; diuisiones bonorum ecclesiasticorum hæctenus factas, esse sine causa iusta ordinatas: cum ait, non posse negari, diuisiones fructuum, & erectiones beneficiorum, ab Ecclesia iusta de causa esse factas, illa videlicet, quam non expressimus de impedienda discordia, quam communio parere solet, vel alia. Incaute, inquam, hoc significat: quoniam argumentum nostrum non prætendit concludere absolute, diuisiones illas fuisse absque iusta causa factas; sed disiunctiue, quòd fuerunt factæ sine iusta causa: quod non erat dicendum, vel non ea intentione, vt absolutiorem potestatem haberent Episcopus & clerici post diuisionem in suis partibus, quàm Episcopus habebat ante diuisionem in omnibus. Quia licet interueniret causa diuidendi administrationem, non aderat tamen causa ad mutandam naturam illorum bonorum; quæ iure diuino, naturali, & humano eis inerant, vt superflua darentur pauperibus. Quod autem subdit; intentionem legis non esse in præcepto, inepte dictum esse, probatum est supra, quæst.1. monito LXVIII. & LXVIII. Et præterea nil facit ad propositum nostrum, in quo non loquimur de intentione legis, sed de intentione partium agentium, vltra quam eorum actus nil operari iure vulgato probamus; neque ipse negat.

SVMMARIVM.

Beneficiario non est tam lata facultas vtendi redditibus sui beneficij, quanta marito redditibus dotis. num.1.

XII. Moneo, nil obstare illam, quæ noua est, æquiparationem; quam facit præfatus N. in ca. 7. partis 4. inter beneficiarium quòd ad bona ecclesiæ suæ, & maritum quòd ad bona vxoris in dotem sibi ab ea data. Tum, quòd maritus vere est Dominus rerum dotalium l. Doce ancillam. C. de rei vend. l. Dotale. ff. de fundo dota. non tamen beneficiarius rerum ecclesiæ, vt supra mon. XXVIII. probatum est. Tum, quòd in alienatione rerum dotalium, non requiritur illa causa & solemnitas, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Sufficit enim consensus ab vxore, sine vi & dolo sponte præstitus & iuratus. ca. Cum contingat, de iureiur. imo & consensus secundus post biennium præstitus. Authent. Siue à me. C. Ad Vell. & gloss. recepta in d. ca. Cum contingat. Tum, quòd maritus prohibito perinde impendere potest fructus ex re dotali perceptos, ac perceptos ex aliis suis propriis. iuxta l. Pro oneribus. cum aliis ibi à gloss. citatis. C. de iure dot. non autem beneficiarius, vt probatum est supra quæst. 1. monito XXVII. Tum, quòd neque Reuerendiss. Segobiensis Episcopus, quem ipse citat in lib. 4. variarum resolutionum. ca. 15. id affirmat; sed solum ait id, quod in monito seq. tractabimus.

Diuisio fructuum beneficij, inter præcessorem, & successorem, facienda est, ut sit inter usufructuarium & non ut sit inter maritum & uxorem factò diuortio attento iure communi. num. 1.

Licet in Hispania in episcopatibus, & etiam in aliis beneficiis aliquarum diocesium contrafiat. num. 4.

Diuisio fructuum inter fidei commissarium, & eum cui restituendum est fideicommissum, fit eodem modo, quo inter Dominum, & usufructuarium. numero 2.

Argumentum à simili, soluitur per dissimile, datum in proposito in quo fit. numero 3.

Beneficiario non est tantum iuris in rebus beneficij, quantum marito in rebus uxoris, nec sustinet onera tam graua, quam maritus. num. 3.

XIII. Moneo, nil etiam obstare nobis id, quod præfatus N. secutus præfatum Reuerendiss. Segobiensem in lib. præfato, tenet contra communem, scilicet; Diuisionem fructuum beneficij inter mortuum, & successorem faciendam esse eo modo, quo fit inter maritum & uxorem factò diuortio pro rata tēporis anni, pro quo sustinuit onera maritus. iuxta l. Diuortio. ff. Solut. matrim. & non eo modo quo diuiduntur inter usufructuarium & Dominum finito usufructu: quæ est sententia contraria communi, ut ipsemet Segobiensis fatetur, quam tener gloss. c. Si propter, de rescript. lib. 6. verb. Primi anni, recepta ibi per doctores, & in c. Præsenti, de offic. ord. lib. 6. & per Card. & Imol. post Host. in c. fin. de pecul. cleric. & alios citatos per præfatum Reuerendissimum. Moneo, inquam, nihil id obstare. Tum, quia ex eo, licet esset verum, nil contra nos in bona consequentia inferri potest. Tum, quia id non est tenendum, licet præfati Reuerendiss. authoritatem, non abs re magnificiens, considerabam pro eo facere, quòd alioquin contingere posset, ut beneficiarius seruiret beneficio semiannum sine vllò emolumento: puta, si iam vindemia facta Septembri, acciperet Kalendis Octobris beneficium, cui seruiret vsque ad Kalendas Aprilis, in quo tempore nil fructuum percipitur; quod videtur absurdum, & ita non dicendum. l. Nam quod absurdum. ff. de oper. libert. Licet, inquam, hoc pro eo consideraerim; tamen in hac specie ei non accedo. Tum, quia, ut supra sæpe dixi, à communi non soleo discedere, nisi textu vel efficaci ratione ad id me adigente. iuxta c. fin. 20. distinct. & Ioan. Andr. receptum in c. 1. de constit. Tum, quia beneficiarius & fidei commissarius uidentur esse sibi quòd ad hoc similes, arg. eorum, quæ adducta fuerunt in monito XXIII. & certum est inter fidei commissarium, & inter eum cui restituendum est fideicommissum, esse diuidendos fructus eo modo, quo diuiduntur inter Dominum, & usufructuarium; per l. Herennius. ff. de vsur. quæ habet; omnes fructus, qui post acquisitum ex causa fidei commissi dominium ex terra percipiuntur, ad fidei commissarium pertinere: licet maior pars anni, ante diem fidei commissi cedentem, intercessisse dicatur. Tum, quia argumen

argumentum illud à simili, quo ille à communi recedit, de marito ad beneficiarium, dissoluitur per dissimile, quod in eo ipso proposito in quo adducitur, inuenitur. Nam licet verum sit, beneficiarios onera beneficiorum subire debere (c. fin. de rescript. lib. 6. ibi. Quia propter officium datur beneficium) sicut maritus onera vxoris. l. Pro oneribus. C. de iure dot. tamen onera mariti longe maiora sunt: & iura efficiunt eum Dominum rerum dotalium, vt perinde redditus earum, ac suarum, impendere possit: & ita concurrunt in eo duo, nempe, dominium, & onerum sustentatio. Beneficiarium autem non faciunt iura rerum ecclesiæ Dominum, vt probatum fuit in monito XXIIII. Nec concedunt ei tam liberam facultatem impendendi earum redditus ac marito, vt probatum est in monito XXVII. Quare iure gloss. præfata cum communi potius assimilauit eum vsufructuario quo ad rem in qua vsufructum habet, quam marito, quo rei dotalis habet dominium. Et quamuis N. dicat illam opinionem esse in vsu Hispaniis: ego tamen eo ætate grandior, id non vidi seruari, nisi in Episcopis, Abbatibus, & Prioribus conuentualibus; neque ipse Couarrubias id ait in loco præcitato; imo significat contrarium, dicens: æquius & iure verius videri sibi contrarium eius quod communis tenet. Dum item ait idem Alberico fuisse visum in d. l. Diuortio. num. 12. sed alios ibi doctores, neque Cosmam vbi infra tit. de annat. §. Item quæ, ausum fuisse id tenere. Neque est verisimile tot doctores, qui in tot regnis & prouinciis præfatam gloss. approbauerunt, non fuisse monituros suos auditores & lectores contrariæ præxis, si quam sciuisent: nec scire autem vix poterant in re tam frequenter, & nunquam non contingente. Et ita credere par est, non solum in theoria à Doctoribus, sed etiam in praxi à Iudicibus, & partibus eam seruata esse extra illos episcopatus, in quibus à paucis ante hac annis, constitutionibus Synodalibus aliud statutum est, vt in Pampilonensi, vbi annus quò ad hoc, & aliquot alia, incipitur Nouembri, à festo celebri Beati Martini. Nec videtur obstare consideratio nostra: quoniam responderi potest, quòd illa solum probat, quòd eiusmodi beneficiario, qui nihil de redditibus beneficij percepit, & aliquo tempore illi seruiuit, soluatur honestum salarium, quod pro tali seruitio debetur, sicut & vsufructuario, qui prædium in quo habebat vsufructum, coluit arando, serendo, putando, fodiendo; & moritur ante messem, vel vindemiam; debent solui expensæ, quas in id fecit à Domino, qui vult fructus eius habere. Quare, certum mihi est, quòd successor in Ecclesia parochiali, cui mortuus per se vel per alium inseruiuit, & ante vltos fructus perceptos obiit, debet soluere illi tantum, quantum ad honestam sustentationem inseruiendo indiguit, etiam iure naturali. l. Secundum naturam. ff. de reg. iur. c. Qui sentit onus, debet sentire còmodum, eod. tit. lib. 6. & l. Fructus sunt, qui restant deductis expensis. ff. Solut. matrim. Quod confirmari potest multis adductis per Paulum. 1. Cor. 9. & c. 1. 13. q. 2. Quæ lex quia naturalis est, nulla consuetudine deleri potest. c. fin. cum ei annotat. de consuetud.

SVMMARIVM.

Beneficiarius facit suos fructus à solo separatos, etiam nondum reconditos.

numero I.

XIIII. Moneo, nil etiam obſtare id, quod præfatus N. ſubdit, & nos concedimus cum præfato Reuerendiſſi. vbi ſupra; nempe, ſufficere beneficiario præmortuo, vel eius cauſam habenti, quòd fructus ſint à ſolo ſeparati; licet nondum ſint in horrea congregati, ad hoc, vt ad eum pertineant. Nil, inquam, obſtat: quia ex eo conſeſſo, nil contra nos ſequitur; & ita concedimus id eſſe verum. Tum, quia probatur in l. Si eius. ff. de rei vendicat. ſecundum veriorum intellectum l. Arboribus. §. Iulianus, alias eſt. l. Si fur. ff. de vſufruct. & l. Si vſufructuarius. ff. Quibus mod. vſufruct. amit. Tum, quia communis eſt, vt ait Tiraquel. lib. 6. de vtroque retract. §. 5. gloſſ. 4. in princip. Tum, quia nullum fundamentum firmum habet gloſſ. dicti ca. Præſentia. quæ requirit fructus eſſe collectos, & in horrea reconditos; licet ei conſentiat etiam gloſſ. in d. c. Si propter. & in d. l. Si fur, in princip. ff. de vſufruct. & l. Ex aduerſo, in princip. ff. de rei vendicat. Tum denique, quòd in quodam decreto eccleſiæ Gallicanæ, id ſatis clare determinatur in tit. de annat. §. Item quòd eccleſia; vbi Coſmas ait, id quod defendimus eſſe communiter receptum: & patet per Card. Imol. & Barbat. in d. c. vlt. ad finem, de pecul. cleric. Alberic. in d. num. 12. Domin. in d. c. Si propter Peruſ. in d. cap. Præſentia. Salycet. in l. Si pater. C. de vſufruct. Florian. in l. Qui ſcit. §. Si alieno. ff. de vſur. & alij alibi, & contrarium ait eſſe truſam. Bald. in d. l. Si vſufructuarius, addens; reconditionem in horrea, nil agere ad rhombum. Contra quam tamen communem ſententiam facit, quod aliàs præter omnes conſiderabam, ſcilicet; quòd licet poſſeſſor bonæ fidei fiat Dominus fructuum ſimulac ſeparati ſunt à ſolo, à quocunq; ſeparentur: vſufructuarius tamen non fit Dominus eorum, niſi percipiantur; vel per ipſum, vel per alium nomine ipſius ſeparentur. l. Si fur. ff. de vſufruct. & l. Si vſufructuarius. ff. quib. mod. vſufruct. amitt. At vt plurimum beneficiarij non ſeparant, nec portant in areas; vel torcularia per ſe neque per alios nomine ſuo fructus agrorum, ex quibus debentur decimæ, quæ ſunt bona pars fructuum beneficiorum Hiſpaniæ, & Galliæ. ergo non fiunt eorum ex ſola ſeparatione. Ad quam replicationem memini aliquando reſpondere, quòd Domini prædiorum, qui tenentur ad ſoluendas decimas Deo & beneficiariis, colligunt omnes fructus, & videntur colligere illos ſibi, Deo, & beneficiariis; pro partibus quæ illos tangunt. Pro quo facit, quòd Paulus relatus ibi à Bald. in d. l. Si vſufructuarius. dixit ſufficere, ſi ſeparatio fiat ab vſufructuario vel ab alio nomine eius explicite, vel interpretatiue. Quod ipſum ſenſit etiam Bald. in d. l. Qui ſcit. §. Præterea, de vſur. licet non ſufficiat ſeparatio caſu facta. Vnde poma, glandes, & alij fructus per ſe decidentes, non fiunt vſufructuarij, donec illos accipiat, & tractet, per ſe vel per alium; & ita ſatis poſſunt dici ſegetes, & vix ex quibus decimæ debentur ſeparatæ à ſolo, vt decimæ cedant beneficiariis eo ipſo, quòd eas meſſuit, vel collegit Dominus, aut colonus, ſciens ex eis decimas deberi Deo, & beneficiario: & ita interpretatur conſuetudo, quæ valde rationabilis, & eccleſiis fauorabilis eſt.

SVMMARIVM.

Diuiſio fructuum inter præceſſorem, & ſucceſſorem in primogenio faciendaeſt vt inter vſufructuarium & Dominum. num. 1.
Primogenia omnia, ſiue Maioratus, non ſunt dignitates. num. 2.

XV. Moneo, nil obſtare id quod præfatus N. referens præfatum Reuerendiſ. Segobienſem, tener, videlicet, quòd diuiſio fructuum inter ſuccedentem in primogenio ſeu maioratu, & eum qui tenuit illum, non eſt faciendæ eo modo, quo fit inter uſufructuarium, & dominum finito uſufructu. Tum, quia nihil ex eo conſeſſo contra nos inferitur. Tum, quia non eſt illud tenendum: quia contraria opinio videtur communis. Tum, quia ſecundum omnes, eadem, quæ de diuiſione fructuum inter uſufructuarium & dominum finito uſufructu diximus, dicenda ſunt inter fidei commiſſarium, & eum cui vel à quo reſtituendum eſt illud, ſine vlla pro rata temporis diuiſione; per præfatam l. Herenius. ff. de uſur. Et palam eſt primogenia eſſe fidei commiſſis in hoc ſimillima. Tum, quia non obſtat. c. 1. §. His conſequenter, in tit. Hic finitur lex, in uſibus feudor. Quia, §. ille exorbitat à iure communi, ideoque non eſt extendendus de feudo ad maioratus. c. Quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. præſertim, quia non eſt eadem ratio, vt palam eſt. Non obſtat etiam ratio, quam præfatus Reuerendiſ. Segobienſis adducit, videlicet, quòd quemadmodum maritus ſuſtinet onera vxoris, ita & vocati ad maioratus ſuſtinent onera illorum, quos dicit eſſe dignitates: quippe, qui conſtituuntur per teſtamenta, per contractus vltro citroque obligatorios, & donationes ſub modis factas, ſine vlla Regum authoritate. iuxta l. Filiusfamilias. §. Diui. 2. ff. de lega. 1. cum annot. ei per omnes. Tum, quia etiam authoritate regia conſtituti carent dignitate, & nobilitate, niſi aliqua clauſula, quæ ad id eos extendat, muniantur: quod palam probatur per diſſinitionem nobilitatis Bartho. communiter receptam in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Tum, quia cap. Quam periculoſum. 7. qu. 1. in contrarium citatum, non loquitur de huiusmodi maioratibus, & primogeniis: ſed de aliis, quæ in veteri teſtamento aliquid ſacerdotij habebant, quale non habent præfati maioratus: & ita longe ſimiliores ſunt in hoc fidei commiſſariis, uſufructuariis, & beneficiariis, quam marito & vxori, de quibus ſupra. Tum, quia rari ſunt maioratus, quorum domini & ſucceſſores teneantur ad grandes impenſas neceſſario faciendas in bellis, vel aliis, etiam ſi nolit gratis facere: & quando eſſent aliqui tales, & detentores eorum, eas neceſſario facerent, poſſent ſucceſſorem ad ſoluendas eas, ſi ex maioratibus ſaltem tantundem non percepſſent, compellere: vt ſupra dictum eſt de beneficiariis.

S V M M A R I V M.

Penſio non eſt ſoluenda ei, qui ante diem ſolutioni à Papa præfixum, moritur.
num. 1.

XVI. Moneo, nil nobis obſtare id, quod præfatus N. incidenter ait, id quod eſt dictum de diuiſione fructuum inter maritum & vxorem, idem eſſe dicendum de diuiſione ſolutionis penſionum à Papa ſuper beneficiis conſtitutarum. Tum, quia nil ex eo conſeſſo contra nos inferitur. Tum, quia contrarium videtur tenendum, per eaſdem prædictas rationes, & per ſtylum curiæ, qui videtur hoc magis obſeruare, vt hic Romæ à plerisque audio. Tum, quia licet vt ait Ludouicus Rom. conſ. 388. & conſtat ex litteris ipſius Papæ, penſiones præfatæ conſtituuntur ad commodiorem ſuſtentationem eorum, & quaſi in alimētum, non tamen ſunt vere alimenta illius naturæ, cuius ſunt illa, de quibus in tit. de alim.

& cibarij. sed talium, quæ dantur sub modo expresso vel tacito, vt cedente die ad id præstituto, accipiant illa; siue maior, siue minor pars anni transferit; & non percipiant illa, si antequàm dies cedat, finiantur.

S V M M A R I V M.

Intellectus Concilij Tridentini. nu. 1.

XVII. Moneo, nil mihi obstare, quòd præfatus N. in 2. par. c. 8. nu. 23. significat, me dicere in libro meo in q. 2. nu. 24. quòd concilium Tridentinum sess. 25. c. 1. de reformat. nouauit aliqua circa hæc; quatenus prohibet Episcopos & clericos ex redditibus beneficiorum, consanguineos aut familiares ditare: quia ego non dixi, conciliũ in hoc aliquid nouasse: sed contendi declarasse ius antiquum, quod secundum communem sententiam continet; beneficium, qui suos cognatos, vel familiares ditat, non solum peccare, sed etiam ad restituendum teneri. Quod supra mon. XXIII. & XXVII. repetiuimus, vt est videre in responsione inductionis, qua ille vtitur contra me per locum à contrario sensu, infra mon. LXX.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius quantum pro se sustentando egeat, arbitrium est. nu. 1.

XVIII. Moneo, nil obstare illud Soti argumentũ, videlicet; quòd non potest satis recte æstimari, quanto egeat beneficiarius pro sua honesta sustentatione; & quòd ea quæ per iustitiã debentur, non sunt relinquenda iudicio prudentium, qui possunt esse varij: imo debet determinari clare. Pro quo facit. l. Leges. C. de leg. & l. Constitutiones. C. de iur. & fact. ignoran. Nil, inquam, obstat hoc fundamentum. Primo quidem, quòd S. Tho. in d. q. 185. ar. 7. Sec. 2. & in d. Quodl. 6. ar. 12. cui ille in hac re nititur, ait contrariũ. & Vlricus à Dionysio relatus, affirmat in lib. 1. contra pluralitatem benef. art. 11. Deinde, quòd licet non possit æstimari omnino, & vt aiũt punctualiter, facile potest paulo plus, vel paulo minus, vt arbitrantur Ioannes Maior in 4. dist. 24. q. 18. Tertio, quòd quamuis eius arbitrium nimis videatur strictum: tamen oportet vt beneficiarij sciãt quanto vnus quiuis eorum paulo plus vel minus egeat pro sua honesta sustentatione: quoniam, esto non obligaretur ad restitutionem superflui impensis, tamen necessarium est ad sciendum quando peccat mortaliter: quando quidem, etiam ipsemet D. Sotus fatetur in lib. 10. qu. 4. art. 4. de iust. & iure. in 3. conclus. sic impendentes superflue, peccare mortaliter; & ideo oportet vt sciatur, quantũ in suam sustentationem honestam iuste expendere valeat. Quarto, quòd ratio assertionis præfati Soti est cõtra mille iura, quæ multa iustitiæ opera boni viri arbitrarij relinquunt, puta, l. 1. de iure delib. & c. De causis, de offic. deleg. & plurima, quæ congerit Rauenn. in alphab. aureo, verb. Arbitrium. & Decius in c. Sedes, de rescript. & alij alibi sæpissime. Est item contra ipsummet. S. Thom. qui in hoc ipso proposito expressim ait contrarium in Sec. 2. qu. 185. art. 3. ad 1. ibi. Non potest determinari

nari quando sit ista necessitas; & paulo post: Hæc determinatio, humanæ prudentiæ relinquitur.

S V M M A R I V M.

*Beneficarij magis obligantur ad largiendas eleemosynas, quàm laici. nu. 1.
Prodigalitas laicorum venialis, clericorum autem mortalis. nu. 2.*

XIX. Moneo, falsum esse illud fundamentum, quo præfatus Sotus contra communem nititur, vt dixi in præfato libro q. 2. nu. 21. videlicet, quòd beneficiarij non sunt obligati ad eroganda superflua per leges iustitiæ, quæ obligant ad restituendum: sed tantum per leges misericordiæ & charitatis, quæ etiam laicos obligant ad eleemosynas: neutros tamen constringentes ad restitutionem, vt supra monito II. & III. dictum est. Hoc, inquam fundamentum est falsum. Tum, per ea quæ adducta sunt monit. I. supra ead. q. Tum, quia est multorum inconuenientium fons. Consequitur enim illud, quòd sine iusta ratione Sacrosanctum Cõcilium Trid. in d. sess. 25. cap. 1. de reform. vetuisset beneficiariis, ne quæ superessent eis, donarent cognatis & familiaribus, si alioquin non essent pauperes, non vetando id ipsum laicis. Consequitur item parificatio beneficiariorum & laicorum quòd ad eleemosynæ faciendæ necessitatem: quando quidem secundum illum, vtrique tenentur legibus misericordiæ, & neutri vlla lege iustitiæ. Cuius tamen contrarium tenet ipsemet, imò & præfatus N. Tum, quia esset quodammodo scandalizare populum Christianũ. Quod satis colliges ex Caiet. Sec. 2. q. 87. artic. 1. Populus enim tot decimas & iura soluit clero, persuasum sibi habens id, quod præfatum Concilium sess. 25. de reform. & multa alia, vt c. Hoc. c. Episcopus. & c. Precarie. 10. q. 2. significant, nempe, quòd omnia superflua debent in pauperes & in opera pia impèdere. Tum, quia est contradicere S. Tho. cuius ipse autoritate nititur, qui significat, prodigalitem beneficiarij circa redditus suos esse peccatum mortale: prodigalitem autem laicorum non plus quàm veniale, in Sec. 2. q. 183. art. 7. & Quodl. 6. art. 12. & expressius q. 119. art. 3. in hæc verba. Prodigus peccat in alterum consumendo bona, ex quibus aliis deberet prouidere: quod præcipue apparet in clericis, qui sunt dispensatores bonorum ecclesiasticorum, quæ sunt pauperum, quos defraudant prodige expendendo. Quæ determinatio non esset vera, nisi inueniretur lex aliqua, quæ obstringeret beneficarium ad eleemosynam, & non laicum. Tum, quia est (si res satis perpendatur) fundare, beneficiarios non solum non teneri ad restituendũ vane vel profane impensæ, sed neque mortaliter in hoc peccare: quando quidem nec laici, quibus ille pares facit, peccant plusquam venialiter, prodigendo sua sine alterius damno, quod est contraire Thomæ vbi supra, & contraire sibi metipso, qui contrarium expresse tenet lib. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur.

S V M M A R I V M.

*Beneficiarius non soluitur ab obligatione restituendi male impensa, propter impotentiam, & potest illo & illo modo restituere, etiam si sit Monachus.
num. 1.*

XX. Moneo, infirmam esse item illam considerationem Soti vbi supra, scilicet; quòd res inutilis est asserere, beneficiarios teneri ad huiusmodi restitutionem: quia non possunt eam facere, nisi de suis ipsis redditibus; qui, iuxta sententiam quam defendimus, debentur operibus piis, etiam sine hac restituendi obligatione. Quæ tamen consideratio infirma est. Primum, quòd huiusmodi restitutionem facere poterit beneficiarius, si est sæcularis, de suis bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus si habet: sin autem, de eo quod quærere potest parcius viuendo, & etiam de eo quod merebitur vltra suam congruam sustentationem, inseruiendo beneficio multo plus quàm obligatur ad inseruiendum necessario illi. iuxta ea quæ in prædicto libro q. 1. coroll. 9. nu. 59. & coroll. 17. nu. 20. dicta fuerunt; & repetita supra, q. 1. mon. LXXVIII. nu. 3. & etiã de illo, quod per suam industriam donationes & vltimas voluntates quærere potest. c. Expedi. c. Certe. 12. q. 1. c. 1. de testam. c. Fixum. 12. q. 5. de illo item quod recuperare potest ab his, quibus male dedit. c. Si quis presbyterorum, de reb. eccles. non alienand. & trad. Caiet. in d. q. 185. arr. 7. quod infra Monit. XXII. repetetur. Secundo quòd impotentia restituendi non tollit obligationem id faciendi. l. Continuus. §. Cum ita. ff. de verb. oblig. Quamuis excuset à culpa non restituendi pro tempore, quo illa impotentia durauerit. l. Nam & is. ff. de dolo. & c. Olim. 2. de restit. spoliat. Plus tamen coloris habet Soti cõsideratio in beneficiario regulari, cuius omnia bona, quæ per sæcularem quæsita essent illi patrimonialia vel quasi patrimonialia, sunt ipsi ecclesiastica: quia quicquid habebat ante professionem, quæritur per eam suo monasterio & ordin. c. In præsentia, de probat. & Auth. Ingressi. C. de Sacrosan. & quicquid vndecunque post eam quærit, quærit eisdem, per mon. IX. cum seq. & per monitum LVI. & LXII. supra q. 1. Nihilominus tamen responderi potest, quòd etiam regularis potest restituere de reliquatis parce viuendo, iuxta monitum XXX. q. 1. & per mon. LXXX. eiusdem q. & per sacrificia & orationes; rogando item amicos vt pro eo soluant: & denique petendo humiliter per se, vel alios remissionem debiti, quàm æquiparat restitutioni glos. c. Peccatum, de reg. iur. lib. 6. verb. Restituatur.

S V M M A R I V M.

Concilium Tridentinum quomodo tacite sentit, beneficiarios teneri ad restituenda male impensa. nu. 1.

Ratio unica legis habetur pro expressa. nu. 1.

XXI. Moneo, quòd nil etiã obstat id, quod diximus in præfata. q. 2. esse maximum eorum, quæ me in contrariam partem mouebant, præfatum Sacrosanctum concilium Trid. sess. 25. de reformat. Quòd quamuis vetet beneficiario donare & expendere pro libito, non tamen præcipit, vt restituat quod sic insumpserit: & qui de vno dicit, de alio negare videtur. c. Qualis. 25. dist. 1. Cum prætor. ff. De iudic. Nihil, inquam, id obstat. Tum, quia sicut non declarauit expresse hanc restitutionem esse necessariam: ita etiam non declarauit non esse necessariam. Tum, quia potius videtur tacite declarasse illam esse necessariam: eo quòd vetando beneficiariis, ne cognatis & familiaribus; nisi paupertatis intuitu, superflua donarent; non vetando idem laicis, significauit, quòd vltra leges charitatis

charitatis & misericordiæ, quibus etiam laici obstringuntur, est lex aliqua iustitiæ, quæ solos beneficiarios obligat. Nulla enim alia ratio reddi potest, & ita hæc videtur expressa. argum. l. singul. Quamuis. C. de fidei comiss. iuncta gloss. & Baldo ibidem. Tum, quia qui de vno dicit, etiam dicit de alio simili, secundum Dom. in d. c. Qualis. maxime si esset consequens illi, vt videtur esse in hoc casu. l. Illud. ff. de acquir. hæred. c. Præterea, de offic. deleg.

V M M A R I V M.

Consuetudo non potest contra hanc conclusionem. num. 1.

XXII. Moneo, quòd nil etiam obstat id, quod vbi supra dixi esse de præcipuis eorum, quæ me in contrariam partem mouebant, videlicet; quòd aliquibus videtur, quòd quamuis recepta opinio in theoria affirmauerit semper id quod nos dicimus: praxis tamen communis seruauit contrarium. & antiqua consuetudo magnam secum confert auctoritatem. c. Cum dilectus, de consuetud. & l. Minime. ff. de legi. Nil, inquam, id obstat. Primum, quòd in d. libello. q. 1. num. 18. & q. 2. num. 1. & 3. & supra eodem, monito XXXIX. probatum reliquimus; præfatam obligationem esse legis naturæ ac diuinæ, præsuppositis pactis expressis vel tacitis, de quibus in monito XXVII. q. 1. contra quam nihil prodest consuetudo etiam immemorabilis. ca. fin. de consuetud. ca. Quæ contra. ca. Mala. & c. Frustra. 8. distinct. Deinde, quòd licet aliquot per ignorantiam aut temeritatem, vsi sint opinione contraria; alij tamen longe plures, vsi sunt communi; vt monstratum est supra. q. 1. num. 50. & par est credere; eo quòd quasi omnes confessarij eam tenuerunt: neque sunt tot, qui ei contrauerint, quot aliqui putant. Nam ex corollariis præfatæ primæ quæstionis, repetitis supra. q. 1. à monito LXXV. vsque in finem, & redactis in summam infra, q. 3. monito vltimo, colliguntur multæ causæ, quibus excusantur. Tertio, quòd vt singulariter in d. q. 185. art. 7. ait Caiet. mentem diui Thomæ secutus, hæc non est consuetudo, sed abusus contra ius diuinum. Et in Sec. 2. q. 43. art. 3. asseruit, quòd omnis donatio rei ecclesiasticæ, pietate vel necessitate vacua; non est distributio, sed dissipatio à dispensatore vsurpata: & quod maxime aduertendum est, agit de ipsiusmet Papæ impena, & dispensatione. Quæ Caietani doctrina, non est tam eius, quàm Clementis in d. lib. 2. & 8. de constit. & aliorum Sanctorum, & fere omnium doctorum citatorum sup. ead. q. mon. VII. & q. 1. mon. XXXVIII.

S V M M A R I V M.

Beneficium qui confert indigno, cui restituet. num. 1.

XXIII. Moneo, nil etiam obstat id, quod aiunt Aduersarij, videlicet; quòd licet beneficiorum collatores peccent non conferendo ea dignioribus. c. Licet. 8. q. 1. & §. Nunc autem. 25. dist. c. Graue, de præb. non tamen videntur obligati ad restituendum postea quàm ea contulerunt. Nihil, inquam, id obstat;

imo plus iuuat nostram causam, quàm contradicētiū: quoniam collator obligatur ad conferendum ei, qui dignus sit; & si contulerit indigno, tenetur ad restituendum, secundum omnes: quàmuis alij dicant, restituere debere digno, qui fuit neglectus, vt Caiet. Sec. 2. q. 62. art. 2. Alij vero Ecclesiæ cui nocuit, vt Adri. in d. q. 12. & Sotus lib. 5. q. 6. art. 3. de iust. & iurē: quorum sententia melior nobis videtur. Et ita nos dicimus; beneficiarium esse obligatum ad danda superflua digno, puta, pauperi vel operi pio; & si ea confert alij, confert indigno, & manet obligatus ad restituendum eis quibus nocuit.

S V M M A R I V M.

Bona destinata immediate pauperibus, ad quem modum differant à deputatis immediate beneficiariis. num. 1.

XXIII. Moneo, nihil etiam obstare Thomæ dictum in Sec. 2. q. 185. art. 7. & Quodlib. 6. art. 12. quo ponit grande discrimen inter bona ecclesiastica principaliter deputata ministris, & minus principaliter pauperibus, & operibus pijs; & inter illa, quæ principaliter deputantur pauperibus, & minus principaliter ministris: & videtur præfato N. non esse aliud, quàm quod male impensa circa hæc, obligant ad restituendum; non autem male impensa circa illa. Nil, inquam, hoc obstat. Tum, quia vt vbi sup. q. 2. num. 10. & sup. eod. mon. XL. monstratum fuit, S. Tho. non est in contraria opinione. Tum, quia discrimen prædictum optime verificatur in eo, quod longe maiorem potestatem habent ministri circa bona principaliter deputata eis, quàm circa alia. Quoniam prius sunt alendi de illis ipsi, quàm Ecclesia reparanda. ca. De his, de eccles. ædific. Neque debentur pauperibus, nisi sola superflua. c. Cum secundum, de præb. c. 13. q. 2. & illa debentur eis, quos ipsi elegerint. Quorum omnium contrarium dicendum est de alijs. Clem. Quia contingit. §. Vt autem, de relig. domib. renouata in d. concil. Trid. sess. 7. c. 15. de reform.

S V M M A R I V M.

Pauper liberius expendere potest quasita per eleemosynam, quàm beneficiarius quasita per beneficium. num. 1.

XXV. Moneo, quod nil obstant etiam illa quatuor quæ Adrianum in 4. de restit. q. 12. col. 6. mouerunt; non quidem ad negandum quod peccant mortaliter, sed tantum quod non tenentur ad restitutionem. Primum, quod pauper, eleemosynam sibi largitam expendens superflue aut voluptuose, non tenetur ad restituendū. Alterum, quod omnes diuites tenentur ex superfluis facere eleemosynam; non tamen tenentur ad restitutionem non faciendo eam; quamuis in eo mortaliter peccent. Tertium, quod obligatio quæ obligat soli Deo, non habet onus restituendi; licet obligatus peccet mortaliter non soluendo. Quartum, quod qui recipit centum aureos, cum onere impendendi illos in honorem vel gloriam Regis vel ciuitatis, non tenetur restituere, si eos id non expenderit.

Nihil,

Nihil, inquam, hæc obstant: quia priora duo argumenta sumuntur per locum à simili, qui iuridicus quidem est; iuxta c. Inter cæteras, de rescip. & c. 2. de trasl. sed dissoluitur per dissimilitudinem, iuxta notata in dictis capitulis, & in c. Constitutus, de appellat. quæ in casu proposito inuenitur. Nam eleemosynæ non dantur pauperi sub modo, quo redditus beneficiorum beneficiariis conceduntur. Nec diuitibus Deus bona concedit cum speciali obligatione faciendi eleemosynam, quemadmodum decimæ, aliæque bona fuere olim concessa, hodieque conceduntur Ecclesiis. Tertium autem, falsum est: nam obligatio soli Deo quaesita, producit necessitatem restituendi. Si enim quispiam aliquid Deo voueat, aut iuret se illi daturum, receperit ut Deo det, ad restituendum illud Deo tenetur. c. Sunt qui opes, & c. Sacrilegium. 17. q. 4. & c. Debitores, de iureiur. Quartum item, falsum est: nam si quis centum aureos accipiat, ut in honorem Regis vel ciuitatis conuertat, restituere tenetur, si non conuerterit in illum honorem, vel ei à quo accepit, aut Regi vel ciuitati. arg. l. 1. & l. Legatam. ff. de administ. rerum ad ciuit. pertin. l. Legatum ciuitatis. ff. de vsu & vsufruct. legat.

S V M M A R I V M.

Beneficiario ab aliquo accipiens aliqua de redditibus eius, an & quando peccet, & restituere teneatur. num. 1.

Debitore ab aliquo qualis accipiens aliquid teneatur creditoribus eius restituere. num. 1.

Beneficiario ab aliquo dotatam, qualis ducens peccet, & teneatur restituere. numero 2.

Beneficiario ab aliquo, qui aliquid male accipit, cui restituet. num. 3.

Beneficarij debita, an solui possint ex debitis eius non perceptis ante mortem. numero 4.

XXVI. Moneo, in præfato libello sub finem. q. 2. inferri. Primum, quòd ingens est dubium; An accipiens aliquid iniuste à beneficiario ex redditibus ecclesiasticis, teneatur ad eius restitutionem. Et quidem alij putant teneri, alij contra. Nobis videtur, Primum pendere decisionem huius quaestionis à legibus loquentibus de debitoribus facientibus aliquid in fraudem creditorum, quæ habentur sub tit. ff. de his quæ in fraudem creditorum & C. de reuocand. his quæ in fraudem, & §. Item si quis in fraudem, Instit. de action. Nam ut sup. q. 1. mon. XXVII. probauimus; beneficarij debitores sunt pauperum, & operum piorum, ipsique pauperes & pia opera, creditores sunt illorum. Secundo dico, quòd is qui aliquid à beneficiario accepit, non tenetur restituere si beneficiarius sit soluendo: quia cum debitor est soluendo, eius creditores nihil repetere possunt ab eo, qui à debitore aliquid, quacumque ex causa etiam donationis, aut alia lucratiua accepit. l. Ex his & l. Ait prætor. §. Propterea ff. quæ in fraud. & l. penul. de reuocand. his, quæ in fraud. ibi; Possessis & distractis. Nam leges prædictæ, in debitores fraudatores editæ, cessant, cum debitor potest soluere creditoribus; quod indubie locum habet in beneficiario habente bona patrimonialia vel

quasi, quæcumque velit donare potest, iuxta tradita in illationibus proximæ quæstionis. Imo etiam credimus, quòd licet beneficiarius solum habeat redditus beneficij; si tamen velit sumptus diminuere, ac frugalius viuere, aut alio modo bona congerere, vt pauperibus satisfaciat, quòd tunc is, qui aliquid accepit, non amplius teneatur quàm illum monere, vt vitam agat frugalem, pareat sumptibus; & bona quærat vnde possit restituere, idque expectare. Tertio dico, quòd si ignorans clericum beneficarium soluendo non esse, nec amplius eum in bonis habere, quàm id quod sibi donatum volebat, id ab eo acceperit ex causa onerosa iusta, quòd non tenetur ad restitutionem. Ea primum ratione; quòd vt accipiens aliquid ex contractu, aut ex causa onerosa, à debitore fraudatore, teneatur ad restitutionem, duo interuenire oportet. Primum, vt debitor soluendo non sit; secundum, vt suscipiens ab eo, sciat eum non esse soluendo. d. l. penul. C. de reuocand. his quæ in fraud. l. Qui autem. §. Similique modo. ff. eod. Secunda ratio est; quia is, qui à clerico beneficiario aliquid ex titulo oneroso, veluti ex contractu emptionis aut locationis, aliove contractu nominato, siue etiam innominato iusto suscepit bona fide, tantūdem dedit quantum suscipit; & subinde nihil restituere tenebitur per illam longè pulcherrimam doctrinam Scoti viri perspicacissimi in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. quam citauimus in Commen. c. final. de vsur. nu. 13. & probatur per dicta Thomæ. Sec. 2. q. 8. art. 6. & q. 59. art. 2. videlicet; quòd in omnibus commerciis & contractibus est seruanda iustitia commutatiua; ita quòd tantum valeat quod datur, quātum valet quod accipitur. Quarto dico, quòd accipiens aliquid à beneficiario ex donatione, aut ex alia causa lucratiua, quem scit nil amplius in bonis habere, quàm id quod pauperibus erogare tenetur, debet quod accipit restituere, si beneficiarius donator illud non restituerit, siue sciat donatarius, siue ignoret beneficarium donatorem soluendo non fuisse. Quia, vt suscipiens à debitore fraudatore ex causa lucratiua ad restitutionem teneatur, sufficit ipsa re fraudari creditorem; quàmuis is qui suscipit, fraudē non participet. l. Qui autem. §. Simileque. ff. Quæ in fraud. Nec his obest, si quispiam dicat; bona beneficiarij obligata esse tacite, & hypothecata pro refectione dāni à beneficiario illati bonis ecclesiasticis, iuxta gloss. quæ singularis putatur in c. Ex litteris, de pignorib. quæ tamē similem habet in c. Similiter 16. q. 1. Et subinde pauperes tanquàm creditores præferendos esse alijs creditoribus. Nam primo responderi potest; nullam cōtrahi hoc casu hypothecam, eo quòd nullus textus id exprimit, vt super d. glossa dicunt DD. Secundo, quòd quamuis fateamur hypothecam contrahi, contrahetur solum quòd ad indemnitate bonorum & iurium Ecclesie, ex qua beneficiarius redditus suos percipit; & quòd non porrigitur ad ipsos redditus, quos beneficiarius sibi excipit; & habet etiam bonorum liberam administrationem cum onere largiendi superflua pauperibus, aut in alios pios vsus conuertendi: quæ videtur singularis & æqua declaratio. Cui tamen obiici potest illud, quòd obligatio prælati ecclesiastici est similis obligationi tutoris vt præd. gloss. dixit, cuius bona sunt tacite hypothecata, non solum pro bonis in inuentario contētis, sed etiam pro redditibus ex bonis prouenientibus. l. Si mater. C. in quibus casib. pign. vel hypoth. l. fin. ff. eod. Quare aliter & singulariter huic obiectioni respōdemus, repetētes aliqua ex parte, quæ diximus sup. q. 1. mon. XLVI. nēpe; quòd beneficiarius cū nō habet bona, ex quibus pauperibus

ribus aliisque suis creditoribus satisfacere possit, ipsemet beneficiarius annu-
merandus est pauperibus. Quare tunc solutio suorum debitorum censenda erit
quasi erogatio in pauperes, ac ita ipse beneficiarius tanquam suorum reddituum
distributor, potest ex reliquis ipsorum suscipere sibi tanquam pauper; unde sua
debita tanquam debita pauperis soluat. Nec eo modo ipsius beneficiarij credi-
tores præferuntur pauperibus; sed ipse beneficiarius se ipsum, tanquam paupe-
rem, præfert aliis pauperibus, propter potestatem sibi à iure cõcessam erogandi
reliqua suorum reddituum pauperibus, quos ipse elegerit. Quibus suffragatur id
quod diximus in Manuali cap. 25. nu. 131. & supra in præfato monito XLVI. scili-
cet; beneficiarium debita sua, etiam iniuste contracta, soluere posse de reliquis
suorum reddituum, illa accipiendo tanquàm pauper, vt diximus; vt ex illis soluat
tanquàm pauper nomine suo debita sua. Infertur secundo, quòd non abs re du-
bitatur: An is qui cum consanguinea, aut propinqua beneficiarij vel alia matrimo-
nium contrahit, peccet mortaliter, accipiendo illam dotem: & an teneatur
acceptam restituere, & petens promissam, sit repellendus. Et nobis videtur, quòd
si probabiliter putet, beneficiarium posse tam amplam dotem iuste constituere,
non peccat acceptando illam, nec non restituendo acceptam, nec petendo pro-
missam. Primum ea ratione, quia recipit dotem ex causa maxime onerosa, l. Pro
oneribus. C. de iure dot. & c. Salubriter, de vsur. Deinde, quòd clerici tenentur
soluere ex suorum beneficiorũ redditibus sua debita. c. Peruenit, de fideiuss. cum
ei annot. per solutionem pulcherrimam, quam inseruimus Manuali, cap. 25. nu-
mero 130. & latius explicuimus. q. 1. mon. XLVI. & c. Cum secundum, de præb.
etiam iniuste contracta, si alia bona non habeant. Et clericus, qui dotem pro-
misit, ignorantia non potuisse illam à se promitti, tenetur ob promissionem &
dolum commissum dotem soluere, ac refarcire ei damnum quod accepit ex nu-
ptiis contractis, sub spe promissionis inutilis dotis, & subinde obligatur. arg. l. 1.
§. Ait prætor. & l. penul. & sequ. ff. de dolo, & per supradicta in illatione præce-
denti; si in promissione dotis, vt prædictum est, contrahens has nuptias non par-
ticipauit fraudem factam pauperibus, & piis operibus: alioqui contra dicen-
dum videtur. arg. l. penul. & seq. ff. de dolo; & magis speciatim. in l. Si debitore.
& l. Ait prætor. & l. Si quis participet. ff. Que in fraud. cred. Tertio infertur, quòd
elegans dubium à paucis propositum est; cui scilicet restituendum sit id, quod
perperam est datum, aut receptum à beneficiario ex redditibus ecclesiasticis. Ego
existimo satis excusari eum, qui illud restituere ipsi beneficiario, aut eius Eccle-
sia in opera illius pia conuertendum, aut etiam si restituat aliis pauperibus vel
operibus piis. Nam licet ipse beneficiarius in alios pauperes, aut in alia etiam
opera pia illud forte impendisset, iuxta dicta supra. q. 1. monit. LXXVII. nu. 2. &
4. tamen cum non teneatur beneficiarius, vt ibidem monstrauimus, certis & no-
minatis pauperibus; vel piis operibus erogare: is qui ab eo accepit, excusatur re-
stituendo illis, quibus donado ipse beneficiarius satisfecisset, tanquàm, scilicet,
in eius locum susceptus. Quia surrogatus sapit naturam eius, cui surrogatur. l. Si
eum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis cautio. & cap. Ecclesia S. Mariæ, vt lit. penden.
Quarto, infertur, fuisse perquam duram Iulij III. summi Pontificis Extrauag.
prohibentem, debita Episcoporum & aliorũ beneficiorum non soluta, solui
ex fructibus, aut redditibus ipsorum beneficiorum nondum exactis. Tum, quia

4 licet ipse Iulius iustis ductus rationibus id sanxisset, & in Lusitania multos exci-
 tasset tumultus: tandem tamen vsu recepta non fuit. Tum, quia non fuit satis
 promulgata. Tum quia reditus beneficiorum, statim cum reditus percipiuntur,
 non solēt solui propter ipsorum locationes, quibus solutio differtur. Tum, quia
 oportet interdum beneficiarios mutuum dare, & solutionem expectare: sæpe
 etiam ex mutuo viuere, etiā ad verius & opportunius eleemosynas elargiendas.
 Tum, quia decedens oberatus, pauper est censendus; & subinde nomine eius so-
 lutum, pauperi datum intelligi debet, vt supra. q. 1. monito XLVI. docuimus. De
 intellectu autem Extrauag. præfatæ Iulij III. dicemus in Comment. quem vnà
 cum hac apologia scribimus, de spoliis clericorum, in c. Non liceat Papæ. 12. q. 2.

S V M M A R I V M.

Beneficiarios non esse liberos à legibus iustitiæ per dicta ipsius N. probatur.
 num. 1.

*Leges generales non solum vera & specialis iustitiæ, sed etiam charitatis &
 aliarum virtutum determinari possunt: imo re ipsa determinatæ sunt
 legibus specialibus. nu. 2.*

*Charitatis lex de amando Deum, licet non determinetur quò ad amandi
 mensuram, determinatur tamen quò ad alias circumstantias. nu. 3.*

XXVII. Moneo, inferri etiam ex prædictis. Primo, quòd præfatus N. pa-
 rum firmiter dicit, in 4. par. cap. 5. se probasse contra sententiam receptam; be-
 neficiarios liberos esse à legibus iustitiæ, vinculoque restitutionis in redituum
 1 suorum dispensatione. Quoniam late probatum est contrarium supra eadem
 quaest. monit. VII. & IX. & mon. XXVII. XXXIX. & L. Et vitra ibi posita, pon-
 dero contra N. quòd ipsemet in ipso c. 5. pag. antepenult. bis affirmat, multo
 magis peccare illos cum de superfluo suorum redituum non faciunt eleemosy-
 nam, quàm laicos de superfluo suorum, non facientes eam: & in pag. penult.
 addit, quòd ex natura rerum maius peccatum committitur in abusu redituum
 ecclesiasticorum, quàm aliorum. At nulla ratione alia hoc contingere potest,
 quàm quia lege aliqua iustitiæ ad id tenentur ipsi, qua laici non tenentur: cum
 ipsemet in cod. cap. pag. 16. fateatur lege charitatis & misericordiæ omnes ex
 æquo teneri, iuxta illud Ambrosij, quòd ipse in hoc citat ad verbum in c. In sin-
 gulis. 86. dist. Misericordiæ est communis vsus, ideo commune præceptum est
 omnibus ætatibus omnibus officijs necessaria, & ab omnibus deferenda: non
 publicanus, non miles excipitur, non agricola vel vrbanus, diues & pauper: om-
 nes in communi admonentur, vt conferant non habenti. Misericordia enim
 plenitudo virtutum est, & omnibus est proposita. hæc ibi. Et quòd ipsemet in d.
 c. 5. sequitur sententiam communem, qua hæbet, etiam laicos teneri sub pœna
 peccati mortalis, ad impendendum superflua pauperibus, etiam extra necessita-
 tem extremam, lege charitatis: & ita vel vtrique peccant æqualiter, quòd ipse
 negat: vel aliqua alia lege tenentur clerici ad id, qua non tenentur laici, quòd
 ipsum oportet confiteri, & cum non sit alia quâ iustitiæ, illa tenetur: quæ nostra
 & com

& cōmunis conclusio est. Nec prodest ei respondere, quòd ratione personæ vel ordinis clericatus magis peccant. arg. cap. Homo christianus. 40. dist. Tum, quia circumstantia illa personæ, non auget adeo peccatum, vt de veniali efficiat mortale, nisi votum, vel alia lex particularis infringatur, vt probat S. Tho. Sec. 2. q. 186. art. 10. Tum, quia ipsemet ait prouenire ex natura & cōditiōe reddituum ecclesiasticorum. Qualem necunde habent, nisi ex lege iustitiæ, quæ iubet vt rebus alienis in eos vsus ad quos dantur, vtamur; & non in alios. §. Furtum. Instit. de oblig. quæ ex delict. nasc. Clem. Quia contingit, de relig. domib. & quæ iubet vt pacta seruemus, oneraque iniuncta commodis subeamus. c. 1. de pact. l. 1. eod. tit. l. 2. C. de donat. quæ sub modo. & l. Secundum naturam. ff. de reg. iur. & aliacitata in mon. XXVII. Nec item prodest ei respondere id, quod ipsemet insinuat, scilicet; quòd ideo magis peccant, quia & si non cōtraueniunt legi & præcepto iustitiæ, contraueniunt tamen intentioni. Quia vt diximus. q. 1. monit. LXVIII. & LXXIII. ipsemet dicit, cum qui contrauenit intentioni legis, non peccare, si quod ea præcipit seruet. Et quia ipse exæquat redditus ecclesiasticos redditibus patrimonialibus, in quibus certum est, eos non peccare plusquàm laicos: & ita nunquam neque ipse, neque vllus alius se ab hac replicatione iuste absolueret poterit. Secundo infertur, nil prodesse præfato N. id, in quod ipse veluti ansa trahente ansam, incidit in d. c. 5. pag. 2. scilicet; quòd solæ leges naturales generales pertinentes ad iustitiam, determinantur per leges positiuas: & quòd leges pertinentes ad charitatem non determinantur, neque determinari possunt per eas. Primum quidem, quòd ex eo concessio nil contra nos in bona consequentia inferri posset. Deinde, quia illud est falsum, neque vsquàm id dixit S. Thom. cui ipse id imponit, vt mox monstrabitur. Tum, quia lex generalis naturalis de colendo Deo, quæ pertinet ad religionem, & est alia diuersa virtus à iustitia speciali vera, iuxta S. Thom. Sec. 2. q. 58. art. 7. adiuncta. qu. 81. artic. 1. & 5. determinata fuit in lege veteri per plurimas leges positiuas, quales erāt omnes cæremoniales: probante id S. Thoma Prima. 2. q. 99. art. 5. & in noua per multas leges ecclesiasticas, qualis est de Missa festis audienda c. Missas, de consec. distinct. 1. & de Missa in altari lapideo facienda. c. Altare, ead. distinct. & cum vestibus sacris. cap. Vestimenta, eadem distinct. & multæ aliæ de quibus in d. dist. & in tit. de consecrat. eccles. vel altaris. Tum, quia lex naturalis de ieiunando generalis, quam constat pertinere ad temperantiam, non ad iustitiam, determinatur quòd ad modum & tempus per multas leges ecclesiasticas, vt ipsemet Diuus Thom. probat in Sec. 2. q. 147. artic. 3. Tum, quia illi legi generali de viuendo secundum rationem humanam & diuinam, quæ secundum omnes est naturalis cap. Consuetudo. 1. distinct. cap. Quæ contra. 8. distinct. quæ non solum pertinet ad iustitiam, sed etiam ad omnes alias virtutes: datæ sunt quamplurimæ determinationes per quamplurima particularia præcepta tam diuina quàm humana de omnibus virtutum actibus lata, vt videre est apud D. Thom. Sec. 2. in fine cuiuslibet tractatus cuiuslibet virtutis tam theologix quàm moralis. De præceptis quidem fidei. quæstio. 16. de præceptis spei quæstio. 22. de charitatis quæstio. 44. de prudentia. quæst. 50. & de aliis in aliis locis citatis supra eadem quæst. mon. I. Tum, quia lex generalis charitatis diuina & naturalis de amando Deo & proximo, multis modis declaratur; & determinatur legibus humanis, & diuinis positiuis.

Nam omnia præcepta Decalogi dantur propter charitatē Dei & proximi; iuxta Tho. qui in præfata Sec. 2. q. 44. art. 1. ad. 3. sic ait, Omnia præcepta Decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi: & ideo præcepta charitatis non fuerunt connumeranda inter præcepta Decalogi, sed in omnibus includuntur. & artic. 2. ait oportuisse legem naturalem de amando Deo distingui & declarari per duo præcepta de diligendo Deum, & de diligendo proximum, & in artic. 3. addit hæc alia. Omnia præcepta pertinētia ad charitatem & actus eius, includi quidem in duobus supradictis, sed propter tardiores, de singulis explicite præcepta esse tradita. De Gaudio quidem, ad Philippen. 4. Gaudete in domino semper. De pace autem, ad Hebræos 12. Pacem sequimini cum omnibus. De beneficentia autem, ad Galat. vlt. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. De singulis beneficentiæ partibus, inveniuntur præcepta tradita in sacra Scriptura, vt patet diligenter consideranti. hæc ille: & in 4. artic. concludit, quòd legi de amando Deum generali, adiuncta est lex particularis de modo amandi eum, scilicet, ex toto corde: & magis præcipitur modus actuum virtutis charitatis, quàm modus actuum aliarum virtutum. Ad idem est, quòd lex de charitate & de diligendo Deo & proximo generalis; determinatur per leges de ordinē ac modo in eo seruando; de quibus late Tho. per. 13. articulos in Sec. 2. qu. 26. Et tex. opt. cum glos. c. primo. 30. distinc. & per leges de diligendo non solum verbo, sed etiam opere. 1. Ioan. c. 3. Et rursus lex de diligendo proximum opere per illa duo præcepta de faciendo eleemosynā de superfluo. De quibus nunc etiam vnā cum hac Apologia componimus Commētarium in c. Quiescamus. 42. distinc. Non obstant ea quæ ait Thom. Prima. 2. q. 99. artic. 5. Tum, quia solum loquitur ibi de præceptis legis veteris; & de illis solum dicit duo. Alterum est, quòd omnia præcepta legis veteris reducūtur ad moralia, cæremonialia, vel iudicialia, quod nil facit pro eo. Alterum est, quòd determinatio legis in rebus humanis pertinet ad iudicialia; in rebus autem diuinis ad cæremonialia: quod etiam nil facit pro eo, & pro nobis multum: quatenus præsupponit, non solum posse fieri, sed factas esse aliquot determinationes cæremonialium, quas constat non pertinere ad virtutem iustitiæ. Tum, quia expresse ait; præcepta generalia quæ pertinent ad religionem, determinari. Et constat, quòd licet religio, quæ ordinat hominem quòd ad cultum Dei sit virtus adhærens iustitiæ speciali, tanquàm pars potentialis eius, non tamen est iustitia vera, quæ est ad alterum secundum æqualitatem, vt dicitur supra ead. q. mon. I. & seq. & colligitur ex Thom. in Sec. 2. qu. 82. art. 4. adiuncto eo quod dicit in q. 57. art. 3. Non obstant etiam verba Thomæ, quæ Aduersarius citat in Sec. 2. q. 134. art. 3. quæ solum significāt, non esse determinatam certam mensuram Deum amandi, vltra quam eum amando peccetur per excessum; sed non ait, non posse fieri determinationes, & declarationes super modo, loco, tempore, & aliis circumstantiis amandi: quinimo contrarium affirmat in locis supra eisdem monitis, ad hoc citatis.

Tertia Quæstio.

An possint beneficiarij de redditibus beneficiorum testari.

S V M M A R I V M.

Beneficiarij, nec pro libito, nec ad pia possunt testari de superfluo reddituum beneficiorum. num. 1.

Beneficiarij, cur in vita possunt erogare superflua pauperibus, & non per ultimas voluntates: ratio aptissima, cuius inaduertentia multi errarunt. numero 2.

MONEO in primis, præmisisse me in præfato libello circa huius quæstionis decisionem; Primo, quòd ei non est locus in omnibus beneficiorum bonis; sed in eis tantum, in quibus dicimus esse locum prædictis duabus quæstionibus, scilicet, in bonis tantum reddituum beneficiorum, & non in bonis patrimonialibus, de quibus indubie testari possunt. c. 1. c. Fixum. 12. q. 5. c. 1. c. Quia nos, de testam. Neque in quasi patrimonialibus, per ea quæ superius definita sunt q. 1. num. 21. & 22. Deinde, quòd respondemus ad eam; beneficiarium nequaquam posse de redditibus suorum beneficiorum testari. Primo, quia mille pontificiis legibus, & canonibus hanc testamenti factionem Ecclesia eis prohibuit, videlicet, c. Episcopi c. Sint manifestæ. 12. q. 1. c. Quia Ioannes. c. Fixum. 12. q. 5. c. 1. c. Ad hæc. c. Quia nos, c. Cum in officiis. & c. Relatum. 2. de testam. Authent. Licentiam C. de Episcop. & cleric. Secundo, quia eisdem rationibus quibus superius asseruimus, non posse beneficiarios bona ista de redditibus beneficiorum pro libito impendere, conuincitur non posse etiam eos saltem pro libito de illis testari. Ergo idem ius seruandum est. l. Illud. ff. ad l. Aquil. c. 2. de transl. prælat. Tertio, quòd minorem facultatem habent testandi de his redditibus, quàm disponendi inter viuos. Nam possunt inter viuos, omnes illos pauperibus donare, & in opera pia impendere; per hoc præfens cap. & alia multa supra adducta. At per viam testandi & vltimæ voluntatis, solâ modicam quantitatem, ac in pias causas vel in remunerationem, idque consuetudine demum permittente, iuxta responsum Alex. III. c. Relatum. 2. de testam. ergo nec pro libito, neque in pias causas possunt iure testari; licet per dispositionem inter viuos possint ad pia erogare. Quarto, quòd prudentissimo consilio Ecclesia constituit, vt maiorem haberet beneficiarius potestatem distribuendi inter viuos, quàm per vltimam voluntatem. Perspiciebat enim, beneficiarios teneri ad eroganda reliqua istorum reddituum pauperibus, dum vita fruuntur, vt per hoc c. &

alia prius citata cōstat; & superius ostēdimus. q. i. mon. XXVII. & XXXVIII. Perspiciebat, item huic erogationi maximo esse impedimento auaritiā. Similiter experientia docente, intelligebat; nil esse consultius ad inuitandum eum, cui vsus fructus aliorum bonorum relinquatur, ad liberalitatem in vita exercendam, & ad auertendum à nimio illorum desiderio, quā ei vsu fructum eorum relinquere, sub conditione, ne de illius rebus quicquā decedens relinquere possit. Quæ est vera & germana ratio, qua fuit adempta clericis testandi facultas in fauorem etiam pauperum, quibus in vita donare poterant. Cuius rationis ignorantia fuit in causa, vt quidam iuris ciuilibus interpretes, Petrus scilicet, & eius sequaces in Authent. Licentiam. C. de Episcopis & cleric. Pontificij interpretibus obstreperent; dicentes, eos incidere in l. Fufiam caniniam, quæ vetabat dare libertatem testamento, & non inter viuos. l. i. C. de leg. Fuf. canin. & Bald. in d. Auth. Licentiam. eos defendere conatus; laboretur; ac Panormitani & Ancharani rationes in d. c. Adhæc, de testam. Barbario ibidem col. 2. non approbarentur. Et ipse Barbatius ingenue fateretur, se huius prohibitionis rationem non esse affecutum. Quinto, quod absurdum fuisset, quod Ecclesia permisisset beneficiariis absque iusta causa testari, de reliquis rebus beneficiorum in superfluos & profanos vsus; cum sint illa, vt superius ostendimus, pauperibus debita legibus naturæ diuinis, quas tutari ad sanguinem & necem vsque, Ecclesiam oportet; authore diuo Urbano Summo Pōtifice in c. Sunt quidam. 25. q. 1. Sexto, quod hoc ipsum constitutum fuit ab Apostolis, eorumque primis, aut saltem proximis successoribus; vt ex canonibus Apostolorum, eorumque discipulorum aut successorum apparet, in canon. Apostol. 40. & 41. qui referuntur in c. Sint manifestæ, & c. seq. 12. q. 1. & colligitur ex c. Episcopi. & ca. Videntes, ead. caus. & q. & c. Quia Ioannes. & ca. Fixum. 12. q. 5. Septimo tandem nobis opitulatur, quod non solum communis, sed etiam omnium vna est opinio; iure communi non posse beneficiarios de rebus beneficiorum testari in illos vsus profanos, aut superfluos; neque etiam in pauperes & alia opera pia; vt constat per Pan. And. Sicul. & Perus. in rub. de test. & per alios ab eis citatos.

CONFUTATIO FVNDAMENTORUM CONTRARIA OPINIONIS.

S V M M A R I V M.

Bonorum Ecclesiæ verus Dominus est Christus, non solum generali ratione, quia omnia sunt eius, sed etiam speciali: & ita beneficiarij sunt quidam eius procuratores. num. 1.

Consuetudo, vt beneficiarij pro libito testentur de rebus ecclesiasticis, nullibi est, & sicubi esset, non valeret. num. 2. Quia contra legem naturalem esset. num. 3.

Præcepta Decalogi sunt leges naturales, & consequenter præceptum de non furando. numero 3. Quod multis modis infringitur. numero 4. & 5.

Bona

Bona Ecclesia expresse vel tacite, oneri dandi superflua operibus piis subiecta, numero 4.

Lege pactorum, quia naturalis est, obligantur etiam Papa & Reges. nu. 4.

Traditio Apostolica & Ecclesia pro diuina lege tenenda. num. 6.

Intellectus c. Relatum. 2. de testam. ab N. datus, refellitur. num. 7.

Papa legibus humanis exemptus, legi de non testando pro libito, quomodo subiicitur. num. 8.

Constitutio interpretans, in terminis interpretata intelligenda. num. 7.

II. Moneo, præfatum N. contra sententiam receptam affirmare; omnes beneficiarios posse perinde testari de redditibus suis ecclesiasticis, ac de bonorum patrimonialium redditibus. Cuius fundamenta nil obstant. Non primum, fundatum in c. 1. de cleric. non resid. libr. 6. quatenus significat fragiliter à contrario sensu, beneficiarium fieri Dominum distributionum, quas interessendo diuinis, lucratur; & per consecutionem, omnium reddituum sui beneficij. Nam contrarium probant in sensu directo omnia illa iura, quæ in quæst. 1. monito XXIII. citauimus: quatenus determinant D. N. Iesum Christum esse verum Dominum omnium bonorum ecclesiasticorum; non solum illa generali ratione, quòd Domini est terra & plenitudo eius, Psalm. 25. & ca. Quo iure. 8. dist. sed etiam speciali ratione, & humana dispositione, sicut alij omnes; beneficiarios autem esse dispensatores, & procuratores eius. Et quia licet aliquo largo modo dici possint Domini, non tamen possunt dici absoluti, sed astricti; vt se sustentatis, reliqua piis operibus impendant, vt late dictum est, in q. 1. monito XLIII. respondendo latissime præfato c. 1. Non obstat etiam secundum, scilicet; quòd consuetudo vbique gentium id habet. Tum, quòd in quæst. 1. monito L. probauimus id esse falsissimum, adeo quòd nullibi gentium sit consuetudo tam libere testandi de redditibus ecclesiasticis, ac patrimonialibus laicis. Tum, quia tenendum est, quòd consuetudo beneficiariorum, si qua esset testandi ad libitum de redditibus ecclesiasticis, nil valeret. Primo quidè, quòd opinio communis id habet; quam etiam ipso N. attestante in ca. 7. 2. part. tenet Panor. in c. Cum in officiis, nu. 5. de testam. & in c. 1. de eccles. edific. & alij complures, quos refert Reuerendiss. Episcopus Segobienfis Didacus à Leyua, siue Conarrubias in c. Cum in officiis, num. 9. de testam. qui dicunt eam esse communem, & ei assentire omnes fere in c. 1. de testam. & in c. Relatum. 2. eod. tit. & in c. final. de pecul. cleric. quamuis ipse N. magnopere laboret frustra ponderatim verba aliquorum doctorum ad suadendum dubium esse, an sit communis. Nam, quicquid ipse dicat, non solum communis, sed omnium fere opinio habet, non valere consuetudinem; vt beneficiarij perinde testentur pro libito de omnibus redditibus ecclesiasticis, ac de patrimonialibus. Quod etiam tenuit Rochus Curtius in c. fin. de consuetud. fol. 22. col. 3. & Philippus Perus. in rubric. de testam. col. 23. & col. 32. & Caiet. in Sec. 2. q. 85. art. 7. Quam & ipse ante annos triginta etiam præfato Reuerendissimo audiente me, dictando è cathedra, confirmauit Salmantica. Nam & si aliqui doctores dicant illam, vel illam consuetudinem testandi de illis, aut illis redditibus valere: rarissimi tamen sunt, qui ausi fuerint

dicere id, quod præfatus N. ait, valere; vt ad libitum omnes beneficiarij de omnibus redditibus ecclesiasticis, perinde ac de patrimonialibus, testentur. Secundo probatur, quòd hoc est adeo verum, vt quàmuis nemo id tenuisset, deberet tamen teneri: eo quòd omnia decem præcepta Dècalogi, de quo Exod. 20, & glos. in ca. Quid in omnibus, 32. q. 7. sunt leges diuinæ; imo & naturales, iuxta doctrinam Thomæ receptam, in Sec. 2. q. 122. art. 3, & in 3. dist. 37. q. 2. art. 4. vbi communis id tenet, præsertim Maior. 4. 2. Neque Scotus in effectu, quòd ad hoc propositum, dissentit: & per consecutionem, septimum de non furando, & decimum de non concupiscendo rem alienam, erunt tales; iuxta l. 1. ff. de furt. At beneficiarius, qui contra sententiam receptam vtitur contraria ipsius N. contra eas facit, vt probatum est in q. 1. monito XXVII. & XXIX. rationibus firmissimis; quarum summam repetitarum, Prima est; quòd non solum eas infringit is, qui alienum furatur aut rapit, sed etiam is, qui re aliena, contra voluntatem Domini vtitur. §. Furtum. Instit. de oblig. quæ ex delict. nascuntur: & quòd qui de redditibus beneficij sui contra præfatam sententiam receptam testatur, vtitur bonis ecclesiasticis contra voluntatem D. N. Iesù Christi, cuius illa vera esse sup. q. 1. mon. XXIII. probauimus; & eius Ecclesiæ, cui administrationem ille commisit, vt ibidem monstratum fuit. Secunda, quia etiam infringit præfata duo præcepta is, qui pacta & conuentiones non seruat, etiam si Papa sit, Imperator, aut Rex. c. 1. de probat. & c. 1. de natur. feud. & l. 1. ff. de pact. & ibi per Bald. allegantem Magistrum Sentent. qui licet ad seruandum suas leges humanas cogi nequeant. l. Digna vox. C. de legib. & c. Proposuit, de concess. præb. sunt tamen obligati ad seruandas conuentiones cum eis initas virtute præcepti; quòd est lex naturalis, & inter Ecclesiam, & ministros ipsius, negotia Christi procurantes, & populum Christianum, qui ei tâta bona contulit, fuit (vt sup. d. q. mon. XXVII. probatum est) conuentio saltem tacita, quæ tantum valet quantum expressa. l. Labeo, & l. Item quia. ff. de pact. vt ministri eius, id quòd superest eis, accepta sua, quæ honesta sit, sustentatione, tribuerent pauperibus vel aliis operibus pijs. Cui consequens est, necessarium esse, vt eis, & non alijs tribuantur. Cum autem palam sit, consuetudinem contra ius naturale aut diuinum nihil valere, esseque corruptelam per c. Quæ contra. & c. Mala. 8. distinct. palam quoque erit, eam de qua loquimur, esse (vt Caietanus dixit) corruptelâ & hæresim, vel illi proximum, dicere illam valere, vt Petrus Sotus relatus in d. 1. q. n. 38. significauit, & satis Archid. ibidem etiam relatus expressit. Tertia, quòd etiam transgreditur hæc duo præcepta, & leges naturales, qui re in alium vsum accepta, vtitur in alium: sicut qui mulam in Salmanticam commodatam, ducit Burgos. §. Furtum, de oblig. quæ ex delict. At beneficiarij; qui opinione contraria recepta vtuntur, hoc faciunt: quandoquidem redditibus in alium vsum datis, in alium vsum longe diuersum vtuntur. Quarta, quòd etiam dicta duo præcepta transgreditur, qui quòd debet, non soluit ei cui debet; & qui se non exonerat iniuncto ei onere, quando & quomodo tenetur. Quoniam in effectu est alienum accipere aut retinere, c. Sæpe, de restit. spoliat. & Thom. in Sec. 2. q. 62. art. fin. & probat totus titulus. ff. de condit. & demonstrat. l. 1. & 2. C. de donat. quæ sub modo. At qui præfata superflua detinet, aut non tribuit pauperibus, aut donat diuitibus ratione cognationis, amicitia, vanitatis, aut vitij; non se exonerat, neque

neque soluit cui debet: quandoquidem, ea ex quibus colliguntur, collata sunt ei cum onere dandi pauperibus. Tertio probatur, quòd non valeat præfata consuetudo: quia ex sine. c. 2. & principio cap. 5. Actorum, adiũcto. c. Videntes, 12. q. 1. ex vna parte, & c. Futuram, ead. caus. & quæst. ex altera, ex Clemente in locis supra. q. 1. mon. XXIII. & LXXVII. citatis, colligitur sententiam communem esse traditionem Apostolicam & Ecclesiæ, vt ministri primum, deinde pauperes fideles alantur. Er omnis traditio Apostolorum, à successoribus eorum veluti per manus suscepta vel obseruata, pro diuina institutione tenenda est. c. Ecclesiasticarum, & c. In his. 11. distin. Quarto, probatur idem, eo quòd bona ecclesiastica sunt bona Christi, & non Prælatorum Ecclesię, etiam iure naturali & diuino, vt irrefragabiliter probatum est in mon. XXIII. qu. 1. Et per supra proxime dicta probatum est, quòd traditione Apostolorum declaratum est, intentionem. D. N. Iesu Christi fuisse, vt illa in sola opera pia impendantur. Ergo iuris diuini est, vel ei æquipollentis, ne ea in alios vsus quàm pia opera impendantur. Quinto, quòd ad hoc est casus in capitulo Relatum. 2. de testamen. quem post & ante alios multum cõmendat Rochus vbi supra: quatenus ibi Innoc. III. declarando concilium Lateranense, quod in cap. Cum in officiis eod. tit. habet, quæsitæ per clericos ex bonis ecclesiæ, post mortem eorũ pertinere ad eorum ecclesias, siue moriantur testati, siue intestati, ait, procedere illud tam in mobilibus, quam in immobilibus: subdens tamen, non esse cõsuetudinis improbandæ, vt aliqua mobilia pauperibus, & religiosis locis, & illis qui viuenti seruiert, siue sint consanguinei siue alij, aliqua iuxta seruitij meritum conferantur. Per quod clare significat, eam solam testandi consuetudinem de rebus ecclesiasticis valere, per quam relinquuntur bona in pia opera, vel in iustam obsequiorum remunerationem. Neq; obstat, quòd præfatus N. velit intelligere illum textum de ipsis bonis stabilibus ecclesiasticis, & non de rebus eorum, ad administrationem rectoris eius pertinētibus. Tum, quia hoc est velle nouare omnia recepta. Tum, quòd vna constitutio interpretans aliã, intelligēda est in terminis interpretatæ. Auth. Hęc constitutio. §. Hęc igitur. Coll. 6. & c. Cum in officiis, eiusdem tituli, quod ibi declarat Innoc. loquitur de rebus ecclesiæ pertinentibus ad eius rectorem. Tum, quod ipsemet Innoc. in d. cap. Relatum. Vers. Cæterum, clare demonstrat; se de rebus ecclesiæ loqui, & non de bonis alijs stabilibus ecclesiæ; quatenus ait, ea quæ prædixit, non esse intelligenda de his quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proueniunt: quoniam illa distribuētur pro arbitrio decedentis. Palam ponens differentiam inter quæsitæ ex bonis ecclesiæ, & alia aliunde quæsitæ. Iraque in effectu probat, valere consuetudinē testandi de quæsitis ex bonis ecclesiæ in opera pia: non autem in alia. Quæ, vt postea dicemus, est vera cõclusio, & resolutio. Sexto, idem probatur, quòd Papæ sunt omni lege humana superiores, neque obligantur ea quatenus est humana. cap. Cuncta per mundum. 9. q. 3. c. Proposuit, de concess. præb. l. Princeps. ff. de legib. At Papæ ligantur lege de non testando ad profana de rebus Papatus: quia non permittit Ecclesia, neque successores eorum talia testamenta exequi. Imo præfata eorum bona deferuntur ad eum, quem Camerarium, seu Camarlengum vocant: cuius officium morte Summi Põtificis non finitur. Clem. Ne Romani. §. eo prouiso, de elect. vbi bona glo. in propositum nostrum. Ergo lex de non testando

ad profana de reeditibus ecclesiasticis, non est tantum humana, sed etiam naturalis vel diuina. Neque obstat dicere ex aduerso, quòd Paparum siue Pontificum Maximorum testamenta, non admittuntur, etiam ad pias causas facta; vt ipsemet dixi in præfato libello. q. 3. & quòd ita hoc argumentum non probat plus de consuetudine testandi ad profana, quàm ad pia. Et ipse fateor in præfata q. 3. legem de non testando de reeditibus ecclesiasticis ad pia opera, solum esse humanam, & non naturalem, neque diuinam. Non, inquam, hoc obstat. Tum, quòd sufficit in eo proposito, quòd probet legem de non testando ad profana esse diuinam vel naturalem. Tum, quòd alia ratione impeditur executio testamentorum Pontificum Maximorum ad profana: & alia testamentorum ad pia: quia illa impeditur, eo quòd sunt contra legem naturalem, vel diuinam; hæc vero, quia omnia relicta in pios vsus de reeditibus ecclesiasticis potest vertere Papa in alios. Clem. Quia contingit, de relig. domib. & ita successor potest bona relicta à præcessore in vnum vsus pium, conuertere in alium; & longe facilius quàm ea, quæ laici relinquunt de bonis suis profanis. Quoniam relicta ab his non possent sine iusta causa, vt satis declarauit concilium Trident. sess. 25. cap. 5. de reformat. Relicta vero Papæ possent conuertere pro voluntate sua, vel certe pro longe minori causa: quia sunt relicta de bonis suapte natura piis vsibus dedicatis. Septimo facit, quòd cum in antiqua, & parte decis. c. Ad hæc, de testam. vt refert Ioan. And. in Mercurial. reg. Nemo plus, de regul. iur. lib. 6. erant quædam verba, quibus significabatur, valere huiusmodi consuetudinem: quæ tamen in hac, quam habemus authentica compilatione, sublata fuerunt; & non alia ratione, quàm quia illud quod illa verba significabant, licet forte non probarent, erat contra legem naturalem, vel diuinam, per prædicta. Nam ratio, quam N. reddit, scilicet; quòd illa consuetudo, de qua ibi, erat aliqua particularis, & ne amplius serperet, & ne per illam daretur occasio eam extendendi, & alias generandi; fuerunt sublata illa verba. Quia fateatur, legem meliorem esse, non testari clericos, quàm testari. Illa, inquam, ratio nihil valet. Tum, quia est mera diuinatio, & somnium, vt ex se patet. Tum, quia leges prouidere quidem solent, ne consuetudines prauæ, quæ sunt contra leges naturales vel diuinas, oriantur: non tamen ne orirètur illæ, quæ sunt rationabiles, licet sint contra leges humanas, & non tam vitales ac illæ. c. si. de consuet. Et ita cum, ipso fatente, prouisum fuerit in decidendo præfatum capitulum, Ad hæc, ne oriantur aliæ huiusmodi consuetudines; palam colligitur hanc esse prauam, & directe vel indirecte contra legem naturalem vel diuinam, ac per consecutionem inualidam. Tum, quia si N. opinio esset vera, videlicet; quòd beneficiarij perinde possint disponere in vita & in morte de reeditibus ecclesiasticis, ac de patrimonialibus, rationabilior profecto esset consuetudo testandi pro libito, quàm contraria. Quare neq; illa opinio est vera: & ratio tollendi verba præfata, fuit; quia contra legem naturalem vel diuinam erat consuetudo significata per ea, & ita nullatenus tolerabilis. c. Sunt quidam. 25. q. 1. c. Quæ contra 8. distinct.

S V M M A R I V M.

Consuetudo, vt beneficiarius percipiat fructus vnius vel alterius anni post mortem,

mortem, valida. numero 1. Et quomodo intelligenda remissive. numero 2.

Consuetudo derogat legi, quatenus est humana, non quatenus est naturalis, vel diuina. nu. 3.

Consuetudo clericorum testandi ad libitum à Papa, non toleratur in Italia, nec alibi. nu. 4.

Nec approbari potest ab vlla potestate humana, cum esset contra diuinam auctoritatem. nu. eod.

Permissio duplex, altera qua probat, altera qua tantum non punit. huius speciei esse illam, qua permittitur alicubi consuetudo clericorum testandi ad libitum, & qua de causa. nu. 5.

Consuetudo testandi etiam ad pia, non est in Hispania Episcopis: videtur autem esse inferioribus, qua tamen nec illis est in Italia, nec in multis partibus Gallia sine facultate Episcoporum. nu. 6.

III. Moneo, nihil etiam obstare proximi moniti conclusioni illa quinque, quæ in præfata. q. 3. nu. 11. etiam ipsemet mihi opposui. Primum est Extrauagans, quæ incipit, Suscepti, Ioan. XXII. quæ est in tit. de elect. inter Extrauagantes eius, & in tit. Ne sede vacan. inter Extrauagantes communes; quæ approbat consuetudinem, vt beneficiarius percipiat post mortem redditus beneficij, primi aut secundi anni. Secundum est, quòd videtur Innocentius approbare in c. Cum tibi, de verb. significa. præfata consuetudinis valorem; quòd ibidem Panorm. annotasse dicitur. Tertium est, quòd consuetudo potest legem abrogare humanam. c. fin. de consuet. l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo, qualis videtur esse hæc, prohibens beneficiariis hanc testamenti factionem; & quòd contra eam est generalis consuetudo. Quartum, quòd beneficiarij videntur domini suorum reddituum. c. 1. de cleric. non resident. lib. 6. per locum à contrario sensu; & quòd dominus cuiusque rei potest pro libito de ea disponere, atque testari. l. Si quis vi. §. Differentia. ff. de acquir. poss. ff. l. 1. ff. ad legem Falcid. l. 1. C. de Sacrosanct. Eccl. Quintum, quòd summus Pontifex cum non puniat beneficiarios testamenta facientes, satis videtur legem id prohibentem abrogare velle, cum alioqui peccarent. argument. cap. Qui negligunt. & cap. Rescanda. 23. quæstio. 4. cap. Qui consentit. 83. distinet. Ad quæ argumenta parum vrgentia sic respondetur. Ad primum quidem eodem omnino modo, quo respondimus supra quæst. 1. monito XLVIII. defendendo non probari per illam valere consuetudinem disponendi ad libitum de redditibus ecclesiasticis inter viuos, neque testando. Ad secundum respondemus, Primum quòd Inn. in allegato c. Cum tibi, de verb. signu. non asserit esse vllam consuetudinem testandi clericorum, neq; de potestate testandi loquitur, sed de potestate ordinandi, quam ordinationem gloss. in eod. c. refert ad ordinationem inter viuos faciendam, iuxta constitutionem Alex. III. positam in d. c. Ad hæc. Deinde, quòd quamuis Innoc. ibi eam consuetudinem præsupponeret, intelligendus tamen foret de consuetudine testandi in pios, & non

in profanos vsus, iuxta supradicta in responsione argumenti primi, remissa ad monitum XLVIII. quæst. primæ. Ad tertium respondemus, primo fatendo consuetudinem posse indubie derogare legi humanæ, quatenus est humana. ca. fin. de consuetud. sed non quatenus illa cõpletitur legem naturalem, aut diuinam. c. Quæ contra mores. 8. dist. & late Fely. in c. 1. de treug. & pac. Et subinde fateor, consuetudinem posse beneficiariis concedere facultatem testandi in pios vsus, cum id lege tantum humana prohibeatur: sed non testandi in vsus profanos; cum id lege naturali comprehensa in septimo præcepto sit interdictum, vt probatum fuit supra q. 1. monit. XXI. & XXXIX. Secundo, respondeo, negando plane id quod hoc argumentum supponit, videlicet; Cõsuetudinem generalem vbique vigere, vt beneficiarij ad libitum testari possint: contrarium enim efficaciter monstratum fuit supra ead. qu. mon. I I. & q. 1. monit. L. Ad quartum respondemus, insipientes aperte; beneficiarios esse dominos reddituum ecclesiasticorum, saltem liberos, & absolutos, sicuti sunt reddituum suorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, & vt laici suorum bonorum: sed solum dispensatores, vel domini astricti & obligati, vt victu sibi honesto retento, quæ superfluunt elargiantur pauperibus: quia supra q. 1. mon. XXIII. efficacissime probatum fuit, solum Iesum Christum D. N. esse verum dominum omnium bonorum ecclesiasticorum, non solum ea generali ratione, qua Domini est terra, & plenitudo eius, Psal. 23. & c. Quo iure. 8. dist. sed etiam speciali, qua alius quilibet est iure gentium rei suæ dominus; & per eum immediate concessam esse administrationem eorum Ecclesiæ vel Papæ, & mediate aliis Prælati, & beneficiariis, per titulos canonicos supra dicto modo restrictam. Ad quintum, negamus primo; summos Pontifices tolerare vbique præfatam consuetudinem: quia palam est non tolerare illam in Italia, vt latius monstramus in commentario. cap. Non liceat Papæ. 12. q. 2. quem cum hac Apologia componimus. Secundo, etiam negamus, videri summos Põtifices voluisse legem prædictam abolere, ex eo quòd beneficiarios testamenta facientes non punierint. Primum, quia superior non videtur legem à se latam, à subditisque receptam abrogare, eo quòd transgressores eius non puniat. c. Cum iam dudum, de præben. glo. c. Omnis, dist. 3. & late Felyn. in c. 1. de treug. & pac. sup. gloss. illius singularis vers. Noua lex. & constat hanc legem communem, fuisse receptissimam. Item, quia legem naturalem, aut diuinam positiuam, nequeunt superiores, vt maxime id velint, ac expressim caueant, tollere. Quia legē maioris, minor non tollit. Clem. Ne Romani, de elect. cap. Cum inferior, de maioris. & obed. Neque etiam circa eam indulgere seu dispensare sine iusta causa. glo. c. Non est, de voto, & c. Quanto, de iureiuran. Notatur late in c. Quæ in ecclesiarum, de constit. Et lex prohibens testamenti factionem de redditibus ecclesiasticis in vsus profanos, est naturalis, comprehensa in septimo Decalogi præcepto, vt eam superius explicuimus in hac ead. quæst. 3. monit. II. & latius q. 1. mon. XXI. & XXXIX. Et subinde, nec tacite nec expresse hanc legem superiores tollere possunt, nec circa illam dispensare sine iusta causa, vt luculenter Panor. docet in repet. c. Cum esses. num. 29. de testam. Quæ dispensatio recte facta, declaratio effectu ipso iudicanda est, iuxta Thom. Quodlib. 4. artic. 13. & Quodlib. 9. art. 15. & Maior in 3. distinctio. 24. quæst. 12. & melius in 3. distinctio. 37. quæstio. 12. vbi Scotus subtiliter de duplici dispensatione.

Negamus

Negamus item id, quod insinuat in fine præfati quinti argumenti, scilicet; summos Pontifices, aliosque prælatos permittentes testamenta beneficiariorum, non facta prius abrogatione huius legis, peccare. Primum, quia non illa permittunt approbando, sed solum non puniendo, ad alia maiora damna cui-tanda, & alios fines bonos: quod fieri potest, iuxta glossam celebrem ab omnibus receptam in ca. Omnis. 3. distinct. & in ca. Meretrices. 32. quæst. 4. & Io. Andr. in Mercurial. ca. Peccatum, de reg. iur. libr. 6. receptus ubique, qui has duas species permissionis expressit. Qua etiam ratione Ecclesia, multa obscœna in carnis priuio fieri impune permittit. ca. Denique 4. distinct. multamque prostibuli, seu lupanaris fornicationem impunitam omittit: sed non ideo isthęc approbare censetur, d. ca. Meretrices; nec si vellet, posset, contra iuris diuini prohibitionem. ca. Sunt quidam. 25. quæst. 1. & hac ratione non sunt dicendi perperam agere superiores, huius legis transgressores non plectendo, ad cui-tanda plura & maiora damna litium, iurgiorum, inimicitiarum, & sumptuum, quæ in dies oriuntur; exquirendo, an & qualiter, ac quatenus circa prædicta beneficiarij excesserint; & mouendo lites aduersus eorum hæredes. Quod profecto esset litibus, & scandalis implere orbem, cum paruo commodo; eo quod multis modis se possent hæredes defendere, allegando multas rationes, quibus disponere potest beneficiarius, tam in morte, quam in vita ad libitum de omnibus redditibus sui beneficij, vel de aliqua eorum parte, quæ colligi possunt ex præfato libello. quæst. 1. à num. 48. vsque in finem. & in hoc supra. quæst. 1. à mon. LXXV. vsque in finem tanguntur, & resumuntur infra, mon. vlt. Quare multo satius est committere ista omnia conscientia beneficiariorum, vt rationem ipsi debitam ineant, & illam reddant Deo, qui indubie petiturus est eam exacte istorum reddituum suæ administrationi commissorum. Ad quod etiam respexit lex Regia Hispaniæ in pet. 87. in curiis seu comitiis Vallisoleti, anni 1533. ibi. *(y sobre las herencias de los clericos, mandamos que se guarde la costumbre, que en esto se ha tenido, y desde agora se den las prouisiones, que fueren necessarias para que se guarde la dicha costumbre)* respexisse, inquam, videtur, quatenus præcipit seruari clericis consuetudinem, quam circa testamenti factionem obtinent. Nec enim mens eius latoris fuit, vt omnia passim testamenta beneficiariorum tueretur; nec si ea fuisset, iusta foret: sed tantum voluit quieti Reipub. consulere, & seminaria & fomenta litium, iurgiorum, & scandalorum prudentissimo consilio submouere, ac ipsorum testamentorum conditores, suæ ipsorum conscientia relinquere, vt eorum Deo reddant rationem, exacte eam reposituro. Qua ratione audio etiam sc. re. Pium III. vt infra monito IX. tangemus, & latius declarauimus super ipsiusmet Extrauaganti in comment. ca. Non liceat. 12. quæst. 2. quem cum hac apologia tanquam rem ad eam pertinentem componimus, statuisse; ne testamenta clericorum in Vrbe decedentium, in ius vocarentur, sicut ante eum vocari solebant. Sit itaque hæc conclusio; quod consuetudo non concesserit, neque etiam possit concedere beneficiariis testandi facultatem de redditibus ecclesiasticis in profanos vsus, licet in pios sic: quàmuis nec in pios Episcopis Hispanis concesserit; & si par sit credere concessisse illam ad pios vsus aliis minoribus clericis sæcularibus, & beneficiariis in Hispania: quoniam in Italia id non esse consuetudine concessum, palam

constat ex prædicta Extrauag. & aliis quas Paulus III. Iulius III. Paulus IIII. Pius IIII. & S. D. N. Pius V. ediderunt; quarum tenores qua parte huc pertinent, in prædicto c. Non liceat, à nobis transcribuntur. In aliquibus etiam partibus Gallix non consueuerunt clerici sine Episcoporum facultate, vel aliquorum aliorum obseruatione etiam ad pia testari.

S V M M A R I V M.

Episcopi, qua ratione in Hispania non testantur. num. 1.

Beneficarij minores Episcopis etiam simplices, qua ratione non testantur. n. 2.

Beneficarius, etiam Episcopus, potest relinquere testando cui voluerit tantum quantum de patrimonialibus dedit gratiose. num. 3.

- 1 III. Moneo, inferri ex prædictis, Primum; quòd bona pars rationis, qua quotidie Summus Pontifex per suos collectores in Hispania accipit omnia spolia, seu bona Episcoporum, quæ relinquunt tempore mortis de re ditibus ecclesiasticis, omnibus reiectis testamentis, est; quia Episcopi non possunt de illis iure testari, per prædicta; & per textum in hoc singularem in c. Quia Ioannes. 12. quæst. 5. Dixi, bona pars rationis, quia non est tota; est enim pars eius, quòd per ius antiquum scriptum, vel non scriptum, id est consuetudinem antiquam, vel per nouas Extrauagantes, sunt reseruata ipsi Papæ; vt laicius diximus in Commentario præfati. ca. Non liceat Papæ. 12. quæst. 2. Hæc eadem ratio est, quare Summorum Pontificum testamenta à successoribus suis non recipiuntur, quòd ad redditus ecclesiasticos; quando saltem eos ad alios quàm pios vsus relinquunt. Quin omnia prædicta eorum bona deferuntur ad Cameraarium: cuius officium morte Summi Pontificis non finitur. Clem. Ne Romani. 5. Eo prouiso, de elect. vbi bona glossa in propositum nostrum, vt prædictum est supra ead. quæst. mon. II. Dixi, saltem quòd ad alios vsus, quàm pios: quoniam alia ratione opus est ad ea infringenda, cum eos in pios relinquerent, quæ posita est in monito II. huiusmet quæst. Infertur item, quòd nullus omnino beneficiarius testari potest de his rebus, quas non liceret ei donare inter viuos diuitibus propinquis, & amicis, sine respectu pietatis, aut paupertatis. Nam ex supra dictis liquet, quòd ad illas omnes, prohibitam esse beneficiariis testamenti factionem; & minorem potestatem eos habere testandi, quàm donandi. c. Ad hæc. adiuncto c. Relatum. 2. de testam. & c. Quia Episcopus. 12. quæst. 5. vbi glossa memoranda. Infertur item, verum esse id, quod Panor. in ca. Cum esses, de testam. num. 23. late ac efficaciter probat cum communi, contra glossam in c. Præsenti, de offic. ord. libr. 6. videlicet; nullum beneficiarium, quamlibet simplicem, posse de re ditibus eius testari. Primum, quia iura pontificia id prohibentia, generaliter de omnibus beneficiariis loquuntur, & ita generaliter sunt intelligenda. I. De pretio. ff. de public. ca. Solitæ, de maiorit. & obed. Deinde, quia expressim quædam illorum iurium prohibent simplicibus beneficiariis testamenta facere, videlicet. c. Relatum 2. de testam. & c. Episcopi. & c. fin. 12. quæst. 1. quæ id prohibent canonicis, quos esse beneficiarios simplices in confesso est. Tertio, quia eadem

eadem ratio dicitur adimendam esse vtriusque beneficiariis simplicibus & curatis testamenti factionem, cum vtrorumque beneficiorum simplicium & curatorum reditus sint ecclesiastici, & bona ecclesiastica: habeantque subinde onus adiunctum tacite vel expresse erogandi illorum superflua pauperibus, vt superius abunde dictum est in quæst. i. vbi etiam monito XXVII. & XXXIX. docuimus, reditus simplicium beneficiorum nequaquam liberius erogari posse, quam reditus aliorum. Infertur etiam ex prædictis ratio concilij Agathensis. c. Si Episcopus. 12. quæst. 5. permittentis Episcopo, vt quantum de bonis suis patrimonialibus Ecclesiæ contulerit, tantundem possit decedens propinquis, aut quibus maluerit relinquere: quia, scilicet, tunc æquipollenter seu virtualiter de rebus suis patrimonialibus effectu inspecto testatur. Et de æquipollentibus idem est iudicium. l. fin. ff. mandat. c. Licet ex quadam, de testib. Infertur etiam, quod beneficiarius, qui rebus suis patrimonialibus, aut quasi patrimonialibus, quidpiam pauperibus donauerit, possit tantundem ex testamento cui voluerit relinquere ex rebus ecclesiasticis, per præfatum. c. Si quis Episcopus. 12. quæst. 5. & tradit Perus. in rubr. de testam. col. 32. Sicuti etiam beneficiarius aliquid donans Ecclesiæ inter viuos ex bonis patrimonialibus, potest deinde tantundem sibi ex bonis Ecclesiæ assumere. c. Si quis qualibet. 12. quæst. 2. vt supra dictum est, quæst. 1. monito LXXV. & tradit Perus. vbi supra. Quod temperandum est, iuxta Panormitani doctrinam in cap. 1. de rerum permur. & in repet. ca. Cum esses, de testam. num. 31. pulchrius. Quo multi excusari possunt, & imputare rebus ecclesiasticis omnia, quæ in eleemosynam expendunt ex bonis suis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, vt tantundem cui velint sana conscientia relinquere possint.

S Y M M A R I V M.

Beneficiarij diuina lege prohibentur testari de rebus beneficij ad profana, humana vero ad pia. num. 1.

Concordia negantium & asserentium, consuetudine posse induci vt beneficiarij testentur. num. 2.

V. Moneo, inferri etiam ex prædictis, quod licet beneficiarij, dum bene valent, imo & cum ægrotant, possint & debeant inter viuos omnes suos reditus superfluos, & qualita ex eis, pauperibus & pijs operibus donare. iuxta hoc. ca. Hieronymi. & c. Cassellas. & c. Episcopi. 10. quæst. 2. vt iam superius dictum est in quæst. 1. monito XXVII. & seq. per testamentum tamen & vltimam voluntatem nequaquam possunt, neque ægroti neque sani. Infertur etiam quod alia lege ac ratione prohibentur beneficiarij testari de reliquis suorum reddituum in profanos vsus; & alia lege ac etiam ratione in vsus pios. Nam testamenti factio in vsus profanos interdicitur lege naturali diuina comprehensa in septimo Decalogi præcepto: & etiam in ratione, quæ dicitur repugnare legi naturali vt re aliena in alium vsum ab eo in quem accepta sit: & quod est debitum vni, alteri soluere. Id quod late monstratum est supra in eadem q. monito

III. & quæst. 1. monito XXI. & XXXIX. Quorum vtrumque facit beneficiarius, dum reliqua istorum reddituum debita pauperibus, vult ex testamento in profanos vsus relinquere, per late in prædictis monitis adducta. Testari vero in pios vsus haudquaquam hac lege & ratione beneficiariis prohibetur. Cum testando in pios vsus, in eum vsum in quem acceperunt, his reliquis vtantur, & soluant eisdem, quibus debentur. Prohibentur autem testari lege canonica, intendente; vt beneficiarij reliqua ista inter viuos, in pia opera impendant, & vt illorum desiderium abiiciant. Quæ fuit ratio scopusque huius prohibitionis, supra in hac quæst. monito I. declaratus. Infertur etiam ex his, decisio illius perobscuræ quæstionis, à multis quidem propositæ, à nemine tamen hæcenus radicatus explicatæ; An scilicet, consuetudine induci possit, vt beneficiarij testari valeant de redditibus beneficiorum, abrogando ius commune contrarium. Et respondemus; nullam omnino consuetudinem inducere posse istam testandi factionem, contra iuris communis prohibitionem, in quantum ea in septimo continetur præcepto, ac legi concordat naturali in eo comprehensæ. Quandoquidem consuetudo contra legem naturalem, & diuinam nulla est. c. Quæ contra mores. & c. Mala consuetudo. 8. distinct. & consequenter nequit præstare facultatem testandi in profanos vsus, cum aduerfetur hoc, vt proxime & in III. monito diximus, septimo præcepto, & legi naturali in eo comprehensæ. Potest autem consuetudo introducere, vt in pios vsus beneficiarij testentur; cum hoc lege humana tantum prohibeatur, & non naturali, cui derogare potest consuetudo. c. fin. de consuetud. l. 2. C. Quæ sit longa consuet. vt proxime explicuimus. Quæ radicali, vt ita dicam, declaratione, conciliari potest opinio improbantium istam consuetudinem permittentem testamenta condere beneficiariis, quam fere omnes amplectuntur; ex quibus multos retulit de more D. Didacus in d. c. Cum in officiis, de testam. num. 9. cum opinione contraria paucorum, quos idem retulit ibidem. Cui tamen non accedit Hostien. in c. fin. de pecul. cleric. Solum enim ait, id esse verum secundum quosdam. Neque D. Anton. 3. par. tit. 10. §. 14. solum enim ait, id fieri, non tamen dicit bene fieri, quàmuis quidam putant eos esse in illa paucorum opinione.

S V M M A R I V M.

Papa, quanto difficilius potest facere facultatem testandi ad profana, quàm ad pia. num. 1.

Papa, An, & quomodo testari possit plusquàm alij clerici. num. 2.

Testandi facultas de redditibus ecclesiasticis intelligitur ad vsus pios, etiam si, & c. numero 3.

Priuelegium ita interpretandum, vt operetur aliquid contra ius commune: sed dato aliquo tali effectu, restringendum, ne alia, præsertim maiora operetur. numero 3.

VI. Moneo, inferri etiam ex prædictis; quòd conclusio Panormitani in c. Cum esses, de testam. num. 30. asserentis; summum Pontificem non posse concedere

cedere facultatem testandi de rebus ecclesiasticis absque iusta causa, restringenda est quò ad facultatem testandi in profanos vsus: quia hæc est contra legem naturæ. Et ideo tanta causa in hoc requiritur, quanta in dispensatione & relaxatione legum naturalium. Non autem est extendenda, quò ad facultatem testandi in vsus pios: quia hæc legi tantum humanæ aduersatur; & ideo hæc sancte dari potest ex causa longe minori: & si fiat sine vlla causa, in vtroque foro valebit; licet quò ad forum conscientie peccaretur, saltem venialiter. Quia contra legem suam potest summus Pontifex sine iusta causa dispensare, ad effectum, vt valeat dispensatio: imo & ad effectum non peccandi mortaliter; imo & ad effectum non peccandi venialiter, si aliqualis causa iusta putata subesset, vt satis colligitur ex vtroq; Thoma Prima. 2. q. 96. art. 5. & Sec. 2. q. 187. art. 3. Et si quis diligentius expendat argumenta Panormitani, intelliget per illa nil aliud probari. Quæ sane noua, aperta, & optime fulcita declaratio est. Inferitur etiam ex prædictis multo certior & clarior decisio illius quæstionis; An summus Pontifex testari possit, quàm illa non nihil confusa Perusini in rubri. de testam. col. 32. & 33. dicentis; Possit Papam, sicut & reliquos simplices clericos. secundum gloss. sing. in l. Cum hæredes. C. Qui testament. face. poss. Est enim clarior & profundior responsio; non posse testari eum de rebus ecclesiasticis ad vsus profanos: quoniam hoc est prohibitum per legem naturalem inclusam in septimo præcepto Decalogi. Possit tamen testari ad vsus pios: quia hoc est prohibitum per solam legem humanam, cui Papa subiectus non est: saltem quo ad coactionem. cap. Proposuit, de concess. præb. & cap. Cuncta per mundum. 9. q. 3. & vterque Thom. Prima. 2. qu. 96. art. 5. Non obstat id quod audio, scilicet; Pontificum summorum successores, prædecessorum testamenta minime admittere solere, etiam si sint ad vsus pios facta: quia responderi potest per ea quæ respondimus ead. quæst. mon. III. scilicet; quòd possunt efficere, non quidem vt prædecessorum suorum testamenta in pia opera facta non valeant, sed ne in illa impendantur, in quæ reliquerunt, sed in alia quæ eis videbuntur conuenientiora. Non autem possunt iuste efficere, vt illa in vsus infumantur profanos: quia id lege naturali vetitum est, per supradicta in ead. q. mon. III. & q. 1. mon. XXXIX. Inferitur etiã ex prædictis facultatē testandi à summo Pontifice prælatis, & aliis beneficiariis ecclesiasticis concessam, intelligendam esse in dubio concessam ad vsus pios, & non ad profanos, vt decidit Barbat. de præstant. Cardinalium, part. 1. q. 4. col. 3. per ea quæ ipse allegat, quæ paulò plus nos superius digessimus. Et quia licet omne priuilegium debet ita intelligi, vt aliquid operetur contra ius commune. c. In his, de priuileg. & l. 1. ff. ad municipal. dato tamen aliquo quod operetur, in reliquis debet restringi. c. Porro, de priuileg. l. si quando. C. de inoffic. testam. c. 1. de rescript. vbi pulcherrime Deci. col. 5. Vnde, cū prædicta facultas sit priuilegium, & operari possit effectum testandi ad vsus pios contra ius commune, non debet alium maiorem effectum operari, scilicet testandi ad profanos. Idem quoque asseruimus de priuilegio testandi ad quoslibet vsus concessio non exprimendo profanos eadem ratione. Et quia faciēs facultatem generalem, quæ ex proprietate verborum potest comprehendere ea quæ sunt delicta, & non sunt delicta; non debet præsumi, velle delinquere; vel mandare delictum. l. Si procurator. ff. de condit. indeb. c. 2. de reg. iur. l. Merito. ff. pro socio. Dicere autem facultatem

illam generalem extendendam esse ad vsus profanos, nil aliud est, quàm in dubio profiteri Papam peccare, causamque peccandi præstare: quia vt mox dicitur, peccat concedendo id absque iusta causa. Facit à simili, quòd Papa derogando iuri patronatus, non videtur derogare iuri patronatus laicorum, etiam si dicat se derogare iuri quorumcunque patronorum, vt probat Fely. in tract. Quando litteræ apostolicæ. Inferitur etiam ex prædictis, peccare illum, qui priuilegio aliquo munitus, è redbitus ecclesiasticis ad vsus profanos testatur: quamquam id sit apostolicum, & in eo exprimat, vt possit testari ad vsus profanos, si absque iusta causa ei concessum fuerit. Quia illa est dispensatio contra legem naturalem diuinam, contra quam priuilegium concessum sine iusta causa nemini prodesse potest, saltem quò ad forum interius. glos. adiuncto textu. cap. Non est, de voto. & cap. Quando, de iureiur. Et hanc existimo esse causam, quare ego nullam hucusque viderim facultatem particularem, in qua summus Pontifex expresse concedat alicui, vt de bonis ecclesiasticis in diuites & vsus profanos, sine paupertatis aut pietatis intuitu, testari possit: quamquam vidi aliquas facultates, quibus testandi simpliciter & quomodocunque voluerit, potestatem concedit. Verum ad vsus profanos huiusmodi dispensationes extendendæ non sunt, per superius dicta. Dixi, particularem facultatem: quia posteaquam scripsi præfatum libellum, & in Urbem veni, vidi Extrauagantē Iulij III. datam Nonis Febr. anno 1560. cuius tenorem transcribo in comment. cap. Non liceat Papæ. 12. qu. 2. Qua clericis apud Sedem Apostolicam residentibus, sit facultas testandi de bonis suis, etiam ex redbitus ecclesiasticis quæsitis in cognatos & extraneos, diuites & pauperes. Quæ tamen facultas, vt super ead. Extrauag. annoto, intelligenda est quò ad forum exterius tantum: quia facta fuit, vt audio, ad tollendas grauissimas illas molestias, quæ fiebant per ministros à Camera deputatos, omnibus clericis ægrotis; annotando, etiam antequàm morerentur, bona, quæ habebât vndecumque quæsitæ; ne morientibus illis, cognati, hæredes, & famuli absconderent, vel amouerent à domibus eorum ea spolia, quæ post mortem eorum, Camera Apostolicæ debebantur, vt paulò latius dicam super dicta Extrauag.

S V M M A R I V M.

Testamentum testantis per priuilegium valet, nulla de tali priuilegio facta mentione. nu. 1.

Interpretatio in dubio facienda ita, vt actus valeat. nu. 2.

Princeps regulariter non presumitur in dubio vti potestatis plenitudine, nisi cum alias actus non valeret. nu. 2.

Iudicis sententia fundata in causa minus sufficienti, sustentatur per aliam sufficientem. nu. 3.

Iudex fungens duplici potestate, presumitur vti efficaciore. nu. 3.

Donatio à Rege filio facta, valet: etiam si non exprimat se in id potestatis plenitudine vti. nu. 4.

VII. Moneo, id in quo inter præfatum N. & me conuenit; valere testa-
 1
 mentum eius, qui habet priuilegium testandi, etiam si testetur non exprimendo
 se virtute illius testari. Primo quidem per l. 3. ff. de milit. testamen. quatenus ha-
 bet, militis testamentum valere, priuilegio militari, etiam si iure communi vo-
 2
 luit testari, & non adhibuit omnia in id requisita. Deinde, quòd in dubio inter-
 præratio debet fieri, vt actus valeat. l. Quoties, de verb. obligat. & l. Quoties in
 actionibus, de reb. dub. & in cap. Abbate Sancti, de verb. signif. cum simil. ibi al-
 3
 legatis in glossa, in verb. Valere. Tertio, quòd licet Princeps non præsumatur
 in dubio vti plenitudine potestatis, vt notat Innoc. in cap. Innotuit, de elect. ta-
 men, si aliter actus non valeret, præsupponitur ea vti, ad hoc vt actus valeat; vt
 notat Paul. de Castro in l. Ex imperfecto. C. de testam. & Alex. in l. Quamquam.
 C. de testam. milit. Quarto, quòd sententia fundata in aliqua lege parum facien-
 te, sustentatur per aliam melius facientem, secundum Panorm. in cap. Cum ex
 officij, de præscript. quem sequitur ibi Fely. col. 13. ver. Quarta conclusio, qui su-
 perius in 6. conclusione probauerat, iudicem qui duplicem potestatem habet, in
 dubio procedere virtute efficacioris. Non obstat, quòd Bald. dixerit in c. 1. §.
 Item sacramenta, de pace iuramen. firm. col. penul. nu. 19. Donationem factam à
 4
 Rege proprio filio, non valere, nisi expresse dicat, se potestate Regia id facere.
 Nam licet eum sequatur Fely. in c. Qualiter & quan. 1. col. 2. de accusat. & Hyp-
 polit. alios referens in sing. 196. non est verum. Tum, quia licet iure communi
 donatio inter patrem & filium in potestate constitutum non valeat. l. Donatio-
 nes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxorem. & l. Frater à fratre. ff. de con-
 dit. indebit. tamen id fallit in donatione, quæ fit à Rege filio vt ipsemet Bald. di-
 cit vbi supra, & alij plures, quos allegat Tiraquell. in tract. de nobilit. cap. 37. nu.
 45. argum. l. penul. C. de donat. inter virum & vxorem: & quòd quæsitum ex tali
 donatione fit quasi Castrense peculium. iuxta l. Cum multa. C. de bonis quæ li-
 ber. & vt supra dictum est, quando Princeps facit aliquem actum, quem non po-
 test facere nisi vtatur plenitudine potestatis, etiam in dubio videtur illa vti.

S V M M A R I V M.

- Testandi facultas, non moritur morte illam concedentis. nu. 1.*
Licentia eligendi confessarium, non expirat morte illam concedentis. nu. 1.
Gratia facta non expirat morte illam facientis. nu. 1.
Indulgentia morte concedentis eam, non moritur. nu. 2.
Mandatum morte mandantis re integra moritur. nu. 3.
Sententia, præceptum sine cognitione latum moritur morte ferentis. nu. 3.
Licentia non residendi morte concedentis non moritur. nu. 4.

VIII. Moneo, dixisse in dicto libello q. 3. à nu. 22. id, in quo etiam inter præ-
 1
 fatum N. & me conuenit, scilicet; facultatem siue licentiam testandi non mori
 morte concedentis: licet contrarium tenuerint aliqui, de quibus est Marianus
 Socinus iunior, consilio. 89. volum. 1. quod neruosius quam ipse, & alij per

ea quibus in c. Placuit, nu. 35. secuti Palud. contra quosdam alios in 4. dist. 7. q. probauimus, ab hinc circiter vigintiocto annos: potestatem eligendi confessarium à Papa vel Episcopo factam, non expirare morte concedentis. Primo quidem, quòd gratia facta non expirat morte concedentis illam; vt est casus. cap. Si cui, de præb. lib. 6. quatenus habet potestatem alicui collatam ad conferendum aliqua beneficia, nulla persona expressa, non expirare morte concedentis: quia potius est gratia, quàm mandatum. Deinde, quòd c. Si super gratia, de offic. deleg. lib. 6. habet non solum gratiã durare post mortem eam facientis, sed etiam mandatum eius executorium simul cum ea factum. Tertio, quòd glos. memorabilis in Clem. Dudum, de sepult. §. Statuimus. Ver. Ac deinde, in Verb. Concesserunt, habet licentiam fratribus præsentatis concessam, non expirare morte concedentis. Pro qua est text. in Extrauag. Inter cunctas. §. Duos, de priuileg. Quarto; quòd glos. illa celebrata. c. Cum ex eo, de elect. lib. 6. Verb. Septennium, & singularis putata à Romano, sing. §. 17. habet; Dispensationem ab Episcopo studij causa factam parochio ad septennium de non residendo, reuocari per eum non posse; & à fortiori per eius mortem non reuocari: cum reuocatio expressa sit potentior tacita, quæ fit per mortem. l. 4. ff. locat. Quinto, facultas ordines accipiendi à quocunque malueris Episcopo, non expirat concedentis morte, secundum Card. receptum in Clem. fin. de elect. q. 5. Et quòd licentia concessa cuiuspiam celebrandi in domo sua, non expirat morte concedentis. Rota in antiq. decis. §. 80. Camerarius. Sexto, quòd gratia à Papa facta, simulac ipsius manu signatur, perfecta est; & non expirat morte ipsius. per citata à Fely. in rubr. de constit. col. 4. Septimo, Innoc. receptus ait in cap. Quod translationem, de offic. deleg. Indulgentias à legatis concessas, finita eorum legatione durare. Non obstat, quòd mandatum re integra morte mandantis moritur. c. Gratum. & c. Relatum, cum ibi annotat. de offic. deleg. l. Mandatum. C. eod. Quia aliud est in mandato de faciendo aliquid, de quo illa iura loquuntur: aliud de gratia, licentia, vel facultate cuiuspiam facta, de qua nos agimus. Non obstat, quòd sententia, qua excommunicantur omnes furtum committentes, expirat morte illam proferentis. glos. recepta in c. A nobis. l. de sent. excom. Quia aliud est de sententia pœnali, & conditionaliter sine causæ cognitione lata: aliud de concessione fauorabili, & gratia; vt expresse annotat Panor. in illo c. penult. de cleric. nō resid. Hoc ipso modo diluitur & l. si. ff. de pœn. quæ habet, Inhibitionem artis exercendæ alicui factam; morte vel depositione inhibentis expirare. Loquitur enim de iudicis præcepto inhibitorio sine causæ cognitione lato, quod inhibentis officio finito, ipsum quoque finitur. Non obstat etiam glos. penult. de cleri. non resident. quatenus videtur habere, quòd licentia cuiuspiam de non residendo concessa, morte concedentis expirat. Quia primo illa ipsa in fine videtur in contrarium inclinare, dum ait; eiusmodi licentiam de non residendo ab Episcopo concessam, posse per successorem reuocari; & ita innuit, eam morte concedentis non esse reuocatam. Et quia illa glos. quatenus contrarium sentire potest, reprobat per Ioan. And. Card. Panor. & communem ibidem.

S V M M A R I V M.

Testandi facultas non finitur per primum testandi actum. num. 1.

Dispositio secundum materiam intelligenda. num. 2.

Verba de primo actū tantum esse intelligenda, quomodo limitatur. num. 3.

Regula l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. quomodo intelligitur. n. 3.

Testamento nil iuris queritur ante mortem. num. 4.

IX. Moneo, tenuisse me etiam in dicta quaestione 3. à num. 22. Facultatem testandi à Papa concessam, non consumi per primum testandi actum, contra sententiam Philippi Decij in cons. 512. quem sequuntur aliquot recentiores, & in his Tiraquel. in l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. col. final. num. 78. qui dicunt, testamentum primum valiturum, & non secundum: & contra quandam postillam præfati consilij; quæ habet, neutrum valere, non quidem prius, quia testator non perseverat in eo: neque posterius, quia testandi facultas intelligenda erat de primo testamento; quas opiniones refellimus ibi. Primo quidem, quia videntur magis fundatæ in rigore verborum, quàm in intentione gratiam & facultatem concedentis, contra cap. Intelligentia, de verborum signif. Secundo, quia dispositio debet intelligi secundum naturam materiæ super qua fit. arg. l. In contractibus. §. fin. C. de non numer. pecun. l. Si vno. ff. Locat. sed natura testandi est deambulatoria atque mutabilis vsque ad mortem. c. Vltima voluntas. 13. q. 2. cap. Cum Marthæ, de celeb. miss. Tertio, quia in confesso est, eum qui eiusmodi facultatem habet, posse primum testamentum reuocare; alioquin non esset tam testamentum, quàm contractus. l. Sicut ab initio. C. de action. & obligation. & sequeretur, quòd posset quis legem ponere in testado, à qua non posset ipse recedere contra l. Si quis in principio. ff. de legat. 3. vbi communiter concluditur, id non posse fieri etiam per iuramentum. Quarto, quòd qui facit testamentum, in quo non perseverat vsque ad mortem, intestatus videtur decessisse. argumen. l. 2. §. Testamentum. ff. quemadmodum testam. aperi. ibi; Testamentum autem proprie illud dicitur, quod iure perfectum est, & quod continet supremam voluntatem. Instit. de hæredit. quæ ab intestat. defer. in princ. ibi; Sed & qui testamentum fecit, si eius hæreditas non est adita, vel ruptum vel irritum est testamentum, intestatus non improprie dicitur decessisse. facit. l. Intestatus. ff. de verb. signif. Neque obstat regula illa. l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. quæ Decium & alios mouit, videlicet, verba promittentis aut concedentis, non comprehendere nisi primum actum: quia multis modis, eisdemque firmissimis, vbi supra respondimus, quos summam hic repetimus. Respondi quidem, Primum; regulam illam intelligendam esse, quado dispositio est nimis onerosa, aut odiosa, vt diximus in c. Placuit. num. 68. de pœnit. distinct. 6. qualis non est facultas testandi de redditibus ecclesiasticis ad vsus pios: quando quidem concessum est, vt ecclesiasticis bonis ad debitum modum vtamur. Secundo, quòd illa regula non habet locum, nisi quando primus actus est validus, & aliquando produxit effectum. argumen. glos. memorabilis in cap. Ex tenore, de re script. quæ non tantum agit de contractu inualido, sed etiam de valido; elidibili tamen, vt ait Tiraquel. vbi sup. limit. 1. num. 5. præbans; oportere actum primum esse validum & utilem; ac talem, qui sit sortitus effectum aliquem: sed testamentum, quousque testator vita deceat, nullum producit effectum, & simulac

reuocatur, nihil manet. Tertio, quòd illa regula non habet locum, quòd per primum actum, intentioni concedentis vel promittentis minime satisfit, vt pulchre annotauit Fely. in cap. Sicut. 2. de treug. & pa. col. penult. verb. Fallit quinto; & paulò amplius dilatauit Tiraquel. in limit. 6. Sed constat eum, qui primum testamentum facit, quod post modum reuocat, non satisfecisse intentioni gratiam testandi concedentis, nisi aliud faciat: quia illa fuit vt cum testamento decederet. Quarto, quòd dicta regula non habet etiam locum, quòd causa & ratio quibus est concessa facultas, durat post primum actum, secundum Ludouicum Roman. conf. 504. Fely. vbi sup. fallen. 4. & Tiraquel. limit. 10. quæ in nostro casu durat: quandoquidem causa & ratio concessæ gratiæ, fuit; vt ille cui facta est, decederet contentus, eo quòd eius vltima voluntas impleatur. l. 1. C. de Sacrof. Eccles. Quinto, quòd illa regula locum non habet, quando contrarium æquitas suadet, vt ait Salycet. in l. Dotis prouiso. ff. de iure dot. Quæ in hoc casu euidentis est, attenda concedentis persona, & sine in quem conceditur, & natura actus concessi, & nummis quibus cõstitit. Sexto, quòd dicta regula non habet locum, quando per primum actum, nihil iuris alicui quæsitum est: id quod latissime confirmat Tiraquel. limit. 23. & patet, quòd per testamentum, quousque testator vita defunctus sit, nullum ius cuiquam quæritur. c. Cum Marthæ, de celeb. missar. & c. Vltima voluntas. 13. q. 2. & ita credo solitum fieri ab eis qui huiusmodi facultatem habent. Concludo itaque illum, qui talem facultatem habet, posse testari; testamentumque reuocare semel, & pluries dum viuuit, ita vt vltimum sit efficax.

S V M M A R I V M.

Testari qui potest, potest codicillari, & donare causa mortis. num. 1. Plus continet in se minus in causa odiosa. num. 2.

Dispensatio ad quæ accessoria, & quæ minora extenditur. num. 2.

X. Moneo, etiam esse verum id, in quo inter præfatum N. & me conuenit contra Decium in præfato conf. 512. videlicet; Eum cui testandi facultas est, posse donare causa mortis, & facere codicillos; quod neruosiùs quàm ipse defendo. Primo quidem, quia qui potest hæc facere. l. Marcellus. ff. de donat. caus. mort. & l. Conficiuntur. ff. de iure codicill. & Cui conceditur quod est plus, conceditur vtique quod est minus. c. Cui plus, de reg. iur. lib. 6. & reg. In eo quod plus. ff. eod. cum allegatis in eis. Quod procedit in omni materia etiam odiosa. l. Nec in ea. ff. ad l. Iul. de adult. l. In suis. ff. de liber. & posthum. etiam ipsomet Decio confitente, in locis mox infra citandis. Secundo, quòd non obstat id, quo maxime nititur Decius, scilicet; quòd in dispensationibus non valet argumentum à maiori, secundum Host. receptum communiter in c. Postulasti, de rescrip. vt late trad. ibi Fely. col. 12. verb. circa tertium: quia eius dictum non procedit, quando illud minus est accessorium, vt sentit gloss. memorab. c. Quia in tantum, de præb. iuxta gloss. c. Si quis in clero. 7. quæst. 1. & gloss. c. Non potest, de præben. lib. 6. Sed quia replicari potest contra hoc, quòd illæ glossæ sunt intelligendæ de accessoriis, quæ necessario consequuntur dispensationem, & non de

de aliis, sine quibus dispensatio potest prodesse. iuxta glossas illas solemnes Clem.2.de ætate & qualit.verb.In eadem.& c.Statutum,de rescript.lib.6.verb. Canonicis:& facultas testandi prodesse potest etiam si non compræhendat facultatem,donationem causa mortis vel codicillos facienti.Ideo respondeo secundo,& melius; illud Hostien.esse limitandum, vt procedat solum in materia mandatorum,iuxta.c.Cui de non sacerdotali, de præb.lib. 6. eo quòd eorum fines diligenter sunt seruandi.l.Diligenter.ff.mandat.vel cum non militat eadem vel maior ratio in minori,& non alias; vt irrefragabiliter probat ipsemet Decius, contra quem arguimus in d.c. Quia in tantum, à num.5.per.c.Per venerabilem,qui filij sunt legit.& alia;concludendo idem esse in dispensationibus,quod in aliis odiosis,& restringendis:quod tenet in l.Non debet.ff.de reg.iur.lib.6.& antea in c.At si clerici.§.de adulteriis.nu.7.sed neruosius,in d.c. Quia in tantum.

S V M M A R I V M.

- Testari multominus potest religiosus quàm clericus secularis. num.1.*
- Monachus, quicquid acquirit,acquirat monasterio vel beneficio. nu.1.*
- Religiosus,an testari possit cum Papæ priuilegio.num.2.*
- Papæ dispensare potest cum iusta causa, super voto substantiali monachi. numero 2.*
- Dispensatio super voto paupertatis, non est necessaria religioso quòd testetur. numero 3.*
- Religiosi quadruplices quòd ad testandi potestatem.num.4.*
- Religioso cui iustum morale, vt concedatur ultima voluntatis dispositio. numero 5.*

XI. Moneo, inferri etiam ex prædictis,beneficiarium, si est religiosus professus,multominus testari posse,quàm clericus secularis. De rebus enim ecclesiasticis eadem ratione qua clericus testari non potest : de aliis vero bonis, quæ secum detulit in monasteriũ, vel post ingressum quæsiuit per hæreditatem, donationem, aut alium quemcumque modum, multominus testari potest: quia non est,neque potest esse Dominus alicuius rei.c.Non dicatis.12.q.1.& c.Cum ad monasterium,de stat.monach.Auth.Ingressi. C.de Sacros.Eccles. Tradimus late in rub.de statu monach.& sup.q.1.mon. I X.& octo sequent.& L V I. & L X I I. immo vero, quicquid acquirit,acquirat monasterio,vel beneficio.ca.Multos.54. dist.cap.Cum olim.2.de priuil.& cap.In præsentia,de probat. At nemo de rebus alienis testari potest, cap.Filius de testam.l. Cum aliena. C. de legat.ad effectum vt Dominus teneatur eas dare. Et sane hoc habet locum, quàmuis sit Abbas, vel is factus sit Episcopus aut Archiepiscopus.cap.1.18. quæf.1.d. cap.Cum olim.2.de priuil.Hi enim neque ad pia opera testari possunt.Panor.receptus in rub. de testamen.sub finem,& Bart.receptus in l.1. C.de Sacros. Eccles.verb. Tertio.q.10. 2. Addo autem primum,quòd est adeo magna difficultas;An religiosus potest cum priuilegio Papæ testari, vt nonnulli hoc Summo Pontifici remittant deciden-

dum, vt Perus. in rub. de testam. col. penult. Alij vero affirmant non posse; quoniam videtur eis, quòd Papa non potest eum absoluere à voto substantiali paupertatis, per finem. c. Cum ad monasterium, de stat. monach. Alij vero opinantur posse propter aliquam magnam causam. Hi enim videntur assentire communi opinioni Innocen. Io. And. & aliorum in d. c. Cum ad monasterium, quæ habet; Papam posse absoluere monachū monachatu ex magna causa: in qua opinione eadem perstat Perus. in d. rub. col. penult. Secundo addo, vtrosque plurimum errare, existimantes esse necessarium euellere à monacho monachatum, & reddere eum sæcularem, vt ei priuilegium testandi præstari possit: quia fat est efficere, vt sicut potest monachatum non relinquendo, aliquorum bonorum & eorum reddituum liberam habere administrationem, vt de illis per contractus inter viuos possit disponere; ita etiam habeat liberam facultatem, vt in vltima voluntate de eisdem bonis disponat. Quam quidem facultatem, tamen si religioso concedere non potest Abbas, neque alius præter Papam: Papa tamen potest ei facile eam concedere, licet eum à voto paupertatis non absoluat. Hoc enim non est monachum alicuius rei Dominum facere; sed solum efficere eum executorem atque dispensatorem, qualis etiam iure communi esse potest religiosus. ca. 2. de testam. lib. 6. nisi fuerit ordinis minorum. Clem. Exiui. §. Proinde, & §. Verum, de verb. signif. quales quotidie fiunt à testatoribus, & illo munere sancte vtuntur; nec ob id voto paupertatis contraveniunt. B. (y) Tertio, addo; quòd quantum ad hanc

4 re attinet, quadruplices sunt religiosi. Quidam enim sunt beneficiarij. Alij sunt simplices religiosi, qui in Conuentibus perfectæ communitatis resident, & nullam rem sæcularem habent peculiarem separatam. Alij sunt, qui beneficia quidem non habent, sed neque in perfecta communitate viuunt: imo habent cum superiorum licentia certam quantitatem panis, vini, pecuniæ, ac aliarum rerum vitæ sui necessariorum: ita vt si quid eis desit, id aliunde quærant; si quid vero superest, sibi & suis necessitatibus obseruent. Alij denique sunt cum licentia Sūmi Pontificis, aliaue sufficienti extra monasteria degentes. Hi quidē eis bonis aluntur, quæ industria sua, labore, aut eleemosynis quæritant; quorū nil reddunt suis monasteriis; neque ab eis quicquam recipiunt. Quarto, addo; Summum Pontificem huiusmodi priuilegium primis, hoc est, beneficiariis religiosis quotidie concedere solitum: quoniam nihil incommodi monasterio neque beneficio infertur, eo quòd ipse, ea quæ in vita donare potest, in morte relinquat. Immo ex hoc sæpe monasterio commodum euenit: quoniam aliquot non donat in vita; & parcius viuendo quærent, quæ iuxta suum priuilegium in morte relinquunt: quod minime fecissent, si id priuilegium à Papa non habuissent. Postea vero decedunt intestati, & succedit eis monasterium, vel suum beneficiū. Quinimo aliquibus militaribus ordinibus facta est iam facultas generalis, vt Cōmendatarij eorum, è fructibus & redditibus ecclesiasticis Commendarum licite testari possint; dummodo certam quandam summam, suo magno Magistro vel Cōmendatario maiori soluant. Quinto, addo; quòd secundis, hoc est, simplicibus religiosi, qui in perfecta communitate degunt, facultatem hanc testandi, Papa minime dare consuevit. Non quia concedendo hanc facultatem, videatur eos bonorum proprietarios facere; sed quia non habent, neque habuerunt vnquam in vita rem aliquam vel in proprietate, vel in administratione: & non decet vt

quis

quis disponat in morte de his bonis, in quibus in vita neque proprietatem, neque possessionem, neque administrationem ullam habuit. Quamuis si aliquis religiosus cum ingressus est monasterium, vel post ingressum, aliquam hæreditatem, vel donationes magnas bonorum monasterio quæreret, aut si magna sua industria, & labore multa bona lucrifaceret; honestum videretur, vt superior eius, aut certe Papa, facultatem ei faceret donandi in vita, vel relinquendi in morte aliqua nonnullis cognatis, amicis, aut aliis, non quidem diuitibus, sed pauperibus; vel aliqua Missarum sacrificia, aut alia opera pia in eius memoriam instituendi. Quod frequenter solet fieri in eorum remunerationem, & ad exhortandum alios, vt idem faciant, inspicientes ita suas pias intentiones iuuari. Tertiæ speciei religiosi consuevit Papa huiusmodi facultatem concedere: quia hoc nihil aliud est, quàm administrationem bonorum prorogare; vt quemadmodum habent eam in vita de superiorum licentia expressa vel tacita; ita quoque habeant tempore mortis. Quartis, eadem quoque ratione qua tertiis, & maiori, testandi facultatem cōcedere solet: quia licet bona quæ vtrique habent, monasterij sint, quò ad proprietatem & possessionem, Auth. Ingressi. C. de Sacros. Eccles. c. 2. de testam. Tamen, ea quæ tertij habent, quærūt è bonis eiusdem monasterij, cui subsunt, parcius viuendo: quarti, ex aliis bonis atque aliis modis. (Δ) Quamquàm scio S. D. N. Pium V. id cuidam monachæ huius quartæ speciei, etiam à multis rogatum & flagitatum, noluisse concedere.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium non posse testari, nisi ad hoc, & hoc modo. nu. 1. Et clausula bullæ Pij V. per quam adimuntur militariibus ordinibus, & quibusdam aliis facultates testandi. nu. eod.

XII. Moneo, ex præcedenti monito, & aliis supra positis in monito V. inferri, esse difficile defensus; Commendatarios ordinum militarium testari posse, quoquo modo voluerint, veluti aliqui testantur, videlicet, relinquendo bona sua diuitibus in vsus profanos. Primo, quia sunt religiosi, vt ostendimus in rubr. de stat. monach. & supra. qu. 1. mon. LVI. & LXII. Deinde, quia si ipse Summus Pontifex de suis redbitus ecclesiasticis pro libito testari non potest, vt superius ead. quæst. monit. VI. diximus, sine aliquo respectu paupertatis aut pietatis; multo minus poterunt Commendatarij, qui eius innituntur priuilegiis. arg. c. Cum in cunctis, de elect. Auth. Multo magis. C. de Sacros. Eccles. Quocirca, dico primo, neque cum priuilegio, neque sine eo, posse eos testari de redbitus suarum Commendarum, sine intuitu paupertatis aut pietatis, per dicta supra ead. qu. mon. VI. Secundo, neque etiam posse testari eos sine priuilegio è bonis quæ habuerunt ante professionem, neque de his quæ post professionem quæsierunt; neque de redbitus eorum, quia sunt religiosi: & religiosi non testantur. cap. 2. de testamen. & dicta Authen. Ingressi. & quia nihil habent proprium. Omnia enim quæcunque habent, sunt Commendarum, & ordinum eorum. Quoniam omnia ea, quæ habent religiosi ante professionem, sunt propria monasterij, &

ordinis, quem profitentur. Authen. Ingressi. C. de Sacrosan. Eccles. & cap. In præsentia, de probat. Et quemadmodum quicquid seruus acquirit, domino acquirit. §. Item nobis acquiritur. Inst. per quas person. & l. Placet. ff. de acquiren. hæredit. Ita quicquid religiosus querit post professionem, acquirit monasterio, vel beneficio. cap. Cum olim. 2. de priuileg. vbi hoc Innocentius ab omnibus receptus ait: & consequenter non potest plitquam seruus testari, præd. Authen. Ingressi, & c. 2. de testam. Tertio dico, eos de supradictis bonis testari posse cum priuilegio, dummodo pauperibus, saltem non habentibus sufficientia ad decenter viuendum, & operibus piis, & non profanis vibus relinquunt: sunt enim illa omnia bona ecclesiastica, & è patrimonio Iesu Christi, & suo proprio nomine nihil aut dominij, aut possessionis in eis habent. præd. §. Item nobis acquiritur, & præd. cap. In præsentia. & cap. Cum olim. 2. cum ei annot. de priuileg. & latius diximus supra eodem lib. quæst. 1. monit. IX. & octo sequent. & quæst. 2. monit. XX. A Quarto admoneo id, quo monitum hoc plurimum confirmatur, scilicet; S. D. N. Pium V. Anno. D. 1568. Quinto Id. Septembris in Bulla reuocationis quorundam priuilegiorum, militibus testandi facultatem in hæc verba abstulisse. Præterea, omnes & quascunque licentias & facultates testandi, & aliàs quomodocunque disponendi, etiam ad certam & quantumuis modicam summam & quantitatem, de rebus, fructibus & bonis immobilibus, mobilibus, & se mouentibus, ad magistros, priores, præceptores, milites, fratres, & personas militiarum & hospitalium prædictorum ratione illorum; necnon præceptoriarum, hospitalium & beneficiorum ecclesiasticorum, etiam sæcularium, & aliorum ordinum regularium, ac pensionum & fructuum quorumcunque prouenientes; necnon facta hucusque, non tamen effectum sortita vigore licentiarum & facultatum prædictarum, testamenta, & alias dispositiones huiusmodi, etiam si per easdem licentias, & facultates disponatur, quòd dimidia vel alia pars rerum & bonorum prædictorum militibus, hospitalibus, domibus, & locis vnde illa prouenerint, aut alijs pijs locis relinquuntur. Decernentes omnes & singulas reseruaciones, assignaciones, translationes, vniones, annexiones, incorporaciones, suppressiones, applicationes, appropriationes, testamenta, donationes, & alias dispositiones quascunque, quas prætextu priuilegiorum, facultatum, dispensationum & indultorum prædictorū sic reuocatorum; ac contra præsentium tenorem per quoscunque etiam dicta Apostolica autoritate fieri vel factas persequi cõtigerit, tanquam subreptas & extortas, nullius prorsus roboris, vel momenti esse; nec per eas ius, aut titulum, etiam coloratum, cuiquam acquiri; nec quemquam quocunque tempore, quauis causa restitutionem in integrum, reductionem ad terminum iuris, aut quoduis aliud gratiæ, vel iustitiæ remedium impetrare, aut etiam ab alio vel alius impetratis, aut motu simili concessis, vti; nec præsentis litteras, de subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam defectu notari, vel impugnari; nec sub vllis reuocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut alijs contrarijs dispositionibus, similium, vel dissimilium reuocationum, & ordinationum ab ipsa Sede, quandocunque & quomodocunque emanandis, comprehendendi: sed semper ab illis exceptas; & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum & validum statum restitutas, & plenarie reintegratas esse, & censeri: sicque

que in his & omnibus & singulis aliis supradictis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales in quavis causa & instantia, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter interpretandi & iudicandi facultate & autoritate, vbique interpretari, iudicari & diffiniri debere; necnon irritum & inane quicquid secus per quoscunque quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem similium priuilegiorum dispensationum, facultatum, & indultorum concessionem nostris explodi temporibus, & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Non obstantibus &c. Per quæ tolluntur latissime omnia contraria, & muniuntur prædicta contra quascunque derogatorias litteras. ^b

S V M M A R I V M .

Commendatoribus non licet ita primogenia siue maioratus testando instituire, ac clericis secularibus. nu. 1.

Commendatorum militarium status, cur non adeo desiderandus. nu. 2.

XIII. Moneo, ex supradictis inferri; quòd licet clerici prædicti sæculares possint instituere maioratus magnos, & paruos è suis bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, & aliis de quibus disponere possunt, perinde atque de supradictis, & vel diuitibus, vel quibuscunque voluerint relinquere quemadmodum laici, vt supradictum est, in 1. quæst. mon. XXI. XXII. XXX. & seq. & in hac quæst. monit. I. Nullus tamen Commendatarius professus potest huiusmodi maioratus facere pro diuitibus: quia illi dominiorum & possessionum sunt capaces. cap. Quia nos, de testam. cum ibi citatis. Hi vero quia religiosi, nequaquam. In præsentia, de probat. & c. 2. de testam. Et quoniam tractauimus in præfata rubr. de stat. monach. an Commendatariorum filij sine peccato possint bona libera, quæ parentes eorum ante professionem habuerunt ex testamento, vel ab intestato sibi tanquam hæredes querere; & an idem sit dicendum de bonis post professionem quæsitis, & alia his conformia; & quia hæc Apologia creuit inter manus plus quam putaram, nil de hac re aliud dicam, præter id quod ante multos annos Salmanticæ, cum essem gymnasta & cathedrarius illius celeberrimæ Academiæ dixeram, nempe iure mirandum; quòd tot viri adeo nobiles, & illustres, & sanguine clarissimo creti, ab omnique labe defecato prognati, adeoque christiani, etiam habentes aliunde, quò se honeste alant, tanta cura & opere in hos militares ordines cooptari, assumiq; satagant, ob umbratilem illum, quem habitus eorum præstat, honorem, vel ob Commendarum redditus, quos postea quam fuerint cooptati, adipisci sperant. Cū tamen sciant, aut certe scire debeant; facere hoc, esse facere se religiosos, vt in præfata rubr. de stat. mon. & supra q. 1. monit. LVI. & LXII. probauimus, secuti Tho. Sec. 2. q. 188. art. 3. Esse prauifacere quoddam opus adeo hæroicum & sublime, q̄ recte factum, quoddam martyrium est, remissionemq; à culpa & pœna præstat. authore Tho. Sec. 2. q. 189. art. 3. ad 3. Esse omnibus voluptatibus venereis renunciare, excepta cōiugali, idq; per dispositionem, eod. authore, ead. Sec. 2. q. 186. art. 4. Esse refutare

omnes honores, & omnia bona sæcularia, fierique illorum incapaces, etiam eodem autore, ibidem. Esse voluntatem suam omnino abnegare, & eam alienæ submittere. c. Nullus. cap. Religiosus, de ele&. lib. 6. Esse grauiter peccare, cum vel honores, vel redditus in præcipuum scopum & finem tanti operis appetant. Quandoquidem, non solum hoc tam grande opus, verum & quodlibet cuiusq; virtutis, cui pro fine præcipuo præfiguntur temporalia bona, est prauum & peccatum, saltè veniale: cum non liceat maiora in minora ordinare, vt nuper probauimus in cap. Cum minister. 23. q. 5. nu. 30. & olim probaueramus in repet. cap. Inter verba. 11. q. 3. nu. 150. secuti Adrian. in Quodlib. 10. col. 4. Esse item velle sibi contraria secumque pugnantia, contra. l. Vbi repugnãtia. ff. de reg. iur. Est enim velle per paupertatem sæcularem, magnas diuitias sæculares acquirere; & per submissionem mundanam, sublimitatem mundani honoris quærere. Esse liberam facultatem sibi tam in vita, quàm in morte disponendi adimere, ad maiorem & liberiolem consequendam. Esse mille sese implicare scrupulis, qui sibi oborientur in vtendo alienis, perinde ac si essent sua. Esse denique abuti quodammodo religionis statu, omnium (excepto Episcopatu) perfectissimo; docente id Thoma. Sec. 2. qu. 184. artic. 7. Imo, & nonnullam dare ansam murmurandi Lutheranis, qui dum abusus religionum damnare, eas vero ipsas laudare deberent, damnant has propter illos impudenter. Adde, quòd religiones militares non fuerunt institutæ ad indulgendum genio, neque ad diuitias & honores sæculares, quibus sui professores renunciant, quærendos; vt late Thom. docuit. q. 188. art. 3. ad 4. Institutæ enim fuerunt, vt fidem catholicam armis defenderent: quod fieri posse probat idem author ibidem art. 3. viuentes in castitate, quæ salutem & vires auget. Est enim castitas, vt quidam ait, omnium virtutum viror, & smaragdus, sicut è contrario venus squalor & mollities eneruis, quæ vt alius ait, vires eneruat: vtque vtentes abstinentia & sobrietate, quæ ingenia exacuunt, stratagemata bellorum acrius, & altius penetrarent. Sicut enim cæcitas mentis nascitur ex luxuria, docente Thoma vbi supra q. 154. art. 5. & hæbetudo mentis ex gula, secundum eundem ibidem. quæst. 148. art. 5. sic ex castitate, abstinentia, & sobrietate nascuntur claritas, acumen, & serenitas mentis: quia contraria operantur contraria. c. Sciendum. 8. q. 1. & l. Et si contra tabulas. ff. de vulg. & pupill. Vtque efficerent corpora laboribus, cæterisque malis bellicis perpetiendis habilia. Equidem, ipse, vt iudico miseros eos, qui præcipue ob caducos honores, diuitiasque fallaces, sese præfatis ordinibus ingerant, & adducunt ita foelices arbitror illos, qui iuxta Christi consilium, abnegantes semetipsos, & spretis veneris aliisque bonis temporariis, eius Maiestati se, suaque omnia cum vita deuouentes, in præfatos hæroicos fines religionum militarium, cruces & insignia obtinere procurant; conaturque plus coram Deo & hominibus, sanctum semperque duraturum honorem, æternaque bona quærere, ob clara gesta, & vitam Euangelicam; ad quod cruces quas gestant in pectoribus obligant: quàm caducum, diuitiasque fugaces, quæ earum sola vana gestatio parit. Idque in gloriam D. N. Iesu Christi, qui nos omnes sua misericordia seruet æternum, Amen.

ADMONI

ADMONITIO CONFESSA-
riorum, & consultorum super peccato malæ
impensæ reddituum ecclesia-
sticorum.

SVMMARIVM.

*Confessarios, & consultores beneficiariorum, quæ animadvertere oporteat ad
absoluendum, vel damnandum peccati mortiferi ob impensam reddituum
suorum. numero 1.*

*Beneficiarij & laici impensa omnis inordinata, peccatum: sed illa clerici re-
gulariter mortale, hæc vero laici regulariter veniale. num. 1.*

Beneficiarij prodigalitas & avaritia, qua parte peior quàm laicorum. num. 1.

Beneficiarij regularis impensa, quomodo resarcienda. num. 2.

*Beneficiarij impensa quibus casibus iudicanda ordinata, & quibus censenda
inordinata. numero 3.*

Ecimo quarto & ultimo, Moneo ex omnibus in hac Apologia de-
cisis, inferri; admonendos esse confessarios & consultores benefi-
ciariorum, ² ne facile peccati mortalis, & restitutionis damnent,
vel absoluant beneficiarium confitentem malam bonorum suorum
impensam: imo mature considerent, Primum, omnem impensam quorumcun-
que bonorum, à quibuscunque quocunque modo factam, si est inordinata, hoc
est, contra rectam rationem naturalem, diuinam vel humanam; omnem item
retentionem inordinatam, esse peccatum, saltem veniale; quia illa est prodiga-
litas, hæc avaritia: hæc est contra virtutem liberalitatis per defectum, illa con-
tra eandem per excessum; & ita vtraque mala, & peccatum, saltem veniale.
Quod probat Thom. Sec. 2. q. 118. art. 1. & 119. art. 2. Inter impensam autem pro-
digam, & retentionem auaram beneficiariorum de redditibus ecclesiasticis ex
vna parte, & similem de redditibus laicis ex altera, hoc distare; quòd hæc regula-
riter est venialis, illa vero mortifera, vt diximus supra q. 1. mon. XXXIX. post
Thom. in d. q. 119. art. 2. Deinde, animaduertant; an sit regularis, vel sæcularis. Et
si est regularis, eadem censura censeat impensam factam ex aliis bonis, quo-
quomodo quæsitis ante, vel post professionē, ac de redditibus ecclesiasticis: quia
illa omnia sunt ecclesiastica, eo quòd quicquid habebat ante professionem, sit
per eam monasterij vel ordinis. Auth. Ingressi. C. de Sacros. Eccles. c. In præsen-
tia, de probat. & quicquid post eam quærit, acquirit eisdem. c. Cum olim. 2. de
priuil. & dictum est sup. q. 1. mon. X. & tribus seq. & LVI. & LXII. & modum
restituendi male impensa, pono sup. q. 2. mon. XX. Si autem est sæcularis, con-
sideret cuius speciei sint bona illa, quæ impendit; & non censeat eum mortaliter
peccare magis quàm laicum, si bona illa erant patrimonialia, vel quasi patri-

3 monialia, per posita in mon. XXII. Quorum de numero sunt etiam ea, quæ ratione dignitatis clericalis missando, prædicando, confessiones audiendo, & alia sacra ministrando quæsierit; vt ibidem, & in mon. LXXIX. probatur. Idem si erant ecclesiastica, sed reliquata ex illa eorum parte, quæ illi ad decentem vitam erat conueniens, per monit. XXX. & duo sequentia. q. i. & monito LXXVII. ead. q. etiam si auare fuerint reliquata, siue residua facta; præfata mon. XXXI. & seq. Idem si ea beneficiarius ipse sit commeritus ex obsequiis Ecclesiæ præstitis, vltra ea quæ tenebatur præstare inseruendo mediocriter suo beneficio per posita in q. i. mon. LXXVIII. vel si tantundem dederit Ecclesiæ suæ, vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus, quantum de redditibus ecclesiasticis impenderit, mon. LXXVII. Ita quòd tantundem potest pro patrimonialibus habere de redditibus beneficij, quantum in elemosynas & alia opera pia impenderit, postquam beneficium fuit adeptus, per idem monitum: quod est maxime notandum. Iudicet etiam bene impensum, quod datum fuerit pauperibus quibuscunque etiã alienigenis, & locis piis extra suam parochiam, vel episcopatum sitis, per d. monit. LXXVII. etiam si non fuerint data in necessitatem naturæ, sed tantum decentiæ personæ, per monit. LXXVII. Idem faciat, si fuerit impensum in decentiam, aut vtilitatem Ecclesiæ immediatam, vel mediatam, hospitio suscipiendo Regem, proceres, & iudices eius; litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tempore opportunis profint, vel non noceant Ecclesiæ, vel iuribus eius, vel litigãdo, pro iuribus Ecclesiæ, vel pro sua electione vel prouisione, per mon. LXXVII. & mon. LXXVIII. q. i. Idem si fuerit impensum in remunerationem obsequiorum à cognatis, amicis, vel famulis ei præstitorum, per monit. LXXXI. ead. q. Idem iudicet, de vere irreuocabiliterque donatis ad quæuis opera pia, etiam in articulo mortis, per d. mon. LXXXI. & seq. d. q. i. Idẽ etiam de illo superfluo beneficiarij, quod seruat in pia opera etiam futura, modo probabiliter sperentur, per mon. LXXVI. Nec putet male impensum, eo quòd beneficiarius male viuat, & ob id perdat fructus, modo aliàs canonicè possideat, per mon. LXXXIX. Idem item iudicet de quæsitis, per distributiones, quod de aliis redditibus, per mon. LXXXIX. & de quæsitis per pensiones, per monit. LXXX. Pro male vero impenso, iudicet retentionem superfluum, sine iusta causa, & sine proposito impendendi piis operibus, saltem futuris probabiliter speratis, per mon. LXXV. Beneficiarium autem, qui fuerit confessus, se impendisse notabilem quantitatem de redditibus ecclesiasticis male, vane, aut profane, extra casus, & modos sub prædictis comprehensos, peccasse mortaliter, tenerique ad restituendum, qua parte poterit, illam piis operibus. Iudicet itẽ diuitem, qui gratuito contractu recipit à beneficiario aliqua, sciens non esse patrimonialia, vel quasi patrimonialia, neque ob causas prædictas largita, peccare mortaliter; tenerique ad restituendum vel procurandum, quòd donans restituar, & restituere, si ille id non fecerit, iuxta monitum LXXXI. q. i.

Quoniam

Quoniam subsequens S. D. N. PII PAPÆ V. Bulla, nondum erat typis excusa, quando excudebatur Monitum LXXIX. Quæstionis primæ, non fuit in eo tenor eius insertus. At quia sub finem excusionis huius Apologix fuit excusa, & illius cognitio atque lectio plurimum est utilis & necessariis beneficiariis, ac pensionariis: ideo hic eam duximus subiiciendam.

PIVS EPISCOPVS SERVVS
*servorum Dei, Ad perpetuam rei
 memoriam.*

X proximo Lateranensi Concilio pia & salubris sanctio emanavit; ut quicumque habens beneficium ecclesiasticum, cum cura, & sine cura; si post sex menses, quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit; beneficiorum suorum fructus pro rata, omissionis officij & temporis, suos non faciat, sed eos tanquam iniuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi rata prædictæ ratio sit habenda. Nos huic rei euidentiùs atque expressius providere volentes. Statuimus, ut qui horas omnes Canonicas vno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum eiusdem diei amittat: tametsi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis Canonicis, cum aliis præsens adsit, fructusque & distributiones forte aliter assignatas, sola præsentia iuxta statuta, consuetudinem, foundationem, vel alias sibi lucrificasse prætendat: Is etiam præter fructuum, & distributionum amissionem. Item, ille qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intellegat admisisse. Declarantes præstimonias, præstimoniales portiones, & quauicunque alia beneficia, etiam nullum omnino seruitium habentia, obtinentes, cum prædictis pariter contineri. At quicumque pensionem, fructus, aut alias res ecclesiasticas ut clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum; & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissionem obnoxium^b. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostrorum statuti, declarationis, & decreti infringere; vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Dat. Romæ, Apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo septuagesimo primo, Duodecimo Kalend. Octobris, Pontificatus nostri Anno Sexto.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT
530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607
TEL: 773-936-3700

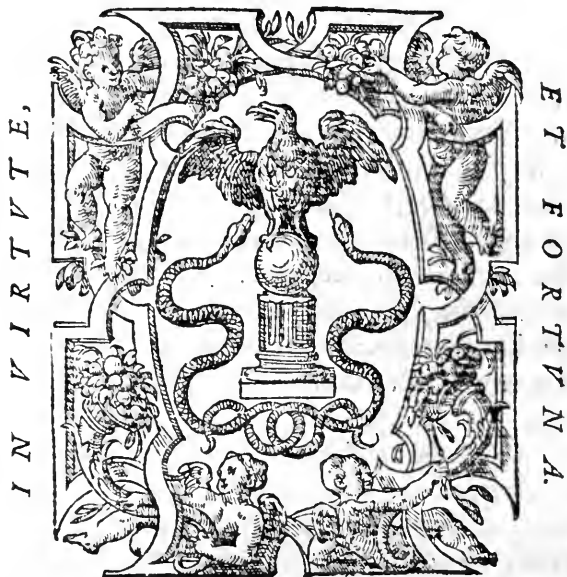
PROPUGNACVLUM
A POLOGIAE

LIBRI DE REDITIBVS
ECCLESIASTICIS DOCT.

MARTINI AB AZPILCVETA
NAVARRI.

EODEM AVTHORE.

Ad S. D. N. Gregor. XIII.

LUGDUNI,

Apud Gulielmum Rouillium sub scuto Veneto.

M. D. LXXV.

Cum privilegijs & licentia Superiorum.

Simonis Magni Ramlotæi Belgæ I. V. D.

Ad pium Lectorem Elegia.

QUANTUM sit immoti stabilisque potentia Veri,
 Nos passim Lector pagina sacra docet.
 Quin etiam varios in præcipua docta per usus,
 Quæ dici rerum certa magistra solet.
 Nam solidum quàmuis marmor consumat, & æra
 Longa dies, dura singula fauce terens
 Regna Semiramidis, Romana Palatia, Nili
 Pyramides, Solymi fana superba Dei,
 Splendida Luculli, & radiantia tecta Neronis,
 Mausoli, & Trivia marmora rara Dea:
 Maius opus Verum, quod nec dissolvere possunt
 Sacula, nec rauco fulmina iacta sono.
 Non hoc conficiunt Martis fera bella ferocis,
 Nec caua lorato scuta gerenda sinu:
 Non galea, non hasta teres, gladiique micantes
 Spicula, tela, arcus, lancea, funda, manus.
 Per medias sed fixa acies, mediosque tumultus,
 Advèta manet, fundit & usque dolos:
 Atque suis ingulat sinuosa sophismata technis,
 Quas struit errorum pernicioosa lues.
 Scilicet accepto ut florescit vulnere virtus,
 Sic magis hæc, fuerit si exagitata, micat.
 Quod probat exemplo doctrina hoc tradita libro,
 Quæ micat illato mastige multo magis.
 At contra, occasu fallax doctrina perenni
 Commentis propriis ludificata ruit.
 Haud secus ac validis magalia peruia ventis,
 Sarmiento fragili rustica structa cadunt.
 Nil itaque est mirum, illustris si scripta Navarri
 Perstant, repperias vix quibus utilius.
 Nam pia de vultu conatur sumpta Tonantis
 Scribere, ab hoc solo præmia percipiens,
 In quod non avium, legum sed consulit exta,
 Quas natura tulit, Prodeus, atque Deus.

Scuto circundabit te veritas eius. Psal. 90.

S.D.N

S. D. N. G R E G O -
R I O X I I I . P O N T . M A X .

*MARTINVS AB ASPIL-
cueta Doctor Nauarrus,*

Perpetuam in ista sua mira gubernandi vigi-
lantia perseuerantiam.

V A M humillime, beatissime
Pater, supplico S. V. vt qui
crederis dignatus fuisse legere
quandam Antipologiã tibi di-
catam, & aduersum me scri-
ptam, digneris quoque & si non
legere, saltem audire, vel certe summam relatam
cognoscere huius epistolæ subiectæ quã ad pium
Lectorem scribo, precatus Deum Optimum Max.
vt cuius diuina prouidentia mirabiliter ad istam
maximam monarchiam electus fuisti, cuiusque
consilio mirabilius eam gubernas, in terris, eiu-
dem immensa bonitate mirabilissime olim regnes
in cælis. Amen.

PIO L E C T O R I
 MARTINVS AB AZPILCVETA
 Doctor Nauarrus S.in Domino plurimam.

RESPONSVRVS quàm breuissime cuidam Antipologiae scriptae in me, & S. D. N. dicatae, praemoneo te pie Lector, scripsisse me sermone Hispano, in Hispania ab hinc circiter octo annis quendam libellum, de reatibus Ecclesiasticis super c. fi. 16. q. 1. quem Regi nostro Philippo II. Catholicissimo nonnullis de causis dicaui, & postea latinitate donatum in Latio, scilicet record. Pio V. ob alias nuncupau: in quem quidam N. (huius nomen causa honoris & amoris, taceo,) genere & munere Illustris, alium eiusdem tituli librum me praesente, & nullatenus praemoneo, in Vrbe editum eidem Pio dedicauit, spiritu non satis (vt quibusdam etiam Illustrissimis viris visum fuit) amico, cum ante triginta annos Salmanticae fuisset mihi multis nominibus amicus; quãdo ego primae functionis canonum Cathedram, post multorum annorum praedictionem regebam, & nondum ipse illos audire coepisset, & de quo in vrbe bene mereri studui, etiam in quibusdam suae conscientiae scrupulis contundendis, cui profecto non respondi, nisi intellexissem aliquot auditores meos antiquiores illo vtriusque Iuris professione, in Vrbe, & in Hispania, voluisse respondere, & timuissem, ne in ea re pro sua in me maxima beneuolentia, modum excederent, & ne plurima vera quae facta tecta remanere Reipub. Christi. intererat, iusto patrocinio destituerentur. Quare, ipsemet debita cum modestia, & tacito nomine, causa praedicta, Apologiam eius compositam eidem Pio nuncupau, reputans fore, vt ei satisfaceret: contra tamen euenit; quoniam licet suam librum iterum, vt ipse testatur, in Hispania imprimi fecerit, & multa vt audio mutauerit, Antipologiam tamen praedictam clam me misit ad urbem, quae nudiustertius X. Kal. Nouembr. huius ann. M. D. LXXIII. quo finem editioni Latinae Manualis Confessorum ponebam, in manus meas venit: cui Antipologiae eidem de causis quibus Apologiam scripsi, hoc quoque, ceu eius auctarium 20. Responsis digestum, sub censura tamen sanctae Sed. Apost. & cuiuslibet alius recte sentientis, subiicio: precatus imprimis D. Iesum, de cuius patrimonio Christiane impendendo agitur, vt suae gloriosissimae Virginis matris interuentu, spiritu recto nos donet, & principali confirmet, quod dicenda omnia ei placeant. Amen.

*Author. cur iuste commotus condonet, & cur ei seruum male imprope-
ratur numero 1.*

N primis igitur, fateor me pro fragilitate mea, prima eius le-
ctione Paulum fuisse commotum, quod viderem me falsitatis,
mendacij, philautiæ, detractionis, adulationis & senectutis,
tum clara, tum fucata oratione argui, subfannari, & irrideri:
Imo & religionis ergo despici, & qualis antea fuerim oblitum
esse prædicari: sed re altius sedata mente pensata, animaduerti
mearum partium esse, imitari eum qui quum malediceretur,
non maledicebat, & senectutis opprobrium pro beneficio ducere, quippe quod
est magna mihi occasio gratias agendi Deo Opt. Max. quod adeo sanam men-
tem quoad naturalia in corpore sano, dedit, vt octogesimum annum agens,
post tot labores, in tot Academicis exantlatis, nullo corporis morbo laborem,
ieiunia, ac officij mei munera, tam suaue ac vnquam feram, & ea vi memoriæ,
& intellectus vigeam, vt clare intuear nunquam mihi fuisse minus ineptam
euboliam, nec minus obliquam synesim, nec voluntatem minus passionum ne-
bulis subiectam. cuius rei argumenta sunt Commentaria in c. Cum minister 23.
quæst. 5. & in c. Non liceat 12. quæst. 2. & prædicta Apologia, quicquid ipse solus
ei obiiciat, & traductio Manualis Confessariorum adeo repurgata, aucta, & re-
formata, quæ hoc triennio edita, & iis quæ antea edideram collata id palam
demonstrant. Quod ipsum faciunt responsa quotidiana tam in sacræ Pœnitenti-
ariæ Prætorio, quàm extra illud à variis variarum orbis plagarum petita, & à
nobis in dies reddita, comparata iis quæ antea respondere solebamus. Quæ
non ad iactantiam sed ne opuscula nostra, quæ quamplurimis prodesse audio,
nominis mei iactura, desinant eis esse vtilia, cōmemoramus (Deo teste) cui es-
semus ingrati, & mentiremur, si secus diceremus, & ea omnia ei adeo accepta
non ferremus, vt nil nisi errata, & minus dolata, nobis adscribamus.

Secundo, quod duæ sunt conclusiones principales quibus ego in Commen-
tario c. fin. 16. quæst. 1. digesto in tres quæstiones, respōdi ad duas earum primas.
Altera, quod beneficiarius vane vel profane dispendendo fructus reddituum be-
neficij, peccat mortaliter. Altera, quod non solum peccat, sed etiam ad restitu-
tionem qua parte potest, tenetur. Ad quas defendendas scripsi principaliter
præfatam Apologiam, contra prædictum librum N. licet multa alia ad eas
pertinentia quæ mihi visa fuerunt in suo libro digna censura, addiderim, & vt
confusione, tædio, labore, & impensa te pie lector leuarem, inserui ei, omnia
quæ in libello N. & meo, ad eas pertinentia continebantur, simul cum his quæ
noue addebam. Quo fit, vt immerito centies reprehendar ab N. quod dicta in
illo commentario, repeto in Apologia, cum in Epistola ad te in eius principio
data, promississem, & protestatus essem, me id in rem tuam facturum.

Beneficiarium peccare mortaliter disponendo vane vel profane iam nunc N. fatetur, & sic non absoluitur volens id facere, vel non reuocans factum si potest, contrarium tamen eum dixisse in priore libello monstratur. 22. & amplius locis. num. 2.

2

Errtio gratias ago Deo Opt. Max. & ob amorem eius condono N. omnia impropria sua responsionis, quatenus me, vt priuatam personam tangunt, eo quod tandem planè confiteatur priorem præfatarum conclusionum, puta beneficiarium peccare mortaliter, vane, vel profanè impendendo fructus sui beneficij, etiam quando laicus simili modo impendendo suos, non ita peccaret, quod tamen non fecit vsque ad pag. 23. in qua superatus (ni fallor) argumentis meis, respondens Monit. 40. id confessus est semel, & postea iterum ad Monit. 7. quæst. 2. pag. 58. gratias, inquam, ago Deo, Tum quia placet ei veritatem præualere, tum quia multi Urbis respiciunt qui opinionis contraria, tanquam laxiori, & appetitui sauiori, adhærere cœperant, dicentes, satis esse sibi, vt bona conscientia possent impendere suos redditus beneficiales in profana, perinde ac patrimoniales libere pro suo libito: habere pro se opinionem tanti Doctõris, qui ausus fuerit Doctõri N A V A R R O in faciem respondere, edito libello, & dicato fœl. rec. Pio V. Pont. Max. ignorantes quid sua Sanctitas respondisset. Tum quia iam super ea nulla erit contentio, & illa tanquam constituta, & confessa, ad confirmationem alterius aptissime vti poterimus. Quam vt nemo tot fulcris fulciuit quot nos fulcimus in præfata Apologia quæst. 1. Monit. 27. & 38. & seq. Ita nemo eam tot modis restrinxit: vt enim latègi vias male dandi obstruere, ita conatus sui vias bene dandi aperire, ampliando & probando multas dandi intuitu pietatis, paupertatis, remunerationis, & iustitiæ, non solum obligantis de præcepto, sed etiam de consilio, vel honestate, vt videre est in prædicta q. præsertim à Monit. 77. Quæ res omnibus beneficiariis debet esse gratissima, quippe qua ars bene dandi, docetur. Stat igitur conclusio ab omnibus & etiam ab N. confessa, quod beneficiarius impendens quantitatem notabilem reddituum suorum beneficiorum, vanè, vel profanè, id est, sine iusto respectu pietatis, paupertatis, remunerationis, vel iustitiæ, quæ ipsum ad id obligat, saltem de consilio, vel honestate, peccat mortaliter. Huic conclusioni est consequens, non posse absolui à confessario illum beneficiarium qui habet propositum impendendi notabile quantitatem reddituum sui beneficij in profana, vel vana exceptis modis prædictis, nisi desistat ab eo, quoniam eiusmodi propositum est peccatum mortale, cum velle facere id quod est peccatum mortale, sit mortale, c. Vouentibus 17. q. 1. c. periculose & c. si cui, de pœnitent. distinct. 1. & is quem non pœnitet omnium peccatorum mortalium, nequit absolui, ca. Desleat, de Reg. iur. & c. fratres, de pœnitent. distinct. 5. Consequitur item quod qui beneficiarius, testatus est, vel legauit, vel aliam dispositionem quam iure reuocare potest, de redditibus beneficialibus, in profana fecit, tenetur pœnitere, & consequenter reuocare illa, vt quidam

quidam maximus Prælatus Hispaniæ cum propinquus morti legasset vni nepoti supellectilem suam valoris plus quam centum millium ducatorum, monitus à Confessario Dominicano, quod recta infernum adiret, petito, & accepto remedio, quod vnicum erat, reuocauit illud, & in pia mutauit, precatus nepotem, vt id boni consuleret, qui non solum boni consuluit, sed & sua omnia obtulit, vt ea piis redderet, si ad suæ animæ salutem, id opus esset.

Quarto, quod perperam me arguit falsitatis, eo quod in prædicta Apologia dixerim cum in suo libro tenere contrarium prædictæ conclusionis, nempe, clericum de fructibus superfluis sui beneficii ita libere posse disponere, ac laicum de fructibus sui patrimonij, & ob id non plus peccare mortaliter, vane, vel profane disponendo de illis extra pios vsus, quam illum, & eo magis, quod multis Apologiæ meæ locis congestis nonnulla iniuriosa verba miscendo id faciat, subdens, quod non cito loca in quibus id ipse teneat, quum notorium sit vrbi, & orbis partibus in quas liber eius in vrbe typis exculus peruenit, cum multis eiusdem, tum directè, tum per firmam consequentiam id tenuisse, primo quidem, fol. 174. pag. 2. ibi,

Opinio S. Thomæ est, quod Episcopus, & clericus potest disponere de redditibus sui beneficii vel portionis sibi assignata, eo modo quo de bonis patrimonialibus.

At in confello est clericum de suis bonis patrimonialibus tam libere posse disponere in vita & in morte, ac laicum de suis, iuxta text. cum glo. cap. quia nos, de testam. & arg. cap. cum dilectus, cum glos. memorabili de iur. pat. ergo per consequentiam necessariam tenet id quod diximus eum ibi tenuisse.

Secundo, in eadem pagina 1. ibi,

Et ita vult D. Thom. quod illorum fructuum Episcopus & Clericus sint Domini, & à lege iustitiae liberi, licet lege charitatis sicut in aliis etiam bonis & clerici, & laici (vt infra dicemus) non sint soluti.

Nonne hic directo exæquat in hoc clericum laico?

III. fol. 175. pagina 1. ibi,

Quæ opinio S. Thomæ videtur hoc argumento probari, clericus sicut in bonis suis patrimonialibus habet dominium, ita habet in fructibus sui beneficii: ergo eodem modo de istis, sicut de illis disponere potest.

Nōne palam dicit clericū esse tam Dominū redditū beneficii, ac patrimonij sui? Nōne argumētum quod adducit ad probandū opinionē quā ipse male imponit S. Thomæ, fundat in hac paritate laici, & clerici, & patrimonij, & redditus beneficiorū? Cū ergo ipsemet cū omnibus tā theologis, quā Canonistis teneat laicum nō peccare dispēdendo bona sua extra sustentationē suā, & opera pia, modo ordinate id faciat, imo nec si inordinate faciat sine præiudicio tamen alterius, plus quam venialiter, per firmam consequentiam cōfiteatur clericū idē faciētem, de redditu ecclesiastico, non peccare mortaliter, quod nos diximus eum tenuisse.

IIII. fol. 175. inducens pro se cap. peruenit, de fideiussor. quo respondet Papa debita beneficiarij soluenda esse de fructibus beneficii illius, Post confutatas aliorum solutiones, subdit hæc verba fol. 176. pag. 2.

Ex quibus de iure, & obseruantia apparet illos fructus non esse debitos pauperibus, alioquin id fieri non posset. Iniustum enim esset quod ex re alteri debita, alteri satisfiat: signum ergo manifestissimum est illos esse fructus proprios ipsius

clerici, & eos libere posse alienare, & hoc ratione maxima nititur: nam iniquum esset, ut clericus possidens beneficium pingue, eximatur à debitis, essetque omnino commercium ei interdictum, quod nullo canone factum est, imo permissum clericis est vendere, & emere dummodo non ita mercetur, ut mercatoris nomen, & officium usurpare videatur. Nec potest dici quòd id contingat, non quia Dominus sit, sed quia administrator cum libera, qui licet peccet, non tamen in exteriori foro facta à eo reuocantur, ut Card. & alij de quibus in sua opinione retulimus. Hæc ibi,

Nonne clare asserit beneficiarium esse plenum Dominum fructuum sui beneficii? Nonne etiam damnat Card. docentem quod peccat eo modo quo administrator cum libera peccaret? Nonne ait signum manifestissimum esse prædictos fructus esse proprios beneficiarij, & ideo liberam facit ei emptionem & venditionem eorum sicut laicis, modo mercatoris nomen non usurpet? Nonne qui hæc ait, directo, & consequenter ait, eum non peccare in his plus quam laicum? Nonne ait Papæ responsum iniustum iudicandum esse, si tales redditus deberentur pauperibus? quia iuberet soluere creditoribus de eo quod antea erat pauperum, siue debitum pauperibus. Nonne ait clericum posse alienare illos perinde ac laicum? Nonne per hæc clericum æquat laico in dominio reddituum suorum? Quid enim aliud denotat verbum (plenos dominos) cum alijs idem denotantibus?

V. fol. 178. pag. 1. ibi, *Ex discursu extrayagentis Suscepti, Apparet manifestè quod supportatis oneribus, & diuino cultu exhibitò, fructus beneficiorum sunt omnino liberi, quod non esset, si omnia que supersunt, egentibus, & pijs operibus essent dispensanda. Imò & ibidem admittitur consuetudo, ut beneficiatus habeat hæredes in fructibus sui beneficii, etiam anni post mortem suam sequentis. Et ita non solum dominium, & proprietatem fructuum viuo conceduntur, sed & mortuo consuetudine deberi possunt, ergo natura fructuum beneficiorum non est talis, ut superflua pauperum sint. nihil enim potest magis superfluum reperiri, quam quod mortuo reseruat. Hæc ibi.*

Pondera in his verba illa, omnino liberi, & quod non sunt dispensanda pauperibus, & illa, quibus etiam hæredes permittit.

VI. fol. 178. dum fundans se in effectu diuisionis transferendi in Dominum, sic concludit.

Intellige quod transfertur dominium scilicet ut dominium, quod antea erat commune, & non diuisum, nunc in ea parte sit proprium, & ab omni communiōe liberum: quo fit, ut de illius portionis fructibus libere tanquam vere Dominus, disponere possit, quod enim commune erat, proprium est effectum. Hæc ibi.

Pondera singula verba que significant clericum habere proprietatem, & dominium reddituum ecclesiasticorum perinde ac laicum suorum.

VII. eod. fol. & pag. ibi, *Quod ex prædicta diuisione pauperibus vel pauperi, tribuitur, ita fit ipsius pauperis, ut nulla obligatione astrictus sit, & etiam si aliquid sibi supersit, restituere, nec aliquis vnquam pauperis rem sibi datam pleno iure eius effici negauit, ergo idem dicendum est de clerico quoad portionem sibi assignatam, & hoc argumento utitur Frater Dom. de Soto in d. lib. 10. de iust. & iur. q. 4. art. 3. in 3. conclus. licet solum utatur quoad ea, qua sub eleemosyna nomine clericis*

clericis dantur, tamen ad omnia etiam que ex re ditibus sua portio nis clericis applicantur, aptari potest, quod probatur, quia cum portio pauperum, & portio clerici, ex eodem cumulo deducatur, non est cur diverso iure censerī possit, cum ab una eademque re proveniat.

Nonne clarē exæquat pauperem acquirentem per eleemosynam, & clericum acquirentem redditus? Nonne ait pauperem liberum dominium quærere in eleemosynis? Nonne superat in hac re Sotum, quem constat tenere quod dico eum tenuisse?

V III. fol. 179. pag. 2. ibi. *Si miles facit suum stipendium, si suam mercenarius mercedem, quare clericus redditus in stipendium sibi assignatos suos non efficit? nec in milite neque in mercenario distinguitur, an id quod sibi statutum est, necessarium in victum sit, & vestitum, vel abundans sit, & superfluat, nam, si ultra laborem dominus mercenario retribuatur, liberalitas domini non debet effigere, ut nos ob id iniquiores simus.* Hæc ibi.

Nonne exæquat dominium clerici in re ditibus suis, dominio militis in suo stipendio? Nonne tam plenum, & liberum facit dominium clerici quam mercenarij? At in confesso est militem & mercenarium non peccare eo solo quod stipendium, vel mercedem impendant, extra opera pia, ergo fatetur nec clericum idem facientem peccare, præsertim mortaliter, eo solo quod idem faciat. Et hoc est quod nos dicimus eum tenuisse.

IX. fol. 180. pag. 1. ibi. *Si igitur Ecclesia vberes, & abundantes fructus clerico assignavit, clericus illius stipendij largioris eodem modo, dominus est, sicut & iusti & necessitati soli sufficientis.*

Nonne parificat superflua clericorum cum superfluis militum & mercenariorum, quoad peccandum vel non peccandum per dispensationem illorum? At hoc est quod dicimus eum tenuisse.

X. fol. 182. ibi. *Manifestum ergo consuetudines prædictas excusare à peccato mortali, & liberare à lege iustitia, alius male faceret ecclesia eos ita tolerando: quod dicere esset impium, & insanum.*

Nonne palam fatetur non peccare mortaliter clericum libere suos redditus extra pia infumendo?

XI. fol. 183. pag. 2. ibi. *Melius esset, ut consuetudine induceretur, ut qua superflua omnes in pauperes largirentur, sed licet optandum id sit, non tamen imperandum.*

Nonne palam tenet clericum non teneri de præcepto, nisi consuetudo aliud dicat, ad erogandum superflua pauperibus? Ergo consequenter dicit eum iure non peccare mortaliter, imo nec venialiter, quum consilia non obligent etiam ad veniale, nisi ob contemptum gloriæ, sing. in cap. Quis autem, 10. dist. quod est plus quam quod nos dicimus eum tenuisse.

XII. fol. 187. pag. 2. ibi. *Ergo & portio clericorum à lege iustitia, licet superfluat est secunda.*

Nonne concludit non peccare clericum plusquam laicum in distributione sui patrimonij? At laicus non peccat mortaliter, nec venialiter ob id solum quod non det superflua pauperibus, excepto necessitatis articulo, ergo consequenter idem ait de clerico quoad redditus ecclesiasticos.

XIII. fol.190.pag.2. copiosius adhuc ibi. *Card. Zabarell. his angustiis constitutus, existimavit hos canones eo pertinere, ut clerici peccati rei constituantur ab illis verò adeo administrationem cum libera sibi facultate concessam, ut quicquid de bonis in vita statuerint, rata, firmaque habeantur, nec restitutionis necessitate obligentur, posse tamen eis administratione interdicti, interim tamen gesta retractari non posse, sic igitur vult peccare eos, qui superflua non dant pauperibus, ad restitutionem tamen obligari noluit. Que opinio licet videatur in S. Thomæ opinionem aliquo modo incidere, in multis tamen differt, cum Card. clericos non dominos, sed administratores efficiat, & eorum. potestatem in suis fructibus nolit eandem esse, quam in bonis propriis possunt exercere. At S. Thomas eos dominos constituit, & idem ius eis in portione sibi assignata quod in patrimonialibus propriis bonis habent, concedit. Item interdicti his bonorum administratione si abutuntur, vult Card. sed S. Thomas non magis horum bonorum interdictionem admittit, quam priorum, cum eiusdem rationis ea esse censeat, hæc ibi.*

Nonne clericum facit plenum, & liberum dominum reddituum suorum? Nonne æquat patrimonialia clerici cum redditibus beneficij? Nonne expresse damnat Cardin. eo quod dicat eum peccare dispendendo in profana, licet dispensio valeat, & licet possit ei interdicti? At hæc plura sunt quã quæ ego dico eum tenuisse.

XIII. fol.192.pag.1.ibi. *Thomas in sua opinione nullam constituit differentiam, inter Episcopum & alios clericos, nam ut ex eo apparet, eiusdem rationis existimat portionem Episcopo assignatam, & portionem assignatam clerico, & utriusque portionis fructus bonis patrimonialibus æquat.*

Nonne idem hic etiam confirmat?

XV. fol.139.pag.1. ibi. *S. Thom. vult naturam horum bonorum non distare à bonis patrimonialibus, ut apertis verbis dicit.*

Nonne etiam idem hic confirmat?

XVI. Eodem fol. pag.2. ibi. *S. Thomas dixit ex natura bonorum nihil differre portionem assignatam clerico, à bonis patrimonialibus, & posse de ea sicut de patrimonialibus disponere.*

Nonne etiam hic idem copiosius dicit?

XVII. fol.195. ibi. *Sit itaque conclusio, clericus, etiam Episcopus de fructibus portionis sibi assignata, si naturam rerum, vel personarum respicias, potest ita disponere, sicut laicus de bonis patrimonialibus posset.*

Nonne ipse ait se Thomam cui suam opinionem falso imponit, sequi? Et nonne ait, Thomam æquare portionem de fructibus ecclesiæ assignatam clerico bonis patrimonialibus eius? & ita disponere posse ac laicum de suis patrimonialibus? Quid ergo tam audacter negat quod ego dico eum dixisse, quod non peccat magis mortaliter clericus dispendendo redditus sui beneficij, quam laicus redditus sui patrimonij?

XVIII. fol.201.pag.2. ibi. *Clerici de his bonis, ut de patrimonialibus, sicut per consuetudines permixtum est, disponere possunt, & à lege iustitia sunt liberati, & multo magis ab eadē lege iustitia soluti erunt heredes clericorum, quibus ex testamento, vel ab intestato hereditas est delata dictis consuetudinibus permittētibus.*

Nonne etiam hic idem confirmat?

XIX. fol.208. pag.1. ibi. *Clericus quo ad legem iustitia satisfacit in expendendo*

dendo fructus sui beneficij si obseruet id, quod in erectione sui beneficij à Pontifice facta statutum reperitur, quod si nihil reperiatur, seruando consuetudinem illius provincie, in qua existit tale beneficium, satis facit tam quoad disponendum inter viuos, quàm in ultima voluntate.

Nonne hic addit quod non solum donando sed etiam testando potest de redditibus Ecclesiasticis idem facere; quod de suis patrimonialibus, & laici de suis?

XX. fol. 222. pag. 1. ibi. *Et ita tam laici quàm clerici, tam mares quàm femina, cuiuslibet conditionis, sub peccati mortalis præcepto eleemosynâ facere tenentur, &c.* Adiungendo illa præcedentibus, expresse ait beneficiarium non teneri ad eleemosynam lege iustitiæ, sed solum lege charitatis, sicut quilibet alius laicus mas, vel femina, tenetur eam facere de superfluo. Rogo te igitur lector: Nonne qui hæc dicit, nunc clare, nunc per consequentiam, affirmat eum in impendendo suos redditus extra opera pia nõ magis peccare, saltem mortaliter, quàm laicum impendendo extra ea? At ipsemet, & omnes tam theologi, quàm canonistæ confitentur laicum nullatenus peccare impendendo extra pia, modo id ordinate faciat, nec plusquàm venialiter, licet inordinate, sine tamen alterius præiudicio id faciat, ergo fatetur clericum, non peccare plus mortaliter in impendendo suos redditus, profanè, quàm laicum in impendendo suos, quod ego vere dico eum dixisse, & ipse id male negat.

XXI. Quod in nulla parte sui libri dixit beneficiariũ ob solum vanum vel profanum vsum fructuum sui beneficij peccare mortaliter, cum tamen in supradictis 20. locis, & aliis, æquauerit in hoc clericos laicis, & fructus beneficiorum bonis patrimonialibus beneficiarij, & in confesso sit apud omnes clericum, in vſu vano vel profano sui patrimonij secularis, non peccare plus saltem mortaliter, quàm laicum in vſu vano vel profano sui.

XXII. Quod etiam in hac responsione, adeo id ægre confitetur, quod vsq; ad 40. Monit. quod tangit pag. 23. id non fecerit, imo contrariũ per bonam consequentiam tacite aiat pag. 18. ibi.

Postquam cuiuslibet clericorum est assignata sua portio, & per erectionem beneficiorum pars cuiuslibet est separata, ex illo enim tempore, & lege iustitiæ, quitbet clericus suam portionem, tanquam propriam libera possidet, nam solum quoad legem iustitiæ attinet, clericos in parte sua liberos efficio, & non quoad legem misericordiæ. Et pag. 59. ibi.

In consumptione autem quoad legem iustitiæ, partes essent decuriones in suis salariis, & clerici in suis redditibus: licet quoad legem misericordiæ longe distent. Nonne per hæc Reditum beneficij facit propriũ beneficiarij, & extrahat patrimonio eius; & facit liberum à lege iustitiæ, sicut laici patrimonium; & solum subicit legi misericordiæ, vt laicum? & in locis supra citatis omnes, laicum, & clericum pauperem, & diuitem æque lege misericordiæ teneri; ergo consequenter negat iterum quod affirmat clericum ob solum vanum vsum vel profanum peccare mortaliter, cum ille vſus sola lege misericordiæ non sit maius peccatũ, quam vſus vanus & profanus laici. Idiplum significat in replicando solutionibus à me datis ad c. 1. de cler. non resi. lib. 6. Mon. 44. & in replicado ad intellectum. c. peruenit de fideiuss. à nobis noue aptatũ in Monit. 46. dum conatur facere clericos plenos dominos fructuũ suorum, & pauperes tam liberare à dādo superfluo ed-

rum, quàm laicos, quæ etiam debentur eis lege misericordiæ qua sola dicit eis deberi clericorum.

Nihil autem excusat eum, id quod refert se dixisse in c. i. prima par. sui libri, scilicet, clericum magis peccare impendēdo redditus ecclesiasticos vane vel profane, quam laicum idem faciendo. Primo quidem quia adeo non exprimit eum peccare mortaliter ibi, quod nec nunc relatis ad literã quæ ibi scripsit fassus est illud vsque ad Monit. 40. vt prædictũ est & ob hanc conclusionē quam tenebat contrariã priori prædictarum duarum. Et quia tenuit clericũ tam liberum habere dominiũ in redditibus ecclesiasticis, quã in patrimonialibus, & consequenter quam laicum in suis laicis, dixi ego post Concil. Trid. eum tenere conclusionem proximam hæresi, quam ante illud eruditissimus, ac piētissimus Petrus Sotus ibi a me citatus, dixit esse talē, & non eo quod tenuisset alterã conclusionē, licet contra communē, quam nos sequimur, scilicet quod clericus quamuis in hoc peccet mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem, quod ex fragmentis mei libri ab eo ad literam recitatis, palam est. Secundo, nil eum illud excusat, quia id dixit in principio libri quod postea in 4. parte, quia illum horis succisuius vt (ipse ait) & opus demonstrat, composuit potuit obliuisci, & ego illud ei ad memoriam reuocaui, & opposui eius prædictis dictis in 4. parte, non quidem eo quod ibi exprimeret contrariũ eorum quæ in viginti, & amplius locis præcitatũ 4. part. tenet, sed quod ex eo elliciebatur, hoc illo forti argumento videlicet tu asseris ibi. Quod clerici magis peccant non erogãdo superflua in elemosynas, quã laici, & non potest dari alia ratio quam quia lege iustitiæ, ad id tenentur, quia lege charitatis laici æque ac illi in id obligãtur, vt tute late fateris in d. 4. parte c. 5. in prin. Ergo &c. Excusat tamen eum hæc plena cõfessio a peccatis alienis eorum qui responsione hac visa cõcipient non posse tam pro libito, & libere impendere in quæcunq; profana vellent, quam perlecto suo libro conceperant; & ita cessabunt a nimium libera in profana dispensatione.

SVMMARIVM.

Beneficiarium teneri restituere male impensa confirmatur num. 4.

Cesar Costa Archiepiscopus Campanus laudatus num. 4.

Franciscus Turrianus magnum Societatis Iesu ornamentum num. 4.

V. loco demiror eũ cui irascũtur aliqui viri pietate, eruditioneq; clari, quod in ipsa Epistola nũcupatoria ausus est affirmare opinionē meam quæ habet beneficiarios ecclesiasticos vanē, vel profanē suos redditus profundentes, peccare mortaliter, & teneri ad restitutionē, esse omnia veritate alienã, & quæ maximē ecclesiastici status securitatē labefactat. Tum quod nō meminit quod eam antea in Epistola nũcupatoria ad Pium V. appellauit (aluberrimam, & quã re ipsa sequi animarum saluti magis expediat. Tum quod etiam contrarium tenentes, iudicant eam tutiorem, vt & ipsemet in prædicta Epistola iudicauit. Tum quod fatetur 2. part. sui lib. c. i. fol. 76. pag. 2. esse magis communem, quam mox monstrabimus, esse ad huc communiorem quam ipse putet. Tum qua iam priorem illius partem, s. quod peccat mortaliter, gratia Deo, planē confitetur, quæ

quæ grandis gradus est ad alteram, scilicet, quod teneatur restituere, nam argumentum omni solutione maius ad concludendum clericos teneri lege iustitiæ ad dandum superflua pauperibus, videtur esse hoc, Clerici plus prohibentur suos redditus impendere vane vel profane quam laici suos, & magis tenentur dare illos pauperibus quam laici suos, & non tantum utcumque magis, sed sub pœna mortalis peccati: At lege, misericordiæ, & charitatis utriusque prohibentur, & tenentur æqualiter, ut ipsemet N. & Sotus confitentur, ergo alia lege fortiore prohibentur, & tenentur ad id clerici, quam laici, & non alia quam iustitiæ, ergo lege iustitiæ, ac consequenter tenentur ad restitutionem, quia violans illam, tenetur restituere secundum omnes etiam Sotum, præter N. Ergo, &c. Tum quia non debuit eam adeo traducere siue infamare etiam propter alias multas, & irrefragabiles rationes adductas in d. Monit. 7. Tum quia probatur idem quod ait Ioan. Maior, S. Thom. non fuisse in contraria opinione, quem etiam Petrus Sotus ut ibid. dicitur, pro nostra parte allegat. Pro qua etiam Caietan. esse efficaciter conuincimus. Tum quia fere omnes antiqui, & maior pars recentiorum eam tenent, & adeo quidem, quod prædictus Maior aiat nullum eorum qui ante ipsum nati essent, tenuisse contrarium, & Petrus Sotus id hæresi esse proximum, & Archid. esse hæresim. Et quanquam alia aliis iure placeant, aliis quidem alia ratione, & aliis alia, mihi semper placuit mos ille docendi, dictandi, & scribendi; quo me audiente Iodocus ille Belgæ, quem diuus Carolus V. in Hispaniarum Cancellarium promouit, cuiusque sunt apostillæ multæ glossarum Codicis Tholosano more dictatæ, utebatur dicens, satis esse vnum vel alterum textum firmum, & vnam, vel alteram rationem firmam, cum vno vel altero classico doctore qui putaretur communiter receptus, ad vnum propositum citare, esseque alia ut plurimum superflua, quin & nunquam damnosa, quippe quæ inutiliter paucis sententiis occupent horas prælectionis, impleant chartas, & mentem prælegentis, & audientis distrahant, & pectus infrigident, ac fastidiant. Ideoque de industria soleam tacere multos quos sciam vel facile scire queam, propositam à me sententiam tenere: Quamuis item videar mihi plus satis textuum, glossarum, & authorum pro hac sententia in Apologia allegasse, & recte alia quædam omisisse, addam tamen hic quæ audio rei tam sanctæ, tamque necessariæ persuadendæ profutura. Alterum quod Reuerendissimus Campanorum Archiepiscopus Casar Costa, vir omnigena eruditione & virtute clarissimus libr. i. ambiguitatum iuris ca. 40. in hæc verba scribit.

Ecclesiasticos prelatos uehementer errare, & mortali crimine esse obnoxios, si ea que præter honestum eorum uictum de redditibus Ecclesiasticis supersunt, piis operibus non erogent, receptissima est opinio Didaci Couarr. in c. cum in officiis. num. 1. de testam. usque adeo ut contrarium affirmare, non procul ab hæresi distet Prob. in c. Nemo, de elect lib. 6 num. 73 in addit. ad Io. Monac.

Sed an de sustantundem restituere teneatur, magna sane dubitatio est, & Martinus Nauarrus Iureconsultus clarissimus, parique scientia, & pietate insignis duobus editis uoluminibus, confirmat abutentes prelatos reliquosque clericos de sua substantia ad restitutionem teneri, repugnantibus tamen Dom. Soto libr. 10. q. 4. art. 3. de iust. & iur. Didaco in c. cum in officiis, de testam. num. 3. Zabala. in Clem. gratiæ, de rescript. num. 12. & Sarmiento in libello hac

de re edito. Ego quidem præter tot canonum auctoritatem quibus Nauarri opinio quæ communitis est, uehementer niti uideatur, & præter Auct. à Nauarro doctissimi collectos in Apolog. q. 2. Mon. 7. Reperio idem sentire Castrens. consil. 337. 1. uol. num. 7. cum seq. Prob. in c. Nemo, de elect. lib. 6. num. 44. in addit. ad 10. Monac. post 10. de ligua. in tracta. de pluri benefici. q. 11. Bertrand. consil. 278. 2. uol. ex primâ editione Rebuf. in prax. benef. de dispens. ratio. etat. in uerb. necon debitis. num. 8.

Quin iure quoque civili hanc questionem determinatam inuenio. Iustinianus in Auth. ut deter. sit num. cleri. prope finem, utrumque affirmat, & peccare prælatos, & clericos non erogantes in pia opera ea quæ præter honestum uictum supersunt, & de suo ad restitutionem teneri. Ita enim inquit iuxta Holoandri uersionem. Quemadmodum autem ad ea pertinentes sumptus certa sine descriptione, ita conuenit ut sanctissimus pro tempore Patriarcha, & Reuerendissimi clerici circumspiciant, ne reliqui sumptus, qui ex ecclesiasticis redditibus fiunt, aliter quam in pias, & Deo placitis causas insumuntur, & ut in illos conferantur, qui & reuera egent, nec aliunde habent unde uiuant (hæc enim Dominum Deum conciliare solent) non uero per patrocinia, & hominum studia in locis plebes distribuunt ea quæ ad ecclesiasticos sumptus suppetunt, ut exinde egentes uitæ necessarii defraudentur. Nouerint n. Dei amantissimi Oeconomi, tam qui nunc, quam qui olim pro temporibus futuri sunt, quod si qui in his deliquerint, non tantum pœnis cœlestibus erunt obnoxij, sed etiam de substantia sua sacrosanctæ ecclesiæ indemnitate præstabunt. Huius quæ cōstitutionis meminit Balsamo in Nomocanone tit. 10. c. 1.

Vnde nos ita colligimus, olim Oeconomi Conciliorum ueterum decretis in ecclesiis constituebantur, qui præerant dispensationi ecclesiasticarum rerum, qui si erogassent mandato Patriarcharum, & Episcoporum in profanos usus, non in pia opera, tantundem de sua substantia tenebantur ecclesiæ restituere. Ratioque erat, quia Oeconomi iussiones Episcoporum, quas Balsamo supra citato loco appellat formis, contra rationem canonum sequi non debebat, erant enim nullius roboris, ut inquit Balsamo. Sed cum hodie Episcopi Oeconomorum fungantur munere, abutentes, & in pia opera non erogantes pari ratione tenebuntur restituere, præter diuinam ultionem, ut Imperator inquit, & pœnas cœlestes, ex quo mortale delictum colligitur, uel etiam ita colligi potest. Cautum est in Concil. Antiochæno, Episcopum non erogantem ecclesiasticos redditus in pia opera, sed in domesticorum usus, & commoda, Synodo Prouinciali pœnas daturum, cuius canonis meminit text. in c. Episcopus. 12. q. 1. & quæ pœna sit cui obnoxius erit Episcopus, uidetur per hanc constitutionem Iustini: ni declaratum, tantundem scilicet de suo restituere.

Nec dicat aliquis, hoc ius ante diuisionem fuisse, aliud deinde ius post assignatam cuique portionem constitutum fuisse, nam diuisio nullum nouum ius tradidit Episcopis, quod antea non obtinerent, hæc enim diuisionis natura non est, sed distinctæ portiones fuerunt, ut Episcopus arceretur à reliquis, non ut in sua manus ius, aut dominium obtineret, & ut iurisperitorum uerbo utar, non quo magis, sed quo minus haberet, facta est diuisio. Deinde apertissime apparet ad sumptus Patriarcharum, & clericorum portionem illam, de qua Iustinianus meminit, fuisse assignatam, ut ex uerbis facile colligitur. Hæc ille.

Qui late refellit solutionem eius, qui responderet præfatam Auth. esse Imperatoris cui nulla est potestas statuendi de rebus ecclesiasticis ca. Bene quidem 96. distinct. c. ecclesia de constit. & addi posset illam legem non esse iuris noui constitutiuiam, sed antiqui declaratoriam, & quoddam testimonium Imperatoris de mente & ratione canonum ecclesiæ ad faciendam fidem quod ecclesia illo tempore id seruabat, & erat iusta obseruatiua: quod licere Imperatori, nulla dubitatio est.

Alterum

Alterum quod nonnulli eruditissimi (in quibus est doctissimus Doctor Alfonso Delgadus Ecclesiæ Toletanæ Scholasticus dignissimus, & Canonicus admodum Reuerendus) quibus hæc communis sententia placet, diligenter quæsierunt multos alios præter citatos à me, qui eandem affirmant, quos omnes tam quærentes, quam quæritos, licet ita suspiciam, vt eorum authoritas ad tam piã sententiã credendã, mihi pro ratione fuerit: *Quæ* tamen volentẽ nolentem ad eam tenendam etiam si nullus recentiorum eam teneret, trahunt & compellunt, sunt textus & rationes irrefragabiles quibus eam præ omnibus qui ante nos scripserunt munisse in prædicta Apolog. putamus, id ipsum attestante eruditissimo Doctore Francisco Turriano scriptore diligentissimo, & iudicio emunctissimo: cuius authoritatem penes me multum auget, quod Illustrissimæ Societatis Iesu sit professor & insigne ornamentum. At quia fortassis Pie lector, hæc sola leges, & non dignaberis, vel nõ vacabit præfata quæ in Apologia congeruntur legere, admoneo te primo rationem illam firmam superius tactam, quod cum clericus prodigens in profana reditus suos, peccet mortaliter, non autem laicus idem faciens, consequens est, illum fortiori lege teneri quã hunc, & cum vterque lege charitatis, & misericordiæ, peræque teneatur, consequitur illum teneri lege iustitiæ, ac consequenter restituere, quum secundum omnium excepto N. sententiam, violans leges iustitiæ, restituere teneatur. Deinde, quod multis ibi probò, quod ecclesiæ Christianæ traditione, canonibus eius & donantium intentione, bonis ecclesiæ est adiectus modus & onus, vt dentur superflua pauperibus: & quod accipiens aliquid cum onere hoc vel illud faciendi, lege iustitiæ teneretur ad illud. Tertio, quod præcipuum fundamentum N. est quod S. Thom. teneat id quod ipse, quod tamen non esse verum, per multa ibi probò, & in his quòd Ioan. Maior constanter id affirmat, & multi eiusdem ordinis, puta Caiet. eius defensor acerrimus in loco proprio, scilicet, 2. 2. q. 185. arti. 7. cõmunem effectum tenendo, & declarãdo expresse Thomã, quatenus quodlib. 6. artic. 12. significat cõtrarium intelligendum esse de his quæ plus minus sunt necessaria ad suam honestam sustentationem, & non de aliis. Addens non posse cadere in sapientis sensum, quod tam grandes reditus tantum illa necessaria excedentes concedantur Episcopo sine onere & obligatione distribuendi eos pauperibus, nam scimus alicubi 30. alibi 60. & 80. imò & 100. & circiter 200. millium aureorum annuorum summam excedere. Et quod Petrus Sot. eiusdem ordinis, & illius sectator grauissimus, eum pro nostra parte citat. Et f. Ioan. Bromiardus eiusdem etiam ordinis in concionãdo exercitatissimus, in summa prædicantium litera P. XIII. à num. 41. non solum afferens beneficiarios vane & profane impendentes, teneri ad restitutionem, sed etiam late affirmat accipientes ab eis non solum pro actu vitioso, vt meretrices & lusores, sed etiam pro actu alioqui bono vt cognati & affines quo ditiores, & nobiliores fiant, ad idem teneri. *Quin* & subdit, experimento (quod & certe nos testari possumus) compertissimum, eas domos quæ huiusmodi largitionibus crescunt, cito & grauius corruiere: & fœminas quæ talibus redivibus splendide dotatæ longè altioris ordinis viris nubunt, tandem despici, odio haberi, desereri, & pœnas pro dotantium peccatis, præsertim post eorum mortem dare.

Sed & Pirrus Tarus Iureconsultus clarissimus, & cum primis vrbs con-

scientiæ recti cum scientiâ consummata cõiunctæ nomine celeberrimus, etiam antequam ob id à S. D. N. Gregorio XIII. in Illustrem Vicarium Illustrissimi Reuerendissimique Cardinalis sui Vicarij maximi deligeretur, testatur acriter fuisse olim se præsentem coram sc̃el. rec. Paulo III. hac de re disputatum, & tandem in sententia cuiusdam præcellentis Magistri Dominicani (cuius permagna tunc erat autoritas) communem opinionem firmiter astruentis, conuentum. Cum igitur hæc ita sese habeant, viderit N. an satis modeste in Epistola sua nuncupatoria, ad summum Christi Vicarium omni iustitia & veritate præditum, dixerit præfaram communem sententiam omni à veritate alienam, & quæ statum Ecclesiasticæ disciplinæ labefactet. Præsertim quum eam in altera ad Pium V. epistola appellauerit saluberrimam, & animarum saluti magis expedientem.

S V M M A R I V M.

Testandi de consuetudine, quid Author senserit. num. 5.

Author prolixitatis nomine malè notatus. num. 5.

Don Didacus Couarruias Præses Illustrissimus laudatus. num. 5.

- 5 VI. Frustra videtur conari N. me exosum facere Illustrissimo supremi Regis Consilij Præsidi, eidemque Reuerendiss. Episcopo Segobien. Dominoq. meo peculiarissimo omni laude maiori Don Didaco à Leyua & Couarruias, ob ea quæ de consuetudine testandi in prædicta Apologia dico. Tum quia Vrbs & orbis palàm nouit, quo sim erga eum affectu, reuerentia & officio. Tum quia non est facile crediturus, me in hac ætate, & opinione, incidisse in eam omnes carpendi libidinem, quam mihi impingit, quem longe iuniorem & Xenodochiæ illecebris magis illectum probe nouit, etiam meorum æqualium, etiam Auditorum, largum laudatorem, & maiorum reuerentem cultoremque extitisse, & adeo quidem vt ob hoc male audirem apud reputantes memet nimium subhiscere apud quos me oportuit in Epistola ad te in Manuali meo data purgare, nouitque notum esse toti orbi Hispano cui ipse præest, quod quamuis ab omni animi hoste intus coram Deo tota mea ætate, tentatus fuerim, ambitio tamen, auaritia & detractio adeo raro me insigniter triumpharunt, vt forte pluries de nimio illarum contemptu, & nimio laudandi alios officio fuerim notatus. Tum denique quod cum dignatus fuerit legere, vel ab alio lecta audire quæ scribo in locis ab N. citatis scilicet quæst. 1. Monit. 40. & Monit. 50. & seq. & quæst. 3. Monit. 2. facile pro suo singulari, & sereno ingenio colliget me non dicere nullibi esse vllam testandi consuetudinem, imo expresse aio in Hispania esse aliquam & lege Regia iussam seruari, & quod credo illam esse validam etiam in foro conscientiæ, quoad testandum, intuitu pietatis, paupertatis, remunerationis & debiti solutionis, sed aio nullam esse consuetudinem præscriptam & validam, testandi pro libito in profana sine aliquo prædictorum intuitu, quamuis in multis Regnis, & Prouinciis extra Italiam, & in aliqua eius parte, iustè in foro exteriori toleretur consuetudo, ne testamenta clerico-
- rum

rum ob hoc in iudicium deducantur, & seruari iubeatur ad obuiandum frequentissimis litibus quæ alias orientur. Quæ scilicet recor. Pius V. admonitus ante quam licentia imprimendi fieret; respondit esse iustam, & sanctam opinionem. Quin & ipsemet N. ni fallor, satis illud fatetur in 3. par. suæ huius responsionis ad Monit. 1. pag. 68. ibi.

Si ius permetteret simpliciter clericis testari, presumendum propterea non esse, profanè eos testaturos, sicut & in vita disponere permittit: non tamen possumus dicere ad hoc permittere, ut vanè & profanè (ut verbis Domini Martini utamur) clerici disponant: quia cum lex misericordia debeat eorum actus dirigere, neque lex iustitia in hoc disponat, eorum conscientia relinquitur.

Hæc ille. Nonne qui ait iure permittente testari, non licere ad profana testari, satis ait, sola consuetudine contra ius permittente, licitum non iri? Intelletget etiam eius Illustrissima Dominatio, quod licet vsu captum sit ne qua quæstio in foro exteriori super hoc fiat, non tamen constare id esse legitime vsucaptum quoad forum conscientia, eo quod maior pars ecclesiasticorum id faciat, quandoquidem maior pars est pauperum, vel non habentium vltra suam honestam sustentationem necessariam, & aliorum bona pars est Episcoporum, & superiorum, & Abbatum, & Religiosorum qui de tali superfluo non testantur, & aliorum magna pars plus debitorum quam quæstorum relinquit, & aliorum, multi solum intuitu pietatis, paupertatis, & remunerationis de suo reditu Ecclesiastico testantur, & non sine scrupulo, ut mihi per aliquorū quæstita constat, & multi solum de patrimonialibus, & per industriam suam, & per munera, & dona Principum, & aliorum diuitum, aut cognatorū quæstis. Ira quod paucissimi sunt collatione aliorum, qui testentur ad profana de superfluo solius reditus ecclesiastici, extractis iis quæ ad se sustentandum fuerint necessaria, & omnibus aliis in pia etiam elemosynis minutis, & remunerationibus iustis factis simul cum his quæ sunt eis debita ob seruitia facta ecclesie vniuersæ, vel particulari vltra ea ad quæ ratione sui beneficij tenebatur, quæ omnia esse subtrahenda à superfluo de quo inhibetur testatio, ibi probauimus. Quare multum adducor ad opinandum quod esto consuetudo testandi ad pia de redditibus ecclesiasticis sit præscriptibilis, & præscripta in Hispania, ut credo, consuetudo tamen testandi ad profana pro libito, neq; est præscriptibilis, nec si esset talis, esset præscripta, quia paucissimi vtuntur ea Equidè prædico ipsimet N. quod quum mortis articulus eum presserit, non facile audebit testari ad profana de reditu ecclesiastico qui ei superfuerit, demptis ex eo omnibus prædictis, quicquid nunc satis iuuenis alios docere tentet. Quod autem iniuria me prolixitatis, superflux repetitionis, & desiderij augendi librum accuset, inde colligas, quod licet alij eruditione, aliisq; orationis virtutibus me præcellant, breuitate tamen dictandi omnes meæ professionis æquales meos Gymnastas Hispanos anteuertisse Salmatica, & Conimbrica testantur. Et quod Deus & amanuenses mei nouerunt iustos tractatus de elemosyna, & de spoliis clericorū, quos interferere Apologia, ceu valde pertinentes ad eam, decreueram. Alterum in Commentarium c. Non liceat, 12. q. 2. quem iam edidi. Alterum in Cōmentarium c. Quiescamus. 42. dist. quem propediem edam, relegaui, ne nimium Apologia cresceret. Et quod ut supra dixi, transcriptionem multorum in libello defenso contentorum cuius me accusat, feci quia id pro-

misi facere in Epistola ad te data, quo te leuarem labore, confusione & impensa legendi tres libros, vnum illius, & duos meos, quorum trium summam, ad argumentum nostrum præcipuum pertinentem cum potioribus neruis in vnum collectam facile habere, legere, intelligereque posses. Et quidem facile prudens lector iudicabis, quantum præcellam cum breuitatis ergo, si eius librum superfluis & vulgatis in re clara citationibus, & parergis, ostentationis causa parum ad rem propositam pertinentibus distentum, & in multas partes & capitula dissectum contuleris cum Apologia meâ his omnibus defæcata, præter vnam digressionem in defensionem Regis nostri Philippi II. magna de causa ei insertam. Quæ & si non sit, vt ipse me carpendo ait, sententiis & aliis tanti Regis historia dignis ornata, fuit tamen opportune scripta, & tanta fide recepta, ob opinionem quæ de authore habebatur etiam à primi ordinis viris qui eam ignorabant, vel non aduertebant, vt multi etiam suæ Maiestati deuoti, longe magnificentius de illo post eam lectam sentiant, quàm antea sentirent, & multi qui palam obloquebantur, nunc etiam secreto laudent: vera enim magis dicitis fidem quàm verborum lenocinium exigunt: vtinam in cæteris ita de Rege cælorum mererer, vt in hac re de eodem, & de Rege terræ bene meritum fuisse credo, satis mihi præmij esse ducens, muneri, & pietati qua erga eum esse debebam, satisfecisse.

S V M M A R I V M.

Paulus Manutius cum Aldo filio laudatus nu. 6.

Reditus simplici d. scribendum nu. 6.

VII. Ad id quod de verbo, reditus, an simplici, an duplici d. sit scribendum tam prolixè & parum necessario congerit, hoc solum respondeo. Quod Paulus Manutius quem ille meritò appellat doctissimum, & orthographiæ obseruantissimum, ego verò multis etiam aliis nominibus iure suspicio, in suo Calepino vbi ex professo suam expressit sententiam cum simplici d. scribendum censet. Quin & nunc interrogatus, & admonitus quod N. pro sua opinione contraria eum in Concilio in officina sua impresso citat, ingenue respondit, quod in suo Calepino scripsit sentire, mirarique quod N. contrarium ei adscribat ob errores fugientes Correctorem à Populo Romano deputatum in opere cuius correctioni minime ipse intendebat, nec intendere tenebatur. Quin & citauit filium suum Aldum, virum profecto pro ætate cum primis eruditum, patris, Auique decus eximium, idem tenentem in suo libro de ratione orthographiæ, valde elaborato, & eruditionis reconditæ plenissimo, sub litera R. Et iure quis meretur, eum qui me nimis prolixitatis arguit, tanta cura inutili, tot errores in Concilio Romæ impresso quæsisse, & eis atque alijs parum necessarijs lectorem occupasse. Ad ea verò quæ inutiliter super authore. c. fi. 16. q. 1. inuoluit, inutile dico respondere.

S V M M A R I V M.

Nobilitas, qua per religionem amittitur, & aliud esse nobilem, aliud nobili parente natum &c. nu. 7.

VII. Quod

VIII. Quod si eius inutilem prolixitatem in respondendo ad Monit. 6. q. 1. 7
imitari vellem, multa possem respondere his, quæ tum laudando tum vituperando, de nobilitate, eruditione, & virtute mea, quam noui esse tenuissimam, & extollendo discipulos meos, quæ gloria mea est, iuxta illud Filius sapiens gloria patris, profundit, sed satis duco respondere primo me iniuste ab eo quadam tenus despici, quod sim Canonicus Regularis, & quod incaute suggiller ab eo, quod cum sim Canonicus regularis, me significauerim nobilem, tum quia nõ dixi me nobilem, sed tantum ex vtroque parente nobili antiquissimæ familiæ, licet non adeo diuitis, nullo dånatæ sectæ sanguine infecto, natum, quod iure me potuisse dicere, non obstante religione, nemo vnquã negauerit, nisi qui non animaduertit, vt N. aliud esse dicere quem esse nobilẽ, & aliud dicere quem esse natum ex nobili: imo, & aliud esse natum ex nobili, & aliud natum ex vtroq; parente nobili, imo & aliud ex vtroque parente nobili, aliud ex vtroque parente nobili nullo damnatæ sectæ sanguine contaminato, quod non quilibet nobilis, etiam Illustris & laicus verè, & iurè dicere potest. Tũ quia licet nobilitas politica per religionis professionem perdatur, iuxta glo. vulgatas cap. 1. de purg. canon. c. Ea quæ, de stat. monac. & c. scripsit. 27. q. 1. Nobilitas tamen naturalis hoc est sanguinis, non potest perdi, arg. l. ius agnationis. ff. de pact. quã in hoc citat Lud. Rom. sing. 37. & alij alibi; Secundo, quod non debuit infamare me dixisse, nullum discipulum inueniri doctiorem suo Magistro, qui agnoscam me ab aliquot discipulis meis eruditione, & aliis animi dotibus longe superatũ, quod magnæ gloriæ duco: Licet verum sit illud Magistri Magistrorum Marth. 10. Non est discipulus supra Magistrum, in quantum talis, ex mente Thom. & aliorum ibidem.

S V M M A R I V M.

Votum circa solemne paupertatis, hæc multa exorbitantia dixit N. numero 8.

IX. Quod licet ipse in bono sensu dixisset omnes teneri ad seruanda consilia mentaliter, & ego id ipsum dixerim in monit. 7. quæst. 1. tamen verba ipsius bis repetita secundum propriam, imo & cõmunem acceptionem, vt accipi deberent siue barbara sint, siue latina c. ex literis de spõs. & l. Labeo de supell. leg. non habent bonum sensum, quod nec ipse nũc negat. Nec satis excusatur, quod aliquod eorum sit barbarum, quo se ipse excusat, nam etiam barbara secundum communem significationem per eadem iura accipi debent; & ideo visum fuit nobis expedire, vt lector id admoneretur. Et quidem qua in eum sum charitate, & obseruantia, doleo cum adeo adhuc perstare in multis à via cõmuni exorbitantibus, quæ ego efficaciter confutauì, à mon. 8. vsq; ad 19. vt etiã aliqua periculiosiora nunc adiciat. In quibus sunt quod Apostoli, esto vouerint statum perfectionis ad se perficiendum, non vouerunt paupertatem. Quod vouens votum solemne paupertatis, non fit inhabilis ad dominium quærendum. Quod Apostoli per Apostolatam, & monachi per Episcopatũ absoluuntur à voto solemnì paupertatis præcedentis. Quod Petrus & monachi post votũ solemne sunt domini etiam in specialì, vestium, panis, & edulcorum. Quod dominiũ reuertuntur

poralium est necessarium prælatis ad administrandum. Quod dominium verum bonorum stabilium ecclesiæ habent prælati & clerici. Quod Franciscanus in particulari est dominus vestium, & cibi ad vescendum donatorum. Quod Monachus querit sibi dominium vestium, & ad vescendum sibi datorum; non autem feruus. Et consequenter quod feruus & monachus non æquiparantur in acquirendo, ille suo domino, & hic ordini suo, vel Monasterio: vel certe Deo speciali ratione & quod paupertas feruilis maior est paupertate Euangelica. Quod ridiculum est dicere Monachum non esse dominum eorum quæ vestit, & edit: Quorum omnium diffinitionem Illustrissimis ac Reuerendissimis ac aliis causarum fidei cognitoribus, debita cum submissione ac reuerentia relinquo; satisfecisse me muneri meo ratus, quod recepta & securam pium lectorem admonuerim, & ipsa quicquid ille respondeat, efficaciter probauerim.

S V M M A R I V M.

Bona donata Deo, non esse illius priuatiue vt donata proximo, sunt illius, periculosum, contra Concilium Trid. nu. 9.

- X. Demiror quod perlecto meo Monit. 24. pertinaciter doceat clericos esse veros dominos, non solum fructuum bonorum immobilium ecclesiæ, sed etiam eorundem immobilium, perinde ac pupillus, & minor rerum suarum, & primogenitus, & fideicommissarius rerum restitutioni subiectarum, Et consequenter quod Concil. Trid. definiens sess. 25. c. 1. de Reform. bona ecclesiæ esse bona Dei, solum definiat, esse ipsius tanquam generalis domini omnium aliorum iuxta illud psalm. Domini est terra &c. relat. in cap. Quod iure 8. dist. cumlatiue, & non ita priuatiue, quod ipse solus sit verus, & particularis dominus, & non alius, cum ratio, mens, & verba ipsius Concil. & fundamenta irrefragabilia quibus ad id moueri potuit, posita in d. Monit. 24. sint ei contraria. Quin & ipsa ratio naturalis qua probatur Deum & si non amplius, saltem æque fieri dominum specialem priuatiue rei specialiter sibi à fidelibus suis oblatæ, & donatæ, ac alius homo fit rei sibi donatæ, & quod Deus cui res ita donata est, habet dominium illius rei priuatiue, & non cumlatiue, vt haberet alius homo cui illa donaretur, adeo quod nullus alius etiam ecclesiasticus, etiam ipsemet Papa sit dominus illius, sed solum administrator. Papa quidem vniuersalis, & immediatus, alij autem particulares, & mediati, quæ est catholica conclusio, quam in illo Concilio determinari, per sacram Illustrissimorum Reuerendissimorumque Cardinalium illi interpretando deputatorum congregationem definitum iri arbitramur.

S V M M A R I V M.

Repetitionis inutilis N. & non Auther carpendus nu. 10.

- XI. Iam tertio miror, quod me millies ad Mon. 25. & alias carpit, eo quod multa ex libello meo de Reditiibus meæ Apologiæ in eam transtulerim, cum in epistola in principio eius ad te data, legerit iustam causam ob quam id me facturum promisi, & non aduertit, quanto iustius reprehēdetur, & leuitatis arguetur

tur ab omnibus, quod sine vlllo exemplo tertio quoque verbo, me nominat tribus & aliquando pluribus verbis, scilicet Reuerendus Dominus Doctor Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, contra illud glos. celebr. Rubr. ff. quod met. caus. gaudent breuitate moderni. Quod toties ita facit, vt bona parte libellus eius minueretur, si id non fecisset. Peius autem & durius est, quod me reprehendit eo quod in 1. q. Monit. 30. cum plerisque omnibus ea de re tractantibus teneo illam quæ beneficiariis est consolationis plena conclusionem, scilicet id quod beneficiarius per parsimoniã sibi facit reliquum de fructibus sui beneficij quos honeste in suam sustentationem impendere potest, fieri ei quasi patrimoniale, de quo perinde liberè ac de alijs patrimonialibus in vita & in morte, disponere potest, per friuolas, & è longinquo petitas ratiunculas. Tum quod nemo vsque ad eum contrarium dixit, tum quod omnes qui ea de re loquuti sunt, id probant, nam & vltra ibi citatos, id tenet Franciscus à Platea grauissimus Author, de Restitut. num. 130. Doctor item celebris Ioan. Bachonus in 4. dist. 21. q. 1. art. 2. Tum quia omnia quæ per suam industriam sibi quærit clericus, fiunt ei patrimonialia c. Quia nos, de Testam. At qui clericus per parsimoniam sibi aliqua reliquat, per industriam id facit, & non per qualem qualem, sed pœnosam, & suo genere Deo acceptam. Tum quod famulus cui herus daret 100. ad aliquod negotium, ea lege quod non teneretur ad plus dandum, nec famulus ad reddendum quod ex eis parcius viuendo reliquaret, suum faceret, ex mente omnium. Tum per alia in Apologia citata. Et ita N. videri potest contrarium dicere, vt non solũ mihi aduerfetur in his quibus clericorum facultatẽ angusto, sed etiam in his in quibus amplio, male significans quod ego velim eos in illo residuo liberare à lege misericordiæ, quum certum sit, ei & omnibus, me non liberare eos ab illa plusquam in patrimonialibus, quum illis illud exæquem, sed à lege iustitiæ qua tenentur dare pauperibus alia quæ ad suam decentẽ sustentationem non sunt necessaria. Non autem abs re declaro præfatum dictum Innoc. habere locum etiam in illo beneficiario qui iusta de causa, puta iustæ legationis Regiæ vel similis legitime abest à suo beneficio, & lucratur aliquod salarium, potest enim viuendo de fructibus beneficij lucrifacere de salario quasi patrimonialia sibi facere, perinde ac faceret legata, & donata sibi ea legatione fungenti, quia nulla eorum sunt intuitu Ecclesiæ quæsitã, sed omnia sunt industria vel alia ratione seculari parta, & ita eadem ratio facit, vt illud dictum in omnibus habeat locum argum. l. Illud. ff. ad leg. Aquil. & c. Dudum 2. de Elect. An autẽ idem dici possit de abente sine iusta causa, maioris quæstionis est, possit tamẽ idem responderi si debitas horas recitaret, & non abesset taliter, nec tali de causa, nec tali casu quo ipso iure perderet fructus, quia ex eo quod peccaret per absentiam iniustam, non sequitur quod perderet facultatem impendendi fructus per iustum titulum sibi quæsitos, quo minus se de illis honeste sustentare posset, quia à diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de Minorib. c. Ad audientiam de decim. & per alia quæ gratia breuitatis omitto: omnino tamen optans & exhortans ne quis ita absit. Cæterum miror quòd aiat me Monit. 32. adulationis causa laudasse scel. recor. Pium V. de sancta parsimonia qua vitabat sumptus in aulæis, conuiujs honestis, muscis, & alijs quibus animi causa, & paterni erga conuiuas, & assistentes affectus pro sua summa dignitate vti potuisset, quasi id nequiuisset

honeste facere, cum videamus honestissime medio inter vtrumque delecto S. D. N. Gregorium XIII. mediocritatis iuri diuino, & humano consonæ obseruantissimum, aliquid horum amplius quam illum admittere, iuxta illud; Inter vtrumque vola, medio tutissimus ibis, relatum à glos.c.1. de qff. custod. & ea quæ habentur in textu & gloss. §. Hæc autem sub c. Charitas est aqua, de pœnit. distinet. 2. Idque facit præfatus N. non aduertens se falli, præsupponendo omne quod in opera virtutum expenditur, in opera pia censei impensum: quasi omnia opera fortitudinis, magnanimitatis, magnificentiæ, obseruantix, & aliarum huiusmodi, longe alius speciei quam misericordia, & religio, sint pia de quibus in hac materia agitur, contra omnium sententiam probatam in Monit. 1. q. 3. quod se non intelligere ibi fatetur.

S V M M A R I V M.

Pauper de quæsitis per eleemosynam, non tenetur plusquam alij diuites ad eam. num. 11.

Empta à clerico nomine suo, non sunt Ecclesiæ, præsertim immediate, & quoad possessionem quod N. dixerat. num. 11.

Diuisio non omnis transfert dominium. num. 11.

11 XII. Gaudeo quod ad Monit. 34. clare agnoscat pauperem non teneri ad faciendam eleemosynam de quæsitis per eum, plusquam alios laicos diuites, cuius contrarium eius verba mihi significare videbantur: quæ confessio plurimum commodat responso meo 3. supra posito quatenus æquiparando clericorum quæsitita ex fructibus ecclesiasticis quæsitis pauperem, & horum quæsitita quæsitis laicorum, per bonam consequentiam dixit clericos non peccare mortaliter impendendo illa in vsu profanos, quod eum dixisse ibi probare intendimus. Gaudeo item quod ad Monit. 35. confiteatur ex opinione Archid. non sequi beneficiarios esse reputandos vsuarios, quod ego dixi eum significare in 3. part. c. 1. Et nihil eorum quæ ad id congerit eum excusat, quia ipse dixit ex ea sequi beneficiarium esse instar vsuarij, qui solum quotidianum vsu habet, allegando prin. instir. de vsu & habitatio. Gaudeo etiam quod agnoscat ad Monit. 37. empta de fructibus beneficij nomine beneficiarij non quæri ecclesiæ immediate, & minus possessionem eorum, quorum posterioris contrarium nemo ante illum asseruit. Quod autem ipse id dixerit in suo libro palam est legenti eum c. 2. 3. part. num. 28. nec ipsemer nunc directe negat, licet rem multis inuoluat. Quod verò postea ad Monit. 41. præsupponit per omnem diuisionem bonorum, diuidentes fieri plenos dominos suarum partium, manifeste falsum est, cum passim fiant diuisiones quoad administrationem tantum, & non quoad alios effectus quam constituendos dominos plenos, vt ex cap. Edoceri, cum lat. not. ibi per Pan. Dec. & alios, & per deducta à nobis in q. 1. Monit. 41. per eum citato palam est in theoria: cuius rei vnum ex multis exemplis in praxi est diuisio Roncæuallis inter Priorem & capitulum eius. Argutias autem quibus ni-

titur

titur fraudare pauperes eleemosynis sibi adeo debitis de superfluo beneficiariorum, quod impendendo illud in profana ipsomet consentiente peccatur mortaliter, remitto D. N. Iesu Christo pauperum patri.

S V M M A R I V M.

Beneficiarius regularis similis in hoc seculari. num. 12.

Mater N. splendide dotata redditibus ecclesiasticis. num. 12.

Restituit quis debitor sibi, ut pauperi. num. 12.

XIII. Quod an secum pugnantia implicet, dum replicat ad solutiones datas à nobis Monit. 44. ad cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. & idem faciendo Monit. 46. contra intellectum à nobis noue aptatum c. peruenit, de fideiuss. ipse viderit, nobis enim id visum est. Cæterum quam studiosus nouitatum velit apparere noster N. facile colligase ex eo quod sine vlllo textu & ratione reprobatur dictum Cardinalis à toto orbe Christiano vsu receptum, & à nemine in theoria reiectum, textuque ac ratione ab eodem & à nobis Monit. 45. fundatum de beneficiario regulari, quod ratione sui tituli canonici possit disponere de fructibus suis perinde ac secularis clericus de suis in pia Clem. 2. §. sed & tales, de vit. & honest. cler. Quod omnino tenendum est. Tum quia nemo ei contradicit. Tum quod §. ille Sed & tales, probatur illud quatenus iubet regularem qui epitogio nimis breui seu foderato vritur, si est beneficiarius, det illud pauperibus, si autem careat beneficio, tradat illud superiori, qui illud suo arbitrio operi alicui pio impendat. Vides differentiam inter regularem simplicem & beneficiarium in impendendo, quæ nulla ratione alia nititur, quam quod hic sine alio consensu potest redditus beneficij administrare, ille vero non ea quæ à suo Monasterio accipit. Tum quod omnis titulus canonicus beneficij dat illum habenti facultatem dispendendi redditus in sui honestam sustentationem, & opera pia. At omnis secularis & regularis cui canonicè collatum est beneficium, habet canonicum titulum, quia canonicè tenet illud, & beneficium sine canonica institutione obtineri non potest cap. 1. de reg. iur. lib. 6. Tum quia iure quilibet regularis potest in suam sustentationem, & opera pia suos redditus impendere. At secularis non potest in alios suos secundum omnes absque peccato ergo vtrique est par potestas iustè dispendendi. Tum quia alioquin sequerentur duo absurda. Alterum, quod nulla esset differentia inter religiosum simplicem habentem peculium, & habentem beneficium: Cùm vterque possit suam sustentationem honestam accipere, & neuter possit in aliud impendere. Alterum, quod nullus regularis factus Abbas, Episcopus vel Archiepiscopus possit dispendere suos redditus sine superioris licentia, quæ sunt absurda, & ita non audienda. Nam quod absurdum. ff. de oper. libert. Quare me male notat suspitionis, quod ego id sequar eo quod sum regularis, quum ego probabiliori forte coniectura dicere possem, eum tenere has nouas opiniones, eo quod mater eius splendide dotata fuit bonis intuitu ecclesiæ quæsitis. Arbitror autem quod vt multi viri eruditissimi, & piissimi probarunt, ita quoque probasset N. si absque

Stomacho scripſiſſet illam conſuſionem quam ego infero Monit. 46. & in Manual. latino c. 25. num. 123. ſcilicet pauperem qui tenetur reſtituere pauperibus, poſſe ſibi tanquam vni ex eis aliquid retinere, præſertim in foro conſcientiæ, ſaltem de conſilio confeſſarij, vel Epifcopi vt Anchar. conſil. 84. dixit Abbatiffam executricem ad diſtribuendum pauperibus, etiam in foro exteriori poſſe deligere ſuum pauper monaſterium, quamuis effectu ſit eligere ſe ipſam arg. c. Nullam 18. q. 2. & Cald. conſil. 39. poſſe parentem deligere filios pauperes, quãuis reputentur idem quod pater l. ſin. C. de impub. Quod enim præcipue obſtabat apud eos, erat præſumptio ſuſpicionis, & fraudis quæ in foro conſcientiæ ceſſat. Nec obſtat quod inter dantem & accipientem, debeat eſſe diſtinctio, quia idem sæpe diuerſa ratione vice duorum fungitur, vt actoris & Rei, in c. ex literis, de probat. & aliorum in aliis multis citatis per gloſ. eius. Et ita qui vno reſpectu eſt debitor, altero poteſt eſſe pauper cui reſtituatur præſertim coram Deo, quem latere non poteſt, quod tanquam vere pauper capiat à ſe vero debitore, ſi res ita ſe habeat. Quam deciſionem cum ſua ratione confirmant Thom. & Caietan. 2. 2. quæſt. 32. artic. 9. ad 3. Thomas quidem deciſionem, quatenus ait quod diſtributor eleemoſynarum in pauperes, poteſt ſibi ſi eſt pauper diſtribuere, ſicut & aliis. Rationem autem Caietan. quatenus arguit primo contra Thom. eo quod lege civili cauetur, eum cui data ſunt centum, vt det cui voluerit, teneri mandati, ſi ea conſumpſerit, quod habet l. ſi mandauero 2. §. ſi tibi centum. ff. mand. quam ipſe non allegat, & poſtea reſpondet. Quod illud eſt verum, de illo qui non vt diſtributor, applicaret ſibi ipſi pauperi, vt alteri, ſed abſolute conſumeret, non autem de illo qui paupertatis intuitu ſibi tanquam alteri applicaret. Diſtribuens enim ſibi intuitu paupertatis propriæ, mandatum impleuit, dando cui voluit ratione duce, quæ ipſum non deterioris conditionis eſſe dicat ex hoc, quod eſt diſtributor, quam ſi non eſſet. Stat ergo ſolida literæ doctrina, quod diſtributor libere inſtitutus poteſt ſeipſum in pauperes referre, ſi eſt, & abſque fraude tantum ſibi diſtribuit. Debet enim ſe vt extraneum computare, & in perſona donantis diſtribuere. hæc ille. Quid verò ſentiendum eſſe de conſuetudine teſtandi clericorum cenſeam, dixi ſupra in reſponſo 6. per vbi dicta tolluntur omnia quæ replicat ad Monit. 50. & 51.

SVM MARIVM.

Clericorum aliqua mala impunita permittit eccleſia licet ea non probet, n. 13.

13 XIII. Quod ego non dixi in Monit. 53. Eccleſiam permiſſiſſe vel permittere impunitos clericos ſacris ordinibus initiatos, uſurarios, vel concubinariorum, quod alicui videri poteſt mihi imponi ab N. quicquid tamen ille dicat, verum eſt Eccleſiam permiſſiſſe, ac permittere multa peccata impunita clericorum licet plura laicorum, non enim videmus eam punire clericos primæ tonſuræ, nec minorum ordinum beneficio carentium ad meretrices accedentes, nouit enim N. quod omnes fere ſcholatici Salmanticæ, & Pincix ætate noſtra erant minorum ordinum, vel primæ tonſuræ, & palam multi eorum accedebant ad meretrices, quorum nullum vnquam vidimus ob hoc ſolum punitum, Quod ipſum
etiam

etiam in reliquo orbe seruari videmus, & audimus. Pluralitatem itē beneficiorum simplicium tanto tempore permisit impunitam, quod licet illa esset à principio illicita, quia quodlibet eorum requirebat residentiam personalem iuxta c. Conquerente de cler. non resid. facta est consuetudine permissiua tanti temporis licita iuxta multas gloss. & multa iura, & resolutiones communes doctorum in c. Extirpandæ. §. qui vero, de præb. & alibi sæpe. Item tota nostra ætate, etiam nunc post Concil. Trid. quo nouè prohibita fuit pluralitas beneficij ei qui haberet vnum sufficiens, vidimus, & videmus impunitos vixisse ac viuere habentes plura quorum vnum sufficit. Et quicquid ille dicat non trahuntur in iudicium triennales possessores, siue iuste, siue iniuste teneant beneficia, nisi in casibus expressis, neq; qui in carnis priuio multa leuia peccata, & notoria, etiam in Vrbe committunt, nam c. Denique 4. dist. perinde seruatur in clericis ac laicis saltem quoad leuiora, & alia multa quibus confunditur eius opinio constantius quam oportebat asserta, scilicet, quod Ecclesia nulla mala clericorum ad euitandum maiora permittat impunita, licet non probet ea. Quod etiam in hac ipsa specie, fecisse & facere sentit Caiet. 2. 2. q. 187. art. 7. ibi per patientiam & c. Caterum ea quæ verbosissime adducit contra Monit. 54. diluuntur vno verbo, quod nec Papa, nec alij qui diuiserunt, & erexerunt beneficia Ecclesiastica, id fecerunt animo exonerandi illa, onere dandi superflua piis operibus cui antea suberant, nec interuenit iusta causa id faciendi, per ea quæ ipse in monit. 41. irrefragabilia induxi.

S V M M A R I V M.

Religione de militari multa absurda responndet N. nu. 14.

D. Samaritanus Caruaial licentiatus laudatus, nu. 14.

Religiones militares esse vere religiones, & eorum professores veros religiosos, gaudereque priuilegio Canonis & fori nu. 14. & 15.

Commendas militum religionum vera beneficia regularia esse, nu. 14. & 15.

XV. demiror de N. quod tot audeat de religionibus militaribus, & professoribus illarum directe, vel indirecte dicere, & quidem, mea sententia, periculosa, & iuri, & facto cōtraria. Primo, nullam religionem militarem, esse veram religionem contra Tho. & omnes in Apolog. Monit. 15. & sequentibus citatos. Secundo, quod nec Cōmendatores illorum nec vlli alij profitentes eas ad exercendam militiam vel alia munera tēporalia aliena à diuinis officiis & contemplatione, gaudeāt priuilegio canonis. Si quis suadente 17. q. 4. contra c. Non dubium, de sent. excō. & alia ibi citata. Per quæ constat etiam conuersos quarumcunque religionum nullo ordine insignitos, & ad alia munera, quam diuinorum officiorum profitentes eo gaudere, etiam fœminas, c. de Monialibus, de sent. excom. & contra multa infra deducenda. Tertio, quod non gaudeant priuilegio fori, Imo iudicentur à iudicibus laicis in quorum territorio degunt, cum non solum iure, sed etiam consuetudine totius Hispaniæ inuiolabiliter obseruata nullus eorum iudicetur ab alio quam à Rege, vel ordinum consilio, quod ipsum repræsentat, vel à Priore: à Rege, inquam, non tanquam Rege, sed tanquam ad-

ministratore Magisteriorum, supremorum illorum ordinum, ita quod nec ipse, nec consilium eius iudicat eos autoritate laica, sed ecclesiastica quam olim magistri habebant, & nunc habet Rex, non vt Rex, sed tanquam administrator constitutus à S. Sede Apostolica Magisteriorum illorum quæ fuerunt Regiæ Coronæ adnexa, siue vnita, ante quod nullus rex Hispaniarum exercuit in illos vllam iurisdictionem amplius quam in clericos, vt cõstat per Historiam & per praxim qua in hunc diem sola ecclesiastica iurisdictione iudicatur. Et ideo vbicumque delinquant, nullus ibi si non adest Rex ipse, vel prior, vel consiliũ præfatum punit eos, vtpote priuilegio fori exemptos ab omni iurisdictione laica, etiam Regia quatenus est laica. Et ita quatenus habet iurisdictionem ecclesiasticam per quam non infligitur pœna sanguinis. Quæ est vna præcipua causa quare tantopere appetitur militia horum ordinũ quæ suos professores omnes à timore pœnæ sanguinis liberat, sicut ordo sacer, vnde, præfides, & consiliarij consilij prædictorum ordinũ non possunt esse laici, sed oportet vt sint religiosi ordinum illorum, quod esse notissimum, & vstratissimum: mox demonstrabitur. Quarto, quod nullus vnquam dixit prædictos commendatores siue milites ordinum militarium esse personas ecclesiasticas, cum vt ego probo, sint etiam religiosi, & multis suis bullis vt infra subiiciam, Põtifices Max. appellent eos non solum ecclesiasticos, sed religiosos: & eo nomine laude & fauore dignissimos. Quinto, quod negat consequenter professores præfatorum ordinum etiam qui vocantur de Alcantara, & Calatraua, qui profitentur regulam sancti Benedicti vel Cisterciens. esse ecclesiasticas personas, motus eo quod videntur sibi non uere castitatem & paupertatem, eo quod verbis suarum professionum id non exprimunt, non aduertens quod omnes religiosi tam sancti Benedicti quã Cistercienses qui eandem regulam seruant, simili modo profitentur, & per illam professionem fiunt veri religiosi: non aduertens item, quod vouens obedientiam secundum aliquam regulam monachalem à sede Apostolica approbatam videtur vouere castitatem, & paupertatem quas regula illa iubet seruari: etiam si nullam aliam expressiorem de illis mentionem faciat, & per id fit verus religiosus, secundum Innoc. recept. in cap. consuluit, de Regul.

Non item aduertens quod etiam conuersi regulæ sanc. Benedicti, & Cisterciensis quam prædicti milites (vt dictum est) profitentur, etiam Sutores, Latomi, Carpentarij, & Agricola sint Ecclesiastica personæ, imo religiosi, & gaudeant priuilegio canonis, & fori secundum omnes in dd. c. & in c. 2. de for. compet. & vbi que. Sexto, quod soli & omnes deputati ad militiam vocantur Commendatores, cum proprie nulli præter eos qui habent Commendas sint Commendatarij, nec appellentur in regula tales, & vulgo tam professi ad diuina officia, quam ad arma, appellentur Commendatarij, vt palam est in Hispania, adeo quod Salmantica collegia eorum qui student inibi literis (quod soli professi ad diuina, siue chorum faciunt) appellentur Collegia Commendatariorum, Et in Vrbe Reuerendus admodum licentiatus Samartinus de Caruaial & prudentissimus idemq; ob maxima quæ in ordinem suum sancti Iacobi contulit officia, & per egit negotia, Regi summo sui ordinis Magistro acceptissimus, & professus ad chorum imo presbyter nullo alio nomine vulgo appellatur quam El Commendator Caruaial. Septimo, quod negat eos integrum votum paupertatis emit-

tere,

tere, contra quod ultra illa quæ adduxi in prædicto monit. 37. & sequ. adduco 3. cap. prima tit. 9. de la Regla y establicimientos de la Caualleria de la orden de Santiago, in quorum primo omnes professores illius tam milites, quam clerici iubentur manifestare semel in anno omnia bona mobilia, & immobilia quæ habent pecularia, & petere licentiam renendi ea, exprimendo valorem cuiuscunque illorum in specie, quod temperatur per secundum, quo aliquibus de iustis causis stabilitum fuit, vt sufficeret militibus manifestare bona sua in genere sine expressione valoris eorum in specie. Clericis autem non, quamuis vtrique incurrerent pœnam ablationis eorum quæ celarent. In tertio vero scribuntur hæc verba.

Los bienes inmuebles que dexaren los frailes de nuestra orden que muriesen sin hijos legítimos, que queden libres, y essentos para la dicha nuestra orden, y dellos no puedan mandar, ny testar ny disponer à persona alguna que sea en ninguna manera: porque todo lo que el religioso adquiere, a su orden lo adquiere.

Quod postea fuit relaxatum ex parte ab Innocentio, 8. vt ibidem refertur in c. 4. sed nuper fœl. rec. Pius V. omnia priuilegia testandi professoribus ordinum militarium cōcessa reuocauit, per bullam cuius tenorem huc pertinentem transcripsi in prædicta Apologia qu. 3. Monit. 12. Qua ratione Papa hæc priuilegia posset dare, & tollere, daret, & tolleret professoribus prædictis si non essent vere professi paupertatem? & quomodo Regia maiestas ferret vt tot Illustrissimi, Illustres & nobiles viri alioqui laici penderent à nutu Papæ quoad dispositionem bonorum temporalium in suis Regnis si torum? quum non patiatur, vel minimum agricolam laicum, suorum Regnorum pendere ab eo etiam quoad dispositionem vnus prædioli secularis. Octauo, quod Commendatariorum præfatorum commendæ non sunt beneficia ecclesiastica, nec regularia, sed secularia, quæ conclusio inaudita est in theoria, & in praxi adeo inusitata quod nullatenus sine dispensatione Apostolica (quam nescio hæctenus esse cōcessam) possunt conferri aliis quam religiosis professis eorundem ordinum, ita quod Rex quatenus est solum Rex, nihil potest disponere de illis, & quatenus est magister Commendatarius à sed. Apostolica deputatus, non potest commendam vnus ordinis conferre militi alterius, sine dispensatione Apostolica per quam fiat facultas transeundi ad alium, qui fiat capax illius, quod frequenter factum ad Regias preces scimus, & super valore facultatis consulti sumus, & non aduertit, quod conueniat ei tota definitio beneficii ecclesiastici, quam diligenter collectam præsertim ex Cald. Fel. & aliis in c. postulasti de rescript. & Arch. in cap. 1. de reg. iur. lib. 6. late declaramus in rubr. de præb. & retulimus in commentario c. non liceat. 12. q. 2.

S V M M A R I V M.

Don Michael à Marann on licentiatu laudatus, nu. 15.

Religiosos milites non posse moraliter seruare castitatem in Curia sui Magistri durè dictum, nu. 16.

XVI. Quod prædicti Cōmendatores gaudeant priuilegio prædicti canon.

Si quis suadente, & fori, vltra supradicta & adducta in Apologia, allego fragmenta sequentia tractatus nuper editi à nobilissimo viro; eodemque doctissimo Licentiatò Don Michaele à Marañon, non vno nomine mihi suspiciendo, qui fiscalis omnium ordinum munere apud prædictum Consilium Regium in præfenti fungitur: cuius propositio prima sic habet.

Que las milicias y ordenes de Santiago, Calatrava, y Alcántara (las quales juntamos por ser casi una orden) sean perfectas religiones, y los caualleros y personas de ellas uerdaderos religiosos y exemptos de la jurisdiccion seglar ansi en lo cibíl, como en lo criminal, no tiene duda alguna, y muchas causas ay y razones de que manifestamente se concluye la dicha religion, y exempcion de las dichas ordenes y personas. Y porque seria largo traer las aqui todas, se diran en summa las que basten para mostrar ser uerdad lo dicho. Y las demas y estas y solution de contrarios se podra uer copiosamente con sus allegaciones en derecho, y Theologia en el libro que de la origen y religion y exempcion de estas milicias tengo escripto, diuidido en siete capitulos por mas distinta y particularmente esmeuzarlo y traer lo todo: al qual remito ad lector.

Primeramente que las ordenes de Santiago, Calatrava, y Alcántara, y personas de ellas, sean religiosas. No recibeduda pues consta, y es notorio que professan expressamente, y con todas las ceremonias de religion los tres uotos substantiales, y bastantemente para religion perfecta. Y que son ordenes aprobadas, por la sede Apostolica de Roma por el Papa Alexandro tercero, y Innocencio tercero, y Honorio tercero, y Lucio tercero, y Iulio segundo, y Leon decimo. Y otros muchos summos Pontifices, con muchos encomios y loores uerdaderos de entera y perfecta religion. Y que la orden de Santiago es de la orden de sant Augustin, y como a tal fue dada la regla y orden de biuir a los clerigos, religiosos de la dicha orden, conforme a la de sant Augustin. Y los otros caualleros de la dicha orden diputados para la Militia y defensa corporal de la fe y nombre Christiano, fue asi mismo dada su manera de rezar y uiuir en todo conueniente, a caualleros religiosos, y a estado militar religioso. La qual orden de sant Augustin nadie duda ser de las mas antiguas de Christianos y exempta, y la orden de Calatrava y Alcántara, es de la orden de Cistel. Y la misma sin tener otra diferencia, mas de ser estas militares instituida para la dicha defension de la fe. Y en todo siguen la regla de Cistel, y bien debaxo de su obediencia, y se gouernan por sus diffiniciones, Reciben el habito con las mesmas solemnidades y le traen de cõtino de dia y de noche, la qual ordẽ de Cistel es de las mas celebres del Christianismo, y por leyes de la partida muy loada y todas dichas tres ordenes y personas de ellas, son uisitadas por personas de su orden nombradas en sus capitulos generales que cada un anno son obligadas a celebrar, Confessan sus peccado a persona de su orden. Pue den ser absueltos por los superiores de su orden de excommunion y irregularidad si en ellas incurren, como los de mas religiosos de otras religiones Pagan sus decimas los de Santiago a su orden y los de Calatrava y Alcántara a nadie de sus labores y grangerias conforme al priuilegio de Cistel incorporado en derecho. Gozan todos del Canon, si quis suadente del qual no gozarian ni delo arriba dicho a no ser religiosos. Mueren como religiosos, entierranse como tales. Y en suma que tomemos el principio, medio y fin de su orden de todas tres milicias y miremos entrada, uida y muerte de las personas de ellas ninguna cosa les falta para ser perfectas religiones y las personas uerdaderos religiosos. Y asi como religiones, se puede passar a ellas del estado Clerical, y de ellas no a estado otro alguno, ni religion. Por donde tãbien claramente se conuenice ser religiones y no de menos perfeccion que qualquiera de las otras. Porque a serlo, podria se passar de ellas a las otras como a mas perfectas conforme a derecho.

Ante se puede cõ uerdad dezir que estas Religiones exceden en cierta manera a las otras.

Porque

Porque las otras cōsisten las mas en obras dela uida cōtēplatiua, y dela actiua tienen poco a lo menos en respecto de estas. Y estas cōprenden perfectamente entrābas uidas. Porque los clerigos de estas Religiones exercen, como es notorio, en los conuentos de la orden muy cumplidamente las obras dela uida Contemplatiua en los diuinos officios: y en rezar, y en muy grande contemplacion y apartamiento del mundo; y en los demas exercicios dela uida contemplatiua. Y aun los Caualleros que no son Clerigos, tambien cumplen perfectamente las dichas obras en el entre tanto que estan en los deuotos conuentos, porque son obligados a asistir, y asisten a ellas juntamente con los dichos Clerigos dela orden. Y los unos y los otros no pueden salir, ni salen de los Conuentos sin pedir licencia, mas que los Religiosos de otras Religiones. Y si fuera de los conuentos quando de ellos salen los dichos caualleros con licencia, como dicho es hecha su profesion, no cumplen las obras dela uida contemplatiua, es porque no se compadecen las mas de las dichas obras, o no conuenien con la milicia como uemos en los fr.yles predicadores que por predicar no se ocupan en el choro, y en otras obras que impiden el studiar. o predicar. La qual Milicia tambien en estos Caualleros ua enderecada derechamente al mismo fin que las obras dela uida contemplatiua. Porque su fin desta milicia es el ensalcamiento dela fe uerdadada de DIOS. Que es el mismo inmediato amor de DIOS en quien consiste tambien el fin dela uida contemplatiua. Y aun para este fin, es el medio en esta milicia el mas perfecto de todos. Porque es per medio dela muerte y martirio. Por lo qual bien a proposito dize el Cardenal Alberto: en la regla de Santiago en el capitulo de los ayunos ser cosa mayor y mas graue, y, pesada, dificultosa, y trabajosa poner la persona a peligro de muerte, y a tantos trabajos y peligros, como estos Caualleros la ponen cada dia en la guerra contra moros por defesa y aumento dela fe catholica, que no estando en paz y sosiego, affligir el cuerpo con abstinencias, disciplinas, y otras maceraciones. Que son los exercicios de otras Religiones, por los quales pretenden exceder a la Religion destas ordenes. Y CHRISTO nuestro Saluador por Sant Iuan lo dize, que nadie puede tener mayor amor a otro, que esponer la uida por el. Y la uida actiua y sus obras se cūplen en estas ordenes, perfectissimamente, y muy mas largamente sin contradiccion que en las otras Religiones de obra, y no solamente de palabra. Porque tienen mas bienes para cumplirlas, y estan dedicados para ellas muchos hospitales con grandes rentas sin otras infinitas limosnas, y rescates de captiuos que se haze en estas ordenes por obligacion, sin las limosnas uoluntarias. Y en general todos los demas bienes de estas ordenes se gastan en obras pias en la dicha guerra contra moros, y en monesterios de monjas y sustentar otras gentes que la orden manda. Y no solamente los bienes (que es el pruner grado de charidad con el proximo) ponen estos Caualleros por sus proximos: pero tambien ponen el trabajo corporal y uida, que son los otros dos grados dela charidad del proximo. Y en conclusion cumplen todas las obras de misericordia como elegante y uerdadamente lo dize el dicho Cardenal en el dicho capit. de ayunos.

Et post multa quibus probat authoritate Alberti Card. & eius rationibus super regula S. Iacobi perfectionem illius religionis subdit hæc.

Y no dexan de ser Religiones perfectas, por no exercitarse tan principalmente en las obras de la uida contemplatiua, como otras Religiones, porque segun Sancto Thomas, y los demas Theologos, y canonistas, muy bien se puede instituyr Religion para obras dela uida actiua: Y segun el mismo S. Thomas la uida de los Apostolos de CHRISTO (que fue el retratto y dechado de la perfeccion de Religion) consistio principalmente en la predicacion del Euangelio, la qual pertenece segun el mesmo S. Thomas ala uida actiua. Y entre las obras de la uida actiua, se puede instituyr Religion y aun deue (dize el mismo S. Thomas) para la mili-

licia, o guerra en defension de la fe. Como es la de estas ordenes. Y creo para mi que quando S. Thomas dixo que podia instituyr se Religion, y deuia (como dicho es) para la dicha guerra, estando la fe en peligro por falta de los Principes Christianos, que quiso entender por estas ordenes, que no mucho antes del tiempo de S. Thomas se confirmaron todas tres por el Papa Alexandro tercero. Y se hizieron Religiones por la misma causa y razon de estar la fe Christiana en gran peligro en España por la discordia y guerras de los principes Christianos de España entre si. Como a la letra lo dize la regla de la orden del bienauenturado Santiago, poniendo la razon y causa de su institucion. Y por el mesmo peligro testifica el Arcobispo don Rodrigo, que fue instituyda la orden de Calatraua, cuya filiacion es Alcantara.

Et paulo post. Y mas se ha de aduertir que en el uoto de la obediencia que es el principal de los tres uotos, exceden estas Religiones a las otras, porque se uota en estas ordenes la obediencia en todo y por todo, y comprehende el martyrio, y se padece cada dia en esta Milicia. El qual excede a toda otra perfection Christiana, y a la Virgindad. segun S. Thomas y Theologos. De donde se sigue, segun el mesmo S. Thomas, que puesto que estas inclitas Religiones fuesen en los otros dos uotos, inferiores a las otras Religiones, se hauria de compensar con este exceso de estas santas Religiones a las otras en el uoto de la obediencia que comprehende tambien el martyrio, como dicho es, y excede a toda otra perfection, & infra. Y considerando creo esta summa perfection destas sagradas Religiones esta prohibido por las bullas Apostolicas de la confirmacion de estas ordenes que de ellas no se pueda passar a otra alguna Religion de qualquier calidad que sea. Y nadie que sin passion quiera juzgar, y aya uisto la regla, y bullas, y priuilegios de estas ordenes, negara ser perfectas Religiones. Y los que lo contrario han dicho sin auer las uisto, (porque si las uieran no lo dixeram) no pudieron bien juzgar, ni escriuir de lo que no vieron, ni por pretender que no se guardaua la Regla, negar la Religion. Que es error manifesto.

Et paulo post. Y que mas aprouacion de la Religion destas ordenes es menester, de que su Mag. y los catholicos Reyes de Castilla, los poseen y tienen con titulo de administracion del Papa como a cosa religiosa y ecclesiastica? Y cada dia supplican al Papa por ellas, como por ordenes y religiones. Y los Papas si estas ordenes no fueran religiones ecclesiasticas, como, o para que las auian de eximir de la jurisdiccion ecclesiastica de los obispos, y otros como las eximen y les dan otros muchos priuilegios? Y las llaman religiones en muchas bullas. Y si algun texto uuiera en derecho que las llamara expresslyamente religiones, nadie dudara de su religion: pues porque mas se a de dudar llamando las el summo Pöt. fice religiones fuera de texto? Pues el mismo poder se tiene el Papa no haziendo texto, que haziendo le. Y el poder destes pontifices que llaman a estas ordenes religiones, es el mismo que el de los otros que hizieron los textos del derecho Canonico. Y aun que mas frequentemente las llamen ordenes, lo mismo importa que llamarlas religiones, assi en derecho como en el comun hablar. Y si contra lo arriba dicho de la religion de estas ordenes, replicare alguno que no es su regla de este tiempo la que yo he pintado, o almenos no se guarda, ni se exercitan los caualleros dellas, en la Milicia sino los mas en todo lo contrario de su regla y profesion, Argumento fue este y error. Primeramente de Vuiclef, y Iuan Hus reprouado en el Concilio de Costancia, y renouado en nuestros tiempos por su discipulo en los errores Martin Lutero, para deshazer la orden y potestad ecclesiastica por los abusos, transgresiones, excessos, y males de los ecclesiasticos. Y es de los Moros para reprouar nuestra ley Christiana por los pocos que diz en que las guardan de effos pocos que la siguen. Como que la ley no por si sino por los que la siguen, o guardan se uuiesse de juzgar ser buena, o mala: A lo qual todo y a lo de matrimonio, y a otros defectos y objetos

que

que contra la religion destas nobles ordenes opponen algunos, Respondo largamente en el dicho libro en el capitulo quinto, donde copiosamente se trata este articulo de la religion de estas Milicias, y se puede ver. Por manera que siendo estas nobles ordenes religiones, y las personas de ellas religiosas, que dubda puede auer: para no ser exemptas en todo de la jurisdiccion seglar? Y que hombre de uerzio podra negar que las personas destas ordenes no se aten muy bien por los uotos que hazen y se obliguen a la religion.

Et paulo post. Y por concludyr con exemplo sacado del mismo echo y caso que tratamos notoriamente se ue cada dia, que si un clerigo, o sacerdote toma el habito de alguna destas ordenes, se exime de la jurisdiccion ecclesiastica a que estaua sujeto. Y es juzgado solamente por su orden. Y esto sin contradiccion de nadie, y mandandolo su Magestad. Luego la orden destas Milicias y religiones, pues atrae asi a su jurisdiccion reglar el clerigo y sacerdote que era de la jurisdiccion y estalo ecclesiastico. De donde tambien se sigue, y necessariamente que pues la jurisdiccion de estas ordenes es mas poderosa que la ecclesiastica, y la ecclesiastica que la seglar que lo sera tambien mas que la seglar. Y que la ecclesiastica sea mas poderosa que la seglar, es notorio. Por que si un lego se haze clerigo, se exime de la jurisdiccion seglar, a que estaua sujeto y passa a la ecclesiastica.

Et post pauca. Item parece que no tiene dubda la dicha exempcion por la ley 12. tit. 16. lib. 2. ordina. echa por los Reyes catholicos en Toledo anno de 1480. Por la qual declaran por religiosos a los caualleros de estas tres ordenes; y de la de sant Iuan, y qualando los a todos y comparando los con los demas religiosos de otras ordenes. Y como a tales religiosos y exemptos de la jurisdiccion seglar, los inhabilita para officios seglares, y la causa de hazerse a quella ley fue don . . . . de Guzman cauallero de la orden de Calatrava, corregidor que fue de ciudad Real, el qual en la residencia fue acusado de cierto homicidio, y por el habito se eximio de la jurisdiccion seglar. Por lo qual los dichos señores Reyes hizieron a quella ley para los caualleros de las dichas quatro ordenes, y en general para todos los religiosos de qualquier orden.

Et post pauca. Que en Madrid siendo fiscal el Bachiller de la Torre, por todo el consejo Real presentes sus Altezas de los dichos señores Reyes Catholicos, se declarò por la exempcion de Calatrava, de quien sus Altezas se querian informar, y por consiguiente de Alcantara, que es cosa anexa de Calatrava, y una misma orden y la de Santiago esta y qualada quãto a este articulo, ala de Calatrava por la dicha ley 12. del ordinamiento y tambien ay declaraciõ expressa de summos Põtifices a quẽ esta declaracion pertenece, por depeder principalmente de ser, o no estas ordenes cosa religiosa y ecclesiastica, De la orden y caualleria de Santiago, ay declaraciõ y bulla del Papa Innocetio, y del Papa Martino 5. de la orden de Calatrava y Alcantara, ay declaraciõ del mismo Innocetio 4. y Innocetio 8. y Leon x. y asi quãdo el Señor Rey Dõ Iuã el segũdo hizo degollar a don Alvaro de Luna maestre de Santiago hizo despues traer de Roma para si y los demas que auia interuenido en la muerte del maestre, absoluciõ de la excomuniõ en que auia incurrido por auer puesto manos uiolentas en el dicho maestre. como lo testifica el Doctor Mõtalu glossador de las partidas, y del cõsejo del mismo Señor Rey Dõ Iuã.

Hæc ibi. Per quæ omnia constat quam aliena à factò, & iure N. responderit ad Monit. 35. Quare quicquid ipse & Dominic. Sotus Author alioqui grauiissimus, & multis nominibus mihi suspiciendus, collega que meus olim in Academia Salmanticensi eruditione quidem, & ætate me longe prior, loco uerò posterior, in hac re dicant, mihi, ut in prædicto Monit. 36. dixi, uidetur iniuriam omnibus Ecclesiasticis & laicis agentibus vitam cœlibem in Curriis Pontificum Maximorum & aliorum Ecclesiasticorum & Regum ac Principum secularium, Imò & in aliis urbibus extra septa Monasteriorum, dicere, quod mi-

lites præfatorum ordinum obsequentes Regi Magistro suo, non possunt moraliter loquendo seruare votum castitatis, quia non est difficilius eis seruare illam, quam aliis sacris initiatis suam, & aliis cœlibibus, sextum decalogi præceptum extra septa Monasteriorum habitantibus, quamuis certum sit, cæteris paribus, facilius esse illam seruare intra illa quam extra.

S V M M A R I V M.

Commendatarius cur vocatus Author. num. 17.

Religionem militarem dicere non esse veram, piaculum, & eius professorem habere proprium, peius, num. 18.

- 17 XVII. Quod incaute imponit mihi quod ego Monit. 80. q. 1. num. 5. appellaui canonicos Regulares Roncæuallis, & S. Isidori Legionensis Commendatarios, quod nec per somnium vnquam venit mihi in mentem, non enim ego appello ibi canonicos Commendatarios, sed prælatos quibus eorum præfecturæ in Commendam conferebantur, quorum altera scilicet prioratus Roncæuallis sic collata fuit quatuor præcessoribus eius qui nunc est Reuerendissimus Illustrissimæ familiæ Don Antonius Manricus in Episcopum Pamp. à Regia Maiestate nominatus Dominus meus quam colendissimus & altera scilicet Abbatia S. Isidori commendata fuit multis vsque ad præsentem, de quo nescio an fecerit professionem, & acceperit in titulum, nec ego me appellaui Commendatorem, eo quod sim canonicus simplex Roncæuallis, sed quia Commenda del Villar, prope Villagran Legionensis diocesis, cui iurisdicção temporalis meri, & mixti imperij inest, illius ordinis mihi fuit collata à Priore generali,
- 18 & per Sedem Apostolicam confirmata anno 1524. An vero periculose significet in responso ad 57. Monit. non esse veram religionem quæ ad militandum instituitur, ipse viderit, mihi ego piaculum censerem, per prædicta in 15. responso, satis autem miror, quod audeat dicere, quod ego ex æquo regulares clericos, secularihus, eo quod dixerim vtrisque eandem facultatem disponendi de fructibus beneficiorum, quasi per hoc concesserim quod regulares possint habere patrimonialia propria sicut seculares. Cauear autem ipse an periculose dicat contra religionem Christianam, quod Commendatores post votum paupertatis solemne possint habere propria patrimonialia, quòd etiam generalius ante dixisse notauimus in 9. responso non aduertens, quod omnes illi etiam de more se expropriant, vt in 15. Responso prædixi.

S V M M A R I V M.

Commendatores ordinum militarium Hispania habent Ecclesias separatas commendatas, quæ aliis non conferuntur, num. 19.

Beneficiarius licet non teneatur reficere ecclesiam priusquam sumat necessarium ad se alendum secundum qualitatem beneficij: secus tamen de necessario sibi secundum aliam qualitatem extrinsecam, num. 19.

XVIII. Quod

XVIII. Quod alia quæ subiicit vsq; ad secundam partem non sunt digna quibus respondeatur, nisi vt aduertat, an sibi constet, an vero secū pugnet affirmando exerte supra ad monit. 40. quod clericus peccat mortaliter insumendo fructus beneficij vane, vel profane, quod ipsum repetit in secunda parte ad monit. 7. & quod non parificauit clericos laicis quoad dispendendum reditus suos; & nunc parificat eos quatenus facit eis liberam facultatem disponendi de eis, & absoluit eos ab omni lege, præterquam misericordiæ, qua secūdem eundem etiam tenentur laici, qui tamen secundum eundem non peccant mortaliter sic sua impendendo, si enim hoc est verum, quomodo illud non est falsum: & è contrario, legens vero ea quæ ad 82. respondet, fateor me valde tentatum ad retaliandum, nisi me condonatio supra facta, & missa quam nunc indigne feci, ab eo retraxisset: Quis enim ferat tam frequētem, & duram reprehensionem transcriptionis eorum quæ in libello defenso continentur factam ab eo qui nouit me lectori iam inde à principio in Epistola ad eum data ob vtilitatem eius id facturum promississe? Quis item ferat audire Commendatores ipsos non habere Ecclesias, quarum decimas ipsi recipiunt, quæque ideo non habent Rectores principales, quia sunt vnità ordini, & ab ordine commendatæ commendatoribus, & ideo solum ponuntur in eis Vicarij perpetui vel temporales quos ipsi præsentant? Quis item ferat audire ordines prædictos non habere Ecclesias quæ non conferuntur presbyteris ordinum, & quod reparatio ecclesiarum quæ non habent reditus separatos à mensa Commendatarij non debeat fieri ab eo? Quorum contraria sunt notoria Hispanis, & eorum testis omni exceptione maior est in Vrbe prædictus Commendator Don Samartinus de Caruaial Visitator S. Iacobi frequenter designatus cum aliis eius rei consciis. Caterùm assertio quod filius Regis Parochiam mille aureorum habens, non teneatur reparare, & ornare illam necessariis si illis mille eget ad suum statum quasi Regium decenter sustentandum licet, ipsa non habeat reditum separatum, ad se conseruandum, & quod potius Parochiani tenentur illam reparare, indigna est quouis canonū perito, præterquā ipso ad contradicendū mihi adeo propenso.

SVMMARIVM.

Legem nullam quæ nititur æquitate esse iustitiæ, non dixit Author nu. 20.

Actus vnus & idem vario respectu ad varias virtutes & varias leges pertinere potest, nu. 21.

Lege iustitiæ non obligatur quicumque iudicis officio cogi potest, nu. 22.

Officium iudicis nobile non est actio, & frequenter datur contra obligatum alia lege quam iustitiæ, nu. 22.

Legale debitum multiplex, & quæ legalis iustitiæ pariat actionem, & quæ officium iudicis, & quæ neutrum, nu. 23.

Lex subsidiaria regulariter parit actionem, quicquid N. dicat, nu. 24.

Necessitatem extremam patientis non fiunt ipso iure ei necessaria, licet sit data & ab eo possint accipi, nu. 25.

Dominium rerum Ecclesia est apud Deum specialiter & priuatiue, nu. 26.

Gloriam per iustitiam, & eius opera quæri, nu. 27.

Iustitia vt maxima virtutum moralium, na. 27.

Beneficiarius successor cum præcessore, vt diuidit fructus remissine, nu. 28.

20

XIX. Quod quia satis supra in Responso ç. dictum est quoad alteram conclusionem principalem in qua teneo beneficiarium non solum peccare mortaliter impendendo vane & profane fructus sui beneficij, sed etiam teneri ad restitutionem, circa quam versantur omnia quæ ego dixi in secunda quæstione Apologiæ & ipse dicit in secunda parte suæ Antipologiæ non respondeo singularim multis quæ sine certo scopo disputando verbose inuoluit, & dilatat superfluis allegationibus, & parergis, quicquid venit in buccam effundendo, & tertio quoque verbo errorem, Iuris principiorum ignorantiam, incogitantiam, obliuionem, aut ætatis defectum impropere, alia nostra non intelligens; alia nolens, aut non potens intelligere. Quæ omnia Deus Opt. Max. ci condonet, vt ego iam condonavi, & quidem animo non ficto, sed pro antiqua inter nos amicitia, & charitate, ad obsequendum ei quibus in rebus mea tenuitate voluerit parato, solum adiciam hæc pauca, & nuda confirmationibus, & confutationibus, quibus cum in iustum crescerent librum, & auctarium fieret maius aucto. Primum, quod ipse qui impropere mihi tranquillam senectutem, forte per præcipitis iuuentutis ardorem, ait in principio, ambiguum sibi fuisse an mea prima quæstio proponeretur de peccato tantum beneficiarij male impendentis, an etiam de obligatione restituendi. Quilibet enim senex, imo & adolescens, sine tumultuario feruore, tenorem quæstionum legens, præsertim adeo serio ac ipse, clare vidisset, cum vt patet, ex 2. mon. 1. q. prima quæstio habeat, an talis beneficiarius peccet mortaliter. Secunda, An esto peccet mortaliter, teneatur restituere: Nonne qui cæcus non est, videt in prima quæstione non quari de restitutione, sed solum de peccato mortali? Item quod mirum est virum iuuenem, diligentem, & adeo apud se sapientem, non intellexisse, quod ego ei non impono in meo primo monito, quod ipse dicit ad illud, sed tantum quod non omne id ad quod quis compelli potest, debetur iustitiæ specialis lege, in quo ipse lapsus est in suo libro, & fallitur in hoc ipso monit. & sequenti, dum putat omne id propter quod ad iudicium venit, esse debitum iustitiæ specialis, cuius contrarium ego in monit. 1. qu. 2. irrefragabiliter probo, monstrando multas leges, & præcepta multarum virtutum aliarum à iustitia speciali esse, ad quarum obseruantiam quis à iudice compelli potest, licet non sint præcepta, & leges virtutis iustitiæ specialis, sed vel noluit intelligere, vt bene ageret, psal. 68. relat. in cap. Ideo. 37. dist. aut certe credo ei dicenti se non intelligere, quia nondum peruenit ad hanc (quæ non est triuialis) cognitionem. Secundo, quod miror eum putare, vel fingere me moueri illa doctrina Thomæ quam in fauorem meum allegat, tacite me ignorantia illius notando ad monit. 2. meum quam postea contra me opponit, non enim facit pro me, licet ipsemet (vt ait) non intelligens id falsum putet, & insinuet me dicere nullam lege iustitiæ in nullo casu teneri patrem filio,

vt magister sententiarum dicit in 2. d. 2. ubi vel

vel maritum vxori, neque econtrario, & falsius imponit mihi quod dixerim
 leges quæ statuuntur ob æquitatem, & fundantur in ea, non pertinere ad iusti-
 tiam specialem, quod legista insensatus non dixisset, & ipso teste ad 6. monit.
 allegem. l. Si & me & Titium. ff. de reb. cred. ad probandum actionem ob solam
 æquitatem dari, & contra id mihi falso impositum opponit, nullum finem ar-
 guendi faciens, multa quæ cuique iurisperito ad manum erant, ego enim id so-
 lum dixi de lege quæ tantum ex pietate, misericordia, vel charitate descendit,
 & non de descendente ex æquitate, cui omnes fere leges nituntur, authore Celso
 qui relatus ab Vlpian. in l. i. ff. de iust. & iur. ait ius esse artem boni, & æqui, & iur-
 isconsultos philosophos æquum ab iniquo separātes. III. quod non intelligit 21
 aut certe non aduertit, quod vnus & idem actus vno respectu potest esse vnus
 virtutis, & altero alterius, vt actus alendi filium vel parentem, est actus virtutis
 pietatis quatenus ex solo amore naturali, vel charitate procedit, sed quatenus
 pacto, promissione, legato vel iusta lege tenetur alere, siue amet siue non, & ale-
 re sic vel sic, & illo, & illo tempore, velit, nolit, actus specialis iustitiæ est, & ita
 fieri potest, quod actus qui non parit actionem, nec restituendi obligationem
 quatenus est actus vnus virtutis vel vitij, pariat eas quatenus est alterius, sicut
 passim apud Theologos inuenias actum suapte natura indifferentem, fieri actum
 alicuius virtutis, vel vitij, ob legem præcipientem, vel vetantem illum. Imo &
 actum vnus virtutis, fieri alterius, ob diuersum finem, vel diuersum præceptum
 vel legem, sicut vnus, & idem actus, lege naturali vel diuina, & humana præcep-
 tus, vel veritus, vno respectu pertinet ad legem naturalem, & altero ad huma-
 nam, vt est pulchrum in re graui exemplum apud Caiet. in tract. 19. quaest. 3. Non 22
 item intelligit, aut certe non aduertit, quod aliud est obligari quem ad aliquid
 lege iustitiæ, & aliud obligatum lege alius virtutis compelli posse officio iudicis
 nobili ad implendam illam, potest enim quis cogi officio iudicis ad faciendum
 quod iubet lex misericordix, pietatis, charitatis, religionis, mansuetudinis, vel
 alius virtutis quæ est multiplex, vt ex Tho. recep. probō in d. 1. Monit. adiunctis
 illis quæ tradunt post alios, Fel. in c. 1. de off. iud. & Iaso. in princip. de Act. super
 glos. in verb. Ius, & citati ab eis, & alij alibi de officio iudicis nobili, quod non 23
 est proprie actio, quod est misericorditer implorandum, quod per illud prouid-
 detur pauperi de aduocato, & fratribus minoribus, de elemosyna eis relicta,
 & cogitur diues aliquando facere elemosynam, & c. quamuis enim ad multa
 quæ debentur lege iustitiæ specialis, cogi possit quis officio nobili sine actione,
 non tamen omnia ad quæ quis illo cogi potest, debentur lege iustitiæ, per pro-
 xime dicta, & mox dicēda, quod & Caiet. 1. To. tract. 9. q. 3. dixit de compulsione
 ad implendum votum officio Episcopi sine actione faciēda. Nec item intelli-
 git, aut certe non aduertit duplex esse debitū etiam legale, alterum quod debe-
 tur de honestate, & non de præcepto, qualia sunt aliqua debita virtutis liberali-
 tatis, & gratitudinis, ad quod non datur actio nec officium iudicis, & eam fran-
 gens, non cogitur restituere. Aliud est debitū legale, quod debetur de præcepto,
 necessario faciendū, & hoc rursus est duplex. Alterū, quod debetur lege iustitiæ
 specialis, & ad hoc vt plurimum datur actio, saltē iure canonico, & violator cog-
 gitur restituere. Alterū, debitum de præcepto lege tantū alius virtutis, & ad hoc

quatenus ab ea tantum præcipitur, non datur actio, nec coactio; ad restituendum, sed officium tantum iudicis nobile, ad cogendum ad illud implendum. Exemplum primi, debitum à diuite patienti necessitatem non extremam, nec adeo magnam, illud enim obligat de honestate tantum, & non parit actionem, nec obligationem restituendi, nec officiū iudicis ad compellendum. Exemplum secundi, est debitum ex contractu, vel quasi, delicto, vel quasi, vel vltima voluntate quod parit actionem & restituendi obligationem. Exemplum tertij, debitum quod quis debet egenti extreme, quod non parit actionem, nec obligationem restituendi, sed officium iudicis nobile, quo potest ad id compelli, & ita pertinet ad iustitiam generalem legalem, quæ non parit actionem, nec restitutionem, quando non concurrit, cum iustitia speciali, & tunc sic, nec officium iudicis, quando non concurrit cū virtute, quæ illud parit, & tunc sic. Per quæ nondum forte hætenus ita declarata sunt componēda dicta Alex. Halen. S. Thom. S. Ant. Caiet. Adria. Panor. Turrec. & aliorum multorum, quæ primo aspectu secum pugnare videri possunt. Quæ & alia posita in meo monit. 8. N. intelligere voluisset, non se frustra toruisset, fingendo scopos in quos sagittas mitteret, vidissetque propugnacula quibus Adria. Sot. & ego quos carpit, defendimur, & laudari meremur.

24 Sexto, quod ego efficaciter probaui verum esse regulariter, & simpliciter, eos qui lege subsidiaria tenentur, obligari ad restitutionē, quod est contrarium eius quod ipse simpliciter dixit, & nunc meis argumentis coactus

25 limitat, per quod an satisfaciatur ipse viderit. Septimo, quod vim facio mihi patienter ferendo illa quæ ad monit. 4. respondet de dominio rerum existentis in extrema necessitate, asserens me non intellexisse doctores, quos, gratia Deo, adeo antequam forte ipse nasceretur intellexi, vt audeā dicere nullum vnquam tam vere, clare, resolute, & ad praxim apposite ea de re dixisse, ac ego scripsi in Man. Confes. c. 17. à nu. 60. nam & ipse inde forte didicit quæ dicit me non intelligere, & non aduertit secum pugnare, asserendo egentem extreme fieri dominum eius rei quam apprehendit, ad se conseruandum necessariam, & mox argumento meo conuictus, dicit teneri ad restituendū vestem pretiosam sine qua præhensa periisset.

26 Octauo, quod insulse, ne dicā, periculose, iterum confundit dominium speciale quod Deus habet in re speciali donatione, vel dispositione, hominis sibi dicata, cum dominio generali quod habet in omnibus, etiā laicis. Tum quia significat Deum esse minus capacem ad quæredum dominium quam proximum. Tum quod parum obseruat Patres Concilij Trid. dum reputat eos dicentes bona Ecclesiastica esse bona Dei, & ob id statuētēs redditus eorum non esse donandos diuitibus, intellexisse de dominio generali quod habet etiam in bonis laicis, & non de speciali quod habet priuatiue vt dictū est, supra in 10. responso, & resoluitur infra nu. 31. iuxta profundā & hætenus nullibi sic traditam resolutionem Apologiæ Monit. 24. 1. q. Nono, quod licet desiderare in eo memoriam vel diligentiam, dum ait se non meminisse vbi arguat de dominio militis super suo stipendio quæsito ad dominiū clerici in suis fructibus, cum multis ver

27 bis id faciat 4. part. c. 1. post. nu. 4. fo. 179. Desiderare licet etiā circumspeditionem, dum incaute, peruertendo sensum gloriosi c. gloria Episcopi. 12. q. 2. ait ad Monit. 10. non quæri gloriam per opera iustitiæ, sed misericordiæ, & alias indebita, contra illud, iustus vt palma florebit, & alia mille loca scripturæ, & contra illud

Thom. recep. 2. 2. q. 183. art. 3. Christiana perfectio essentialiter consistit in præceptis, & instrumentaliter in consiliis, & contra expressam eiusdem determinationem ab omnibus recept. 2. 2. q. 58. art. 12. qua iustitiam præfert liberalitati, & omnibus aliis virtutibus moralibus etiam misericordiam, quatenus est tristitia alienæ miseriam, ratione regulata, vt subtiliter docet Caieran. ibidem. Quod tamen est intelligendum de aliis virtutibus ordinatis ad se vel proximum, & non de religione quæ ordinatur in Dei honorem, quæ est prima moralium secundum eundem 2. 2. q. 81. art. 6. Probat autem Thom. hoc per illud Tullij 1. offic. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Et per illud Arist. 5. Ethic. Præclarissima virtutum est iustitia, & neque est Hesperus, neque lucifer, ita admirabilis. Quod ait procedere non solum in iustitia legali, sed etiam in speciali, duplici ratione, & pondera in dicto Cic. verbum splendor, & in Arist. verba, Hesperus & lucifer, quibus significatur gloria quæ ab Ambrosio definitur esse clara cum laude notitia, vt late monstramus in c. Inter verba 11. q. 3. & est contra totam Ecclesiam Christ. quæ tribuit lauream gloriæ martyribus, non solum quibus se ad id, cum non tenerentur, obtulerunt, sed etiam his qui quæsi tenebantur id pro fide Christi subire. Quin & contra sapientiam Ethnicorum, qui ob iustitiam egregie seruata, alij Traianum, alij Aristidem, alij alios eius maximos cultores, gloriosissimos appellarunt. Decimo, quod sufficit eum exæquare maritum, & beneficiarium quoad dispositionem fructuum dotalium, & beneficialium, ad hoc vt dicatur male illos exæquare, quod nos prætendimus, quum teneat, beneficiarium dispendendo vane, vel profane, peccare mortaliter, & tenere debeat maritum, id faciendo non ita peccare per prædicta. Item quod vt doleo totam fere urbem concepisse librum eius contra me fuisse scriptum, ita gaudeo eum dicere rem ipsam non sic se habere. Item quod non fuit visa nobis iniqua diuisio fructuum inter præcessorem & successorem beneficii instar diuisionis inter maritum, & vxorem, sed quod illa non est iure communi statuta, nec vsu antiquo recepta, cum in Monit. 13. q. 2. dico, nulla glos. neque doctor ordinarius antiquus meminerit talis consuetudinis contrariæ opinioni communi, quam noui non fuisse ante 1525. annum, in Regno Nauarræ, nec Castellæ veteris, vbi mihi quoque tunc collata fuit Commenda supradicta, sicut ipse ait se nunc habere pingue curatum in Regno Castellæ Nouæ siue Toletano. An autem ea tunc seruaretur ibi, sicut nunc seruari ipse testatur, nescio, quamuis sciam, quod & ipse non ignorat, non esse iustam causam cur impingatur mihi eius ignorantia, eo quod fuerim in vtroque iure Gymnasta 50. (vt ipse ait) annis, siquidem vbique terrarum ad Gymnastas Academiæ super iuris vtriusque dubiis concurritur. In reliquis autem quæ respondet vsque in finem, parua diuersitas est, vel cōuenimus

28

S V M M A R I V M.

Beneficiarius potest sibi facere patrimoniale de suo redditu, quantum impartit pauperibus de suo patrimonio, num. 29.

Discere potest quiuis etiam senex à iuvene, num. 30.

Bonorum sacrorum & laicorum differentia quoad dominium, administrationem, impensionem, & peccatum, num. 31.

29 XX. Quod ad ea quæ responderet Monitis meis 3. quæst. solum replico, primum, quod gaudeo eum ad primum dicere, non posse clericos iuste testari ad profana, esto iure simpliciter concederetur, vt possent testari, quia nec in vita ita possunt disponere, in quo conuenimus, Quod satis perpensum, magnus gradus est ad meam conclusionem, quod non valet consuetudo testandi ad profana de quasitis ex redditibus beneficiorum. Secundo, quod nihil ego impono ei quod non dicat ipse in suo libro directè, vel indirectè per necessariam consequentiam, vt in multis articulis supra monstraui. Tertio, quod qui legerint suum librum & meum, iudicabunt meum (ni fallor) longe præcellere suum methodo, breuitate, claritate, & resolutione. Quarto, me mirari, quod quum sit largissimus in concedenda clericis facultate dispendendi, neget posse iuste beneficium impendere in profana tanquam patrimoniale tantundem de redditibus beneficij quantum impenderit de suis patrimonialibus, in opera pia in quæ illi redditus poterant impendi, quod ego affirmari Monit. 4. quæst. 3. per c. si Episcopus. 12. quæst. 5. & merito, quia videtur quis soluere in causam duriores, & potius quod debet, quam quod non debet. l. ff. de solut. & l. cum de indebito. ff. de probat. Et consequenter qui clericus debet dare superflua reddituum beneficiorum pauperibus, in dubio, actu, vel virtute vult potius dare de his quæ debet, quam quæ non debet, & consequenter dare quæ dat de patrimonialibus in compensationem eorum quæ retinet, vel accipit de redditibus beneficiariis per præfatas leges, & multa similia quæ facile adduci possent, nisi quum expresse in onus sui patrimonij id faceret, quia tunc secus esset, arg. l. continuus. §. cum ita de verb. Quinto, quod meam de commendatoribus ordinum militarium, doctrinam contra quam ipse multa scripsit directè, & consequenter approbavit Pius V. in bulla quam dicit legisse insertam Monit. 12. & alia multa adducta supra responso 11. Vltimo, quod ipse viderit an modeste dicat ab eo me didicisse quasdam leges Iurisconsultorum & Codicis satis profecto vulgatas, quas antequam ipse nasceretur, iam prælector docere poteram, qui eo improperante 50. annis fui Gymnasta in Academiis, & me sciente, & Deo gratias agente, circiter 40. An item modeste dicat me indicante se, nouisse Aluarum Pelagium, quem ante 20. annos in Manuali confessariorum Hispano non semel citauit. Quæ non dixerim pie lector, vt significem putare me adeo senem non posse, vel non esse paratum ab eo iuvene discere multa diuina, & humana, græca, & latina, Pontificia, & Cæsarea, possum enim & paratus sum, discere etiam ab alio longe inferiori, imitatus Patriarcham illum meum maximum Augustinum relatum in c. si habes 24. quæst. 3. & Pomponium 78. annorum dicentem in l. Apud Iulianum. ff. de fideicom. libert. non pigere se alterum pedem in tumulo habentem, aliquid addiscere: vt qui iam pridem certius quam ille Ethnicus noui sententiam gloss. c. nisi cum pridem, de renunc. super illo, Spiritus ubi vult spirat, hoc disticho contentam.

Tu spiras ubi vis, tua munera, diuidis vt vis,

Scis cui des, quod vis, quantum vis, tempore quo vis.

Sed ne mea opuscula & responsa multis utilia, eius improperiis desinant esse talia, & vt apud se reputet, an id damni rescicere teneatur. Et quod fortassis inter nos quoque est locus illi apud Hieronymum parcemiæ, Bos lassus fortius figit

figit pedem. Et quod non rarò senilis cantio e st Cygnea Numine Dei ; qui nos ambos, & omnes sua sanctissima pace conciliatos in terris, æterna tandem gloria donet in cœlis. Amen.

Coronis itaque resolutoria fit, quod quicquid blandiamur nobis beneficiarij tam seculares quam regulares, veritas consistit in his octo. Primum, quod omnium bonorum pecuniariorum sicut & aliorum omnium verus & summus Dominus est Deus Opt. Max. illa sua dispositione generali, qua ipsius est terra, & plenitudo eius, tam quoad naturam, quam quoad vsu, vt declarat Thom. in neutro libro ad hoc citatus 2. 2. q. 66. art. 1. Secundo, quod horum bonorum quædam sunt communia, & nullius, ita quod neque sunt Dei, neque hominis singulariter, neque hominum communiter vlla dispositione humana in id sufficienti, sed capientium fiunt, quales sunt lapides in littore maris, & pisces eius l. 1. ff. de acquir. rer. dom. Alia verò sunt diuisa quæ aliqua dispositione humana sunt alicuius, & hæc sunt duplicia, quædam Dei tantum, quæ etiam appellantur nullius in §. sacræ, & §. nullius, instit. de rer. diuis. alia tamen ratione quam superiora, scilicet, quia nullius hominis singulariter neque hominum vniuersaliter sunt, sed Dei tantum, secundum gloss. recept. ibi & in l. 3. ff. de acq. rer. dom. qualia sunt omnia Ecclesiastica & Deo dicata per humanam oblationem, donationem, conuentionem, delictum, vel vltimam voluntatem, iuxta c. sunt qui opes 17. q. 4. & c. Res, cum gloss. 12. q. 1. & alia multa præsertim c. 1. de refor. sess. 25. Concil. Triden. & l. Nulli & l. Id quod & l. si quis ad declinandam. C. de Episc. & cler. cuius gloss. in verbo, minui, probat posse Deum institui hæredem, & ei donari & legari. Quæ omnia dicuntur sacra alicuius ex quatuor speciebus sacrorum, secundum Thom. recept. 2. 2. q. 99. ait 3. & probatur in iuribus prædictis, licet alia sint aliis sacratiores, vt probatur in Apolog. q. 1. Monit. 24. Alia vero sunt hominis, vel hominum singulariter, vel vniuersaliter, qualia sunt omnia profana & laica, siue sint publica, siue priuata, iuxta §. vniuersitatis, & §. singulorum instit. de rer. diuis. Tertio, quod hæc consequitur, solum Deum, & nullum hominem esse verum Dominum bonorum ecclesiasticorum, & ita ecclesiasticos, siue seculares, siue regulares disponentes de illis, disponente de alienis: bonorum autem profanorum esse veros dominos laicos, & clericos seculares singulos, vel vniuersos ad quos ea humana dispositione ad id sufficienti pertinent. Et ita eos disponentes de iis, disponente de suis, Quarto, quod vniuersalis omnium bonorum ecclesiasticorum tam mobilium quam stabilium, quæ sunt Dei, administratio, siue ius administrandi ea nomine ipsius pertinet ad Pont. Max. per concessionem immediate factam ei, vt suo summo vicario. Particularis verò mediata, vel immediata ab eodem Pontifice concessa inferioribus beneficiariis secularibus, vel regularibus pro sua cuiusque institutione, & titulo, ita quod nullus eorum etiam ipsemet Papa, est verus Dominus eorum, sed solum administrator rerum alienarum. Papa quidem summus, sed immediatus, alij verò particulares, & mediati. Quinto, quod inter beneficiarium secularem, & regularem hoc distat, quod ille potest habere verum dominium rei pecuniariæ profanæ vna cum iure administrandi hæc vel illa bona ecclesiastica per hunc, vel illum titulum beneficiarium canonicum à Papa sibi mediata, vel immediata concessum, & quicquid acquirit intuitu suæ personæ,

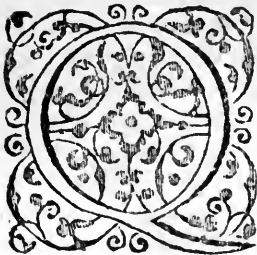
acquirat sibi quoad verum dominiũ: quicquid verò acquirat intuitu sui beneficij, acquirat Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad administrationem vniuersalem, sibi verò, quoad particularem: Regularis verò quicquid acquirat tam intuitu suæ personæ, quam sui beneficij, acquirat Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad administrationem vniuersalem, & immediatam, suo verò beneficio, & sibi quoad particularem mediatam. Sexto, quod inter clericum secularem non beneficiarium, & regularem simplicem non beneficiarium, hoc distat, quod ille siue sit sacris initiatus, siue non, quicquid iuste acquirat, sibi acquirat quoad tam verum dominium quam laicus, ea quæ sibi acquirat, hic verò nihil penitus acquirat sibi quoad verum dominium, nec veram possessionem, neque vsum fructum, neque vsum iuris, sed quicquid acquirat, acquirat primum Deo quoad verum dominium, & Papæ quoad vniuersalem administrationem immediatam, & quoad particularem mediatam ordini suo, vel Monasterio si est capax talis iuris administrandi, sin autem, remanet illud apud Papam, & sola administratio facti apud ordinem suum, vel monasterium dum Papa illis eam permittit, & etiam propriam suæ personæ dum Papa, vel suus prælatus eam sibi iuste permittit. Septimo, quod tam Papa quam omnes alij beneficiarij, siue seculares, siue regulares, debent administrare prædicta bona Dei, tanquam administratores alienorum bonorum, scilicet Dei, secundum voluntatem eius declaratam per sacras literas, traditiones Apostolicas, & Canones Ecclesiasticos Conciliorum vniuersalium, & Pontificum Max. Octauo, quod voluntas Dei, & D. N. Iesu Christi declarata per præfata, est quod Papa, & omnes alij ministri inferiores beneficiarij possint se alere decenter ex redditibus suorum beneficiorum, & quod superflua naturæ, & decentiæ, distribuant in pauperes quos elegerint, siue mendicos, siue alios, indigentes tamen, saltem ad se decenter sustentandum, vel in alia pia, vel iustæ gratitudinis officia, & non thesaurizent eam etiam ad mutandum statum inferiorem in altiorem, nec donent illos diuitibus, etiam cognatis, vt ditiores, vel nobiliores fiant, & quod contrafacientes, in notabili quantitate, peccant mortaliter, ceu vtentes rebus aliènis contra voluntatem Domini, & tenentur ad restitutionem, quia violant legem iustitiæ, non solum ipsi, sed etiam qui accipiunt ab eis, nisi excusentur per aliquod eorum quæ nos colligimus in Apologia q. 1. Monit. 77. Cœptum 8. Kal. Nouembr. finitum, eisdem Kal. manu extrema donatum, die sacro B. Martino Apostolorum pari, cuius vt intercessione contra omnia aduersa muniamur, cum tota Ecclesia oramus. Amen.

L A V S D E O.

REVERENDISSIMO DOMINO

Gonzalo Herrera Episc. Laodicen. Franc.

Turrianus Societ. Iesu.

VIA ex literis tuis postremis intellexi propositū esse D. Liermo Episc. Mondonien. designato scribere de bonis ecclesiasticis: & quid ipse de ratione eis vtendi sentiam, cupere scire: faciam: & quod amicus tuus à me petit: & quod ego ei pro sua in me beneuolentia & studio atque officio mea scripta (vt scribis) defendendi: debere mihi videor. Tametsi post tam multa de hac re à duobus magnis viris sapius vltro citroque magna concertatione disputata: & ab altero eorum vtriusque Iuris consultiissimo veritate tam subtiliter limata: & tot ac tantis argumentationibus, & auctoritatibus canonicis grauissime conclusa, fortassis actum agere videor. Sed si nihil aliud in hac scriptione proficiam in re honesta amicis morem gerere operæ pretium est. Et quia eadem repetere nec opus est: neque sine fastidio legentis & scribentis fieri potest: inuestigabo paulo diligentius, si quid forte ab illo grauissimo patrono & fortissimo propugnatore veritatis nobis relictum est quod ad propositum ei finem episcopos, ecclesiam, & pauperes adiuuādi pertinere possit. Bona igitur ecclesiastica sic data sunt domino, cuius sunt, vnde *uigilia* id est dominica in apostolicis constit. appellatur: sicut tempore apostolorum dederunt Ananias & Saphira vxor pretium agri, quem vendiderant. Deo enim dederunt, non hominibus, sicut scriptura testatur, cum ait: Cur tentauit Satanias cor tuum mentiri spiritui sancto? non es mentitus hominibus, sed Deo. Deo igitur dederant, cui oportebat fidem seruare, & non fraudare eum, auertendo partem doni oblata. Huiusmodi ergo bona Deo oblata Deus ipse postea (sicut à sanctis apostolis in suis constitutionibus traditum est) dedit episcopis, & aliis ministris tanquā operariis cibo suo dignis. sicut ait euāgel. Matth. Cum vero cibum dixit, ea intelligi voluit, quæ naturæ necessitas postulat. Vt canon apostolorum 41. & synod. Antiochena canone 25. interpretantur. his enim indigent ministri. Quod si ex donis Deo oblati, opes ministris ecclesiæ Deus concessisset, & non necessaria tantum, opes, siue diuitias, & non cibum vocasset, quo dignos esse dicit ministros ecclesiæ, tanquam mercede sua. Hoc enim contentos esse vult, & non amplius sibi sumere, sicut apostolus ait, habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Quod quidem de episcopis in primis dixisse, qui in locum apostolorū successerunt, testis, & interpret est idem canon Synodi Antiochenæ 25. qui sequens canonem apostolorum, episcopo cōcedit, vt ex bonis ecclesiasticis accipiat: quæ (inquit) opus sibi sunt ad vsus suos necessarios, & hospirum: vt nihil eis desit secundum apostolum dicentem: habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Et apostolica constitutio libro 2. c. 24. Sumat (inquit) episcopus ex bonis ecclesiasticis, quantum sibi sufficiat: in indumentum, quantum necessitati & honestati congruat. Quod si aliunde suppetat illis ad viuendum, &

sunt fortasse diuites, licebitem dare bona sua, quibus videatur secundum canonem apostolicum 40. & de euangelio viuere, sicut dominus ordinauit, sumentibus ex bonis ecclesiasticis (vt iam diximus) quantum sibi & familie atque hospitalitati sufficiat, tanquam qui sint & indigentes & operarij: vt quod accipiunt, sit eis merces, qua sunt digni propter opus ministerij, quæ vero supersunt, aliorum egentium sunt. Omnino enim huiusmodi bona donata sunt Deo. Quæ ideo græce dicuntur *δῶρα* id est: dona, quæ dari solent etiam non indigenti, vt certe nulla re indiget Deus cui donantur. Cum vero dat Deus ministris ecclesiæ ista dona sua, quia iam tanquam indigentibus dat, non *δῶρα* sed *δῶματα* vbi que & scriptura, & apostolica constitutio vocare solet. Sunt enim *δῶματα* quæ data interpretari solemus, ea quæ indigentibus dantur. Notauit hanc vim verbi huius Sanctus Maximus Dionisij Ateopagitæ scholiastes in quæstionibus & responsionibus ad Thalassium. Sic Paul. in epist. ad Philippen. c. 4. vsus est hoc verbo, cum ait: & Thessalonicam semel & bis mihi in vsu misistis: non quia quæro datum: græce est *δῶμα* in quo digna est admiratione scripturæ sanctæ prouidentia: quæ eo verbo in mercede ministrorum ecclesiæ vitur, quod eos statim redarguere potest, si non contenti cibo suo, plus appetant, id est: si ex possessionibus & bonis ecclesiasticis plus sibi sumant quam quod eis ad vsus vitæ necessarios honestos, & decentes sufficiat. Continuo enim eos rogabimus, ista, quæ supersunt necessitati, quo nomine vocabuntur? *δῶρα* enim, id est, dona, non sunt, quæ dari solent etiam non indigentibus: vt idem quoque Sanctus Maximus notauit. Deus autem ista dona sua, id est, sibi oblata, non dat ministris ecclesiæ tanquam non indigentibus: sed potius dat in cibum, id est, ad necessarios vsus vitæ, velut indigentibus: vt canon apostolorum nos docet. Neque rursus sunt *δῶματα* id est, data: quia hæc indigentibus dantur. Ista autem supersunt istis: non igitur istorum sunt, quæ istis, neque tanquam non indigentibus à domino Deo donata sunt: neque tanquam indigentibus data. Nemo enim indiget superfluis. Restat ergo, vt sint aliena, & distribuenda quibus debentur, & quorum sunt: vt si non distribuuntur: inique ablata sint: ablata dico egentibus, quorum sunt. Quod si ablata sunt, iustitia postulat, vt restituantur. Deinde, si episcopi veri & legitimi domini fructuum possessionum sunt: cur eos scriptura sancta, & apostolica doctrina à Clemente Petri & Pauli discipulo scripta, & apostolici pontifices œconomus, id est, dispensatores, & procuratores vocant? aut si œkonomi simul & domini sunt, consequens est, vt partim horum bonorum ecclesiasticorum tanquam propria eorum sint: ea scilicet, quæ ipsis ecclesiæ ministris ad vsus vitæ necessarios opus sunt. Partim non propria, sed ipsis à Deo commendata, & concredita: tanquam fidelibus œconomis. Quod si œkonomi, siue dispensatores eorum sunt, quæ necessitati supersunt, an ratio iustitiæ naturalis non docet, si œconomus auertat sibi & suis vlibus, quæ dispensanda erant: ea resarcire: & compensare debere? aut certe si non debet, non œconomus, siue dispensator; sed dominus est episcopus, & mentietur scriptura; quæ œconomus siue dispensatores vocat, vt apud Lucam in parabola; cum ait: *Quis putas est fidelis dispensator & prudens? (Græce est œconomus) quem constituit dominus super familiam suam? vt det illis in tempore tritici mensuram? quem*

locum de dispensatore spirituali & non sæculari, ecclesiastico & non ciuili, necessario secundum scripturam intelligendum esse, satis (vt opinor) probaui lib. 5. defensionis epistolarum pontificum apostolicorum cap. 9. aduersus Magdeburgenses Centuriatores. Sic etiam vocat apostolica constitutio lib. 2. cap. 24. cum ait: Vos episcopos oportet, non magnas impensas facere: neque donis Dei tanquam alienis, sed tanquam propriis Dei vti, vt bonos œconomos siue dispensatores Dei decet. Deinde subiungit. Sumat ergo episcopus alimenti quantum sufficiat: in indumentum, quantum necessitati, & honestari conueniat. Item cap. 35. Dabis, inquit, sacerdoti quæ ei debentur, primitias aræ, torcularis & oblata pro peccatis, tibi enim conuenit, vt largiaris, illi vero tanquam œconomus, & ministratori rerum ecclesiasticarum, vt dispenses: caue tamen ne episcopum ad rationes voces, neq; dispensationem eius obserues, quomodo, aut quibus, aut vbi, vtum bene an secus, habet enim ratiocinatorem Deum, qui hanc illi œconomiam, siue dispensationem in manus tradidit. Deum dixit ratiocinatorem episcopi, ne licentia, & impunitas à iudicio hominum illecebra ei esset male dispensandi. Sic quoque apostolici pontifices episcopos olim vocabant: sicut ex scriptura sancta, & ex apostolica traditione didicerant. Vnde Alexander primus in epistola 1. Quod autem (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quam ad se (sic enim est in exemplari Vaticano manu scripto) sacerdotes vel actores accusari: ita à tempore apostolorum obseruatum & diffinitum inuenitur. Episcopos, qui sunt (sicut Clemens Romanus vocat) sacerdotes populorum; vocat Alexander actores ecclesiæ suæ. Sic enim legendum est, sicut in vetustis exemplaribus manu scriptis scriptum reperitur: & non auctores vel rectores, quos prius quam accusentur, conueniri vult Pont. Alexad. ab iis qui in eos querelam habent. œconomos enim græce: quos nunc, vt antea dixi, dispensatores interpretari solemus. olim interpretati sunt actores, id est, administratores, siue procuratores. Testis est interpretatio latina antiquissima epistolæ ad Galatas, in qua verbum œconomus græcum sic translatum est, cum ait. c. 4. quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo: cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre, pro actoribus græce est œconomis. Et in vetustissima interpretatione Irenæi lib. 4. cap. 44. in fine: quis igitur (inquit) fidelis actor bonus & prudens. Locus est euangelij Lucæ 12. in quo œconomus est Græce, Latine, dispensator. pro quo interpres Irenæi (vt dixi) actor veritatis. Sic etiam vocat episcopos Anacletus in epist. 3. actores ecclesiæ, id est, œconomos, vel dispensatores. Ego (inquit magnus Basilius) cum carnem audio, carnem intelligo, cum scapham, scapham. Nomina enim ad significandas res imposita sunt. Similiter nunc dicendum est: nos cum episcopos œconomos & dispensatores audimus, œconomos & dispensatores intelligimus. Nomen igitur, quo sancti apostoli episcopos œconomos bonorum ecclesiasticorum vocauerunt, vt Clemens Romanus in cõst. apost. testatur, & nomen item, quo ipsa bona ecclesiastica eis data *ἀκούσιμα* id est, data indigentibus appellarunt, hæc inquam nomina, voluerunt illi sancti apostoli, vt perpetuo episcopos admonerent, debere eos cõtētos esse necessariis ad vsus vitæ: reliquorum vero ad distribuendum tantum in vsus egentium potestatem eis fieri, vt si hoc

non fecerint, ea quæ egentibus fraudata fuerint, egentibus reddenda sint. Si quæ Apostolus Timotheo in epist. 2. scripsit omnibus scriptum esse voluit, cum ait formam habet sanorum verborum, quæ ex me audisti in fide, & in dilectione in Christo Iesu domino nostro, qui œconomus, & dispensatores quos scriptura sancta, & traditio apostolicæ doctrinæ, & pontificum apostolicorum consuetudo vocat, dominos potius vocant, & faciunt, & dispensationem ac procurationem bonorum domini in dominium vertunt, quomodo isti formam habent sanorum verborum in fide creditæ dispensationis, & in dilectione pauperum in Christo Iesu domino nostro, & episcopo animarum nostrarum, cui primum bona ipsa oblata & donata sunt? Rursus idem apost. in epist. ad eundem: Si quis (inquit) non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ, secundum pietatē est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: at qui ex numero est sanorum sermonum domini nostri Iesu Christi, & ad doctrinam, quæ secundū pietatem est, pertinet sermo, qui tradit secundum scripturam, & apostolicam doctrinam, & apostolici canonis constitutionem bona ecclesiastica Christo domino donata esse, & eorum œconomos, & procuratores episcopos esse, cui sermoni sano, & pietatis pleno qui non acquiescit, qualis sit apostolus dicit, non ego. Et iterū in extrema parte epistolæ, O Timothee, inquit, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, depositum vocat, vt doctus Tertul. in lib. de præscription. heretic. sentit, apostolicam doctrinam ecclesiæ catholicæ traditam, quæ instar depositi fideliter in ea custoditur, à qua qui discedit, is inducit vocum, id est, vt Vincent. Lirin. vetus & grauis auctor interpretatur, dogmatum, rerum, & sententiarum nouitates profanas, quæ nihil, inquit, habent sacri, nihil religiosi, & ab ecclesiā, & templo Dei sunt alienæ. At nemo iam ignorat, vocari, vt supra docui, episcopos in euang. in apostol. doct. & apostol. constit. & in epist. pontificum apostolicorum œconomos, dispensatores, procuratores, actores, & administratores. Qui ergo eos bonorum ecclesiasticorum dominos dicunt, & faciunt, fidem apostol. doct. ecclesiis Dei traditæ instar depositi crediti violant, & profanam vocis nouitatem introducunt. Denique si corrumpunt bonos mores colloquia praua, vt apost. in epist. ad Cor. priore ait dictum Menandri comici approbans, profecto ad colloquia praua pertinet dicere episcopos dominos bonorum ecclesiasticorum, siquidem ad auaritiam, & non ad largitatem ministros ecclesiæ hæc vox inuitat, quos apostolus vult habentes alimenta, & quibus tegantur, his contentos esse. Sed ne iam amplius, si qui adhuc cōtraducunt, subterfugendi locum cogitent, & in aperto latebras quærant, imponat finem disputationi apostolica constitutio à Clem. Ro. lib. 2. cap. 24. descripta, quæ sic ait. Quæ secundum mandatum Dei tribuuntur, decimas dico: & primitias insumat episcopus, vt homo Dei: quæ causa, & ratione pauperum sponte offeruntur, distribuatur decenter in pupillos, in viduas, in afflictos & calamitosos, in hospites egentes, tanquam qui Deum habeat harum rerum ratiocinatorem, quarum œconomiam, id est, procurationem ei commiserit. Impartite ergo episcopi cum iustitia omnibus indigentibus, & vos vtimini bonis domini, sed nō abutimini. edite ex eis, sed ne soli ea deuoretis: quin potius cōmunicate cum egentibus, & declinate offensionē Dei. Non dixit, impartite omnibus egentibus cū misericordiā, aut charitate, sed cum iustitia.

iustitia. Ne quis diceret (vt iam quidam dixerunt) non esse restituendum, si quis eos fraudaret, quibus impertiendum erat: quia lex non iustitiæ specialis, sed lex charitatis impartiri iuberet. Iubet igitur lex apost. const. cum iustitia distribuere omnibus egentibus, vt cuiusque ratio, & necessitas postulauerit, quod quidem ad iustitiam distributiuam pertinet: ergo qui hanc iustitiam in distribuendo non seruauerit, quæ in alios vsus conuerterit, ea per legem iustitiæ specialis & commutatiuæ restituere egentibus debet. Hæc enim est, quæ id, quod in eo, quod distribuendum erat fraudatum est aliis, emendare & corrigere debet, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. in respon. ad 3. Deinde quia propter charitatem Dei & proximi seruanda est hæc iustitia in bonis Domini in vsus egentium distribuendis. Idcirco eadem Apost. constit. de lege etiam charitatis in proximum admonet subiungens: etenim si ista bona soli insumpseritis, illud vobis tanquam insatiabilibus, & qui soli ea comedetis, exprobrabit Dominus: Lac deuorabatis, & lanis operiebamini, & in alio loco: An soli in terra habitabitis? quocirca iussum est (inquit) vobis in lege: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Non solum igitur lex charitatis iubet episcopis bona Domini; id est, ecclesiastica cum omnibus egentibus cõmunicare, hoc ipsum enim iuberet quamuis omnia bona ecclesiastica episcoporum essent (vt sunt) patrimonij bona. Sed in primis lex iustitiæ distributiua hoc iubet, quia non sunt episcopi, sed communia omnium egentium. ob hanc causam prius de iustitia admonuit & præcepit, quam de charitate apostolica constitutio. Licet sit charitas excellentior virtus, sed quam habere episcop. non potest; nisi illam iustitiam bona Domini in vsus omnium egentium distribuẽtem seruet. Subiungit deinde apostol. const. Atque hæc quidem dicimus: non vt laboribus vestris non fruamini. scriptum est enim non alligabis os boui trituranti, sed vt moderate cum iustitia fruamini. Ecce iterum iustitia in iis etiam seruanda, quæ episcopi vsui deputata sunt. Iniustitia ergo est episcop. bonis ecclesiasticis ad vsus suos & familiæ immoderate vti. Tantum enim fit episcopi proprium ex bonis ecclesiastic. ad viuendum ex eis, aut ad dandum, cui velit, si malit ex patrimonio viuere, quantum eidem ad vsus necessarios & decentes secundum gradum & locum, quem tenet, necessarium est. Ergo secundum Apost. constitut. episcop. qui iis, quæ specialiter vsui eius deputata sunt; immoderate vtitur, ita vt immoderata sibi retineat, & aliis egentibus non subueniat, non solum peccat, vt in bonis patrimonij sui similiter vtendis peccaret, scilicet, contra debitum charitatis, sed etiam cõtra debitum iustitiæ in primis peccat. At fortasse, quod dixit S. Thom. 2. 2. q. 185. eandem rationem videri in his immoderate vtendis, vt de bonis propriis non asseueranter affirmauit, sed dubitanter dixit, cum ait, videtur esse eadem ratio. Subiungit postea eadem Apostol. constit. vt igitur cum bos in area operatur ore non alligato, inde pastum capescit, non tamen totum, quod in area est ab eo depascitur, sic etiam vos cum in area, id est, in ecclesia Dei operam exercetis, edite ex ecclesiæ bonis. En igitur, quod bos in area ore capit, dum laborat messum terendo. Exemplum est, & in veteri scriptura, vt Apost. Paulus interpretatus est, figura fuit eius partis siue portionis, qua episcop. contentus esse debet. siue ipse ex summa nondum distributa bonorum omnium ecclesiasticorum alioqui communium sibi sumat: siue iam antea facta partitione bono-

rum Domini in clericos, in fabricam, in pauperes: nihil enim refert, nec enim quia pars episcopi maior alioqui quam vsus necessarij, & decentes moderate requirunt, inuenta est specialiter eius vsui deputata. Idcirco totam quantacunque sit ei deuorare sine crimine iniustitiæ licebit: absit, non ita est: secundum Apost. const. nec hoc vnquam S. Tho. sensit. De ea igitur parte loquitur S. Tho. quam vocat specialiter vsui episcopi deputatam: in qua videri dicit per immoderatum vsum peccare. sicut in propriis bonis: in qua scilicet, non est notabilis supra necessitatem excessus: & latere potest. Siq. vero sit multus excessus, qui non potest latere, id ipsum sensit, vt ratio naturalis & diuini iuris postulat, quod sensit, cum episcopus plusquam debet de communi summa ante diuisionem bonorum sumit, ita vt multus sit excessus, qui latere (inquit) non potest. vnde videtur (inquit) bonæ fidei repugnare, bonæ fidei dicit, scilicet, dispensationis ac procurationis bonorum ecclesiasticorum creditæ. Ex quo fit, vt non solum peccet mortaliter, sed etiam restituere debeat, quia vbi bona fides creditæ dispensationis seruata non est, ibi alienum iniuste ablatum est. Probat deinde Apost. constir. testimonio prophetæ Ezechielis, quod dicit de episcopo. moderato vsu bonorum ecclesiastic. cum iustitia, id est, vt non plus iusto sibi sumat, etiam ex parte sibi assignata. Non enim exprobrabit Dominus episcopo, quod de lacte gregis manducet, & de lana onium vestiatur. Quis enim (inquit Apostolus) pascit gregem, & de lacte eius non manducat? Sed exprobrabit secundum apostolicam doctrinam, quod lac gregis vt infatiabilis deuoret: & quod de aliorum lana vestiatur, hoc est, plus iusto in cibos & indumenta sibi sumat. Hoc enim significat apud Ezechielem, lac deuorabatis, & lanis operiebamini. & paulo post idem Ezechiel: pascebant (inquit) pastores semetipsos, & greges meos non pascebant. Significat immoderatos sumptus in vsus suos fecisse, & oves indigentes defraudasse pastu necessario. In qua re quia iniustitia erat, minatur paulo post Dominus, inquiens: Visitabo oves meas, & pascam illas in iudicio, iniustitiam plane exprobrat pastoribus. Est igitur secundum scripturam apostolica constitutione interprete, iniustitia in vsu immoderato partis episcopi, quod si iniustitia est: est igitur opus restitutionis, quæ est actus iustitiæ commutatiuæ, vt quæ distribuenda erant egentibus, vt eorum communia, egentibus reddantur: aut in alios vsus pios collocentur. Immo, vt sicut Apostolus ait: omne os obstruatur; neque verbum ipsum restitutionis proprium in sacris canonibus prætermisum est. Synodus enim Antiochena, quæ grauissima est, & plures canones apostolorum renouauit, ac confirmauit canone 25. renouans canonem apostolorum episcopus (inquit) ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum in omnes qui indigent: cum omni reuerentia, & timore Dei. participet autem & ipse quibus indiget. Si tamen indiget, tam in suis, quam in fratrum, qui ab eo recipiuntur, vsibus necessariis: ita vt nullo fraudetur iuxta sanctum apostolum dicentem: habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Deinde subiungit, quod si contentus his minime fuerit, scilicet, necessariis, conuertat autem res ecclesiæ in suos domesticos vsus, & proventus ecclesiæ vel agrorum domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, vel filiis tribuat, ita vt per huiusmodi personas occulte res ecclesiæ lædantur: Synodo prouinciæ pœnas iste persoluat. sic interpretet vetus è græco vertit. Est autem hic pœnas

pœnas persolvere Synodo, rationes Synodo referre. hoc enim significat, quod Græce est *ἐπιβάς τῶν ἐπιπέδων*, quod vulgo dici solet: syndicare. Cum quis rationem administrationi quæ fidei eius commissa est, reposcitur, vt si quem fraudatum esse constiterit, confectis rationibus soluendum sit. Iudicio ergo Synodi Antiochenæ, si episcopus non contentus necessariis, plus in vsus domesticos, aut domesticorum, vel propinquorum insumat, siue diuisa sint bona ecclesiæ, siue non sint (nihil enim refert, neque Synodus quidquam referre iudicauit, quæ episcopum necessariis, vt cumque sit, omnino contentum debere esse secundum apostolicum canonem decreuit) contra iustitiam facit, & restituere debet. Immo ne quis sententiam canonis vel malitiosa cauillatione eluderet, vel per errorem falso existimaret, hoc genus lædendi res ecclesiæ à Synodo prohiberi, cum episcopus prouentus ecclesiæ vel fructus agrorum non per presbyteros, & diaconos ecclesiæ tractat, sed per domesticos, & propinquos, siue fratres, siue filios, quibus potestatem eorum cum iactura rerum ecclesiasticarum dederit. Addidit canon: Si autem aliter accusatur episcopus, aut presbyteri, quod ea, quæ pertinent ad ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia ecclesiastica occasione, sibi vsurpent: ita vt ex hoc pauperes affligantur, criminationi vero & blasphemix tam sermo prædicationis, quam hi, qui sic dispensant, exponantur: & hoc corrigi oportet, sancta Synodo, id quod decet, probante. Corrigi oportere dixit, qui è Græco vertit, pro eo, quod est, restitui oportere. verbum enim Græcum *ἀποδοῦναι* quo vsa est Synodus, restitutionem proprie significat. sicut Aristor. in lib. 5. moralium docet, vbi eam partem iustitiæ, quæ commutatiua dicitur, quæ in damnis & lucris æqualitatem constituit, *ἀποδοτικὴν* vocat, id est, partem iustitiæ quæ in restituendo versatur. Quomocunque igitur episcopus non contentus iis, quæ ad vsus suos necessarios decenter sufficiunt, plura sibi auertit cum egentium detrimento, is iustitiam non seruat, & corrigere ac emendare debet restituendo: vt Synodo prouinciæ decere visum fuerit. hunc canonem non interpretatus, sed securus est Iustinianus in authen. 3. vt deter. sit num. cler. vbi œconomis ecclesiarum iubet, si egentes à patriarcha, aut reliquis clericis defraudati fuerint, indemnitatem præstare: quod quidem sine restitutione fieri non potest, vt in Synodo Antiochena sancitum est. Postremo si quis adhuc iudicio Synodi Antiochenæ grauissimæ nõ acquiescit, & insuper ex iudicio Dei futuro, quid in re sit, scire cupit, videamus quid Isidorus Pelusiota eruditissimus & sanctissimus pater ante annos prope mille ducetos in epist. ad Paladium diaconum de iudicio in huiusmodi episcopos futuro scripserit, interpretemur latine. In altero (inquit) sæculo pronuntiabitur contra eum à iudice incorrupto in illo horribili tribunali, cum clamabunt esurientes his vocibus: nos quidem neque cibos ad necessitatem naturæ ab hoc accepimus, hic vero deliciis perfluens, & opes congerens, reliqua in honores splendidos insumpsit. Nudi dicet: durior hic, & difficilior quam hiems nobis fuit. Egroti, grauior ipsa ægritudine exitit. Pupilli: nullum patrocinium ab eo tulimus. Viduæ: non attulit nobis cõsolationem. Inclusi in carcere: non stillauit in nos lachrymam compassionis. Calamitosi: non porrexit nobis manum subleuationis, & (vt summam dicam) cum omnibus, quorum est episcopus ordinatus, in eum clamauerint: quid existimas facturum esse iudicem incorruptum? an non grauius puniet, quem nec honor fecit meliorem?

omnibus sane liquet, ita fore. Si quis vero non credit pronunciationem sententiæ in euangelio legere potest. Diuidet (inquit) eum, & partem eius cum infidelibus ponet. hæc tenus Isidorus. Hæc est sententia, quam Dominus in euangelio Lucæ ait, pronuciandam esse in illum dispensatorem: quem constituit Dominus super familiam suam, vt daret illis in tempore tritici mensuram. Ille vero percutiens seruos & ancillas, sicut ait euangelium, cœpit edere, & bibere, & inebriari, id est, immoderate vti bonis ecclesiasticis sibi ad impertiendum egentibus datis; quæ quidem qui non impartit, is egentes percutit fame, ac nuditate. Sed fingamus proficisci hinc in alterum sæculum huiusmodi episcopum, dolentem quidem, non distribuisse egentibus, quæ suis vsibus necessariis super fuerunt, sed non providentem, vt post mortem saltem distribuantur, cum tamen posset. An continuo silebit illa, quam dixi egentium querimonia, & lamentatio? An muta erit accusatio illa esurientium, & nudorum? minime. Non enim illæ voces audientur: quia hunc non pœnituit suæ in eos inhumanitatis & iniustitiæ: sed quia inhumanus & iniquus in eos fuit. & quod eis abstulit, aliis postea egentibus, qui loco priorum in vita remanserunt, neque dum vixit, neque post mortem reddidit. Si igitur verum esset, in legem tantum charitatis ac misericordiæ, non autem in legem etiam iustitiæ eos episcopos peccare, qui pauperes ecclesiasticis eleemosynis defraudant: nullæ querelæ esurientium, & nudorum illic audirentur. quia iniustæ essent. Audientur tamen (vt hic grauissimus auctor, & sanctissimus Isidorus Pelusiota testatur) illa igitur pœnitentia sine correctione restitutionis, non fuit vera pœnitentia. Hæc enim est bonorum ecclesiasticorum lex à Domino eorum instituta, à sanctis Apostolis tradita, & eorum canonibus diuinus sancita. vt ex eis clerus cuius pars & hæreditas est Dominus ea tantum quæ ad vsus vitæ necessarios opus sunt, moderate tanquam sua sumat: reliqua vero tanquam non sua, sed Domini propria cum egentibus communicet. Idcirco sunt hæc ecclesiastica bona illæ admirabiles diuitiæ, quas propheta Esaias dicit prophetans de ministris noui testamenti, cum ait c. 61. Vos autem sacerdotes Domini vocabimini ministri Dei nostri. Dicitur vobis, fortitudinem gentium comedetis. hoc dicit propter eorum, qui ex gētibus conuertendi erant, largas oblationes possessionum, decimarum, primitiarum, aliorumque bonorum, quæ fortitudinem & vires vocare solet scriptura, vt cum ait Ecclesiast. 14. secundum vires tuas porrigens da pauperi. Deinde subiungit Esaias: & eritis in diuitiis eorum admirabiles. Quid enim admirabilius esse potest, quam eos, qui huiusmodi diuitias quamuis amplissimas habent, sic eas tamen habere, quasi non habeant? sic possidere quasi non possideant? quod quidem tunc fit, cum ij, qui ex clero sunt, ex bonis ecclesiasticis copiosis, quæ habent, ea tantum sibi, familiæ, & hospitiis sumunt, quæ ad vsus vitæ necessarios sufficiunt: reliqua in vsus omnium egentium collocant, quippe quæ eorum fidei ad distribuendum commissa sunt. hoc ergo est in ecclesiasticis ac dominicis bonis habere, & possidere ea tanquam non habentes, neque possidentes, cum hoc modo & lege habentur, & possidentur. Qui autem episcopos faciunt bonorum episcopatus sui dominos, & reliquos clericos suorum beneficiorum: ita vt quæ necessariis vsibus super sunt, peccent quidem, si aut auare seruent, aut immoderate insumant: sed non teneantur lege restituendi, quæ cum iniuria & damno egentium

egentium insumpserunt, nullam isti admirabiliorem legem in bonis domini, quæ dominus clero suo dedit, relinquunt, quam in patrimoniis sæcularibus, & mendacem faciunt prophetiam, quæ prædixit de ministris ecclesiæ nostræ futuros esse admirabiles in diuitiis domino oblati. Diuitias enim non facit admirabiles copia ipsa, sed earum vsus, & vtendi lex. Rursus isti, quod in tribu leuitica, quæ euangelici cleri typus, & umbra fuit, in veteri testamento figuratum est, carere volunt re & veritate in nouo. Vt enim leuitica tribus, quæ ministrabat tabernaculo testimonij, quod typus ecclesiæ nostræ erat, ex donis Deo oblatis alebatur, sicut dominus ei per Moysem dixit: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel, sic clerus ex bonis domino oblati pro ministerio ecclesiæ alii debet. Et sicut voluit dominus, vt tribus leuitica donis illis Deo oblati pro ministerio tabernaculi contenta, nihil inter filios Israel in eorum terra, quam eis dominus dedit, & diuisit, possidere: sic voluit, vt præter ea, quæ ex bonis ecclesiasticis domino oblati ad edendum & vestiendum, & ad reliquum vitæ cultum necessarium & decentem clero sufficerent, nihil reliquorum bonorum domini Dei tanquam proprium more & lege sæcularium possiderent: sed eorum æconomi, & procuratores tantum essent ad suppeditandum egentibus, quod longe excellentius ac perfectius erat, & magis statum euangelij decebat, habere scilicet, procuracionem tantum eorum bonorū ad largiendum egentibus, quam nihil possidere, vt veteres leuitæ in terra Israel. Si quidem in non habendo, nulla cura aut sollicitudo est, in habendo autem ad distribuendum cum iustitia magna esse debet, quæ si fuerit magna, rursus apud Deum & ecclesiam Dei laus & gloria est: Hac igitur excellētia, & perfectione, ac laude euangelium, ecclesiam, & clerum Christi priuāt, & spoliāt, qui episcopos faciunt dominos bonorum omnium sui cuiusque eorum episcopatus: & similiter in beneficiis reliquorum clericorum. Imo faciunt hac ratione multo melius ac perfectius prouisum fuisse leuitis veteris testamenti, quam leuitis noui. Expeditus enim erat in veteri testamento ad obeundum ministerium tabernaculi: nihil leuitas in terra filiorum Israel possidere, contentos donis Deo oblati, quam non contentos leuitas noui testamenti necessariis à domino pro ministerio datis, accipere ab eo insuper, quæ non essent sibi necessaria, nisi lege domini qui ea dedit tenerentur ad suppeditandum ea egentibus, tanquam aliena & non sua. Illud præterea dicendum est, tan necessarium esse episcopis prouidere omnibus egentibus, quæ necessaria eis sunt, vt si non habeant ad tribuendum eis, secundum apostolicam constitutionem petere ab aliis debeant. Sic enim ait apostolica constitutio libr. 4. cap. 8. idcirco accepistis datum leuitarum, oblationem populi, vt suppetat vobis, & egentibus, & non cogamini accipere ab iniquis; & paulo post: sin vero datum non sufficiat, denunciat fratribus, & collectam fac ad ministrandum orphanis, & viduis in iustitia: hoc ipsum sancti apostoli, quibus episcopi successerunt, exemplo suo eos docuerunt. Sic enim Paulus in epistola ad Galatas scripsit: & cum cognouissent, gratiam quæ data est mihi, Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi: & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod ipsum sollicitus fui, vt facerem. En beatus Petrus profecturus ad prædicandum Iudæis dispersis per Pontum, Galatiam, Cappadociam,

Aſiam, Bythiniam ſicut ipſe in epiſtola ſua priore ſcribit, & Paulus profecturus ad gentes à Hieroſolymis per circuitum vſque ad Illiricum (vt ipſe ad Roman. ſcripſit) cum ſcirent hoc eſſe proprium paſtoris, non ſolum ſpiritualia gregi miniſtrare: id quod potiffimum eſt, ſed egentibus ea etiam, quæ ad vitæ vſus neceſſaria ſunt, prouidere, communem curâ pauperum habere voluerunt, vt diſcant epiſcopi animarum & corporum paſtores, ſi forte pauperes in diœceſi ſua non habent, aut ſupereſt eorum neceſſitati, alienis etiam pauperibus opitulari. aut ruruſ ſi ex diœceſi ſua ad vſus ſuorum pauperum quantû ſatis ſit, colligere non poſſunt, vt aliunde quærant. Cura enim pauperibus ſubueniendi communis eſſe debet: ſicut Paulus ex eccleſiis Galatiæ ad pauperes eccleſiæ, quæ erat Hieroſolymis, collectas mittebat. vt ipſe 1. Cor. cap. 16. teſtatur. Satis ergo (vt arbitror) hætenus demõſtratum eſt, quid epiſcopi in bonis eccleſiæ cum iuſtitia vtendis facere debeant ſecundum naturam, ſcripturam, futuri ſæculi iudicium, apoſtolicæ conſtitutionis traditionem, pontificum apoſtolicorum, & ſynodi Antiochenæ ſententiam, & ſanctorum apoſtolorum exempla. Contra vero ſi non faciant, iſta omnia ab eis violari, & contemni.

Habes Reuerendiſſime Domine, quid de bonis eccleſiaſticis, & eorum vſu ſentiam. communicabis cum Reuerendiſſ. Domino Liermo Epiſcopo Mondoſiensi, qui quid ſentirem, ſcire deſiderabat. Communicabis inſuper, ſi qui alij videbuntur, quibus & epiſtola mea, & charitas tua prodeſſe poſſit. & vt me inter tua ſacrificia Deo, ac domino noſtro Chriſto Ieſu precibus commendes, te per tuam in me charitatē obteſtor. Romæ, ex domo Societatis Ieſu. M D L X I V. April. X X.

ACHILLES STATIVS LVSITANUS,
Martino Azpilcueta Nauarro, viro ornatiff.
ac iuris conſultiſſ. in Domino
Salutem.

M iam pridem in eadem, qua tu, cogitatione verſatus, de tota Eccleſiaſtica pecuniæ ratione commentariolum mihi ipſe cõfeciffem, eum domi ſcilicet ſeruauit tam diu, atque in ſinu prope continui, quoad noſtræ ætatis hominũ ea de re opinionones exploraffem: in quibus tu iſta auctoritate, virtute, eruditione dignam ſententiam princeps dixiſti, & vero etiam literis publicè mandaſti. Quæ tametiſ propter nominis tui magnitudinem & admirabilem iſtam in omni genere laudis præſtantiam, apud omnes homines plurimum valet, quia tamen vir ſingulari pietate, ac doctrina præditus Franciſcus Turrianus in eãdem ſententiam pedibus iſſet, ac manibus, idque elegantiffima ad Laodicenſem Epiſcopum epiſtola declaraffet, tritam ſatis iam eſſe viam putauit, qua cæteris, quibus idem videretur, ingredi liceret. Ergo ego qualemcunque lucubratiunculam meam perire nolui, ad teque mittendam putauit,

taui, vt si probares ipse, dux, & auctor scriptionis huius, manare tuto posset ad cæteros, sin improbasses, equidem non recusarem quo minus etiam periret. Hic vero labor ipse meus mihi, Deo est gratia, plurimum, si præterea nemini profuit, multumque religionis iniecit, ne seculi nostri contagione infectus eo prolaberer, quo cupidi hodie multi mortales, atque ambitiosi præcipientes feruntur. Neque vero, qui me ne de nomine quidem fortasse nosti, ad te sum veritus scribere, quem olim Conimbricæ, vbi mihi nutrirî, ac doceri puero contigit, gentis meæ præclarissimum doctorem, ac magistrum inter cæteros, & obseruauî, & sum maxime semper admiratus. Itaque me, & tua in omnes bonarum artium studiosos humanitas, & summum in gentem meam studium tuum, idemque vtriusque nostrum sensus impulerunt, vt te scripto nunc, & si non dedignabere; coram etiã fidenter conuenirẽ, sed iam demũ quam proposui ad rem aggrediar.

Principio quod ad rem maxime pertinet, quærẽdum videtur, cuiusmodi sint res ipsæ ecclesiasticæ, id vero est, à quibus profectæ, atque oblatæ, quibus item de causis, & quos denique in vsus ex eorum qui obtulerint sententia ad Episcoporum pedes, qui sunt ipsi successores Apostolorum, delatæ: quod ipsum aperte quidem, breuiterque declarat Aquisgranense Cõcilium cap. CXVI. in quo sic est. Res Ecclesiæ, sicut à sanctis patribus traditur, & in superioribus capitulis continetur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonium pauperum: fideles namque fidei ardore, & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium, & cælestis patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt ecclesiam, vt his, & milites Christi alerentur, & ecclesiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captiui pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilantî, ac solerti cura prouidẽdum est eis, qui eius facultates administrant, ne eas in suos solũmodo vsus conuertant, sed magis iuxta possibilitatem rerum Christo famulantium, imo eorum, in quibus Christus pascitur, & vestitur, curam gerere penitus non negligant. In eandem sententiam Urbanus Pontifex Maximus: Res Ecclesiæ fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur: non ergo debent in alios vsus, quàm in Ecclesiasticos, & prædictorum Christianorum fratrum indigentiam conuerti, quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, atque ad prædictum opus explendum traditæ, si quis autem quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ, & Sapphyræ percipiat; & reus sacrilegij efficiatur, sicut illi effecti sunt, qui pretia prædictarum rerum fraudati * sunt. Ad hæc Urbani verba additum est in veteri libro id quod sequitur. Hæc fratres valde cauenda sunt, & timenda, quia res Ecclesiæ non quasi propriæ, sed vt communes, & Domino oblatæ cum summo timore, non in alios, quàm in præfatos vsus fideliter sunt dispensandæ, ne sacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, vbi traditæ sunt, & quod peius est, anathema maranatha fiãt, & si non vt Anania, & Sapphira fecerunt, mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior est corpore, mortua, & alienata à consortio fidelium cadat, & in profundum Barathri labatur. Itaque si res ecclesiæ pauperum sunt patrimonium, earum pauper est dominus, & quidem iure optimo: quod ius quicumque violat, cum iustitiæ leges euertit, quos læserit, quibusque iniuriam intulerit, obscurum esse non potest. Neque vero sum nescius, quid altario deseruientibus, ac ministris Euangelij: quid facris reficiendis, atque ornandis ædibus debeat, & inter quos eriscerit hæredita-

Sic est in veteri libro.

tem hanc oporteat. Sed idem tamen contendo, illos ipsos à pauperum non esse numero seiungendos, sic tamen vt gradus, dignitatisque eorum ratio habeatur, quam tueri sumptibus possint necessariis, & cum res ita tulerit, vt alterutrum necessario sit omittendum, fabrica potius, ædificiorumque ac totius Ecclesiasticæ suppellectilis pauperum causa multo sit ipsa cura posterior: imo vero res Ecclesiæ, si necesse sit, distrahi, diuendique aurum, argentumque conflare, & in vsus pauperum conuerti oporteat: quod quam vere à me positum sit hoc loco, postea videro: id modo constet, res Ecclesiæ pauperum dici bona, pauperum esse patrimonium, pauperum pecunias iure, meritoque appellari: quod si est, perspicuum etiam est, horum bonorum dispensatores quidquid interuerterint, quid quid vitio administrarint, ac flagitiose, luxuriosèque perdiderint, dissipauerint, effuderint, Christi pauperibus abstulisse, eosque lege repetundarum teneri. Namque, quod nonnullorum pace dixerim, quàm est illud leue ac friuolum, quo tanquam per fugio solent vri, peccatum confitentes, si quis acceptam pecuniam Ecclesiasticam minime Ecclesiasticè, & vt religiosum virum decet, expenderit. Ergo patronus, qui pecuniam, remque omnem suam domesticam seruo, vel dispensatori cuiunque administrandam commiserit, si parum bona, vel nulla etiam fide in aliena pecunia versabitur, vtrique scilicet optimè cautum putabimus, si dispensator, vel potius ipse tantum patronus fuisse peccatum intelligat, nihil sibi restitui postulet, scutica solum, ac flagello contentus sit. Tu vero inquit, doce quæ me contingit, quàmque mihi Episcopus, & Ecclesia portionem tribuerit, cum arbitrato meo male consumpserim, esse quod pauperibus restituum. Equidem nihil esse, quam vt id doceam, puto facilius, modo illud teneamus, ministro ecclesiæ necessaria tantum tribui, aut ipsum sibi suppeditare debere. Nam si nec Episcopo licet, nisi quibus tantum indiget, Ecclesiæ rebus participare, sic enim loquitur canon. XXV. Antiocheni Concilij, quid Clericis infra Episcopum liceat, omnes intelligimus. Beatus Prosper, cuius etiam auctoritate sunt vsi Patres in Concilio Aquisgranensi lib. II. de vita contemplatiua, in eandem sententiam scribit, interpretas Apostoli verba è priore ad Corinthios epistola, apud quem inter cætera sic est. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantem inde, vbi laborat, necessaria percipere? Atque ante Prosperum B. Hieronymus de vita Monacho, Clericoque instituenda: si autem ego, inquit, pars Domini sum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi leuita, & sacerdos viuo de decimis, & altari seruiens, altaris oblatione sustentor, habens victum, & vestitum, his cõtentus ero, & nudam crucem nudus sequar, Cur autem hac tenuitate clericus vitam degere cõtentus debeat, docet itè Prosper eodè libro. Quod si inquit, quilibet minister Ecclesiæ non habet vnde viuat, nõ ei reddit hic, sed necessaria præstat Ecclesia, vt in futuro præmiũ laboris recipiat, quod in hac vita iam spe Dominicæ promissionis expectat. Iam ne igitur vides Clericũ necessariis rebus ecclesiasticis vtendis fructibus contentũ esse debere, vt reliquũ quod est, pauperi cedat? Quod profecto adeo verũ est, vt si Clerico suppetat, vnde vitã toleret, res Ecclesiasticas non liceat attingere alendi sui, sustentandiq; causa. Quod olim admiratus, cum apud Dionysium Carthusianũ virũ fide, ac religione præstantẽ, in libro de vita sacerdotum, art. xxiv. legissem, veterum, sanctissimorumque Patrum testimoniis ab eo

confirmatum, ac Prosperi locum ille alterum adduxisset, omisit alterum, quem subitico nunc ex eodem libro. Nec illi, inquit, qui sua possidetes dari sibi aliquid volunt, sine grãdi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis dicit per Prophetã spiritus sanctus, peccata populi mei comedunt, sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, suscipiunt, ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt. Minus dixit vir sanctissimus, atq; doctissimus, cum etiam necessariis rebus interdictum esse videatur egẽtibus clericis, si suo indignam ordine vitã ducant. Quod mihi significare videntur verba illa synodi Romanæ. De donis autem sanctorum, id est Catholicorum virorum, vel matronarum, quæ offeruntur Ecclesiis Dei, pascantur pauperes spiritu, id est serui Dei, & cuncti Ecclesiastici ordinis degentes castè, ac pie sub regula Christi. Quæ postrema verba clerico cuiusque non temere suppeditandam esse pecuniam, pauperumque eleemosynas demonstrant. Cur igitur, inquit, si quod necessitati superest, pauperum proprie esse censetur, Episcopus portionem meam tantam esse voluit? quia nimirum te quoque rerum Ecclesiasticarum voluit secum esse & participem, & dispensatorem: his enim duabus tanquam partibus constat vita clericorum: hæc cuiusque clerici, quã possidet, pecuniæ bipartita ratio est, vt & sibi ipse consulat, & proximorum inopiam subleuet. Habebat, inquit, B. Augustinus Homilia Lxvi. in Ioannem, habebat Dominus oculos, & à fidelibus oblata suis conseruans necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: tunc primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, vt intelligeremus quod præcepit, non cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruaretur à sanctis, sed ne propter illa Deo seruiatur: Quod vltimum nimirum idem illud est, quod supra posui Beati Prosperi, vt in futuro præmiũ laboris recipiat. B. Ambrosius lib. II. officiorum, eo animo sua fideles obtulisse dicit Ecclesiæ Ministris, vt per eorum manus, quorum fidei, atque integritati summa omnia tribuerent, ad pauperes peruenirent. Quo factum opinor, vt labente hodie, vel tuente potius Ecclesiastica disciplina, pauperi fideles eadem, qua maiores nostri, in Ecclesiam liberalitate nunc vtantur, scio, inquit Ambrosius, plerosque sacerdotes quo plus contulerunt, plus abundasse, quoniam quicumque bonum operarium videt, ipsi confert, quod ille suo officio dispiciat, securus quod ad pauperem sua perueniat misericordia. Nemo vult nisi pauperi proficere suam collationem: nam si quem aut immoderatum, aut nimis tenacem dispensatorem viderit, vtrumque despiciet, si aut superfluis erogationibus dissipat alieni fructus laboris, ac recondit sacculis. Reddendum hoc loco existimo, quod supra sum pollicitus, rebus scilicet Ecclesiasticis salutem pauperum longe anteponendam, sic vt omnia potius vendere, si necessitas postulet, non dubitemus. Quod olim fecisse B. Ioannem Chrysostomum, eique ab aduersariis obiectum fuisse legimus. Namque ille cum pecunia deficeretur, nec haberet vnde pauperibus erogaret, quæ confecerat ipse cimelia, quibusque abudaret Ecclesia, eius rei causa diuēdidit: quod eius factam quantauis dignum laude existimatur. Acacius vero Abidenorum Episcopus, perfarum amplius septem millia, quos Romani bello cepissent, ac nisi pretio redimerentur, eorum se omnium eadem facturos esse minitarentur, cum Rex Perfarum, vel id leuiter curaret, vel pecuniam tantam representare non posset,

collecta vndique Ecclesiæ vasa conflavit, captiuos, & quidem Ethnicos, & seruitute, & imminente periculo liberauit: quod illi ad omnem posteritatis memoriam summæ laudi fuit. Est apud me B. Ambrosij Homilia de perfecta liberalitate, nec dum, quod sciam, edita, in qua vir sanctissimus docet hunc esse auri argentiq; vsum in Ecclesia Dei, quem locū ne quis desideret, iam subiitio. Aurum, inquit Ambrosius, Ecclesia habet, non vt seruet sed vt erogat, vt subueniat necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuvat: an ignoramus quantum auri, atque argenti de Templo Domini Assyrij sustulerunt? nonne melius conflant sacerdotes propter eleemosynam pauperum, si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminata asportet hostis? nonne dicturus est Dominus, cur passus est tot inopes fame mori? & certe habebas aurū, ministrasses alimoniam, cur tot captiui deducti in commercio sunt nec redempti, ab hoste occisi sunt: melius fuerat, vt vasa viuentium seruares, quàm metallorum.

His non potest responsum referri: quid enim dices? timui, ne Templo Dei, ornatus deesser; Respondebit; aurum sacramenta non querunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur, ornatus sacramentorum, redemptio captiuorum est: vere illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte: ille verus Thesaurus Domini est, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. Tunc vas Domini sanguinis agnosco, cum in vtroque video redemptionem, vt calix ab hoste redimat, quos sanguis à peccato redemit. Quam pulchrum vt cum agmina captiuorum ab Ecclesia redimuntur, dicatur, nos Christus redemit: ecce aurum quod probari potest, ecce aurum vtile, ecce aurum Christi, quod de morte liberat; ecce aurū, quo redimitur pudicitia, seruat castitas: hos ergo fili malui vobis liberos tradere, quàm aurum seruare; hic numerus captiuorū: hic ordo præstantior est, quam species pocolorum: huic muneri proficere debuit aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes: agnosco infusum auro sanguinē Christi, non solum irrutilasse, verum etiam Diuinæ operationis impressisse virtutē redemptoris munere. Tale aurum sanctus Martyr Laurentius Domino reseruauit, à quo cū quæreretur Thesauri Ecclesiæ, promisit se demonstraturum: sequenti die pauperes duxit; interrogatus vbi essent Thesauri, quos promiserat; ostendit pauperes dicens, hi sunt Thesauri Ecclesiæ, & vere Thesauri, in quibus Christus est, in quibus fides est: hos Thesaurus demonstraui Laurentius, & vicit, quod eos nec persecutor potuit auferre. Nunquid dictum est S. Laurētio, non debuisti erogare Thesaurus Ecclesiæ, vasa sacramentorum vendere, &c. At B. Flavianus Constantinopolitanus Episcopus, ad quem extat illa B. Leonis Papæ Euāgelicæ penè auctoritatis epistola, nō modo idem sensit, & probauit, sed esse res omnes Ecclesiasticas pauperum declarauit; quod ea, quæ de pauperum prærogatiua, & bonorum Ecclesiæ iustissima possessione supra posui, etiam cōfirmat. Magnus, inquit, Flavianus Episcopus Constantinopolitanæ Ecclesiæ dixit, cimelia, & quæcumque possidet Ecclesia, non alibi, quàm in subleuādis pauperibus impēdi debere. De ædificationibus vero sacrarum ædium, hac ipsa de causa deponēdis, & sentire, & testari videtur Isidorus Pelusiota auctor antiquissimus, & grauissimus, cuius ex Epistola ad Eusebium Episcopum sunt hæc. Aiunt te Ecclesiam Pelusij ædificare arte, atque opere quidē pulcherrimo, sed iniquissimis rationibus, p̄rque summam iniuriam, ac magno pauperum malo, quorum impensis opus facis,

facis. Quod profecto nihil aliud est, nisi Sion in sanguinibus, & Hierusalé in iniquitatibus ædificare: Deus autem non ex alieno sacrificium requirit, sed id canepius abominatur; & quæ sequuntur apud illú. Effectú arbitror vtrumq;, & necessaria tatum suméda Clerico de bonis Ecclesiæ, & eorú quantúcumq; acceperit, esse dispensatorem oportere, si quid necessarij superest sumptibus. Núc illud, quod rem maximè cõtinet, etiam demonstrandum est, quam in eo culpá, Clericus cõtraxerit, non cuiuscumq; peccati, aut criminis esse nomine appellandam, sed furti, sed rapinæ, sed sacrilegij. Quod si ita est, & quod furto scelus admiseris, non nisi restitutione demú expiari, quod Clerico supererat, quoniã pauperi negavit, atq; subtraxit, debet id omnino restitui. Origenes Homilia in Matthæum X VI. fr audandi verbo in hoc vitur genere. Diaconi, inquit, qui non bene tractant Ecclesiasticarú pecuniarú mēsas, sed semper de eis fraudát, & ipsas, quas dispēsant, nō secūdú iustitiã dispēsant, & diuites sũt de rebus pauperú, ipsi sunt nũmularij, pecuniarú mēsas habentes, quas Christus euertit, &c. At qui fraudat, alteri, quod suú est adimit, quod qui facit, idé furatur, vel quod grauius sup. dixit Vrbanus, sacrilegiú in rebus admittit Ecclesiasticis. Disertius, opinor, ac dilucidius mellifluus ille Doct. S. Bernardus in Epistola ad Fulconé. Verútamé, inquit, quæ sunt illa tua beneficia: Ecclesiæ: rectè, quia surgis ad vigilias, vadis ad missas, horis chorú nocturnis, diurnisq; frequétas, benefacis, sic Ecclesiæ præbédã gratis nō accipis; dignum est, vt qui altario deseruit, de altario viuat: cõceditur ergo tibi, vt si bene deseruis altario viuas; nō auté, vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde cõpares tibi frēna aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia, griseaq; pellicea, à collo, & manibus ornatu putpureo diuersificata: deniq; quidquid præter necessariú victú, ac simplicè vestitú de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est: & reliqua apud sanctissimú virum, quæ legenda omnibus ecclesiasticis viris magnopere suadeo. Nō est, inquit Bernardus, tuú, quorú sit auté expressit Magnus Basilius Homilia in sanctú Mamáthé, qui pané illú viduarú dixit, & pupillorú, cú Episcoporum negligétiam, vel inhumanitaté potius accusaret. Si non est igitur Clericorú, quod præter necessarium victum, ac simplicem vestitum retinent, iis, quorú est, reddant, si rapina, quibus abstulerunt, restituãt; si sacrilegiú, Téplis Dei, hoc est eius pauperibus reponãt, quos rebus omnino suis sacrilegi nudauerút. An nō idé sanxit Conciliú Carthaginense, cum Episcopum, presbyterum, diaconum vel quemcunque clericum, denique, qui ante ordinationem nihil haberet suú, ordinatus, agro, prædiis sue, nisi vel liberalitate alterius, vel hæreditate fuisset auctus, iussit illa omnia Ecclesiæ restituere; negantem parere; ecclesiastico indignum honore esse, haberique iudicauit. Nimirum abstulisse furto iudicatur, qui restituere cogitur, furatus autem existimatur, qui necessariis rebus contentus, non habebat vnde emeret non necessaria, lege canonem in concilio Aquisgranensi capite L x x x i. Ego vero in necessariorum rerum modo statuendo, pro dignitatis, ætatis, temporis, valetudinis ratione, & canonas, & sanctorum Patrum scripta, dicta, facta, quæ nemini non sunt proposita, atque obuia, iterum, atque iterum clara voce testatus appello, & clericorum omnium conscientias, quarum ad ostium stat Christus, & pulsar, tacitus etiam conuenio, Vtinam sapiant, & intelligant, quicumque sacram pecuniã tractant, colligunt, dispensant quocumq; nomine, ne præter ne-

240
229

EPISTOLA.

cessitatē rebus abutentes sacris, sacrilegij necessario crimine teneantur obstricti. Verum, omnia facile vitari possent incōmoda, & scādala, si maiore religione, studio, atque delectu hominum fierent ordinationes, tam maiorum, quā minorum ordinum. Quo in genere tribus modis peccari ab ordinatoribus, B. Gregorius docuit, triplici videlicet ab eo qui ordinatur, præstando, atque offerendo munere, à manu, à lingua, ab obsequio. Quā sit autem perniciosum Episcopis, penes quos est ordinatio, in malis ordinationibus flagitium, luculentē quidem Ioannes Chrysostrōmus scribit in interpretatione Actuum Apostolorum: Est enim apud illum sic. Multos Episcoporum saluos esse non arbitror, imò verò maximam eorum partem perire atque dānari: cuius rei causa ea est, quod opus, ac negotium id sit magni, ac præstantis animi, quodque vi, ac necessitate sæpe cogat mores omnino suos exuere, ac deponere. Etenim multipliciter vndecumque oculatum esse oportet Episcopum. Neque verò mihi tu illud dixeris, peccatum presbyteri est, aut Diaconi, horum enim omnium culpa, & peccatorum causæ in ordinantis caput videlicet referūtur, ac redundant. Quid B. Leone PP. sanctus? quid in ordinando religiosius ac circumspectius? & tamen quanti res ipsa sit, vt intelligeretur, de eius oratione ad Apostolorū principē B. Petrū, deq. Apostoli ipsius apparitione, ac responso, in opere quod limonation Græcē inscribitur memoriæ traditū hoc legitur. Sanctissimus ac par Angelis Leo Romanorum præsul, quadraginta diebus mansit ad sepulchrum B. Petri, in ieiunio, & oratione perseverans, & petens ab Apostolo, vt pro se ad Deū intercederet, sua sibi vt peccata dimitterētur: cōpletis autē quadraginta diebus, visus est illi adesse Apostolus dicens, orauī pro te, & remissa sunt tibi omnia peccata, præter ordinationes, hoc enim à te solum postulabitur, bene, an malè ordinationes feceris.

HÆc sunt, vir Ornatissime, quæ pridem studiosè colligebam, & commentabar: quæ, si vt de re ipsa inter nos conuenit, sic ad rem quoque fecisse tibi videbuntur, nōsque de eo amabis; ego verò tum huius operæ meæ fructum me cœpisse maximum putabo. Vale, Dat. Romæ, Kal. Iulij. Anno sal. M. D. LXXIV.

F I N I S.

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCT. NAVARRVS,
Achilli Statio Lusitano viro eruditissimo, multisque nominibus
suspiciendo, in Domino salutem.

PISTOLAM tuam, & Cōmentarium de pecunia Ecclesiastica ratione, charitate, religione, prudentia, modestia, eruditione, & elegantia plenam, iu. undē suscepi, auidē perlegi, & ea tuo nomine insignique fama digna comperi: simul in animum induxi, tuæ auctoritatis adeo ualidis fundamentis innixæ accessione, nostræ (quæ uerior, receptior, quæque pientior & salubrior est) sententiæ, multum roboris addi posse: Ideoque è Repub. Christ. ea edenda, typisque publicanda iudicauī. Vale nostræ Lusitanie decus. Dat. Romæ, XVI. Kal. Augusti. M. D. LXXIV.

I N D E X

P R A E C I P V A R V M

M A T E R I A R V M, Q V Æ I N

præsenti opere continentur:

In quo, q. questionem, m. monitum, n. numerum, p. paginam significat.

A

Abstinentia continen-
tia nutrix. q. 1. m. 30.
n. 5. p. 36

Academia Caturcen-
sis à Io. 22. erecta.
q. 1. m. 50. n. 3. p. 70

Actiōe subsidiaria qui tenetur ad tan-
tam restitutionē tenetur ad quan-
tam, qui principaliter. q. 2. m. 5. n. 2.
p. 131

Actio vel officium iudicis datur quo-
ties æquitas id suadet. q. 2. m. 6. n. 1.
p. 132

Actus vnus & idem vario respectu ad
varias virtutes & varias leges per-
tinere potest. n. 21. p. 219

Alfonfus Castrensis laudatus. q. 2. m. 5.
n. 1. p. 131

Alphonfus Delgadus doctor laudatus.
n. 4. p. 199

Aliena quærens sua perdit, vt totum,
qui quærit totum. q. 1. m. 38. n. 6. p. 47

Alicnum capere, & retinere parum dif-
ferunt. q. 1. m. 39. n. 4. p. 54

Alternatiuam proferens, cuius altera
pars est vera, non est carpendus. q.
1. m. 3. n. 1. p. 4

Apostolos non habuisse dominium in
speciali, esse contrarium Extrauag.
Cum inter, incaute dixit Aduersa-
rius. q. 1. m. 8. n. 1. p. 9

Apostoli si vouerunt omnia necessaria

ad perfectum statum, vouerunt &
paupertatem contra Aduersarium.
q. 1. m. 9. n. 1. p. 9

Argumentum à cōtrario sensu inuali-
dum ad probandum id, cuius con-
trarium iure exprimitur. q. 1. m. 44.
n. 2. p. 64

Argumentum à simili soluitur per dif-
simile datum in proposito in quo
fit. q. 2. m. 13. n. 3. p. 143

Auare quærenti frequenter licet, quod
non licet nolenti sic quærere. q. 1. m.
33. n. 1. p. 40

Auaritia, quæ non est speciali virtuti
iustitiæ cōtraria, nec acquisitionem
impedit, nec ad restitutionem obli-
gat. q. 1. m. 33. n. 2. p. 40

Auarus deterior est prodigo. q. 1. m. 75.
n. 6. p. 99

Auaritia non est, partem aliquam con-
gruam redituum necessitatibus ve-
rissimiliter futuris obseruare. q. 1. m.
76. n. 5. p. 101. Neque vel numos pau-
latim congerere magnis & piis
operibus: & quid tunc fieri debeat.
nu. 6. Ne mors inopina nobis in-
tercedat. n. 7. ibid.

Author cur iuste commotus condonet,
& cur ei seniū male impropertur.
nu. 1. p. 189

Author prolixitatis nomine male no-
tatus. n. 5. p. 200

Author huius epist. an fuerit Hierony-
H h

- mus, q. i. m. i. n. i. p. 2
 Author Salmaticensem cathedrā cano-
 num primariā regebat, cū nō dū N.
 eos audire cōpisset, q. i. m. 5. n. i. p. 6
 Author putat non fuisse animū N. mi-
 nuendi nomen eius. q. i. m. 5. n. 2. p. 6
 Authoritatem externis bonis augeri.
 q. i. m. 6. n. i. p. 6
 Authori consultum ne nudus externis
 cum ornato eisdem in arenam af-
 cendat: & quibus se ornare possit.
 q. i. m. 6. n. 2. p. 6
 Authorem audiuit totū vnum annum
 canones Emanuel à Costa insignis
 doctor quem insigniter laudat ad-
 uersarius, cum gymnasta magno sa-
 lario ius ciuile interpretaretur. q. i.
 m. 6. n. 4. p. 7
 Author protestatur obseruaturam se
 semper merito Aduersarium. q. i. m.
 6. n. 5. p. 7
 Authoritas summorū pontificum ne-
 cessario obseruanda. q. i. m. 24. n. 3.
 p. 24
 Author commentarium de spoliis cle-
 ricorum vnā cū hac Apologia com-
 ponit in C. Non liceat papæ. 12. q. 2.
 q. i. m. 50. n. 4. p. 70

B

- B**eneficiarios non esse vsuarios nec
 vsufructuarios sed maiore facul-
 tate quàm illi & minore quàm hi.
 q. i. m. 24. n. 13. p. 27
 Beneficiarius potest se honeste alere
 de redditibus sui beneficij etiam si
 habet patrimonium seruādo illud,
 & eius redditus quibus voluerit. q. i.
 m. 30. n. i. p. 35
 Beneficiarij ecclesiastici lege naturali
 tenentur operibus piis erogare su-
 perflua. q. i. m. 75. n. i. p. 98
 Beneficiarij minimè retineant auare,
 quæ eis superflua sunt. q. i. m. 75. n. 4. p. 98

- Beneficiarij quæ parte viuendo de suo
 honesto victu detrahunt, faciunt
 sua. q. i. m. 77. n. i. p. 102
 Beneficiarij satisfaciunt erogando ea
 quæ sibi superflua sunt quibuscunq;
 pauperibus, aut piis operibus, quæ de-
 legerint. q. i. m. 77. n. 2. & seq. p. 102
 Beneficiarij de prouentibus ecclesia-
 sticis insumere possunt pro libito
 tantum quātum in ecclesiam suam
 ac pauperes de patrimonialibus im-
 penderint. q. i. m. 77. n. 7. p. 104
 Beneficiarij nequeunt insumere ob so-
 lam liberalitatem nec humanam
 amicitiam. q. i. m. 78. n. i. Possunt ta-
 men in colligendos honeste hospi-
 tes, qui eorum ecclesiæ, vel benefi-
 cio prodesse valent. nu. 2. p. 105
 Beneficiarius sæcularis potest cui libet
 largiri id quod meretur ob maio-
 ra obsequia quàm quæ suum benefi-
 cium requirit. q. i. m. 78. n. 3. p. 105
 Beneficiarius non amittet suos fructus
 eo solo quòd male uiuit, contra
 Adrianum: nec etiam non celebran-
 do, horas amittebat, vsque ad Con-
 cilium Lateranē. q. i. m. 79. n. i. p. 107
 Beneficiarij minores, mediocres, & Epi-
 scopi quòd ad hoc æquales. q. i. m. 79.
 n. 2. p. 107
 Beneficiarius pro voluntate sua dispo-
 nit de rebus quæ sitis sui ordinis ra-
 tione, puta, per confessiones &c. q.
 i. m. 79. n. 4. p. 108
 Beneficiarius de suo beneficio viuere
 potest, & alia sua bona seruare cui-
 cunq; voluerit. q. i. m. 80. n. 2. p. 109
 Beneficiarius & pensionarius quòd ad
 hoc non differunt. q. i. m. 80. n. 3.
 p. 109
 Beneficiarius tam ægrotans, quàm be-
 ne valens donandi facultatem ha-
 bet, & si testari non potest. q. i. m. 81.
 n. i. p. 112. & lepida ratio, quare be-
 neficiarij testari prohibentur, &
 non

- non donare. q. 1. m. 81. n. 2. p. 112
- Beneficiarius religiosus qui ægrotat, an donare possit pauperibus, & piis operibus. q. 1. m. 81. n. 3. p. 112
- Beneficiarius remuneret famulos. q. 1. m. 82. n. 6. p. 116. & quantum. n. eodem
- Beneficiarius non solum potest expendere id quod est ei opus, quatenus est beneficiarius; sed etiam quatenus est nobilis, aut graduatus. q. 1. m. 82. n. 7. p. 117
- Beneficiarius prius potest sibi prouidere quàm Ecclesiæ, quò ad vnum finem, & non quò ad alium. q. 1. m. 82. n. 8. p. 117
- Beneficiario ab aliquo qui recipit, an peccat. q. 1. m. 83. n. 4. p. 120
- Beneficiarius impendendo vane, vel profane beneficij redditus, non solum peccat mortaliter, sed etiam tenetur ad restitutionem. q. 2. m. 7. n. 1. p. 133. quod etiã tenuit Tho. n. 2. p. 134
- Beneficiarius, secundum omnes, tenetur magis quàm laicus ad eleemosynas, ergo alia lege quàm laicus. q. 2. m. 7. n. 8. p. 137
- Beneficiarius qua lege mortaliter peccat abutendo suis redditibus, eadem tenetur restituere. q. 2. m. 7. n. 6. p. 136
- Beneficiarius qua lege ante diuisionē tenebatur restituere profane impensa, eadem & post eam tenebitur, quia diuisio quò ad hoc nihil nouauit. q. 2. m. 7. n. 10. p. 138
- Beneficiarij prodigitas etiam de parte sibi à communi separata sacrilegium dicitur à S. Bernardo. q. 2. m. 7. n. 13. p. 138
- Beneficiarij nō sunt suorum reddituum domini absoluti, quoniam habent onus dādi superflua pauperibus. q. 2. m. 8. n. 1. p. 139
- Beneficiarij redditus, non æquari stipen-
- diis præsidum probat concil. Trid. q. 2. m. 9. n. 1. p. 140
- Beneficiarij propter diuisionem bonorum olim vel recens factam non eximuntur ab onere superflua pauperibus erogandi. q. 2. m. 11. num. 1. p. 141
- Beneficiario non est tam lata facultas vtendi redditibus sui beneficij quanta marito redditibus dotis. q. 2. m. 12. n. 1. p. 141
- Beneficiario non est tantum iuris in rebus beneficij quantum marito in rebus vxoris: nec sustinet onera tā grauia quàm maritus. q. 2. m. 13. n. 3. p. 143
- Beneficiarius facit suos fructus à solo separatos etiam nondum reconditos. q. 2. m. 14. n. 1. p. 144
- Beneficiarius quantum pro se sustentando eget Arbitrarium est. q. 2. m. 18. n. 1. p. 146
- Beneficiarij magis obligantur ad largiendas eleemosynas quàm laici. q. 2. m. 19. n. 1. p. 147
- Beneficiarius non soluitur ab obligatione restituēdi male impensa propter impotentiam, & potest illo & illo modo restituere, etiam si sit monachus. q. 2. m. 20. n. 1. p. 148
- Beneficiario ab aliquo accipiens aliquid de redditibus eius, an & quando peccet. q. 2. m. 26. n. 1. p. 151
- Beneficarium peccare mortaliter disponendo vane vel profane iam nunc N. fatetur, & sic non absoluitur volens id facere vel non reuocans factum si potest, contrarium tamen eum dixisse in priore libello monstratur 22. & amplius locis, n. 2. p. 190
- Beneficarium teneri restituere male impensa confirmatur nu. 4. p. 196
- Beneficiarius regularis similis in hoc seculari, nu. 12. p. 207

- Beneficiario ab aliquo dotatam, qualis ducens peccet, & teneatur restituere. q. 2. m. 26. n. 2. p. 153
- Beneficiario ab aliquo qui aliquid male accipit, cui restituet. q. 2. m. 26. n. 3. p. 153
- Beneficarij debita an solui possint ex debitis eius nō perceptis ante mortem. q. 2. m. 26. n. 4. p. 154
- Beneficiarios nō esse liberos à legibus iustitiæ, per dicta ipsius N. probatur. q. 2. m. 27. n. 1. p. 154
- Beneficarij nec pro libito, nec ad pia possunt testari de superfluis reddituū beneficiorum. q. 3. m. 1. n. 1. p. 157
- Beneficarij cur in vita possunt erogare superflua pauperibus, & non per vltimas voluntates; ratio aptissima, cuius inaduertentia multi errant. q. 3. m. 1. n. 2. p. 158
- Beneficarij minores Episcopis, etiam simplices, qua ratione non testantur. p. 3. m. 4. n. 2. p. 166
- Beneficiarius successor cum præcessore, vt diuidit fructus remissive. n. 28. p. 221
- Beneficiarius etiam episcopus, potest relinquere testādo cui voluerit tantum quantum de patrimonialibus dedit gratis. q. 3. m. 4. n. 3. p. 167
- Beneficarij diuina lege prohibentur testari de redditibus beneficij ad profana, humana vero ad pia. q. 3. m. 5. n. 1. p. 167
- Beneficarij & laici impensa omnis inordinata, peccatum: sed illa clerici regulariter mortale, hæc vero laici regulariter veniale. q. 3. m. vltimo. n. 1. p. 181
- Beneficarij prodigalitas & auaritia qua parte peior quàm laicorū. q. 3. m. vltimo. n. 1. p. ead.
- Beneficarij regularis impēsa quo modo refarcienda. q. 3. m. vltimo. n. 2. p. 182
- Beneficarij impensa quibus casibus indicanda ordinata, & quibus censenda inordinata. q. 3. m. vltimo. n. 3. p. eadem
- Beneficiarius licet non teneatur restituere ecclesiam prius quàm sumat necessarium ad se alendum secundum qualitatem beneficij, secus tamen de necessario sibi secundum aliam qualitatem extrinsecam. nu. 19. p. 217
- Beneficium aut episcopatum idoneum relinquere ob alium maioris redditus sine aliqua causa, peccatum est. q. 1. m. 76. n. 3. p. 100
- Beneficiū regulare nunquam sæculari collatum est, neque sæculare regulari in titulum, sed in Commēdam sic. q. 1. m. 80. nu. 4. p. 110. Tantum tamen autoritatis habent Commendatarij quàm titulares. nu. 5.
- Beneficia regularia solis regularibus conferenda. q. 1. m. 56. n. 2. p. 76
- Bonum quod ob finem est tale, non est suapte natura malum. q. 1. m. 32. n. 4. p. 39
- Beneficij fructus dari ad pauperes sustentandos multis in locis Tho. affirmat. q. 2. m. 7. n. 5. p. 135
- Bona clericorū bona sunt pauperum. q. 1. m. 1. n. 2. p. 2
- Bona externa vix esse nostra. q. 1. m. 6. n. 3. p. 7
- Bona quæ nullius sunt, posse occupari à quibusuis, de quibus intelligendum est. q. 1. m. 17. n. 2. p. 17
- Bonorum ecclesiasticorū quædā principaliter deputata ministris, quædā aliis piis. q. 1. m. 20. nu. 3. p. 19
- Bona donata Deo, non esse illius priuatue vt donata proximo, sunt illius, periculosum, contra Conciliū Trid. nu. 9. p. 204
- Bona ecclesiastica iterum duplicis generis. q. 1. m. 20. n. 4. p. 19

- Bona patrimonialia clericorum æque libera esse illis, ac sua laicis. q. 1. m. 22. n. 1. p. 20
- Bona quæ sita ecclesiis antequam conferantur beneficiariis non sunt eorum dispositioni subiecta. q. 1. m. 22. n. 2. p. 20. Et idem de bonis principalibus ad sustentanda pia, quam ministris deputatis, nisi, &c. n. 2.
- Bona quasi patrimonialia annumeranda potius patrimonialibus quàm ecclesiasticis. q. 1. m. 22. n. 3. p. 21.
- Bona ex pensionibus quæ sita, an censentur patrimonialia vel Ecclesiastica. q. 1. m. 23. n. 2. p. 23
- Bona quæ sita ex pensionibus temporariis quæ in subsidium impensarum dantur Cardinalibus à Papa censentur patrimonialia. q. 1. m. 23. n. 2. p. 23
- Bona ut censentur ecclesiastica, non sufficit ut dentur ecclesiasticis ab ecclesiasticis de bonis ecclesiasticis. q. 1. m. 23. n. 3. p. 23
- Bona quæ sita ratione actuum ecclesiasticorum etiam de redditibus ecclesiasticis alia ratione quàm iuris perpetui percipiendi redditus ecclesiasticos, non censentur bona ecclesiastica. q. 1. m. 23. n. 5. p. 23
- Bonorum ecclesiasticorum verum Dominum esse Christum Deum irrefragabiliter tenendum. q. 1. m. 24. n. 1. p. 24
- Bona omnia sacra sunt Dei, & omnia factorum sustentationi deputata sunt sacra; & qui ea furatur aut rapit sacrilegus. q. 1. m. 24. n. 4. p. 25
- Bona cur, & quo sensu dicuntur nullius, cum sint Dei. q. 1. m. 24. n. 5. p. 25
- Bona ecclesiastica sunt Dei quò ad verum dominium, ecclesiæ & prælatorum quò ad administrationem, pauperum & piorum quò ad sustentationem. q. 1. m. 24. n. 8. p. 25.
- & num. 11. pag. 26
- Bona omnia ecclesiæ sacra, licet consecrata benedictione aliis sacratoria; & quo sensu aliqua non sint in hominum commercio. q. 1. m. 24. n. 9. p. 26
- Bona donata Deo fieri eius iure naturali perinde ac alterius donata illi. q. 1. m. 24. n. 13. p. 27
- Bona ecclesiastica esse Dei, & non vilius hominis Concilio Tridentino definitum. q. 1. m. 24. n. 14. p. 27
- Bonis secundi generis quartæ speciei utendi facultas liberior facultate utendi bonis primi generis: sed non adeo ut facultas utendi patrimonialibus. q. 1. m. 25. n. 2. p. 28
- Bona beneficiarii præmortui deuoluta in successorem, an sint primi generis, an secundi quartæ speciei. q. 1. m. 26. n. 1. p. 29
- Bona ecclesiastica subiecta esse oneri & modo, ut superflua piis operibus erogentur. q. 1. m. 27. n. 1. p. 30
- Bona non esse data ecclesiasticis, ut primogenia diuitibus instituuntur: nec ut cognati augeantur. q. 1. m. 27. n. 6. p. 31
- Bona omnia ecclesiastica tam tempore Apostolorum, quam postea donata, sunt eiusdem conditionis, quia sunt unum patrimonium Christi. q. 1. m. 74. n. 1. p. 96
- Bona beneficiorum nouorum, non eximuntur onere antiquo eo solo quod supponantur alicui nouo. q. 1. m. 74. n. 4. p. 97
- Bona destinata immediate pauperibus ad quem modum differant à deputatis immediate beneficiariis. q. 2. m. 24. n. 1. p. 150
- Bona etiam immobilia comparata per beneficiarium ex redditibus beneficii non sunt ipso iure Ecclesiæ nisi nomine ipsius quæratur. q. 1. m. 37. n. 1. p. 42

Bona ecclesiastica esse vere Christi, & ex mēte eius subiecta oneri tribuēdi superflua pauperibus. q. 1. m. 38. num. 9. p. 48

Bona ecclesiastica esse Dei, esse danda pauperibus & non diuitibus: Ideoque non esse æq; libera atque laica concilium Triden. definit. q. 1. m. 38. num. 14. p. 51

Bonorū ecclesiasticorum impensa vana & profana, non ideo mala quia prohibita; sed prohibita quia mala. q. 1. m. 38. n. 14. p. 51

Bonis in ecclesiasticis plus potest Christus, quàm prælati: sicut in bonis Ciuitatis plus potest illa quàm decuriones. q. 1. m. 40. n. 4. p. 55

Bona ecclesiastica iusta de causa possunt concedi laicis. q. 1. m. 54. n. 3. p. 73

Bona ecclesiastica non esse iuste applicata ordinibus militaribus, male infertur ex sententia communi. q. 1. m. 58. n. 1. p. 80

Bona ecclesiastica fiunt profana per alienationem iustam in laicos, & tunc eorum reditus fiunt ad eò liberi ac aliorum profanorum. quæst. 1. m. 58. n. 2. p. 81

Bona empta ex redditibus ecclesiasticis fieri Ecclesiæ; empta vero ex patrimonialibus beneficiarij, non fieri eiuc necessariò infert non esse eiusdem rationis utrosque. q. 1. m. 66. num. 1. p. 88

Bona ecclesiastica qui dicit esse iure naturalis diuino in opera pia dicata, cogitur fateri, quòd cōsuetudo impendendi ea in profana, est contra illud & inualida. q. 1. m. 67. num. 1.

Quidquid ineptè respondeat Aduersarius. n. 2. p. 88

Bona ecclesiastica non solum intētionē, sed etiam præcepto, & traditionē Christi. Apostolorum, & Ecclesiæ sunt operibus piis deputata. q. 1.

m. 68. n. 1. p. 90

Bonum publicum præferendum priuato. q. 1. m. 71. n. 2. p. 94

Bonorum Ecclesiæ verus Dominus est Christus non solum generali ratione, quia omnia sunt eius; sed etiam speciali: & ita beneficiarij sunt quidam eius procuratores. q. 3. mon. 2. n. 1. p. 159

Bona Ecclesiæ ex pressè, vel tacitè oneri dādi superflua operibus piis subiecta. q. 3. m. 2. n. 4. p. 160

Bulla S. D. N. Pij V. Pontif. Max. in fine libri.

C

Cæsar costa Archiepiscopus Campanus laudatus. n. 4. p. 197

Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum. m. 23. n. 1. p. 22.

Cardinalis illustrissimus Vermienfis etiam ante purpuram, nomine Hofius, toti orbi clarissimus Petrus Sotum felicissime contra Brentiū defendit. q. 1. m. 38. n. 3. p. 46

Christiani Ecclesiæ primitiæ ei pretia bonorum dabant Apostolis ad sustentandos egenos. q. 1. monit. 27. num. 2. p. 30

Christū non esse minus liberalū nunc, quando est dirissimus, quàm cum esset pauperrimus. q. 1. m. 27. n. 5. p. 31

Christi menti cōformius, relinquere aliqua ex his quæ deceter insumi possunt in aliqua opera virtutū, quàm insumere omnia in voluptatē, etiā honestam. q. 1. m. 30. n. 3. p. 36

Clerici tria genera bonorum habent, scilicet patrimonialia, ecclesiastica, & quasi patrimonialia. q. 1. m. 21. num. 1. p. 20. Quantum ea differant, num. 2

Clericorum bona esse pauperū, vt intelligendum. q. 1. m. 27. n. 3. p. 30

Charitate

- Charitate sola obligatum ad aliquid, posse ad id cōpelli. q. 2. m. 6. n. 1. p. 132
- Charitatis lex ex æquo ligat laicos & clericos habentes superflua. quæf. 2. m. 10. n. 1. p. 140
- Clericorū aliqua mala impunita, permittit ecclesia, licet ea non probet. num. 13. p. 208
- Commendas militum religionum vera beneficia regularia esse. num. 14. & 15. p. 209
- Commēdatarius cur vocatus Author. n. 17. p. 216
- Commendatores ordinum militarium Hispaniæ habet Ecclesias separatas commendatas, quæ aliis non conferuntur. n. 19. p. 217
- Cōmēdatores S. Iacobi de Spata Calatrauæ, & Alcantaræ ac similes, sunt ecclesiasticæ p̄sonæ. q. 1. m. 55. n. 1. p. 74
- Commendatores ordinum militarium S. Iacobi Calatrauæ Alcantaræ, & similes esse verè religiosos, latè probatur. q. 1. m. 56. n. 1. & seq. p. 75
- Commēdatores prædicti quotannis se expropriant. q. 1. m. 56. n. 3. p. 76
- Cōmendatores iniuste possidere bona ecclesiastica, non inferitur ex sententiâ cōmuni, cum contrarium potius inferatur. q. 1. m. 60. n. 1. p. 82
- Commēdatores redditus suarum Commendarum regulariū malè vel profanè vltra suam decentiam impendentes, peccare late probatur. q. 1. m. 61. n. 1. & seq. p. 83
- Commendatores militarium ordinum æquiparari clericis sēcularibus quò ad bona temporalia, latè probatur. q. 1. m. 62. n. 1. & seq. p. 84
- Cōmēdatores ordinū militariū caueāt ab assentatoribus cōtra receptissimas sententiâs. q. 1. m. 63. n. 1. p. 85
- Commendatarij professi perpendant periculum male insumendi suos redditus. q. 1. m. 83. n. 3. p. 119
- Cōmunio rerum, solet parere discordiam. q. 1. m. 41. n. 3. p. 59
- Cōmuni re potest quis vti ad vsum destinatum inuito consorte. q. 1. m. 72. num. 2. p. 94
- Cōciliū Trid. tacite sensit beneficiariū lege iustitiæ teneri ad dādum superflua pauperibus. q. 2. m. 7. n. 14. p. 139
- Cōciliū Trid. quomodo tacitè sentit beneficiarios teneri ad restituenda male impēsa. q. 2. m. 21. n. 1. p. 148
- Consilia seruare secūdum præparationem animi, & seruare mentaliter longe differunt. q. 1. m. 7. n. 4. p. 8
- Confessarios & consultores beneficiariorum, quæ animaduertere oporteat ad absoluendum, vel damnandum peccati mortiferi ob impensam reddituum suorum. q. 3. mon. 14. & vltimo. n. 1. p. 181
- Consilia pro tempore quo ad sui obseruantiam ligant, præcepta fiunt. q. 1. m. 7. n. 5. p. 8
- Consiliorū contraria volens sine contemptu eorum non peccat. q. 1. m. 7. num. 6. p. 9
- Consuetudo, vt beneficiario post mortem cedant fructus primi, vel secundi anni, non inferit posse illum de illis pro libito disponere. quæf. 1. m. 40. n. 2. p. 67
- Consuetudo vt beneficiarij disponant in vita & morte de rebus ecclesiasticis pro libito, nullibi gentium esse videtur; & si esset, non valeret: nec hoc debet videri durum. quæf. 1. m. 50. n. 1. p. 69
- Cōsuetudo vt legi derogat, debet esse maioris partis. q. 1. m. 50. n. 2. p. 70
- Consuetudinem libere testandi de rebus beneficiariorum, non esse clericis in Italia, cōstat ex litteris multorum Rom. Pontif. recentiorum. q. 1. m. 50. n. 4. p. 71
- Consuetudo beneficiariorū disponen-

- di ad libitum de redivibus, non est nota Papæ, imo contrariam esse in Italia, ipsi Pontifices testantur. q. 1. m. 51. n. 2. p. 71
- Consuetudinem disponēdi ad libitum de redivibus beneficiorum nec esse, nec induci posse. q. 1. m. 53. n. 1. p. 73
- Consuetudo non potest contra hanc conclusionem. q. 2. m. 22. n. 1. p. 149
- Corona clericorum & monachorum quid significat. q. 1. m. 1. n. 4. p. 3
- Concordia negantium, & asserentium consuetudine posse induci, vt beneficiarij testētur. q. 3. m. 5. n. 2. p. 168
- Commendatores ordinum militarium non posse testari, nisi ad hoc, & hoc modo. q. 3. m. 12. n. 1. p. 177. Et clausulæ Bullæ Pij V. per quam adimūtur militariibus ordinibus, & quibusdā aliis facultates testandi. n. eodem.
- Commendatoribus non licet ita primogenia siue maioratus testādo instituire ac clericis sæcularibus. q. 3. m. 13. n. 1. p. 179
- Consuetudo vt beneficiarij pro libito testentur de redivibus ecclesiasticis, nullibi est; & sicubi esset, non valeret. q. 3. m. 11. n. 3. p. 160. Quia contra legem naturalem esset. n. 3.
- Constitutio interpretans, in terminis interpretatæ intelligenda. q. 3. m. 11. n. 7. p. 161
- Consuetudo vt beneficiarius percipiat fructus vnius, vel alterius anni post mortem, valida. q. 3. m. 3. n. 1. p. 163. Et quomodo intelligēda remissive. n. 2
- Consuetudo derogat legi quatenus est humana, nō quatenus est naturalis, vel diuina. q. 3. m. 3. n. 3. p. 164
- Consuetudo clericorum testandi ad libitum, à Papa non toleratur in Italia, nec alibi. q. 3. m. 3. n. 4. p. 164. Nec approbari potest ab vlla potestate humana, cum esset contra diuinam authoritatem. n. eodem.
- Consuetudo testādi etiam ad pia, non est in Hispania Episcopis: videtur autem esse inferioribus, quæ tamen nec illis est in Italia, nec in multis partibus Galliæ, sine facultate Episcoporum. q. 3. m. 3. n. 6. p. 165

D

- D**ecentia status non est posita in præcepto indiuisibili, sed habet latitudinem, alia maiorem, alia minorem. q. 1. m. 32. n. 2. p. 38
- Decimas ante Lateranense Concilium laicis concessas, & alias quas principes habent, non posse iuste ab eis teneri, nō inferri ex communi sententia, late probatur. q. 1. m. 64. n. 1. & seq. p. 86
- Decimarum fructus, bonaque alia ecclesiastica iusta causa per Sedem Apostolicam concedi possunt laicis ita, vt eis tanquā profanis vtantur. q. 1. m. 64. n. 2. p. 86. Quamuis Thomas, cui sua tribuit Aduersarius expresse dixerit, ius percipiendi decimas non posse illis dari q. eadem num. 3. p. 67
- Decimæ vel fructus beneficiorum, & alia bona ecclesiastica iuste data in solutum, vel in pretium damnorum impensarum, vel laborum subitorum, vel subeundorum nobilibus, vel aliis, libera esse vidētur ab onere dandi superflua pauperibus, sicut erāt bona perdita, vel damnificata, impensæ & pretium laborum, pro quibus sunt data. q. 1. m. 65. n. 1. Licet non illa quæ alias ob causas conceduntur. q. 1. m. 65. n. 2. p. 87
- Decimæ licet quò ad sustentationem necessariam ministrorū debeantur iure naturali diuino, tamen quò ad quotam debentur iure humano: & ideo Ecclesia iusta de causa posset illam

- illam augere, & diminuerē. q.1. m. 69. n.1. p. 91
- Decimæ non debentur etiam si petantur, extante cōsuetudine præscripta ne soluantur. q.1. m. 69. n.2. p. 91
- Decimas, primitias, & alia innumera bona habet deputata christiani cultui diuino, & pauperibus. q.1. m. 75. n.3. p. 98
- Decimæ, & aliã bona ecclesiastica, onus pauperum alendorum habent. q.2. m. 7. n.12. p. 138
- Dispositio secundum materiam intelligenda. q.3. m. 9. n.2. p. 175
- Dispensatio super voto paupertatis non est necessaria religioso quò testetur. q.3. m. 11. nu.3. p. 176
- Diuisio non omnis transfert dominiũ. nu. 11. p. 206
- Diuisiõnem bonorũ ecclesiasticorum inter prælatos & capitula, & alios beneficiarios, non efficere eos liberes suarum partiũ dominos, quã erãt prælati oĩm ante diuisiõnẽ, latè & euidenter pbatũ. q.1. m. 41. n.1. p. 58
- Diuisio iustus titulus ad trãserendum dominium illius speciei, qualis erat ante diuisiõnem, nõ tamen alterius. q.1. m. 42. n.1. p. 62
- Diuisio fructuũ beneficij inter præcessorẽ & successorẽ faciendã est, vt fit inter vsufructuariũ, & nõ vt fit inter maritum & vxorẽ factõ diuortio, at tẽto iure cõmuni. q.2. m. 13. n.1. p. 142
- Licet in Hispania in Episcopatibus, etiam in aliis beneficiis aliquarum diocesium contra fiat. nu. 4.
- Diuisio fructuum inter fideicommissarium, & eum cui restituendum est fideicommissum, fit eodem modo quo inter dominum & vsufructuariũ. q.2. m. 13. n.2. p. 142
- Diuisio fructuum inter præcessorem & successorem in primogenio, faciendã est, vt inter vsufructuariũ, & dominum. q.2. m. 15. n.2. p. 145
- Didacus à Leyua, siue Couarruias laudatus. q.1. m. 38. n.8. p. 47, & n.5. p. 200
- Dominus suarum vestium, an esset Petrus post apostolatũ, non est vana quæstio, contra Aduersarium. q.1. m. 12. n.1. p. 12
- Dominiũ rerũ ecclesiæ est apud Deum specialiter & priuatiue. n. 26. p. 220
- Dominium bonorũ temporalium, esse necessarium prælatis omnibus, falsum. q.1. m. 13. n.1. p. 13. Quia sufficit administratio. n. 2
- Dominium immobilium rerum temporalium Ecclesiæ, penes prælatos eius esse, nullus catholicus vsque ad Aduersarium dixit. q.1. m. 13. n.3. p. 14
- Dominium rerũ Ecclesiæ penes quem sit, confuse tractatum hic, & insolenter alibi. q.1. m. 18. n.1. p. 18
- Dominium vnius & eiusdem rei, non potest esse plurimum in solidũ, & non transit ipso iure in extremè egentem. q.2. m. 4. n.1. p. 130
- Dominicus Sotus palinodiam tacitè canere videtur. q.1. m. 38. n.10 p. 49
- Dispositio ad minuendum non operatur augmentum. q.1. m. 41. n.3. p. 59
- Dominicus Sotus magna ordinis Dominicani gloria. q.1. m. 39. n.1. p. 52
- Dominus Franciscus à Nauarra stirpe Regia prognatus. q.1. m. 41. n.4. p. 59
- Donatio bñficiariorũ ad pia ante traditionem valida. q.1. m. 82. n.4. p. 115
- Donationes non omnes tẽpore mortis factæ ab ecclesiasticis ius testandi non habetibus sunt, nec præsumuntur fraudulentæ. q.1. m. 82. n.1. p. 115. & tribus modis firmantur. n. 3.
- Donatio à Rege filio facta, valet etiã si non exprimit se in id potestatis plenitudine vt. q.3. m. 7. n.4. p. 171

E

Ecclesiastici etiam Episcopi mensa simplici & apparatu paupere vtantur. q.1. m. 38. n.11. p. 49

Ecclesiãrũ prælati & Ciuitatũ decurio

nes qualiter in hoc sunt pares, vel
impares. q. 1. m. 40. n. 3. & 5. p. 54

Ecclesiarum reditus non erant tēpore
S. Thomæ tam grandes sicut nunc:
& cur Episcopatus Italiæ & Gallia
non sunt adeo opulenti ac Hispani-
niæ. q. 1. m. 40. n. 6. p. 55

Ecclesia non fouet peccata eo solo,
quòd ex causa relinquit ea impuni-
ta. q. 1. m. 51. n. 1. & 3. p. 71. & seq.

Ecclesiastico statui non repugnat bi-
gamia nec irregularitas; licet ordi-
ni suscipiendo, vel eius vsui obstet.
q. 1. m. 57. n. 1. p. 80

Ecclesiastica persona sine ordine vllò
esse potest. q. 1. m. 57. n. 2. p. 80

Ecclesiam erasse concedēdo bona mi-
litaribus ordinibus, nullatenus ex
communi sententia infertur. q. 1. m.
59. n. 1. p. 81

Ecclesiastici reditus magni, quare mi-
nus boni eos habenti, quā pauci vi-
ctui sufficientes. q. 1. m. 76. n. 1. p. 100

Eleemosyna vt plurimū liberius datur
quā reditus bñficij. q. 1. m. 34. n. 2. p. 41

Eleemosynarius cū facultate se alendi
restituere debet pauperibus quæ va-
ne impendit, & talis est beneficia-
rius. q. 2. m. 7. n. 11. p. 138

Elogiū verū, quod probatur alicuius di-
ctis, tribui potest etiā si nō cōcipiat
ab eo eisdē verbis. q. 1. m. 3. n. 2. p. 4

Emptra à clerico nomine suo, non fiunt
ecclesiæ, præsertim immediate, &
quoad professionem quòd N. dixe-
rat. n. 11. p. 206

Episcopi qua ratione in Hispania non
testantur. q. 3. m. 4. n. 1. p. 166

Epistola Fræc. Turriani societ. Iesu, ad
Reuerendiss. D. Gonzalo Herrera
Episc. Laodicen. exponens authoris
sententiam, de ratione vtēdi rebus
ecclesiasticis. p. 225

Epistola alia eiusdem fere argumenti
cum præcedenti, Achillis Stadij Lu-
sitani, ad authorem. p. 234

Extrauagans cum inter nonnullos, in-
caute ad hoc applicatur ab Aduer-
sario. q. 1. m. 15. n. 1. p. 15

F

FActa non præsumuntur. q. 1. m. 41.
n. 2. p. 58

Falsa octo exvndecimo argumēto Ad-
uersarij colliguntur. q. 1. m. 53. n. 1. p. 73

Falsum est cōmunem sententiam con-
sequi reditus ecclesiasticos, & bona
vnde illi redeunt nullatenus posse
tribui laicis. q. 1. m. 54. n. 2. p. 73

Fide digni viri dicto credens, non pec-
cat. q. 1. m. 3. n. 3. p. 4

Finis præcepti nō est in præcepto, nec
mortificatio carnis i præcepto ieiunij
ad eā præcepti. q. 1. m. 73. n. 2. p. 95

Franciscanos habere dominiū rerum
temporalium donatarum, vt illis ves-
cantur & induantur, dicere, est quid-
dam insolens. q. 1. m. 14. n. 1. p. 14

Franciscus Turrianus magnum socie-
tatis Iesu ornamentum. n. 4. p. 199

Fratres minores de obseruantia soli, &
Cappuccini hodie, temporalium in-
capaces in cōmuni. q. 1. m. 15. n. 2. p. 15

Frater Michael Medina laudatus. q. 1.
m. 38. n. 3. p. 46

Frater Alphonsus Maldonatus nomi-
ne, re ipsa optimè donatus. q. 1. m.
84. n. 1. p. 125.

Fructus beneficiario post mortem ce-
dentes, in quæ impendendi. q. 1. m.
48. n. 2. p. 67

Furtum admittit, qui re aliena in alium
vsu quàm concessum, vtitur. q. 2.
m. 7. n. 5. p. 135

G

GLoriam per iustitiam, & eius ope-
ra queri. n. 27. p. 220

Gratia facta non expirat morte illam
facientis. q. 3. m. 8. n. 1. p. 172

I

Impensa minor fit in victu, cum reli-
quæ cedunt impendenti, &c. q. 1.
m. 30. n. 4. p. 36

Intellectus illius dicti; Stultus non debet esse melioris conditionis quam sapiens. q. 1. m. 33. n. 3. p. 40
 Intellectus iurium, quibus significatur cōparata ex retribus ecclesiæ, fieri ipso iure eius. q. 1. m. 37. n. 2. p. 42
 Intellectus pulcher c. fi. de his quæ fiūt à mai. par. cap. q. 1. m. 41. n. 8. p. 60
 Intellectus optimus c. Peruenit, de fideiuf. q. 1. m. 46. n. 2. p. 66
 Intellectus nouus, & apr^o c. Quod quibusdā, de fideiuf. q. 1. m. 47. n. 1. p. 67
 Intellectus Extrauagantis, Suscepit. tit. Ne sede vacante, inter cōmunes. & de elect. inter. Ioan. XXII. q. 1. m. 48. n. 1. p. 67
 Intellectus c. fi. de his quæ fiunt à mai. par. cap. q. 1. m. 72. n. 1. p. 94
 Intellectus illius Pauli; Presbyteri qui bene præfūt, & c. q. 1. m. 78. n. 4. p. 106
 Intellectus c. Ad hæc, de testa. q. 1. m. 81. n. 2. p. 112
 Intellectus concilij Trident. q. 2. m. 17. n. 1. p. 146
 Ingratitudo semper peccatum. q. 1. m. 82. n. 6. p. 116
 Intellectus c. Relatum 2 de testa. ab N. datus, refellitur. q. 3. m. 2. n. 7. p. 161
 Interpretatio in dubio faciendā ita, vt actus valeat. q. 3. m. 7. n. 2. p. 171
 Indulgentia morte concedentis eam, non moritur. q. 3. m. 8. n. 2. p. 172
 Iudicis sententia fundata in causa minus sufficienti, sustētatur per aliam sufficientem. q. 3. m. 7. n. 3. p. 171
 Iustitia vt maxima virtutū moralium, n. 27. p. 221
 Iustitiæ legem infringens, peccat mortaliter; non autem infringēs legem liberalitatis. q. 1. m. 39. n. 2. p. 53
 Iure diuerso non est eadem res censenda. q. 1. m. 74. n. 3. p. 96
 Iustitia speciali non tenetur, quicunq; per iudicem cogi potest. q. 2. m. 1. n. 2. p. 127.
 Iustitiæ specialis legem frangens, tene-

tur semper ad restitutionem faciendam. q. 2. m. 2. n. 1. p. 129
 Iustitiæ specialis debitum quantū differat e debito aliarum virtutum. q. 2. m. 2. n. 2. p. 129
 Iustitiæ specialis legem frangens, tenetur ad restitutionē; non autem frangens charitatis legem. q. 2. m. 7. n. 6. p. 136
 Iudex fungens duplici potestate, præsumitur vti efficaciore. q. 3. m. 7. n. 3. p. 171

L

Laus in debitum finē relata, sanctè quæri potest. q. 1. m. 5. n. 2. p. 6
 Legale debitum multiplex, & quæ legalis iustitiæ pariat actionē, & quæ officium iudicis, & quæ neutrum. n. 23. p. 219
 Legem mentaliter seruare, quid? q. 1. m. 7. n. 2. p. 8
 Lege naturali ad pacta, & onera tenemur. q. 1. m. 34. n. 3. p. 41
 Legem naturalem & diuinā, qualis est de sacrificando Deo, de puniendis delictis, & de confitendo presbytero, potest iuuare & determinare lex humana; cui satisfaciens, satisfacit naturali. q. 1. m. 67. n. 3. p. 89
 Legem naturalem non iuuat, sed destruit lex humana, quæ contrarium eius quod illa intendit, statuit. q. 1. m. 67. n. 4. p. 89
 Leges generales non solū veræ & specialis iustitiæ, sed etiā charitatis & aliarum virtutum determinari possunt, imo re ipsa determinatæ sunt legibus special. q. 2. m. 27. n. 2. p. 154
 Legem nullā quæ nititur æquitate esse iustitiæ non dixit Author n. 20. p. 218
 Lege iustitiæ non obligatur quicunque iudicis officio cogi pōt. nu. 22. p. 219
 Lex subsidiaria regulariter parit actionem, quicquid N. dicat. n. 24. p. 220
 Lege pactorum, quia naturalis est, obligantur etiam Papæ, & Reges. q. 3.

m.2.n.4.p.160
 Lex non obligat ad finem quem intendit, sed ad illud quod in illum præcipit, nec legis sine vel causa cessante, cessat lex. q.1.m. 68.n.1.p.90
 Lex secundum rationē & intentionem legislatoris ligat. q.1.m.73. n.1.p.95
 Leges de omniū virtutū actibus feruntur, & ita tā de actibus virtutū theologaliū, quā moraliū, cardinaliū, & eis contributarum. q.2.m.1.n.3.p.128
 Leges de alendis parentibus, vel liberis, non sunt leges iustitiæ specialis. q.2.m.2.n.2.p.129
 Lex quæ iubet succurrere patienti extrema, non est lex iustitiæ specialis, sed charitatis pietatis misericordiæ vel iustitiæ gñralis. q.2.m.3.n.1.p.129
 Liberalitas christiana erga pauperes, maxime totius mundi nationum. q.1.m.1.n.3.p.2
 Licentia eligendi Confestarium, non expirat morte illam concedentis. q.3.m.8.n.1.p.172
 Licentia non residēdi, morte concedētis non moritur. q.3.m.8.n.4.p.172
 Ludolfus, & Dionysius magnū Cartusiani ordinis decus. q.1.m.75.n.5.p.99
 M.
Mala suapte natura, nullo sine bono fiūt bona. q.1.m.32.n.4.p.39
 Mandatum morte mandantis re integra moritur. q.3.m.8.n.3.p.172
 Mater N. splendide dotata redbus ecclesiasticis. n.12.p.207
 Michael à Marañon licentiatus laudatus. n.15.p.212
 Materia superbiendi, ambiendi, &c. tollenda. q.1.m.38.n.7.p.47
 Maior pars non præiudicat minori, in rebus communibus vt singulis, &c. q.1.m.41.n.8.p.60
 Mutationes dignitatum dēmonium, & mundus inquirendas nobis procurant. q.1.m.76.n.4.p.101
 Monasterium sanctæ Mariæ à Paulari

laudatum. q.1.m.78.n.2.p.105
 Monachus factus Episcopus, non testatur. q.1. m.11.n.2.p.11
 Monachus incapax beneficiorū tēporaliū, nō autē spūaliū. q.1.m.2.n.4.p.11
 Monachus, & seruus in hoc pares. q.1. m.12.n.2.p.12
 Monachus & seruus in hoc æquantur, & vt hic domino, ita ille querit monasterio. q.1.m.14.n.2.p.14
 Monachus, cū certū quid impēdēdum designatur, pōt largiri eleemosynā de reliquatis. q.1. m.30. n.6.p.36
 Monachus, q̄cqd acqrit, monasterio, vel bñficio acqrit. q.3.m.11. n.1.p.175
 Monasterium. S. Crucis Conimbricensis omnium ordinis canonicorum regularium olim opulentissimum, nunc autem etiā reformatissimum. q.1.m.41.n.4.p.59
 Moniales tot debent excipi in monasterium, quot ali possunt de redbus monasterij, & non plures. q.1. m.84.n.1.p.125
 Moniales iuste suscipi possūt vltra eas, quæ sustētari possūt de illius redbus, modò deferāt dotes suæ sustēctationi sufficientes. q.1.m.84.n.2.p.125
 N.
N. Arte rhetorica captauit beneuolentiam, falsa suggerendo. q.1. m.4.n.1.p.5
 Necessitatē extremā patientis nō fiunt ipso iure ei necessaria, licet sint dāda & ab eo possint accipi. n.25.p.220
 Nobili quæ per religionem amittitur, & aliud esse nobilem, & nobili parente natum. n.7.p.203
 Nouitates, præsertim relaxātes mores, vitandæ. q.1.m.38.n.4.p.46
 O
Obligatus ad volēdū facere tenetur facere si potest. q.1.m.7.n.3.p.8
 Officium iudicis nobile nō est actio, & frequenter datur contra obligatum alia leg. quā iustitiæ, n.22.p.219

- Opinionum varietate confundit veritatem disputadam Aduersarius. q. 1. m. 19. n. 1. p. 18
- Opinio communis, in quam consensus omnium catholicorum concurrat, periculosè in materia fidei & morum relinquitur. q. 1. m. 24. n. 2. p. 24
- Opinio N. apud omnes fere catholicos malè audit. q. 1. m. 38. n. 5. p. 47
- Onus, & modū inducunt dictiones vt, ad, ob, pro, in, ne, &c. quæ adduntur dispositionibus, quibus bona data sunt Ecclesiis. q. 1. m. 27. n. 7. p. 32
- P
- Papatus est beneficium ecclesiasticum. q. 1. m. 23. n. 1. p. 22
- Papa nō est verus rerum Ecclesiæ Dominus, & consequenter nec alius Prælatus: & ratio quare aliquando eas alienat. q. 1. m. 24. n. 6. p. 25
- Papa, licet nulli legi humanæ quò ad vim coactiuam subiiciatur, tamen non permittit sibi vsum opinionis N. q. 1. m. 38. n. 5. p. 46
- Papa non solum laicorum, sed etiam clericorum peccata frequenter relinquit impunita. q. 1. m. 52. n. 1. p. 72
- Papa per Papatum ab obediētiae voto soluitur, sed non desinit esse religiosus. q. 1. m. 56. n. 5. p. 77
- Papa super voto castitatis solemnè dispensare potest. q. 1. m. 56. n. 7. p. 78
- Papa non potest iustè sine iusta causa destinata in vnum vsum pium, conuertere in alium, & nūquam etiam sine iusta causa statuit, vt bona ecclesiastica in pios vsus destinata, conuertantur in profanos. quæst. 1. m. 70. n. 1. & seq. p. 92
- Papa testari nequit. q. 1. m. 83. nu. 3. p. 119. & latius infra. q. 3. m. 2.
- Papa legibus humanis exemptus, legi de non testando pro libito, quomodo subiicitur. q. 3. m. 2. n. 8. p. 161
- Papa, quanto difficilius potest facere facultatē testadi ad profana, quàm ad pia. q. 3. m. 6. n. 1. p. 168
- Papa, an & quomodo testari possit plusquā alij clerici. q. 3. m. 6. n. 2. p. 169
- Papa dispensare potest cum iusta causa super voto substantiali monachi. q. 3. m. 11. n. 2. p. 176
- Paulus Manutius cum Aldo filio laudatus. n. 6. p. 202
- Pauper de quæsitis per eleemosynam, non tenetur plusquam alij diuites ad eam. n. 11. p. 206
- Paupertatis à voto, nec Apostoli per Apostolatū, nec monachi per Episcopatū absoluuntur. q. 1. m. 11. n. 1. p. 11
- Pauperū appellatione in hac materia omnia pia cōtineri. q. 1. m. 28. n. 1. p. 33
- Pauper diratus iuste eleemosynis liberè ei factis, non tenetur ad eleemosynā lege iustitiæ, magis quā alius diues. q. 1. m. 34. n. 1. p. 40
- Pauperibus nulla lege ita consultum, ac Christiana. q. 1. m. 75. n. 2. p. 98
- Pauperes, qui à testamētario deligendi. q. 1. m. 77. n. 3. p. 101
- Pauper est in hoc, cui pro sua decencia necessaria desūt. q. 1. m. 77. n. 4. p. 101
- Pauper efficitur alijs nimia patris siue fratris felicitate. q. 1. m. 77. n. 5. p. 101
- Pauper liberius expēdere potest quæsitā per eleemosynam, quàm beneficiarius quæsitā per beneficium. q. 2. m. 25. n. 1. p. 150
- Petrus per Apostolatū nō fuit solutus à paupertate. q. 1. m. 12. n. 3. p. 13
- Petrus Sotus magnū Dominicani ordinis ornamentum. q. 1. m. 38. n. 3. p. 45
- Permissio duplex impunitatis, & approbationis. q. 1. m. 51. n. 1. p. 71
- Permissio duplex, Altera quæ probat, Altera quæ tātum non punit. Huius speciei esse illam, qua permittitur alicubi consuetudo clericorum testandi ad libitum, & qua de causa. q. 3. m. 3. n. 5. p. 165
- Persona omnis est ecclesiastica, vel laica. q. 1. m. 55. n. 1. p. 74

Pensio non est soluenda ei, qui ante diem solutioni à Papa præfixum, moritur. q. 2. m. 16. n. 1. p. 145

Pia opera, quæ radicibus definita & exemplis illustrata. q. 1. m. 29. n. 1. p. 33

Pia quædam in se coram Deo, quæ coram Iudice sunt profana, & è contrario. q. 1. m. 29. n. 2. p. 34

Pietatis virtutis opera non dici pia in proposito. q. 1. m. 29. n. 3. p. 34

Pius Quintus Pontifex Max. sanctissimū, rarissimū, & admirabile parsimonix, modestix simplicis, & religiosæ mēsx liberalitatisque in pauperes exemplum. q. 1. m. 32. n. 3. p. 38

Piū in vsū datū nō est cōmutādū in aliū sine iusta causā; neq; cū illa sine Papæ autoritate. q. 1. m. 41. n. 5. p. 59

Pius Quintus Papa mirificū hac in re dedit exēplum. q. 1. m. 77. n. 6. p. 104

Præcepta non posse seruari ab eo qui consilia mentaliter non seruat, dure dictum. q. 1. m. 7. n. 1. p. 8

Præcepta Decalogi sunt leges naturales; & cōsequēter præceptū de non furando. q. 3. mon. 2. n. 3. p. 160. Quod multis modis infringitur. n. 4. & 5.

Præcepta Decalogi sunt leges naturales, & iustitiæ. q. 1. m. 39. n. 2. p. 53

Præceptum septimum Decalogi infringit, qui furatur, qui rapit, qui vitur re aliena in vsū alium à concessio, qui pactum onus iniunctum non implet. q. 1. m. 39. n. 3. p. 53

Prælati quidam magnus huius conclusionis magnum dedit exēplum. q. 1. m. 80. n. 1. p. 109

Præsumptio omnis cessat in foro conscientix, & præualet veritas. quæ. 1. m. 82. n. 2. p. 115

Præcepta omnia Decalogi sunt iustitiæ: sex quidē postrema veræ & specialis; quatuor vero primæ partium potèrialium eius. q. 2. m. 77. n. 7. p. 136

Præuilegia, licet ita interpretanda sint, vt aliquod cōtra ius cōe operentur:

dato tamen aliquo tali, quò ad alia restringuntur. q. 1. m. 41. n. 10. p. 61

Princeps regulariter nō præsumitur in dubio vti potestatis plenitudine, nisi cum alijs actus nō valeret. q. 3. m. 7. n. 2. p. 171

Princeps respōdens ad cōsultationem, secundum ius præcedēs videtur respondere. q. 1. m. 46. n. 3. p. 66

Primogenia omnia, siue maioratus sunt dignitates. q. 2. m. 15. n. 2. p. 145

Priuilegiū ita interpretandū, vt operetur aliquid contra ius cōe; sed dato aliquo tali effectu restringēdum, ne alia præsertim maiora operetur. q. 3. m. 6. n. 3. p. 169

Prouentus item distributionum & alij. q. 1. m. 79. n. 5. p. 108

Prodigalitas laicorū venialis, clericorū autem mortalis. q. 2. m. 19. n. 2. p. 147

Puteū quis iustè aperit in suo, cū aliena iactura non intēta. q. 1. m. 5. n. 3. p. 6

Pyrrus Tarus laudatus. n. 4. p. 199

R

Ratio N. enerues sunt cōtra cōmunē de reliquatis ex iis q̄ honeste impēdi possūt. q. 1. m. 31. n. 1. p. 37

Ratio efficax à nemine hætenus reddita, cur beneficiarius male vtēs redditibus ecclesiasticis peccat mortaliter, non autem habēs primogenia & maioratus. q. 1. m. 39. n. 1. p. 52

Ratio vnica legis habetur pro expressa. q. 2. m. 21. n. 1. p. 148

Reditus tituli Cardinalatus sunt bona ecclesiastica. q. 1. m. 23. n. 4. p. 23

Reditus simplici d. scribēdū. n. 6. p. 202

Regula. I. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. quomodo intelligitur. quæ. 3. m. 9. n. 3. p. 173

Religiones militares esse vere religiones, & earum professores veros religiosos, gaudereque priuilegio Canonis & fori. n. 14. & 15. p. 210. & 211

Restituit quis debitor sibi, vt pauperi. n. 12. p. 208

- Repetitionis inutilis N. & nō Author
carpendus. n. 10. p. 204
- Religiosos milites nō posse moraliter
seruare castitatem in Curia sui Ma-
gistris durè dictum. n. 16. p. 212
- Religione de militari multa absurda
respondet N. n. 14. p. 206
- Religionem militarem dicere nō esse
veram, piaculum, & eius professō-
rē habere propriū, peius. n. 18. p. 216
- Religiosus habens beneficium eccle-
siasticum, tam latè potest impēdere
de suis redditibus, quàm secularis de
suis. q. 1. m. 10. n. 2. p. 10
- Religioso ab aliquo posse auferri vio-
lenter panes ei donatos, si non sunt
sui, malè infertur ab Aduersario.
q. 1. m. 17. n. 1. p. 17
- Regularis omnis est persona ecclesia-
stica, & gaudet priuilegio Cano-
nis, & c. q. 1. m. 55. n. 2. p. 74
- Religiosus, an testari possit cum Papæ
priuilegio. q. 1. m. 11. n. 2. p. 176
- Religioso cui iustum morale, vt con-
cedatur vltimæ voluntatis disposi-
tio. q. 3. m. 11. n. 5. p. 175
- Religiosus verus est, quicumque tria
substantialia vota in religione ap-
probata emittit, regularis item om-
nis. q. 1. m. 56. n. 2. p. 76
- Religiosus ordo non desinit esse talis
propter solam facultatis cōtrahen-
di matrimonium cōcessionem: ne-
que propter transgressiones eius
professorum. q. 1. m. 56. n. 4. p. 76
- Religiosus verus nō est, qui nō emittit
tria substantialia vota, licet aliquem
viuendi modum ad religionē perti-
nentem voueat. q. 1. m. 56. n. 6. p. 77
- Religionēs ob religiosorum vitia non
esse damnandas. q. 1. m. 56. n. 8. p. 77
- Religiosus si, & quid dare potest de eo
quod parcius viuendo reliquum fa-
cit. q. 1. m. 80. n. 6. p. 111
- Religiosus donare pōt cōcessionē seu
cōsuetudine iusta. q. 1. m. 80. n. 7. p. 111
- Remedium ordinarium vtilius quam
extraordinarium. q. 1. m. 80. n. 3. p. 109
- Rex Hispaniæ qui superat omnes præ-
latos, excepto Papa, in redditibus ec-
clesiasticis, potest de illis sustentare
suum regale decus; & quantum de-
beat abstinere à dispendendis illis
in diuites, & malos vsus. q. 1. m. 83.
n. 1. p. 118
- Rex Philippus secūsus Hispaniæ Rex,
tardè per authorem cognitus, tar-
dius eius heroicæ, ac rarissimæ vir-
tutes cæteris gentibus agnitæ, pa-
rumque per indigenas vulgatæ, quæ
propriæ sunt ei, vel in eo maximè
præminent, sine assentatione vlla
insinuatur ab Authore: quia id è
Repub. Christiana in publicū om-
niū Regū & Regulorū exēplū esse
visum est: paucis q̄ bello paceq; ges-
sit, tēporaria & æterna gloria incō-
parabili digna, recensitis. q. 1. m. 83.
n. 2. p. 119
- Restituere tenetur qs ea q̄ extremā pa-
tiēs accepit, lapso illius necessitatis
articulo, nisi, & c. q. 2. m. 4. n. 2. p. 130
- Restituere tenetur, q̄ ex cōibus minus
quā debet tribuit singularibus. q. 2.
m. 7. n. 3. p. 135. Et qui onus vel modū
iniunctum nō adimplet. n. 4. p. 135
- Ridiculū esse, dicere Monachū nō esse
Dñm eorū quæ edit, & vestit, malè
ait Aduersarius. q. 1. m. 16. n. 1. p. 16
- Roncæuallis monasterium illustre. q. 1.
m. 41. n. 4. p. 59

S

- Sacrorum species tres, & rerum sa-
crarū quatuor. q. 1. m. 20. n. 1. p. 19
- Sacrarū rerū species, & quæ, & quartæ
speciei duo genera, & aliæ aliis sa-
cratiores. q. 1. m. 25. n. 1. p. 28
- D. Samartinus Caruaial licētiatus lau-
datus. n. 14. p. 210
- Sētētia, p̄ceptū sine cognitiōe latū, mo-
ritur morte ferētis. q. 3. m. 8. n. 3. p. 172
- Seruus nō est Dominus eorū quæ con-

sumit, & vestit. q. 1. m. 14. n. 2. p. 14

Similis similē quærit. q. 1. m. 74. n. 2. p. 96

Simonia frequēter admittitur à prælati-
tis in ingressu monasteriorū, simili-
ter & à subditis. q. 1. m. 84. n. 3. p. 116

Soluens alij quod alij debet, non satisfacit. q. 1. m. 46. n. 1. p. 66

Status perfectionis duplex, alter ad alios, alter ad se perficiendum. q. 1. m. 9. n. 2. p. 10

S. Thomas sapientiæ & sanctitatis pelagus, dux cum primis authoris. q. 1. m. 20. n. 2. p. 19

Stipendium militi datur liberum ab onere largiendi superflua pauperibus; non autem Episcopo, vel beneficiario pars deputata ei per diuisionem. q. 1. m. 49. n. 1. p. 68

T

Testandi facultas de rebus ecclesiasticis intelligitur ad vsus pios etiam, &c. q. 3. m. 6. n. 3. p. 169

Testandi de consuetudine quid Author senserit. n. 5. p. 220

Testamentum testatis per priuilegium valet, nulla de tali priuilegio facta mentione. q. 3. m. 7. n. 1. p. 171

Testandi facultas non moritur morte, illam concedentis. q. 3. m. 8. n. 1. p. 171

Testandi facultas non finitur per primū testandi actum. q. 3. m. 9. n. 1. p. 173

Testamento nil iuris quæritur ante mortem. q. 3. m. 9. n. 4. p. 174

Testari qui potest, potest codicillari, & donare causa mortis. q. 3. m. 10. n. 1. p. 174

Testari multominus potest religiosus, quā clericus secularis. q. 3. m. 11. n. 1. p. 175

Thomas Aquinas pro cōi esse opinione multis ostenditur. q. 1. m. 40. n. 1. p. 54

Thomas à cōmuni nō facile recedit, canones suscipit. q. 1. m. 40. n. 2. p. 54

Traditiones Apostolicæ perinde ac diuinæ seruandæ. q. 1. m. 78. n. 13. p. 49. item. q. 3. m. 2. n. 6. p. 161

V

Verba de primo actu tantum esse intelligenda, quomodo limitatur. q. 3. m. 9. n. 3. p. 173

Verbum, reditus, scribendum cum simpliciter. d. q. 1. m. 2. n. 1. p. 4

Vicarium potestate sibi tradita uti debere, iuxta mentem tradentis. q. 1. m. 27. n. 4. p. 30

Votum solemnne paupertatis tollit habilitatem quærendi dominium rerum temporalium, non autem administrandi ea. q. 1. m. 10. n. 1. p. 10

Votum circa solemnne paupertatis, hæc multa exorbitantia dixit N. n. 8. p. 203

Votum castitatis relaxari posse monacho, non autem votum paupertatis. q. 1. m. 11. n. 3. p. 11

Votū castitatis tā facile potest seruari, ac præceptum sextū Decalogi extra matrimonium. q. 1. m. 56. n. 9. p. 77

Votū paupertatis nō tantum solemnne, sed etiam simplex, efficit ne vouens licite aliquid sibi quærere, vel quæsito uti possit. q. 1. m. 62. n. 2. p. 85

Votum paupertatis simplex, non videtur impedire acquisitionē rei, sicut nec votum castitatis acquisitionem vxoris: quamuis vtrumque impediatur vsus iuris quæsiti. q. 1. m. 61. n. 3. p. 83

Votum paupertatis non tantum solemnne, sed etiā simplex, facit illicitam voluntatem acquirendi temporalia eam vouenti. q. 1. m. 61. n. 2. p. 83

Votū de aliquo dādo alicui ecclesiæ, vel altari, potest cōmutari per Papā sine vllius consensu. q. 1. m. 71. n. 1. p. 93

Vsū & facultatē vtēdi lege humana inuētā, aliā esse à lege & facultate vtēdi lege naturali. q. 1. m. 15. n. 3. p. 16

Vsufuctus causalis quid? & quod is nullatenus pertinere potest ad beneficium in bonis beneficij, quæst. 1. m. 36. n. 1. p. 42

usqꝫ puēret fit augmētatio.
r descēsu girbi vel itestini co-
cutis siue corporis ipsius.
dor aliqꝫis: r cū p̄munt oculu
deruptura intestinali. r coz
emollificantium. f. ex balneo
ntatur.

r alia s̄ḡ appēt v̄tōsitatis.
aie fuerit: manifesta erūt.
sqꝫ ferro curare poteris non
rare.
ira apostema.

oꝝ aut girbi ad eū loci: tūc
cipias vt erēdat ventrē dor
i. deinde signa augmētū cir-
resupinet eger r capiat cum
ta qꝫ nō capias qd̄ sub ipso ē
: r superficialiter semp. deinde
operiat qd̄ ē sub mirach. Si
n ad inferioꝝ. r si est girbus
deinde sue locū disruptū cuz
ipm sup: a ventrē r dymitte
do ne cadant ad lacertum r
solidatio fit pfundioꝝ qꝫ eē
1.

rosū cū resolutionis ericcati-
non profecerit vade ad opō
ictū est in de ruptura.

ē cura rupturē carnosē. Sci-
ne vmbilicalis i exitu fetuo:
stipticis: vt sunt puluis cha-
diu: aluminis: acacie. Itē ter-
n ponant talia post ligatio-
tā. C Ad exituꝝ vmbil: a in
lupinoꝝ. M. i. petiā vnam
cē cū vino pontico r buliant
p̄ā r suppone. C Aliud ad
ij. terant r pficiant cū vino
ctā spongiā sup vmbilicū li-
um. r. vinum in cinere calū
astra. valet r ad ventosum.
n ieiuno r superposita.

Reica. ij.
est spondilium a suo lo-
co remotio. Un̄ quādo
us anteriꝝ. r tūc noiā arena
qꝫ versus posteriꝝ. r tūc pro-
sitas sic a vulgaribus dicta.
assi r nominā cōcauatio r
ur contortio.

capiales gibbositat]. C Una
nssio: eleuatio pōder: r h̄.
ificatiua cuz q̄ aliqñ falle-
ōdiles resiliunt a suo loco. r

Signa demratiua sūt. Si ex causis fuerit p̄mitiuis
vt casu p̄cussioe r h̄ sunt manifesta.

CSig si fuerit ex hūiditate tactꝝ discernet r forma ip̄ius
r paz ericcat locꝝ olei: q̄ iungit: r tarditas eiꝝ i ericcādo
ipm. est regimē p̄teritū hūidū repletio. bitudo capitis. hu-
miditas magna. r h̄. D. si fuerit ex siccitate tūc appēbit
siccitas cozpis r erit seb. acuta. velocitas ericcationis olei
vehemētia siccitatis. Item cōtiones ericcātes r alia h̄ ex
parte rerum ericcantū r siccitatē significantiꝝ.

CSigna si fuerit ab apate tactꝝ declarat. r ē ibi dolor p̄-
gitiꝝ p̄pe r febris r h̄. C Et añ pōnē cāontū scito qꝫ gib-
bositas cōitatis offiū pectoris facit accidere difficultatem
anhelitꝝ magnā. C Itē r 2º qꝫ vbi acciderit gibbositas ex
astmate r tussi añqꝫ expuat añ inuenit mortuꝝ. r ē ipo-
dictū. vi. affo. xcvi. affo. r repit lra q̄ h̄ añqꝫ expuat. vñ
eo caso arguit p̄mutatio m̄p̄e faciētis asma vel tussim ad
spōdiles. vñ tūc fit ipotētia dilatandi pectꝝ. vñ maior inde
seqꝫ anhelitꝝ difficultas. r sic crescēte etate calitas acuta si
debite refrigerari pōt. q̄re moꝝ seqꝫ. r gibbositas sic acci-
dens añ r retro p̄matie a m̄a fit grossa. Un̄ aui. Et si n̄ eēt
eiꝝ profusitudo nō accideret ab eo gibbositas. C Itē scias
qꝫ pueris magl accit gibbositas p̄marie qñ eis subtrahit
lac cito r nutriūt cibis grossi: vñ qñā hūiditas grossa d̄
clinās ad spōdiles r gibbositatē fac. Itē ill̄ gēlāf crura pº
oppilationē factā a gibbositate p̄ quā phibet trāsitꝝ nutri-

Cura Landēs. Post eiꝝ p̄firmationē (mēti ad cura.
ex q̄cūqꝫ cā fuerit nullo mō curat. s̄ i p̄n̄ cū ē in
via sc̄di pōt bñficio medici curari. Ordinatō dietē r hic
canōdꝝ p̄portionalr seruari vt in de palisr er cā hūida vel
sicca pueniente. fm qꝫ erigit dispō variādo. In sicca cā dā
do hūida r i hūida sicca. Digō. Sūo p̄portionabilr. Ad
ministratio medicaminū particulariū in particulari cā.

CSi fuerit ex cā p̄mitiua r acciderit apā calm absqꝫ fe. si
at sc̄ia ex basilica si possibil fuerit. aut subtrahat sanguis
cū v̄tōsis sup naticas positie: aut sr pulpas crurū. Et vn̄
gaf locꝝ oleo ro. aut de mirto: aut de nenusare. Et emplet
cū ros. mirto. sandal. saria ordei r silibꝝ. r maxime exste
se. Et purgēt cū mān a: cassia: tamardis: r h̄. Itē decliet
dieta ad fridū: r potet aquā ordei r h̄. Deficiēte v̄o se. in
ungaf locus cū oleo de camōilla: aneto: vel d̄ lilio mixtis.
vel p̄ fe. Et supponat emplm de maluauscō cū farina fe-
nugreci. r seīs lini. r pinguedimbꝝ auitū anatis. anseris. gal-
tmaz. p̄pe. Cōfortet spōdiles r ossa pectoris cū ligaturis
plumaccol r sustentacul factis er stupa madesacta r pe-
t̄is inolutis albumie oui positis r locatis sup emplm di-
ctū. Et vtaf dieta cōueniēti. C D. si mā fuerit frida quia
apā frigidū mundificet cozꝝ cū fetidis de hermodactil.
coch̄is. medicamine de turbit. r silibꝝ. vt infra de sciatica.
Et sup locum p̄tūne seraf emplm ex amoniaco: laudano
mixtis dissolutis in mortario cū pistello. aut emplꝝ qd̄ fit
ex oppoponaco: amōiaco: bdellio: serapino: dissolutis i vi-
no r incoꝝ patis cum pinguedimbꝝ auitꝝ: r farina seīs lini
fenugreci. Ungaf locus cū oleo de spica: de masticē: de co-
sto: r h̄. Cōfortet locus cū bidis sustēt aculis nunc paulo
añ noiatis. Jaceat supine vt p̄mū aut sup alteꝝ laterūꝝ.

mollificātes aut adiuvātes ad mollificādus. q. s. phibeaf. hoc mō flux⁹ māe ad locū. q. cū nō resoluit mā aliqñ pmutat ad pedes: 7 facit palefim sepe forte aut debile f3 grossitudinē aut subtilitatē māe 7 ei⁹ ibibitionē 7 ei⁹ ifusionē. p̄ra. Et iuenit simplex capicōs has tres itētiōes: vt nux cipli si folia ei⁹: folia lauri: calam⁹ aro. Et ex p̄positis ē fridū ex fridis stipticis 7 calis adiuiuicē mixtū. vt ex ros. acacia: balaustis: baccis lauri: castorei: acoro: solijs oleādri: 7 h3. Et ex oleis. vt ē olei cipsii: rute: de piretro: de castoreo: de euforbio: 7 h3. vt. s. de palefi. Et Empl3 bonū. sumatur acor⁹ 7 enula. decoquant⁹ i aq̄ cipsii 7 emplēt locus.

Cura In ea q̄ ex v̄tositate ipellēte p̄cede a p̄n⁹ cum carminātib⁹ v̄tositatē: 7 sp̄s̄ post purgationēz cū feudis maiorib⁹ s̄ hermodacil: 7 h3 respiciētib⁹ iūcturas. Sup locuz gibbositatis ponat emplim scm̄ ex sinapi. stercoze colūbio. ficub⁹ añ. adiuiuicē icor̄patis. D. si p̄b emplm fieret i loco aliq̄ rubedo r̄oueat 7 vngat loc⁹ cū oleo ros. aut de mirto vsq̄ ad feruorēz cessationē. Itē vngat cū oleo de costo 7 cimio. Et Empl3 ad v̄tosa 7 ad hūidā. p̄. sauina: sticados: amōiaci: nucis cipsii: piretrū: maiorānā: cordumēti: sgnāti: casti: coq̄nē i aq̄ decoctiōe optia. 7 qñ/ q3 p̄ciat castoreū: euforbū: sauia cōtrita: 7 administrēt. Et Ali3 ad idē. p̄. storacis liq̄de: costi: 7 calami aro. sauina: añ. 3. i. euforbij. 3. i. olei nardini qd̄ sufficē. Et Ad idē. p̄. calamēti: pulegij: origani: carui: cimij: farie lupinoy: seis lin: senugreci mixtis 7 decoctis icor̄patis. D. si hec nō sufficiūt admistrēt cauteriū: 7 remoueat mollificatio: 7 induretur locus. quā opationē cirurgicis relinquo.

Cura In facta pp̄asma aut tussim ē cura asmatis aut tussis. 7 tū rubricis suis addēdo q̄ dēa sunt h̄ de mō ligādi 7 emplandi 7 vngēdi: etiāndi: dietādi: 7 h3. 7 tū bene cōsidera. Et De varicibus. p̄ca. iij.

Varices sūt dilatatio v̄arū crure 7 p̄de pp̄ multitudinē ei⁹ qd̄ descēdit. ad eas ex sāguie fm̄ plimū melico nō p̄trefcō. Di fm̄ plimū. qm̄ aliqñ hic sāguis ē flānicus grossus. aliqñ purus: 7 ē sine putredine.

D. si fuerit cū putredie accidit cruri 7 pedi vlcera satū magna. Et ē passio p̄suetā cuēre his q̄ pedib⁹ mltū laborāt vt sūt curfozes: viatozes: portātes onera. 7 his q̄ stāt lōgo tpe. vt sūt seruatozes regiū: 7 his q̄ p̄suerūt vti cibus generātib⁹ chilibz melicū. Et p̄suevit hec passio vitis notari. qm̄ vne tortuose icēdūt vt vitis. His. n. accit passio dēa mā hūte fa ptū ad ea loca pp̄ laborē 7 fatigationē debilitātes ea.

Cause potes tū assignare cās tres vt i artetica dictū est Et p̄ima dispō mēbroz supiorū generātium hūozes tales: vt epis 7 splenis: aut pp̄ eoz⁹ egritudies: aut opilationē: aut pp̄ malitiam regiminis. Et Scōa est largitas venarū. Et Tertia debilitas inferiorū hālis aut accidēta lis ex casu vel p̄cussioe: egritudine: statioe sup pedes 7 h3. Et Accit 7 hic deflux⁹ sāguis ad crura via crisis aliqñ vt in egritudib⁹ acutis: vt i synoca mā expulsa ad ea loca per venas. Itē i ap̄noe opulationū venarū epis 7 splenis. Itē in egritudinib⁹ celebrātib⁹ melicis. Th̄ ipo. affo. sexta. Cal/ mā varices nō inascunt⁹. si nasc̄nt canillati sūt. Et rir/

in p̄n⁹ curari p̄nt auxilio medicō Et Scōs. q̄ sic varices inate meli vt i affo. infra. ita phibitio flux⁹ s̄ ora ē apta iducē passionē meli pueniētē. q̄re ab earti illa q̄atōe nō ita faciliter p̄cedētū: vt mū bñ p̄sidera. regurgitat. n. mā p̄ forte ad p̄ncipalia. 7 iō vt infra de moro idariū fluere p̄suetarū qñ ē ne patice idropē curat et reg ad epar. ita 7c. 7 ē snia Aui. iqt. ce cū cidunt 7 phibent egritud Et Tertio. q̄ ex ligatioe siue illa q̄ hibitionē trāsīt⁹ nutrimentū ad et Et Quarto. ordiatio dietē: 7 hic ip̄ grā a abstinentia a cibus 7 potib⁹ n̄ grossos hūozes. vt a carmb⁹ bou litij: 7 h3. a laborē pedū: a statioe cā varicū p̄ductiua. vt dictū ē. lē sāguinē generātib⁹. vt pullū Et Quintus est digestio. digerātis materie. de quibus quarto Et Sexto. etiō. etiē cū etiatiuis ap̄ melia: 7 q̄rto trac. Itē cū flōia p̄mo fiat flōia de baslica i man pedis. 7 h̄ eadē die vel post siue etiando saltē cām añcedētē: 7 de boriosus cū eo qd̄ exhit flā gross cōfert vomitiū ex decoctiōe r̄ffa ellebozi nigri. de quo supra Et Septimo. rectificatio mēbz i tudine aut diuitiē splēis p̄ rect Et Octauo. ē fortatio crurū 7 p̄ aut talis fit cū vngētis stiptic ros. cū puluere nucū cipsii: 7 h3 b⁹ factis ex farina millei: melico mirtoz: cū oleo de masticē: rotū emplando crus. Itē cū istiti incipiēdo ab inferiori parte ped caneo vsq̄ ad genū 7 vltra vt vtiaceat in loco pedibus eleua Et Nono. ē admistratio resoluti p̄lioz descēsus cū resolutiuis. 7 semē raphāi: semē rute: faria fctauo 7 nono canōb⁹ faciūt v stipticis ericcatiuis 7 resolutiuis 7 flōiaz p̄ modū q̄ dicit⁹ ē pone chimolea 7 aceto: 7 cū decoctiōe lupioz. fenugrec. stercoz cap̄ncia. ipogstidos. alimē dissolutū mā ē magis flātica v̄tosa cū ros loz: solijs s̄buci: paritarie: cal rina. Et Alio. mod⁹ opādū q̄ sequē emplēt loc⁹ qd̄ ē sub genū. p̄digē h̄olez. mirthoz. genū. p̄digē

bidū. Itē dulce et nonū. itē po-
 uerit bñ decoctū. et sic de alijs
 af cibis tēpatis facit digōnis et
 naxie i vctōsa pueniūt tñ car-
 nes affate vitulīne. māgine iu-
 uis digōnis et i modica q̄stia/
 us sicce. phisici. pineoli. passu
 lig^o dieb^o ab arboze deposita
 ape pōt de amigdalīs ericca/
 o. C. Louenit riq̄. sunapi bo/
 hīstī sp modera. Itē panis d
 coct^o. Itē panis bis coct^o siue
 claz duoz mēsiū ad min^o nō
 ēt i vinositate albū vel aureū
 et teneat sibi vētrē lenē et est de
 cibus resupines et qū sedet te/
 at. C. Et qz coit^o sub inanitio
 nō vraf vt pōt: et i eo vti sit
 at brachale siue stricturam. et
 ut pp verecūdiā et male. deide
 lō moueat post comestionez
 hō moueat. mlū fugiat eq̄tatio/
 ouriter ambulānū. Itē exerci
 b fortificātia eas rupturas. de
 is et quiete vraf magis iacens
 ino et vigilia vtatur modera/
 anime.

scito q̄ si videbit digōnem et
 si tu habuisti sepe digestiua
 et sit cūatiua. s. de colica. et iō
 posita. s. 4° tracta. itē si ha/
 nia illaz fac. oia. n. pticulari/
 tēto q̄ ex sepe dictis itelliges
 Sed hic aduerte q̄ solutiua
 abētia multū a remotis. et cli/
 emia. neqz in solutiuis multi
 abstinentidum.
 et eger et restatret cuz manu
 ittat. D. si reductio fiat diffi/
 die cuz clisteri ex oleo cōi scō
 ductio. D. si adhuc fieri non
 icātib^o et mollificātib^o cū radi
 ter mucillaganib^o eoz cū pin
 mini lini aut cū spōgia ifu/a
 re. fenugre. semini lini. camo
 erio et sp cū facilitate ne cause
 iūter. C. D. si adhuc nō pser/
 aueto. radice altee. semine li
 ua et h̄. i q̄ caso et nō mlū se/
 pro nobilib^o et potētib^o ponaf
 itatis vsqz ad vmblicū et i ea
 tenore et ampliat viā mirabi
 timā repōtauit famā et lucrū
 mittat. Quo pacto ponaf ei
 bōbacio modicū suffulio cū

tionē faciētib^o et pfortātib^o i q̄b^o ē stipticitas. de q̄b^o et rātel/
 fra exēplificabo i receptis. s. sup oia valet. et gērio brachalis
 siue stricture quā herniacus saltē tēstin al de serē nō dōz.

Ericcātio autē et resolo cōpleaf cū medicinis et empliore
 solutiuis dictis in cura idropis. et tu ibi.

Prohibitio autē sit cū strictura q̄te et tūonib^o si cā fuerit
 hūiditas a toto vel pticulari mēbro trāsmīssa et in eo casu
 fortatiōi totū vel mēbro pticularis stude ne mittat.

De castratiōe me nō itēdo hic multū itromittē qm̄ ad ci
 rurgicū spectat. s. de ea ifra. sed certe paucos vidi liberari
 abiqz restauratoz bñficio. De admīstratiōe at ferri p mūc
 tm̄ dico q̄ ex antiqs sapiētib^o laudauerūt qdā vstione fa
 ctā cū ferro h̄ite figurā fēmicirāuerūt cū asta eleuata su/
 per: ita q̄ hec vsio cū tali instrō sequeaf q̄ os pectinis ho
 ra q̄ fit. et dixerūt q̄ curat rupturā. p̄fūdā et magnitudinē
 sup hac et dilatationē meat^o p que cūrb^o et itestia descēdit.

Et la tiffaciēs. s. pncipali ponā qdā ex exptis meliora p
 os sipta vs̄ p̄terit^o admīstrata. Et icipia ab his q
 p os sumūt q̄ sūt potiōes pille vel pulueres vs̄ lectuaria.

Potio et ē siru. magri Ugonis et magne laudis. et succi
 triti et solidaz succi iacee nigre. succi epaticae terrestris anī
 lib. s. succi cozzigiole. plātaginis anī. 3. ij. succi rute viridis.
 3. ij. depurenī hi succi cū decoctiōe hazz rez̄ i illis. et rosa
 ri. thuris. masticis. mumie. s̄ag. drac. boli ar. anī. 3. i. s. mir
 ti. sumach. nasturtij. coralli. cipi. anī. 3. i. nucis cipressi. 3. i. s.
 myrrhe. gūmi ara. anī. 3. s. buliāt oia i succis ad p̄sūptionē
 tertieptis. postea colent et sirupigenī cū succaro. D. si nā
 tps negabit eas posse h̄te herbas virētes liceat loco succi
 rii sumē siccas et coquere in aq̄ pluuiali sufficiēt. deinde
 manūb^o fricādo colare. deide reduce eā colaturaz ad ignē et
 cū succaro pueniētis q̄stū atis fac siru. dimitte itaqz hunc
 siru. fermētari vsqz ad mēsem. deide ipm̄ exhibe i dosi pue
 nētī et atī patiētis cū b̄ apōimate. et herbe. sigilli salomo
 nis. radicū herbe sacre marie: radicis p̄nincule. folioz gra
 minis cū radicib^o anī. 3. i. i radicis garosiflate. D. s. ter anī
 et coquant in vino optimo et subtili. qd̄ vintū referēt. et di
 spēret cū eo sirup^o dict^o: et deī p octo dies p̄tinuos vs̄. xv.
 fm̄ q̄ egritudo erit difficilis et min^o difficilis. et tpe ei^o exhibi
 tionis nulla fiat emplatō. C. Exhibito autē sirupo denī
 pille que sequunt que sūt in casu mirabiles et gliose et ma
 gne efficacie. et. rasure ferri. 3. s. piloz lepori minutissime
 incisoz. 3. ij. nucis cipressi. mumie. sang. drac. ipogstidos.
 olibanī. acacie anī. 3. ij. nasturtij. dragagati. myrrhe. ciperi
 anī. 3. i. ter anī et p̄ficiant cuz succo p̄solide maioris dosis a
 3. i. vsqz ad. ij. Et hic aduerte q̄ qñ exhibenī he pillule q̄
 tūc deponēdū est empl^o et sup locū teneaf notabil^o q̄stias
 magnetis aplanata. nā sic ferrū trahet cū quo et cetera fe/
 quent ad locū ipm̄ p̄solidādū. hec. n. opatio est reiterāda
 totiōs donec effect^o itē^o p̄sequaf. et sp̄ deide sup locū teneaf
 emplm̄. de quo ifra. Ita est opatio nō ab oib^o scita nec sic
 scripta. i q̄ fiducia nō pua h̄nda est cū fuerit p̄spicaci atqz
 sagaci magisterio facta. C. Pille alie rōnabiles et gliose.
 et. limature ferri. 3. i. piloz leporis puluerizatoz. 3. s. nu/
 cū cipressi. 3. ij. sanguis dra. mumie. olibanī anī. 3. i. s. p̄fic cum
 succo millefolij et denī vt. s. C. Puluis qui vti d̄z patiēns
 ferez̄ p̄m̄ ab h̄o s̄rio. et saueoz iū cū magis a cor.

Handwritten marginal notes and scribbles on the right side of the page, including the number '262' and various illegible characters.

